

Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön ja niiden jäsenvaltioiden sekä Armenian tasavallan välisen kokonaisvaltaisen ja tehostetun kumppanuussopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi marraskuussa 2017 allekirjoitetun Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön ja niiden jäsenvaltioiden sekä Armenian tasavallan välisen kokonaisvaltaisen ja tehostetun kumppanuussopimuksen sekä lain, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

Armenian kanssa tehty kokonaisvaltainen ja tehostettu kumppanuussopimus on luonteeltaan sekasopimus, joka sisältää sekä jäsenvaltioiden että Euroopan unionin toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Uusi sopimus korvaa osapuolten vuonna 1999 voimaan tulleen kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen ja laajentaa osapuolten välistä sopimusperustaa. Sopimus on laaja-alainen yhteistyösopimus, joka sisältää määrittelyt poliittisen, taloudellisen ja sektorikohtaisen yhteistyön sekä vuoropuhelun muodoista. Sopimuksessa sovitaan yhteistyöstä muun muassa kaupan ja liiketoiminnan, talouskehityksen ja kestävä kehityksen sekä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aloilla. Sopimus sisältää myös Euroopan unionin ulkopoliittikan kannalta keskeisiä velvoitteita, muun muassa yleiset sitoumukset ihmisoikeuksista, demokratian periaatteista ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisesta, joukkotuhoojaseiden leviämisen estämisestä ja terrorismin torjunnasta.

Sopimus tulee voimaan viimeisen ratifiointi- tai hyväksymiskirjan talletuspäivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä. Esitys sisältää ehdotuksen sopimuksen voimaansaattamista koskevaksi laiksi. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin sopimus tulee voimaan.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 JOHDANTO.....	3
2 NYKYTILA.....	3
2.1 Euroopan unionin ja Armenian väliset sopimus- ja kauppasuhteet.....	3
2.2 Suomen ja Armenian väliset sopimus- ja kauppasuhteet.....	3
2.3 Nykytilan arviointi.....	3
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	4
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	4
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	4
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	4
4.3 Ympäristövaikutukset.....	4
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	4
5 ASIAN VALMISTELU.....	5
5.1 Asian valmistelu Euroopan unionissa ja aiempi sopimus.....	5
5.2 Asian kansallinen valmistelu.....	5
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	7
1 SOPIMUKSEN SISÄLTÖ JA SEN SUHDE SUOMEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN.....	7
I Osasto: Sopimuksen tavoitteet ja yleiset periaatteet.....	7
II Osasto: Poliittinen vuoropuhelu ja uudistukset; yhteistyö ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla.....	8
III Osasto: Oikeus, vapaus ja turvallisuus.....	9
IV Osasto: Taloudellinen yhteistyö.....	9
V Osasto: Muut yhteistyöpolitiikat.....	10
VI Osasto: Kauppa ja kaupan liitännäistoimenpiteet.....	10
VII Osasto: Rahoitustukea, petosten torjuntaa ja valvontaa koskevat määräykset....	13
VIII Osasto: Institutionaaliset määräykset, yleiset määräykset ja loppumääräykset..	13
LIITTEET.....	14
PÖYTÄKIRJAT.....	15
2 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	15
3 VOIMAANTULO.....	16
4 EDUSKUNNAN SUOSTUMUKSEN TARPEELLISUUS JA KÄSITTELYJÄRJESTYS.....	16
4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus.....	16
4.2 Käsitteilyjärjestys.....	21
LAKIEHDOTUS.....	22
kokonaisvaltaisesta ja tehostetusta kumppanuudesta Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön ja niiden jäsenvaltioiden sekä Armenian tasavallan välillä tehdystä sopimuksesta.....	22
SOPIMUSTEKSTI.....	23

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Euroopan unionin (EU) ja Armenian suhteet perustuvat vuonna 1999 voimaan tulleeseen Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Armenian tasavallan kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen (SopS 74/1999, Partnership and Cooperation Agreement PCA). EU:n ja Armenian väliset suhteet ovat kehittyneet vuoden 1999 kumppanuus- ja yhteistyösopimusta pidemmälle, eikä aiempi sopimus ole enää kaikilta osin ajantasainen.

Uuden kokonaisvaltaisen ja tehostetun kumppanuussopimuksen (Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement, CEPA-sopimus) tavoitteena on parantaa yhteistyömahdollisuuksia kaupallis-taloudellisella alalla sekä kehittää poliittista, alueellista ja kansainvälistä yhteistyötä. Kokonaisvaltainen ja tehostettu sopimus kattaa vuoden 1999 sopimusta useampia yhteistyöaloja ja tarkentaa osapuolten sitoumuksia. Se jatkaa luontevalla tavalla EU:n ja Armenian välisten suhteiden kehitystä tilanteessa, jossa vuoden 1999 sopimus ei ole enää tarpeeksi kattava.

2 Nykytila

2.1 Euroopan unionin ja Armenian väliset sopimus- ja kauppasuhteet

EU:n ja Armenian väliset sopimus- ja kauppasuhteet perustuvat vuonna 1999 voimaan tulleeseen PCA-sopimukseen. Kokonaisvaltainen ja tehostettu kumppanuussopimus tulee korvaamaan vuoden 1999 PCA-sopimuksen.

EU on Armenian suurimpia kauppakumppaneita. Vuonna 2017 EU:n vienti Armeniaan oli 824 miljoonaa euroa ja tuonti Armeniasta 560 miljoonaa euroa. Armenialle EU on suurin vientikohde. Armenian tuonnista suurin osa tulee Venäjältä. Armenian viennistä huomattava osa koostuu raaka-aineista, tuonnista suurin osa koostuu teollisuustuotteista, koneista ja laitteista.

2.2 Suomen ja Armenian väliset sopimus- ja kauppasuhteet

Suomen ja Armenian välillä on voimassa kaksi sopimusta: sopimus sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 31 ja 32/2007) sekä sopimus tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja verojen kiertämisen estämiseksi (SopS 119 ja 120/2007).

Suomen vienti Armeniaan vuonna 2017 oli noin 12 miljoonaa ja tuonti Armeniasta 2 miljoonaa euroa. Suomi vei Armeniaan teollisuustuotteita, paperia, pahvia, juomia, maito- ja meijerituotteita, koneita ja laitteita ja toi Armeniasta koneita ja laitteita, rautaa ja terästä, vaatteita, kiiveä ja hiekkaa.

2.3 Nykytilan arviointi

Poliittisesta näkökulmasta CEPA-sopimus on merkittävä askel kohti EU:n roolin vahvistamista Etelä-Kaukasiassa, esimerkiksi sellaisten yleismaailmallisten arvojen kuin demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen pohjalta. Kokonaisvaltaisella ja tehostetulla kumppanuussopimuksella on aiempaa sopimusta laajempi vaikutus ja sen odotetaan lisäävän EU:n ja Armenian välistä yhteistyötä sekä suhteiden vakautta ja ennustettavuutta.

Suomen kumppanuussuhteiden järjestäminen Armeniaan CEPA-sopimuksella on tarkoituksenmukaista. Sopimus luo pohjan myös Suomen ja Armenian välisen yhteistyön laajentamiselle ja helpottaa suomalaisyritysten etabloitumista Armeniaan.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Armenian kanssa tehty kokonaisvaltainen ja tehostettu kumppanuussopimus kattaa laajan skaalan eri yhteistyösektoreita. Sopimuksella pyritään kehittämään konkreettista yhteistyötä monilla alueilla. Sopimuksen määräykset kattavat asioita liittyen poliittiseen vuoropuheluun, yhteistyöhön ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla, kauppaan ja liiketoimintaan, yhteistyöhön talouskehityksen ja kestävä kehityksen alalla, yhteistyöhön vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla, muihin yhteistyöpolitiikkoihin sekä tekniseen ja rahoitusyhteistyöhön. EU on viime vuosina neuvotellut samankaltaisia sopimuksia esimerkiksi Mongolian (kumppanuus- ja yhteistyösopimus vuonna 2015), Georgian, Moldovan ja Ukrainan (assosiaatiosopimukset vuonna 2014) sekä Kazakstanin kanssa vuonna 2016 (sopimus tehostetusta kumppanuudesta ja yhteistyöstä). Itäisten kumppanimaiden assosiaatiosopimukset syventävät sektorikohtaista yhteistyötä EU:n kanssa kumppanuus- ja yhteistyösopimuksia enemmän, sillä ne sisältävät vapaakauppaosiot (Deep and Comprehensive Free Trade Area, DCFTA).

Esityksen tavoitteena on hankkia eduskunnan hyväksyminen sopimukselle. Esitys sisältää ehdotuksen niin sanotuksi blankettilaiksi, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Sopimuksella ei arvioida olevan suoria vaikutuksia valtion talousarvioon. Sopimus edesauttaa vakaamman ja läpinäkyvämmän toimintaympäristön syntyä Armeniaan sekä luo ennakoitavat säännöt kahdenväliselle kaupalle. Sopimuksen myötä yritysten oikeudellinen toimintavarmuus Armeniassa kasvaa, mitä voidaan yleisesti pitää kauppaa ja investointeja lisäävänä tekijänä sopimusosapuolten välillä. Kaupan osalta sopimus ei pidä sisällään etuuskohtelua. Suomalaisyrittäjiä ei Armeniassa toistaiseksi juurikaan toimi.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Sopimuksella ei ole merkittäviä suoria vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Sopimuksella perustettavista kumppanuusneuvoston, kumppanuuskomitean ja erikoistuneiden alakomiteoiden kokouksista johtuvat tehtävät voidaan hoitaa noudattaen tavanomaista käytäntöä ja nykyisellä henkilöstöllä.

4.3 Ympäristövaikutukset

Sopimuksella ei ole välittömiä ympäristövaikutuksia. EU ja Armenia sopivat kehittävänsä ja lujittavansa yhteistyötään ympäristökysymyksissä sekä edistävänsä kestävä kehitystä ja ympäristönsuojelun hyvää hallintotapaa. Lisäksi osapuolet sopivat kehittävänsä ja lujittavansa yhteistyötään ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja siihen sopeutumiseksi. Ympäristöalaan ja ilmastonmuutokseen liittyvästä yhteistyöstä sovitaan tarkemmin näitä asiakohtia käsittelevissä luvuissa ja niiden artikloissa.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Kokonaisvaltaisella ja tehostetulla kumppanuussopimuksella pyritään edistämään osapuolten välistä poliittista vuoropuhelua ja parantamaan yhteistyömahdollisuuksia erityisesti yhdessä sovitujen arvojen pohjalta. Sopimuksen pyrkimyksenä on edistää osapuolten yhteistyötä useilla eri aloilla ja saada aikaan myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia erityisesti Armeniassa. Sopimuksessa osapuolet sitoutuvat yhteisiin periaatteisiin demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseksi, joukkotuhousteiden leviämisen estämiseksi ja terrorismin vastaista toimintaa koskien. Sopimuksella voidaan arvioida olevan myönteistä merkitystä hyvän hallinnon, demokratian, kansalaisyhteiskunnan ja kansantalouden vahvistumiselle Armeniassa.

5 Asian valmistelu

5.1 Asian valmistelu Euroopan unionissa ja aiempi sopimus

Armenia on vuodesta 2004 alkaen kuulunut Euroopan naapuruuspolitiikkaan (European Neighbourhood Policy ENP) ja se on mukana vuonna 2009 perustetussa itäisen kumppanuuden (Eastern Partnership) politiikassa. Vuonna 2012 EU ja Armenia allekirjoittivat kumppanuussopimuksen pöytäkirjan, jossa sovitaan pääperiaatteista, joiden puitteissa Armenia osallistuu EU-ohjelmiin. Vuonna 2014 tulivat voimaan sopimukset viisumi- ja takaisinottohelo-putuksista (EU-Armenia Visa Facilitation and Readmission Agreements).

EU ja Armenia neuvottelivat assosiaatiosopimuksesta syksyyn 2013 saakka. Valmiiksi neuvoteltu assosiaatiosopimusteksti sisälsi myös vapaakauppaosuuden (DCTFA, Deep and Comprehensive Free Trade Area). Syyskuussa 2013 Armenia ilmoitti EU:lle, että assosiaatiosopimuksen tekemisen sijaan maa liittyy Euraasian talousliittoon (Eurasian Economic Union), johon se liittyi lopulta tammikuussa 2015.

Assosiaatiosopimusneuvotteluiden kaaduttua EU ja Armenia ovat jatkaneet yhteistyön kehittämistä kaikilla itäisen kumppanuuden osa-alueilla. Samalla osapuolet myös selvittivät mahdollisuutta neuvotella uusi kahdenvälinen yhteistyösopimus ja päätyivät uuteen laajaan puitesopimukseen. EU:n neuvosto valtuutti 29 päivänä syyskuuta 2015 komission ja korkean edustajan neuvottelemaan EU:n ja Armenian välisestä kokonaisvaltaisesta ja tehostetusta kumppanuussopimuksesta (Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement CEPA). Neuvottelut aloitettiin joulukuussa 2015 ja saatettiin päätökseen helmikuun lopussa 2017. Sopimus parafoitiin maaliskuussa 2017 Jerevanissa. Komissio antoi 25 syyskuuta 2017 päätösehdotukset sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta. Neuvosto teki asiaa koskevat päätökset 20 marraskuuta 2017.

Sopimusneuvotteluja käsiteltiin muilta kuin kaupan osalta (osasto VI) COEST-työryhmässä. Kauppaosastoa (osasto VI) käsiteltiin neuvoston kauppapoliittisessa komiteassa (Trade Policy Committee, TPC). Euroopan parlamentille annettiin tietoja sopimusneuvotteluista EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 218 artiklan 10 kohdan mukaisesti.

EU:n jäsenmaat, Suomi mukaan lukien, allekirjoittivat CEPA-sopimuksen Brysselissä 22 päivänä marraskuuta 2017. EU ja Armenia allekirjoittivat sopimuksen 24 päivänä marraskuuta 2017 Brysselissä järjestetyn itäisen kumppanuuden huippukokouksen yhteydessä. Sopimuksen väliaikainen soveltaminen alkoi 1 päivänä kesäkuuta 2018. Euroopan parlamentti antoi 4 päivänä heinäkuuta 2018 hyväksyntänsä sopimukseen SEUT 218(6)(a) artiklan mukaisesti.

5.2 Asian kansallinen valmistelu

Ulkoministeriö on valmistellut asiaa yhteistyössä eri ministeriöiden ja muiden viranomaistahojen kanssa. Asiaa on käsitelty säännöllisesti kauppapoliittisessa jaostossa (EU2).

HE 270/2018 vp

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle tietoja komission suosituksesta neuvostolle neuvottelujen aloittamiseksi CEPA-sopimuksesta E-kirjelmällä (E 20/2015 vp). Valtioneuvosto toimitti eduskunnalle tammikuussa 2017 U-kirjelmän sopimuksen neuvottelemisesta (U 74/2016 vp).

Hallituksen esitys on valmisteltu ulkoministeriössä. Hallituksen esityksestä on pyydetty 30 päivänä lokakuuta 2018 lausunnot liikenne- ja viestintäministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, oikeusministeriöltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä, puolustusministeriöltä, sisäministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, ulkoministeriöltä, valtioneuvoston kanslialta, valtiovarainministeriöltä, ympäristöministeriöltä sekä tullilta ja poliisilta. Ahvenanmaan maakuntahallitukselle lausuntopyyntö välitettiin 12 päivänä marraskuuta 2018.

Lausunnot saatiin sisäministeriöltä ja tullilta. Liikenne- ja viestintäministeriö, ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö ilmoittivat, että niillä ei ole asiasta lausuttavaa. Ahvenanmaan maakuntahallitus antoi lausunnon 22 päivänä marraskuuta 2018. Lausunnoissa esitetyt täsmennysehdotukset esityksen tekstiin on otettu jatkovalmistelussa huomioon.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

Johdanto. Sopimuksen perustana on osapuolten halu vahvistaa aiemman kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen periaatteita ja edistää läheistä, yhdenvertaiseen kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä Euroopan naapuruuspolitiikan, itäisen kumppanuuden ja tämän sopimuksen puitteissa. Sopimuksessa tiedostetaan myös yhteiskunnan sisäisten uudistusten ja kestävän konfliktinratkaisun välinen yhteys ja molempien vaikutukset demokratian vahvistamiseen ja markkinatalouteen.

Osapuolet ovat sitoutuneet panemaan täysimääräisesti täytäntöön Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan, Yhdistyneiden kansakuntien yleismaailmallisen ihmisoikeusjulistuksen, Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja vuonna 1975 pidetyn Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen Helsingin päätössiakirjan päämäärät, periaatteet ja määräykset. Johdannossa todetaan, että osapuolet ovat sitoutuneet lujittamaan edelleen perusvapauksien, ihmisoikeuksien, demokratian periaatteiden ja hyvän hallintotavan kunnioitusta.

Sopimuksen johdannossa tuodaan esiin sopimuksen osapuolten sitoutuminen Armenian poliittisen, sosioekonomisen ja institutionaalisen kehityksen tukemiseen, esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseen, julkishallinnon uudistusten ja laajennetun taloudellisen yhteistyön avulla. Rauhan ja turvallisuuden edistäminen kansainvälisesti huomioidaan monenvälisten instrumenttien kautta. Myös joukkotuhouksien leviämisen vastaiset sitoumukset ja yhteistyö aseriisunnan ja asesulun alalla huomioidaan.

Myös Armenian aktiivinen osallistuminen alueellisiin yhteistyöformaatteihin tuodaan esiin. Vuoristo-Karabahin konflikti mainitaan ja Armenian sitoutuminen sen ratkaisun etsimiseen Etyjin Minskin-ryhmän puitteissa. Sopimuksella tavoitellaan myös korruptionvastaista toimintaa, taistelua järjestäytyneitä rikollisuutta vastaan, yhteistyötä terrorisminvastaisessa toiminnassa, syvempää yhteistyötä ja vuoropuhelua siirtolaisuus- ja pakolaiskysymyksissä, kestävän kehityksen periaatteiden kunnioittamista sekä energiaturvallisuuden parantamista.

Sopimuksella pyritään myös ihmisten välisten yhteyksien laajentamiseen, alueellisen yhteistyön kasvattamiseen ja Armenian lainsäädännön asteittaiseen lähentämiseen EU-lainsäädäntöön asiaankuuluvilla aloilla. Sopimuksella todetaan tavoiteltavan kaupan ja sijoitusten edistämistä osapuolten välillä.

Osapuolten todetaan olevan sitoutuneita vapaan markkinatalouden periaatteisiin. EU:n todetaan osallistuvan Armenian talousuudistuksiin.

Sopimuksen tavoitteena on tehostaa poliittista ja taloudellista yhteistyötä EU:n ja Armenian välillä ja lisätä poliittista vuoropuhelua yhteisen edun mukaisista kahdenvälisistä ja kansainvälisistä asioista. Sopimuksella tavoitellaan myös alueellisen vakauden vahvistamista ja rajat ylittävän yhteistyön lisäämistä sekä ihmisten liikkuvuuden lisäämistä. Taloudellisen yhteistyön syventämisessä otetaan huomioon Maailman kauppajärjestö WTO:n jäsenyydestä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet.

Johdannon lopussa kiinnitetään huomiota sopimuksen sitovuuden edellytyksiin EU:sta irtautumassa olevan Yhdistyneen kuningaskunnan osalta.

I Osasto: **Sopimuksen tavoitteet ja yleiset periaatteet**

Sopimuksen I osastossa (1–2 artikla) käsitellään tavoitteita ja yleisiä periaatteita. Kahden ensimmäisen artiklan tarkoitus on antaa yleinen kehys konkreettiselle yhteistyölle.

Ensimmäinen artikla keskittyy sopimuksen tavoitteisiin. Tavoitteena on tehostaa EU:n ja Armenian välistä poliittista ja taloudellista kumppanuutta ja yhteistyötä sekä vahvistaa puitteita poliittiselle vuoropuhelulle. Tavoitteena on myös poliittisen, taloudellisen ja institutionaalisen vakauden lujittaminen Armeniassa sekä rauhan ja vakauden ylläpitäminen niin alueellisesti kuin kansainvälisestikin. Vapaus- ja turvallisuus- ja oikeusasioiden alalla pyritään vahvistamaan oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista. Lisäksi tavoitteena on edistää liikkuvuutta ja ihmisten välisiä yhteyksiä sekä tukea Armeniaa maan taloudellisessa kehittämisessä.

Toinen artikla keskittyy yleisiin periaatteisiin, jotka ovat olennainen osa sopimusta. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa demokratian periaatteisiin, oikeusvaltioon, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamiseen, jotka on määritelty YK:n peruskirjassa, Etykin Helsingin päätöksiäkirjassa ja uutta Eurooppaa koskevassa vuoden 1990 Pariisin peruskirjassa sekä YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Osapuolet toistavat sitoutumisensa vapaan markkinatalouden, kestävä kehityksen, alueellisen yhteistyön ja tehokkaan monenvälisyyden periaatteisiin ja vahvistavat kunnioittavansa hyvää hallintotapaa ja kansainvälisiä velvoitteitaan erityisesti YK:n, Euroopan neuvoston ja Etyjin alaisuudessa.

Lisäksi osapuolet sitoutuvat korruption, järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjuntaan, kestävä kehityksen edistämiseen, monenvälisyyteen sekä joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseen. Tämä sitoumus lisää alueellista rauhaa ja vakautta.

II Osasto: **Poliittinen vuoropuhelu ja uudistukset; yhteistyö ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla**

Sopimuksen II osastossa (3–11 artikla) käsitellään poliittisen vuoropuhelun tehostamista yhteisen edun mukaisilla aloilla, mukaan lukien ulkopoliittikka ja turvallisuusasiat sekä sisäiset uudistukset. Vuoropuhelun tavoitteena on poliittisen kumppanuuden vahvistaminen, kansainvälisen rauhan, vakauden ja turvallisuuden edistäminen, kriisinhallintayhteistyön lujittaminen, joukkotuhoaseiden leviämisen torjuminen, demokratian periaatteiden, oikeusvaltion, hyvän hallinnon ja perusvapauksien vahvistaminen ja vuoropuhelun syventäminen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla. Vuoropuhelun tavoitteena on lisäksi edistää konfliktien rauhanomaista ratkaisua ja lisätä alueellista yhteistyötä ja kauppaa.

Sisäisten uudistusten osalta on sovittu, että osapuolet tekevät yhteistyötä demokraattisten instituutioiden ja oikeusvaltion kehittämiseksi, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien takaamiseksi, oikeuslaitoksen ja lainsäädännön uudistamiseksi, hallinnon uudistamiseksi ja virkamieskunnan kehittämiseksi ja korruption torjumiseksi.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta osapuolet tehostavat vuoropuheluaan ja käsittelevät erityisesti konfliktien ehkäisemiseen ja kriisinhallintaan, riskien vähentämiseen, kyberturvallisuuteen, turvallisuusalan uudistamiseen, alueelliseen vakauteen ja aseviennin valvontaan liittyviä kysymyksiä. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa noudattaa kansainvälisen oikeuden periaatteita ja normeja.

Osapuolet vahvistavat, että vakavimmat kansainvälistä yhteisöä koskevat rikokset eivät saa jäädä rankaisematta ja niiden osalta on varmistettava tehokkaat syytetoimet kansallisen ja kansainvälisen tason toimenpitein, myös Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa.

HE 270/2018 vp

Kriisinhallinnan lujittamiseksi EU tarjoaa Armenialle mahdollisuuden osallistua EU:n johdolla toteutettaviin siviili- ja sotilaskriisinhallintaoperaatioihin sekä tähän liittyviin harjoituksiin ja koulutukseen tapauskohtaisesti.

Alueellisen vakauden lujittamiseksi osapuolet edistävät rajat ylittävää liikkumista ja hyviä naapuruussuhteita ja painottavat, että aseiden valvonta ja luottamusta lisäävät toimet ovat erittäin tärkeitä turvallisuuden kannalta.

Osapuolet sitoutuvat yhteistyöhön joukkotuhousteiden leviämisen estämiseksi ja pienaseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittoman kaupan torjumiseksi sekä yhteistyön jatkamiseen tavanomaisten aseiden valvonnan alalla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kahdenvälisellä, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla torjuakseen terrorismia kaikissa sen olomuodoissa.

III Osasto: **Oikeus, vapaus ja turvallisuus**

Yhteistyössään vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla (12–21 artikla) osapuolet pyrkivät vahvistamaan oikeusvaltioperiaatetta ja yhteistyön johtoajatuksena on ihmisoikeuksien, syrjimättömyyden ja perusvapauksien kunnioittaminen.

Yhteistyötä tehdään muuttoliike-, ja turvapaikka-asioiden sekä rajaturvallisuuden alalla. Vuoropuhelua käydään niin laillisesta maahanmuutosta ja kansainvälisestä suojelusta kuin laittoman maahanmuuton, ihmisalakuljetuksen ja ihmiskaupan torjunnasta.

Osapuolet sitoutuvat panemaan täytäntöön EU:n ja Armenian välisen takaisinottosopimuksen ja viisumihelpotussopimuksen. Osapuolet harkitsevat aikanaan viisumivapautta koskevan vuoropuhelun käynnistämistä edellyttäen, että hallitun ja turvallisen liikkuvuuden ehdot täyttyvät.

Osapuolet tekevät yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa ja tehostavat lainvalvontaelinten kahdenvälistä, alueellista ja kansainvälistä yhteistyötä. Osapuolet tekevät yhteistyötä myös lujittaakseen laittomien huumausaineiden ehkäisemisen ja torjunnan rakenteita sekä estääkseen rahanpesua ja terrorismin rahoitusta. Yhteistyötä tehdään myös terrorismin ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

Osapuolet kehittävät myös oikeudellista yhteistyötä. Armenian tasavalta sitoutuu siihen, että sen alueella edustettujen jäsenvaltioiden diplomaatti- ja konsuliviranomaiset tarjoavat suojelua myös sellaisten jäsenvaltioiden kansalaisille, joilla ei ole Armeniassa pysyvää edustustoa.

IV Osasto: **Taloudellinen yhteistyö**

Osasto sisältää seuraavat luvut: taloudellinen vuoropuhelu (1 luku), verotus (2 luku) ja tilastotiedot (3 luku). Osastoon sisältyvät 22–35 artiklat.

EU ja Armenian tasavalta parantavat yhteistä ymmärrystä molempien talouksien perusteista ja talouspolitiikkojen laatimisesta ja täytäntöönpanosta. Armenia ryhtyy lisätoimiin toimivan markkinatalouden kehittämiseksi sekä talous- ja rahoitussäännöstensä ja -politiikkojensa lähentämiseksi asteittain EU:n säännöksiin ja politiikkoihin siten kuin sopimuksessa määrätään. Osapuolet sopivat säännöllisestä taloudellisesta vuoropuhelusta, jolla pyritään vaihtamaan tietoja makrotaloudellisista suuntauksista ja politiikoista sekä rakenteellisista uudistuksista ja vaihtamaan asiantuntemusta ja parhaita käytäntöjä muun muassa julkisen talouden alalla. Osapuolet tekevät yhteistyötä julkisen sektorin sisäisen valvonnan sekä ulkoisten tarkastusten alalla tavoitteenaan kehittää niin julkisen sektorin sisäistä valvontajärjestelmää johdon hajau-

HE 270/2018 vp

tetun vastuuvollisuuden periaatteen mukaisesti Armenian julkisella sektorilla kuin vahvistaa edelleen tilintarkastuskamarin asemaa Armenian ylimpänä tarkastuselimenä.

Osapuolet tekevät yhteistyötä tehostakseen hyvää hallintoa verotuksen alalla tarkoituksenaan parantaa edelleen taloussuhteitaan, kauppaa, investointeja ja tasapuolista yhteistyötä.

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään tilastotietoihin liittyvissä kysymyksissä ja edistävät näin pitkän aikavälin tavoitetta tuottaa oikea-aikaisesti kansainvälisesti vertailukelpoista ja luotettavaa tilastotietoa päätöksenteon tueksi.

V Osasto: **Muut yhteistyöpolitiikat**

Sopimuksen V osastossa (36–112 artikla) sovitaan muista yhteistyöpolitiikoista. Liikenteestä sovitaan 1 luvussa (36–41 artikla), energia-alan yhteistyöstä, myös ydinturvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä 2 luvussa (42–44 artikla), ympäristöyhteistyöstä 3 luvussa (45–50 artikla), ilmastotoimista 4 luvussa (51–56 artikla), teollisuus- ja yrityspolitiikasta 5 luvussa (57–59 artikla), yhtiöoikeudesta, kirjanpidosta ja yritysten hallinto- ja ohjausjärjestelmästä 6 luvussa (60 artikla), yhteistyöstä pankki- ja vakuutus ja muiden rahoituspalveluiden alalla 7 luvussa (61 artikla), yhteistyöstä tietoyhteiskunnan alalla 8 luvussa (62–65 artikla), matkailusta 9 luvussa (66–69 artikla), maataloudesta ja maaseudun kehittämisestä 10 luvussa (70–71 artikla), kalastuksesta ja meriasioiden hallinnosta 11 luvussa (72–75 artikla), kaivostoiminnasta 12 luvussa (76–77 artikla), yhteistyöstä tutkimuksen, teknologisen kehityksen ja innovaatio toiminnan alalla 13 luvussa (78–80 artikla), kuluttajansuojasta 14 luvussa (81–83 artikla), työllisyydestä ja sosiaalipolitiikasta ja yhtäläisistä mahdollisuuksista 15 luvussa (84–90 artikla), yhteistyöstä terveysalalla 16 luvussa (91–92 artikla), koulutuksesta sekä nuorisosta 17 luvussa (93–95 artikla), kulttuurialan yhteistyöstä 18 luvussa (96–97 artikla), audiovisuaalialaan ja tiedotusvälineisiin liittyvästä yhteistyöstä 19 luvussa (98–100 artikla), yhteistyöstä urheilun ja liikunnan alalla 20 luvussa (101 artikla), kansalaisyhteiskuntaan liittyvästä yhteistyöstä 21 luvussa (102–104 artikla), aluekehityksestä sekä rajat ylittävästä ja alueellisesta yhteistyöstä 22 luvussa (105–108 artikla) sekä pelastuspalvelusta 23 luvussa (109–112 artikla).

VI Osasto: **Kauppa ja kaupan liitännäistoimenpiteet**

Sopimuksen VI osastossa käsitellään kauppaa ja kaupan liitännäistoimenpiteitä. Osasto sisältää seuraavat luvut: tavarakauppa (1 luku), tulli (2 luku), kaupan tekniset esteet (3 luku), terveys- ja kasvinsuojeluasiat (4 luku), palvelukauppa, sijoittautuminen ja sähköinen kauppa (5 luku), juoksevat maksut ja pääomanliikkeet (6 luku), teollis- ja tekijänoikeudet (7 luku), julkiset hankinnat (8 luku), kauppa ja kestävä kehitys (9 luku), kilpailu (10 luku), valtion omistamat yritykset (11 luku), avoimuus (12 luku) ja riitojen ratkaiseminen (13 luku).

1 Luku: **Tavarakauppa**

Ensimmäisessä luvussa määrätään tavarakaupasta (113–122 artikla). Luku sisältää määräyksiä suosituimmuuskohtelusta, kansallisesta kohtelusta, tuontitulleista ja -maksuista, vientitulleista, -veroista ja muista maksuista, tuonti- ja vientirajoituksista, uudelleen valmistetuista tuotteista, tavaroiden väliaikaisesta maahantuonnista, kauttakuljetuksesta, suojoitoimenpiteistä ja poikkeuksista.

2 Luku: **Tulli**

Toisessa luvussa määrätään tullikysymyksistä (123–126 artikla). Luku sisältää määräyksiä muun muassa tulliyhteistyöstä, keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta, tullausarvon määrittämisestä ja tulliasioiden alakomiteasta. Tulliyhteistyön toteuttamisessa otetaan huomioon kansainväliset, kaupan helpottamista tukevat sopimukset, esimerkiksi Maailman tullijärjestön tarkistettu Kioton yleissopimus.

3 Luku: **Kaupan tekniset esteet**

Kolmannessa luvussa määrätään kaupan teknisistä esteistä (127–132 artikla). Luku sisältää määräyksiä tavoitteista, soveltamisalasta ja määritelmistä, kaupan teknisiä esteitä koskevasta sopimuksesta, yhteistyöstä kaupan teknisten esteiden alalla, merkinnöistä ja avoimuudesta.

4 Luku: **Terveys- ja kasvinsuojeluasiat**

Neljännessä luvussa määrätään terveys- ja kasvinsuojeluasioista (133–140 artikla). Luku sisältää määräyksiä tavoitteista, monenvälisistä velvoitteista, periaatteista, tuontiin liittyvistä vaatimuksista, eläinten ja kasvien terveyteen liittyvistä toimenpiteistä, tarkastuksista ja auditoinneista, tietojenvaihdosta ja yhteistyöstä sekä avoimuudesta.

5 Luku: **Palvelukauppa, sijoittautuminen ja sähköinen kauppa**

Viidennessä luvussa määrätään palveluiden kauppaa, yritysten sijoittautumista ja sähköistä kauppaa koskevista ehdoista (141–203 artikla). Palveluiden kaupan osalta osapuolet vahvistavat palvelukaupan yleissopimuksessa (General Agreement on Trade in Services, GATS) tekemänsä sitoumukset. Sopimuksessa vahvistetaan myös erikseen säännöt sille millä ehdoin yritykset voivat toimia ja tarjota rajat ylittäviä palvelujaan. Palvelukauppaa, yritysten sijoittautumista ja yritystoimintaan liittyvää tilapäistä oleskelua koskevat sitoumukset vahvistetaan sopimuksen liitteissä.

A jakso sisältää yleiset määräykset. **B jaksossa** käsitellään sijoittautumista. **C jaksossa** määrätään rajat ylittävien palveluiden tarjonnasta. **D jakso** käsittelee luonnollisten henkilöiden tilapäistä oleskelua liiketoimintaa varten. **E jaksossa** käsitellään sääntelykehystä. Sen alajakso I käsittelee kotimaista sääntelyä, alajakso II yleisesti sovellettavia määräyksiä, alajakso III tietokonepalveluita, alajakso IV postipalveluita, alajakso V sähköisen viestinnän verkkoja ja palveluita, alajakso VI rahoituspalveluita ja alajakso VII liikennepalveluita.

F jaksossa määrätään sähköisestä kaupankäynnistä. F jakson alajakso I sisältää yleiset määräykset. Alajakso II käsittelee välittäjinä toimivien palveluntarjoajien vastuuta.

G jaksossa määrätään poikkeuksista.

H jakso koskee sijoituksia ja pitää sisällään uudelleentarkastelua koskevan artiklan (203 artikla). Artiklassa määrätään, että osapuolet tarkastelevat sijoituksia koskevaa oikeudellista kehystä ja ympäristöä uudelleen viimeistään kolmen vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta ja sen jälkeen säännöllisesti. Uudelleen tarkastelun pohjalta osapuolet harkitsevat mahdollisuutta aloittaa neuvottelut sopimuksen täydentämiseksi määräyksillä, jotka koskevat sijoituksia, mukaan lukien sijoitusten suoja.

Sijoitukset voivat pitää sisällään sekä suoria että muita kuin suoria sijoituksia koskevia määräyksiä, joten artiklan voidaan katsoa kuuluvan jaettuun toimivaltaan.

6 Luku: **Juoksevat maksut ja pääomanliikkeet**

Kuudennessa luvussa määrätään juoksevista maksuista ja pääomanliikkeistä (204–208 artikla). Luku sisältää määräyksiä juoksevista maksuista, pääomanliikkeistä, poikkeuksista, pääomanliikkeisiin ja maksuihin liittyvistä suojatoimenpiteistä sekä sopimuksen tavoitteiden edistämisestä. Osapuolet sopivat, ettei sopimuksen voimaantulosta alkaen maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta rajoiteta pääoman vapaata liikkuvuutta tietyissä suorissa sijoituksissa. Muiden maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta, kun on kyse luotoista, rahoituslainoista ja -luotoista tai oikeushenkilön osakkuudesta, osapuolet varmistavat omien lakien mukaisesti pääoman vapaan liikkuvuuden. Osapuolet eivät ota käyttöön osapuolten välisiä pääomanliikkeitä koskevia uusia rajoituksia, eivätkä tiukenna voimassa olevia määräyksiä (205 artikla).

Sijoitukset voivat pitää sisällään sekä suoria että muita kuin suoria sijoituksia koskevia määräyksiä, joten artiklan tietyjen osien voidaan katsoa kuuluvan jaettuun toimivaltaan. Sopimuksen väliaikaisen soveltamisen ulkopuolelle on jätetty artiklan 205(2) kohdat (b) ja (c).

7 Luku: **Teollis- ja tekijänoikeudet**

Seitsemännessä luvussa määrätään teollis- ja tekijänoikeuksista (209–268 artikla). Luvun tavoitteena on helpottaa innovatiivisten ja luovien tuotteiden tuotantoa ja kauppaa osapuolten välillä kestävyuden ja osallistavuuden lisäämiseksi kummankin osapuolen taloudessa sekä saavuttaa riittävä ja tehokas teollis- ja tekijänoikeuksien suojan taso ja täytäntöönpano.

A jaksossa määrätään tavoitteista ja periaatteista. **B jaksossa** määrätään teollis- ja tekijänoikeuksia koskevista normeista. B jakson I alajaksossa määrätään tekijänoikeuksista ja lähioikeuksista, II alajakso koskee tavaramerkkejä, III alajaksossa määrätään maantieteellisistä merkinnöistä, IV alajaksossa määrätään malleista ja V alajaksossa patenteista. VI alajaksossa määrätään julkistamattomasta tiedosta. VII alajaksossa määrätään kasvilajikkeista.

C jakso koskee teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa. C jakson I alajakso koskee yleisiä määräyksiä. II alajakso koskee yksityisoikeudellista täytäntöönpanoa, III alajaksossa määrätään tullivalvonnasta ja IV alajaksossa muista valvontamenettelyistä.

8 Luku: **Julkiset hankinnat**

Kahdeksannessa luvussa määrätään julkisista hankinnoista (269–271 artikla). Luku sisältää määräyksiä suhteesta WTO:n julkisia hankintoja koskevaan sopimukseen, lisäsoveltamisalasta, hankintailmoitusten sähköisestä julkaisemisesta, muutoksenhakumenettelyjä koskevista vaatimuksista, odotusajasta, pätemättömyydestä ja sijoittautuneiden yritysten syrjimättömyydestä.

9 Luku: **Kauppa ja kestävä kehitys**

Yhdeksäs luku sisältää määräyksiä kauppaan ja kestäväan kehitykseen liittyen (272–285 artikla). Luku sisältää määräyksiä tavoitteista ja soveltamisalasta, oikeudesta sääntelyyn ja suoje-lun tasosta, kansainvälisistä työelämää koskevista normeista ja sopimuksista, kansainvälisestä ympäristöhallinnosta ja kansainvälisistä ympäristösopimuksista, kestäväa kehitystä edistävästä kauppa- ja investointitoiminnasta, biologisesta monimuotoisuudesta, kestävästä metsätaloudesta ja metsätuotteiden kaupasta, meren elollisten luonnonvarojen kaupasta ja kestävästä hoidosta, suojelun tason säilyttämisestä, tieteellisestä tiedosta, avoimuudesta, kestäväan kehitykseen kohdistuvien vaikutusten uudelleentarkastelusta, yhteistyöstä kaupan ja kestäväan kehityksen alalla sekä riitojen ratkaisusta.

10 Luku: **Kilpailu**

Kymmenes luku sisältää määräyksiä kilpailuun liittyen (286–299 artikla).

A jakso sisältää periaatteet. **B jakso** koskee kilpailunrajoituksia ja yrityskeskittymiä. Jakso sisältää määräyksiä lainsäädäntökehyksestä, täytäntöönpanosta ja yhteistyöstä. **C jakso** koskee tukia. Jakso sisältää määräyksiä periaatteista, määritelmistä ja soveltamisalasta, suhteesta WTO:hon, avoimuudesta, neuvotteluista, ehdollisista tuista ja tukien käytöstä. **D jakso** pitää sisällään yleiset säännökset, jotka koskevat riitojen ratkaisua, luottamuksellisuutta ja uudelleentarkastelua.

11 Luku: **Valtion omistamat yritykset**

Yhdestoista luku sisältää määräyksiä valtion omistamiin yrityksiin liittyen (300–306 artikla). Luku sisältää määräyksiä valtuutetusta viranomaisesta, määritelmistä, soveltamisalasta, yleisistä säännöistä, syrjimättömyydestä ja kaupallisista näkökohdista, sääntelyperiaatteista ja avoimuudesta.

12 Luku: **Avoimuus**

Kahdestoista luku koskee avoimuutta (307–315 artikla). Luku sisältää määräyksiä määritelmistä, tarkoituksesta ja soveltamisalasta, julkistamisesta, tiedusteluista ja yhteyspisteistä, yleisesti sovellettavien toimenpiteiden hallinnoinnista, uudelleentarkastelusta ja muutoksenhausta, hyvästä sääntelykäytännöstä ja hallintotavasta, luottamuksellisuudesta ja erityisistä määräyksistä.

13 Luku: **Riitojen ratkaiseminen**

Kolmastoista luku koskee riitojen ratkaisua (316–342 artikla). Luvun A jakso kattaa tavoitteet ja soveltamisalan. B jakso koskee neuvotteluita ja sovittelua. C jakso käsittelee riitojen ratkaisumenettelyä. C jakson I alajaksossa määrätään välimiesmenettelystä ja II alajaksossa määrätään välimiespaneelin loppuraportin noudattamisesta (327 artikla). III alajakso kattaa yhteiset määräykset. Luvun D jakso pitää sisällään luvun yleiset säännökset.

VII Osasto: **Rahoitustukea, petosten torjuntaa ja valvontaa koskevat määräykset**

Sopimuksen VII osasto (343–361 artikla) käsittelee rahoitustukea (1 luku) ja petostentorjuntaa ja valvontaa koskevia määräyksiä (2 luku). Rahoitustuen myöntämisen periaatteet on kirjattu artikloihin 343–347. Petostentorjuntaa ja valvontaa koskevat määräykset on kirjattu artikloihin 348–361. Niissä sovitaan toimenpiteistä petosten ehkäisemiseksi, tietojenvaihdosta, tutkinta- ja syytetoimista, tarkastuksista, hallinnollisista toimenpiteistä ja seuraamuksista sekä takaisinperinnästä.

VIII Osasto: **Institutionaaliset määräykset, yleiset määräykset ja loppumääräykset**

Sopimuksen VIII osaston (362–385 artikla) ensimmäisessä luvussa sovitaan institutionaalisen kehyksestä, kuten kumppanuusneuvostosta (362 artikla), kumppanuuskomiteasta (363 artikla) ja alakomiteoista (364 artikla) sekä parlamentaarisen kumppanuusvaliokunnasta (365 artikla) ja kansalaisyhteiskuntafoorumista (366 artikla). Kumppanuusneuvosto valvoo sopimuksen täytäntöönpanoa ja käyttää päätösvaltaa sopimuksen soveltamisalalla. Kumppanuuskomitea avustaa kumppanuusneuvostoa sen tehtävien hoidossa.

Toisessa luvussa sovitaan yleisistä määräyksistä ja loppumääräyksistä. Sopimuksen 367 artiklassa määrätään mahdollisuudesta saattaa asiansa tuomioistuinten ja hallintoelinten käsiteltäväksi. Osapuolet sitoutuvat varmistamaan, että sopimuksen soveltamisalalla toisen osapuolen luonnolliset ja oikeushenkilöt voivat saattaa ilman syrjintää asiansa toimivaltaisten tuomioistuinten ja hallintoelinten käsiteltäväksi puolustaakseen henkilöönsä ja omaisuuteensa liittyviä oikeuksiaan. Oikeudesta saada asiansa käsiteltyä toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa säädetään Suomessa perustuslain 21 §:ssä. Luvussa käsitellään lisäksi turvallisuuteen perustuvia poikkeuksia (368 artikla). Artiklan a) alakohdan mukaan mikään sopimuksessa ei velvoita osapuolia toimittamaan tietoja, joiden paljastamista se pitää keskeisten turvallisuusetujensa vastaisena. Salassa pidettävien tietojen käsittelystä säädetään laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999). Saman artiklan b) alakohdan mukaan mikään sopimuksessa ei myöskään estä osapuolta toteuttamasta toimenpiteitä, joita se pitää välttämättöminä keskeisten turvallisuusetujensa suojelemiseksi ja jotka liittyvät muun muassa aseiden, ampuma- tai sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan tai taloudelliseen toimintaan, jonka tarkoituksena on suoraan tai välillisesti sotilaskohteen varustaminen tai jotka liittyvät fissionuotantoon ja fuusioituvan ydinmateriaaliin tai jotka toteutetaan sodan tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana. Määräyksen kannalta olennaisia säädöksiä Suomessa ovat laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta, laki puolustustarvikkeiden viennistä, laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista (1531/2011), valmiuslaki (1552/2011) sekä puolustustilalaki (1083/1991).

Sopimuksen 369 artiklassa määrätään syrjimättömyydestä ja sen mukaan kummankaan osapuolen soveltamat järjestelyt eivät saa johtaa syrjintään jäsenvaltioiden tai niiden luonnollisten tai oikeushenkilöiden välillä eikä syrjintään Armenian tasavallan luonnollisten tai oikeushenkilöiden välillä. Syrjimättömyysperiaatteen toteuttamiseen liittyvät Suomessa muun muassa perustuslain 6 §, työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 2 §, ja rikoslain (39/1889) 47 luvun 3 §. Ulkomaalaisen maahantulosta, oleskelusta ja työnteosta säädetään ulkomaalaislaissa (301/2004).

Artikloissa 370–373 käsitellään Armenian lainsäädännön lähentämistä EU:n lainsäädäntöön ja lähentymisen seurantaan ja arviointia. Maksutaseeseen ja ulkoiseen rahoitukseen liittyvien vaikeuksien ilmetessä sovellettavat rajoitukset määritellään artiklassa 374.

Luvussa on lisäksi määräys verotuksesta (375 artikla), valtuutetusta viranomaisesta (376 artikla), velvoitteiden täyttämisestä (377 artikla) ja riitojen ratkaisemisesta (378 artikla). Toimenpiteistä, joihin voidaan ryhtyä siinä tapauksessa, että velvoitteita ei täytetä, määrätään sopimuksen 379 artiklassa. Sopimuksen suhde muihin sopimuksiin määritellään 380 artiklassa.

Lisäksi osastossa sovitaan sopimuksen kestosta, osapuolista, alueellisesta soveltamisesta ja sopimuksen tallettajasta (381–384 artiklat). Sopimus tehdään rajoittamattomaksi ajaksi. Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristö on sopimuksen tallettaja.

Artiklassa 385 sovitaan sopimuksen voimaantulosta, loppumääräyksistä ja väliaikaisesta soveltamisesta.

LIITTEET

Liitteet I-VII koskevat muita yhteistyöpolitiikkoja (V osasto) ja niihin liittyvän Armenian lainsäädännön lähentämistä EU:n lainsäädäntöön ja kansainvälisiin välineisiin:

Liite I koskee liikennettä. Lainsäädännön lähentämisestä EU:n lainsäädäntöön sovitaan tieliikenteen, rautatieliikenteen, lentoliikenteen ja meriliikenteen osalta.

HE 270/2018 vp

Liite II koskee energia-alaa. Armenia sitoutuu lähentämään lainsäädäntöään unionin lainsäädäntöön sähkön, öljyn, infrastruktuurin, hiilivetyjen etsinnän ja hyödyntämisen sekä energia-tehokkuuden alalla.

Liite III koskee ympäristöalaa: ilmanlaatu, veden laatu ja vesivarojen hoito, jätehuolto, luonnonsuojelu ja kemikaalien käsittely. Armenia sitoutuu lähentämään lainsäädäntöään unionin lainsäädäntöön ja kansainvälisiin välineisiin.

Liite IV koskee ilmastotoimia erityisesti kasvihuonekaasujen osalta. Armenia sitoutuu lähentämään lainsäädäntöään unionin lainsäädäntöön.

Liite V koskee tietoyhteiskuntaa, erityisesti sähköisiä viestintäverkkoja ja –palveluja. Armenia sitoutuu lähentämään lainsäädäntöään unionin lainsäädäntöön.

Liite VI koskee kuluttajansuojaa. Armenia sitoutuu lähentämään lainsäädäntöään unionin lainsäädäntöön.

Liite VII koskee työllisyyttä, sosiaalipolitiikka ja yhtäläisiä mahdollisuuksia. Armenia sitoutuu lähentämään lainsäädäntöään unionin lainsäädäntöön ja kansainvälisiin välineisiin.

Liite VIII koostuu seitsemästä liitteestä, joissa eritellään sitoumukset ja varaukset EU:n ja Armenian välistä palvelukauppaa ja sijoittautumista varten.

Liite IX koskee osapuolten lainsäädäntöä ja maantieteellisten merkintöjen rekisteröintiin, valvontaan ja suojeluun liittyviä tekijöitä.

Liite X pitää sisällään luettelon suojatuista maantieteellisistä merkinnöistä.

Liite XI pitää sisällään soveltamisalaan lisätyt julkiset hankinnat

Liite XII on liite VII osaston 2 lukuun (petosten torjuntaa ja valvontaa koskevat määräykset). Sen mukaan Armenia sitoutuu asteittain lähentämään lainsäädäntöään EU:n säännöksiin ja kansainvälisiin oikeusvälineisiin.

PÖYTÄKIRJAT

Pöytäkirja I liittyy VII osaston 2 lukuun (petosten torjuntaa ja valvontaa koskevat määräykset) ja se on määritelmiä koskeva pöytäkirja.

Pöytäkirja II keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa sisältää määräyksiä määritelmistä, soveltamisalasta, pyynnöstä annettavasta avusta, oma-aloitteisesta avunannosta, toimittamisesta ja ilmoittamisesta, avunantopyyntöjen muodosta ja sisällöstä, pyyntöjen täyttämisestä, ilmoitettavien tietojen muodosta, avunantovelvollisuuden poikkeuksista, tietojenvaihdoista ja luottamuksellisuudesta, asiantuntijoista ja todistajista, avunannosta aiheutuneista kustannuksista, täytäntöönpanosta, pöytäkirjan vaikutuksista muihin sopimuksiin sekä neuvotteluista.

2 Lakiehdotusten perustelut

1 §. Lakiehdotuksen 1 §:n säännöksellä saatettaisiin voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset. Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä selostetaan jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevassa jaksossa.

2 §. Sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

3 §. Lain voimaantulosta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti kuin sopimus tulee voimaan.

3 Voimaantulo

Sopimuksen voimaantulosta määrätään sopimuksen 385 artiklassa. Sopimus tulee voimaan viimeisen ratifiointi- tai hyväksymiskirjan talletuspäivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä.

Hallituksen esitykseen sisältyy luonnos niin sanotuksi blankettilaiksi, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset. Esitykseen sisältyvä lakiehdotus on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin sopimus tulee voimaan.

Sopimuksen 385 artiklan 5 kohdan mukaan EU ja Armenia voivat väliaikaisesti soveltaa sopimusta tai sen osia omien sisäisten menettelyjensä mukaisesti. Neuvoston päätöksessä (EU) 2018/104 Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön ja niiden jäsenvaltioiden sekä Armenian tasavallan välisen kokonaisvaltaisen ja tehostetun kumppanuussopimuksen allekirjoittamisesta Euroopan unionin puolesta ja sen väliaikaisesta soveltamisesta, on määriteltävä, mitä osia sopimuksesta unioni soveltaa väliaikaisesti. Väliaikaisen soveltamisen piiriin kuuluu ainoastaan unionin toimivaltaan kuuluvia sopimuksen osia. Sopimuksen väliaikainen soveltaminen alkoi 1 päivänä kesäkuuta 2018.

Sopimukseen sisältyy määräyksiä, joilla on yhtymäkohtia Suomen liittymistä Euroopan unioniin koskevan sopimuksen liitteenä olevaan pöytäkirjaan N:o 2 (SopS 103/1994), joka käsittelee Ahvenanmaan asemaa. Osa kyseisistä määräyksistä kuuluu EU:n yksinomaiseen toimivaltaan, mikä merkitsee, että Ahvenanmaan erityisasema on otettu huomioon jo kyseisiä sopimusmääräyksiä neuvoteltaessa. Sopimuksen julkisia hankintoja koskevissa määräyksissä todetaan, että WTO:n julkisia hankintoja koskevan sopimuksen mukaiset osapuolten oikeudet ja velvollisuudet, sitoumukset mukaan lukien, otetaan osaksi sopimusta. EU:n sitoumukset sisältävät Ahvenanmaata koskevan varauksen.

Sopimuksen sijoittautumista koskevaan liitteeseen VIII-A sisältyy Suomen osalta varaus, jonka mukaan Ahvenanmaalla on oikeus rajoittaa palveluiden tarjoamista ja sijoittautumista alueellaan kotiseutu-oikeuteen perustuen. Lisäksi kiinteän omaisuuden osalta Ahvenanmaalle on varattu oikeus edellyttää etukäteislupaa.

Ainakin yhteistyötä terveyden, koulutuksen, kulttuurin sekä pelastuspalveluiden alalla koskeviin artikloihin sisältyy kansalliseen toimivaltaan kuuluvia määräyksiä, jotka kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan myös Ahvenanmaan lainsäädäntövaltaan. Sen vuoksi sopimuksen voimaansaattamissääökselle tulee hankkia Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyntä.

4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välinen toimivallanjako

CEPA-sopimus on luonteeltaan niin sanottu sekasopimus, joka sisältää sekä unionin että jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Jotkut näistä määräyksistä kuuluvat unionin yksinomaiseen toimivaltaan, toiset taas unionin ja sen jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Osassa nyt esillä olevan sopimuksen kattamista kysymyksistä toimivalta kuuluu yksinomaan jäsenvaltioille. Eduskunta hyväksyy tällaisen sopimuksen vakiintuneen käytännön mukaisesti vain siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan (esim. PeVL 6/2001 vp, PeVL 31/2001 vp, PeVL 16/2004 vp, PeVL 24/2004 vp).

Toimivallan jako käsiteltävänä olevassa sopimuksessa ei ole yksiselitteinen. Toimivallan jaon arviointia hankaloittaa se, että sopimusvelvoitteet ovat osittain yhteistyövelvoitteita, jotka kohdistuvat sekä EU:hun että sen jäsenvaltioihin. Toimivallanjakoa ei ole myöskään osoitettu sopimuksen määräyksissä.

Sopimuksen I ja II osastojen esimerkiksi ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja kansainvälistä yhteisöä koskevat vakavia rikoksia koskeviin osiin sisältyy jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Jäsenvaltioiden toimivaltaan on katsottava kuuluvaksi muun muassa sopimuksen määräykset, jossa määrätään ihmisoikeuksista ja demokratian periaatteista sopimuksen perustana. Sopimuksen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeviin osiin sisältyy myös jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Lisäksi tällaisia määräyksiä sisältyy niihin sopimuksen osiin, jotka koskevat kansainvälistä yhteistyötä koskevat vakavia rikoksia, joukkotuhoaseita, asesulkua ja aseriisuntaa, pienaseita ja kevyitä aseita sekä tavanomaisten aseiden vientivalvontaa ja terrorismin torjuntaa.

Samoin jäsenvaltioiden toimivaltaa on sopimuksen oikeutta, vapautta ja turvallisuutta koskevassa III osastossa yhteistyötä henkilötietojen suojan alalla, yhteistyötä muuttoliike- ja turvapaikka-asioiden sekä rajaturvallisuuden alalla, järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption torjuntaa, laittomia huumausaineita, rahanpesua ja terrorismin rahoitusta, yhteistyötä terrorismin torjunnassa, oikeudellista yhteistyötä sekä diplomaatti- ja konsuliviranomaisten antamaa suojelua koskevissa artikloissa 13–21.

Myös sopimuksen taloudellista yhteistyötä koskevaan osastoon IV sisältyy jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Kansallista toimivaltaa on seuraavilla sektoreilla: taloudellinen vuoropuhelu (1 luku), verotus (2 luku) ja tilastotiedot (3 luku). Muita yhteistyöpolitiikkoja koskevassa V osastossa jäsenvaltioiden toimivaltaa on seuraavilla sektoreilla: liikenteen tietojenvaihto ja yhteiset alueelliset toimet (1 luku), ydinturvallisuus energia-alalla (2 luku), ympäristön tietyt alat (3 luku), ilmasto (4 luku), teollisuus ja yrityspolitiikka (5 luku), yhtiöoikeus, kirjanpito ja tilintarkastus ja yritysten hallinto- ja ohjausjärjestelmä (6 luku), tietoyhteiskunnan ala (8 luku), matkailu (9 luku), kalastus ja meriasioiden hallinto (11 luku), kaivostuotinta (12 luku), tutkimus, teknologinen kehittäminen ja innovaatiotoiminta (13 luku), työllisyys, sosiaalipolitiikka ja yhtäläiset mahdollisuudet (15 luku), terveysala (16 luku), koulutus sekä nuoriso (17 luku), kulttuuri (18 luku), audiovisuaaliala ja tiedotusvälineet (19 luku), urheilu ja liikunta (20 luku), aluekehitys sekä rajat ylittävä ja alueellinen yhteistyö (22 luku) sekä pelastuspalvelu (23 luku).

Unionilla on toimivaltaa muun muassa yhteistä kauppapolitiikkaa koskevan SEUT 207 artiklan sekä pääomien vapaata liikkuvuutta koskevan SEUT 63–66 artiklan perusteella. Lissabonin sopimuksella laajennettiin unionin kauppapoliittisen toimivallan alaa, joka kattaa tällä hetkellä tavara- ja palvelukaupan ohella ulkomaisia suoria sijoituksia sekä teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisia näkökohtia koskevia kysymyksiä (SEUT 207 artikla). SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaisesti unionilla on yksinomainen toimivalta yhteisen kauppapolitiikan alalla.

Vaikka voidaankin katsoa, että kauppapolitiikka laaja-alaisesti kuuluu unionin yksinomaiseen toimivaltaan, sopimuksen kauppaa ja kaupan liitännäistoimenpiteitä koskeva VI osasto sisältää myös osin unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä. Sopimuksen palvelukauppaa, sijoittautumista ja sähköistä kauppaa koskeva luku pitää sisällään sijoituksia koskevan tarkastelulausekkeen (VI osaston 5 luvun artikla 203). Sijoitukset voivat pitää sisällään sekä suoria että muita kuin suoria sijoituksia koskevia määräyksiä, joten artiklan voidaan katsoa kuuluvan jaettuun toimivaltaan. Sopimuksen tietyt pääomanliikkeitä koskevat määräykset (VI osaston 6 luvun artikla 205) voivat myös pitää sisällään sekä suoria että muita kuin suoria sijoituksia koskevia määräyksiä, joten artiklan 205 tiettyjen osien voidaan katsoa kuuluvan jaettuun toimivaltaan. Sopimuksen väliaikaisen soveltamisen ulkopuolelle on jätetty artiklan 205(2) kohdat (b) ja (c).

Sopimuksen sisältyy myös määräyksiä sitovasta riitojenratkaisusta (13 luku). Riitojenratkaisua koskevat määräykset koskevat sopimuksen osapuolten välisiä riitoja ja niitä sovelletaan sopimuksen 317 artiklan mukaisesti VI osaston kauppaa ja kaupan liitännäistoimenpiteitä koskevien määräysten tulkintaan ja soveltamiseen liittyviin riitoihin, jollei toisin määrätä. Unionin tuomioistuimen Singapore-lausunnossa katsoman mukaisesti sopimuksen osapuolten välisten riitojen ratkaisemista koskevat määräykset kuuluvat unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan osin kuin ne liittyvät sopimuksen sellaisiin määräyksiin, jotka kuuluvat unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. (Lausunto 16.5.2017, EU:n ja Singaporen välinen vapaakauppasopimus, 2/15, 276 ja 294–305 kohta). Näin ollen siltä osin kuin riitojenratkaisumenettelyssä käsiteltäisiin sellaisen määräyksen tulkintaa tai soveltamista, jonka osalta Suomella on toimivaltaa, riitojenratkaisua koskevilla sopimuksen määräyksillä on merkitystä myös Suomen toimivallan kannalta.

Sopimuksen institutionaalista rakennetta koskeva VIII osasto sisältää määräyksiä sopimuksella perustettavasta kumppanuusneuvostosta ja kumppanuuskomiteasta, jotka voivat tehdä osapuolia sitovia päätöksiä sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Siltä osin kuin mainitut sitovat päätökset koskisivat jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia asioita, kuuluvat myös kyseiset kumppanuusneuvostoa ja kumppanuuskomiteaa koskevat määräykset jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Sama osasto sisältää sopimuksen yleiset määräykset ja loppumääräykset. Siltä osin kuin osastoon sisältyvät yleiset määräykset tulevat sovellettavaksi yhdessä sopimuksen muiden määräysten kanssa, jotka kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan, myös kyseiset yleiset määräykset kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan. Sopimuksen liitteet II, IV, V ja VII sekä pöytäkirja II sisältävät myös jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Pöytäkirja II:n 1 artiklassa määritelty käsite ”tullilainsäädäntö” ei tarkoita pelkästään EU:n toimivaltaa koskevaa tullilainsäädäntöä vaan kaikkea osapuolen alueella voimassa olevia tuontia ja vientiä koskevaa lainsäädäntöä. Pöytäkirjassa määritelty tullilainsäädäntö koskee myös kansallisesti säädetyistä tavaroiden tuontia ja vientiä koskevia kieltoja ja rajoituksia. Tällaisen kansallisen lainsäädännön osalta kansainvälisestä tulliyhteistyöstä sopiminen kuuluu kansalliseen toimivaltaan.

Lainsäädännön alaan kuuluvat sopimusmääräykset

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan perustuslaissa tarkoitettu eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisen velvoitteen määräykset. Sopimuksen määräykset on luettava lainsäädännön alaan, 1) jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perus-

teita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, taikka 4) jos määräyksen tarkoittamasta määräyksestä on voimassa lain säännöksiä tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kysymykseen ei vaikuta se, onko jokin määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11, 12 ja 45/2000 vp).

Sopimuksen määräykset ovat suurelta osin yleisluontoisia, yhteistyötä tukevia ja ilman suoraista toimintavelvoitetta. Määräykset jäävät siten pitkälti myös lainsäädännön alan ulkopuolelle. Sopimuksessa 2 artiklan 1 kohdassa todetaan, että sopimuksen olennaisen osan muodostavat demokratian periaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, sellaisina kuin ne vahvistetaan ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja muissa keskeisissä kansainvälisissä sopimuksissa, sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen. Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 45/2000 vp; PeVL 31/2001 vp), etteivät sellaiset yleispiirteiset ja julistuksenomaiset määräykset, joissa sopimuspuolet vahvistavat sitoumuksensa kunnioittaa ihmisoikeuksia, vaikuta Suomen kansainvälisten velvoitteiden sisältöön tai laajuuteen ihmisoikeuksien alalla. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että tällaisilla määräyksillä on aikaisempaan verrattuna uudentyyppistä sitovaa merkitystä sopimukseen sisältyvän neuvottelu- ja sanktiomenettelyn vuoksi, ja tämän takia sopimuksen ihmisoikeusmääräysten on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan (ks. PeVL 31/2001 vp).

Perustuslakivaliokunnan viimeksi mainitussa lausunnossa käsittelemän sopimuksen neuvottelu- ja sanktiomenettelyä koskevassa artiklassa oli nimenomaisesti mainittu sopimuksen soveltamatta jättäminen viimeisenä keinona, jota voidaan käyttää tapauksessa, jossa toinen osapuoli on rikkonut sopimuksen olennaiseksi osaksi määritellyjä ihmisoikeuksia sekä demokratian ja oikeusvaltion periaatetta koskevaa sopimusmääräystä. Nyt kyseessä olevan sopimuksen 379 artiklassa, joka koskee toimenpiteitä siinä tapauksessa, että sopimuksen velvoitteita ei täytetä, ei mainita suoranaisesti sopimuksen soveltamisen keskeyttämistä toimenpiteenä, johon voitaisiin ryhtyä, jos toinen sopimuspuoli rikkoo olennaisesti sopimusta. Osapuoli voi artiklan mukaan toteuttaa 'tarvittavat toimenpiteet', jos toinen osapuoli on jättänyt täyttämättä sopimuksen mukaiset velvoitteensa. Sopimuksen olennaisten osien osalta tarvittaviin toimenpiteisiin voi kuulua myös VI osaston määräyksissä mainitun oikeuden tai velvollisuuden keskeyttäminen. Tämän vuoksi valtioneuvosto katsoo, että sopimuksen 379 artiklan määräysten soveltaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa sopimuksen olennaiseksi osaksi määritellyllä 2 artiklan 1 kohdalla on perustuslakivaliokunnan lausunnossaan (ks. PeVL 31/2001 vp) tarkoittamaa uudentyyppistä sitovaa merkitystä ja tämän vuoksi sopimuksen ihmisoikeusmääräysten on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan.

Myös joukkotuhohoaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämistä koskeva 9 artiklan 1 kohta on määritellyt sopimuksen olennaiseksi osaksi. Tämän sopimusmääräyksen rikkomisessa on kyse sopimuksen olennaisesta rikkomisesta, joka mahdollistaa sopimuksen 379 artiklan mukaisen menettelyn. Näin ollen määräyksellä voidaan edellisessä kappaleessa selostettujen perusteluiden valossa arvioida olevan perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 31/2001 vp) tarkoitettua sitovaa merkitystä, minkä vuoksi sen olisi katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan.

Osapuolet velvoitetaan 9 artiklan 2 kohdan b) alakohdassa myös kehittämään edelleen tehokasta kansallista vientivalvontajärjestelmää. Tehokkaan vientivalvontajärjestelmän voidaan katsoa sisältävän tehokkaat seuraamukset vientivalvonnan laiminlyönnistä. Yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista on perustuslain 80 §:n mukaan säädettävä lailla. Perustuslain 8 §:n mukaan rikoksena rangaistava teko ja siitä seuraava rangaistus tulee määritellä lain tasolla. Näin ollen kyseinen sopimusmääräys, joka velvoittaa tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän ylläpitämiseen, kuuluu lainsäädännön alaan. Kyseinen sopimusmääräys ei kuitenkaan

edellytä kansallisia lainsäädäntötoimia. Vientivalvonnasta on myös annettu laintasoista kansallista sääntelyä laissa kaksikäyttötuotteiden valvonnasta sekä laissa puolustustarvikkeiden viennistä.

Suurin osa sopimuksen III-V osastoihin sisältyvistä määräyksistä on yleisluontoisia tulevaa yhteistyötä mahdollistavia ja tukevia, eivätkä ne sisällä suoranaisia toimintavelvoitteita ja eivät näin ollen myöskään kuulu lainsäädännön alaan.

Sopimuksen pääomanliikkeitä ja maksuja koskevien määräysten kattamista seikoista säädetään Suomessa muun muassa maksupalvelulaissa (290/2010) ja ulkomaalaisten yritystojen seurannasta annetussa laissa (172/2012). Kyseiset määräykset kuuluvat siten lainsäädännön alaan, mutta eivät kuitenkaan aiheuta tarvetta kansallisille lainsäädäntömuutoksille.

Sopimuksen kauppaa ja kaupan liitännäistoimenpiteitä koskeva VI osasto sisältää määräykset sitovasta riitojenratkaisumenettelystä. Sopimus sisältää verrattain vähäisenä pidettävän mahdollisuuden siihen, että riitojenratkaisumenettelyssä annettavat ratkaisut koskettaisivat kysymyksiä, jotka unionin perustamissopimusten mukaan ovat jäsenvaltion toimivallassa ja Suomen perustuslain mukaisesti kuuluisivat lainsäädännön alaan. Koska ratkaisut ovat kuitenkin osapuolia sitovia, riitojenratkaisua koskevat määräykset edellyttävät eduskunnan suostumusta siltä osin kuin päätöksillä olisi vaikutusta Suomen toimivaltaan ja lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten tulkintaan (PeVL 31/2001 vp).

Sopimuksen institutionaalisia määräyksiä, yleisiä määräyksiä ja loppumääräyksiä koskeva VIII osasto sisältää määräyksiä sopimuksella perustettavasta kumppanuusneuvostosta ja kumppanuuskomiteasta, jotka voivat tehdä osapuolia sitovia päätöksiä sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. On olemassa verrattain vähäisenä pidettävä mahdollisuus siihen, että kumppanuusneuvoston tai kumppanuuskomitean päätökset koskettavat kysymyksiä, jotka unionin perustamissopimusten mukaan ovat jäsenvaltion toimivallassa ja Suomen perustuslain kannalta kuuluvat lainsäädännön alaan. Koska sopimusta hallinnoiva kumppanuusneuvosto ja kumppanuuskomitea saavat kuitenkin osapuolia sitovaa päätösvaltaa, jolla voisi olla vaikutusta Suomen toimivaltaan ja lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten tulkinnassa, sopimuksen määräykset kumppanuusneuvoston ja kumppanuuskomitean perustamisesta ja toiminnasta kuuluvat näiltä osin lainsäädännön alaan ja edellyttävät eduskunnan suostumusta (PeVL 31/2001 vp).

Osaston VIII 2 luku sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Tällaisia määräyksiä sisältyy 367 artiklaan, jossa määrätään mahdollisuudesta saattaa asiansa tuomioistuinten ja hallintoelinten käsiteltäväksi, 368 artiklaan, joka koskee turvallisuuteen perustuvia poikkeuksia sekä 369 artiklaan, joka koskee syrjimättömyyttä. Edellä mainittuihin määräyksiin sisältyvistä asioista säädetään Suomessa muun muassa perustuslain 6 ja 21 §:ssä, laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta, laissa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta, laissa puolustustarvikkeiden viennistä, laissa julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista, valmiuslaissa sekä puolustustilalaissa.

Keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevan pöytäkirjan II mukaisessa hallinnollisessa yhteistyössä on keskeistä osapuolten välillä tapahtuva tietojen vaihto. Pöytäkirjan mukaan vaihdetaan myös henkilötietoja. Perustuslain 10 §:n mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla, minkä vuoksi pöytäkirjan henkilötietojen luovuttamista ja niille edellytettävää suojaa koskevat määräykset kuuluvat eduskunnan toimivaltaan ja edellyttävät eduskunnan hyväksymistä.

Hallituksen esityksen liitteeksi on otettu sopimuksen pöytäkirja II (keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa). Sopimuksen liitteet ja pöytäkirja I on jätetty hallituksen esityksen ulkopuolelle. Vakiintuneen käytännön mukaan eduskunta hyväksyy kansainväliset sopimukset kokonaisuudessaan (esim. PeVL 13/2008 vp, ja PeVL 5/2007 vp), mikä vastaa perustuslain 94 §:n 1 momentin sanamuotoa. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että ei ole ehdotonta estettä sille, että eduskunnan hyväksyminen rajataan joissakin tilanteissa koskemaan vain eduskunnan hyväksymistä vaativia velvoitteen määräyksiä. Valiokunnan mielestä tällaisesta poikkeuksellisesta tilanteesta voi olla kyse ainoastaan, jos eduskunnan hyväksymistä vaativa velvoitteen osa muodostaa sen muista osista selvästi erillisen ja niistä niin teknisesti kuin asiallisesti riippumattoman kokonaisuuden. Eduskunnan hyväksymisen ulkopuolelle teknisesti rajattavissa oleviin velvoitteen osiin ei voi sisältyä lainsäädännön alaan kuuluvia - eikä niihin vaikuttavia - tai muutoin eduskunnan hyväksymistä vaativia määräyksiä (PeVL 18/2002 vp ja PeVL 16/2008 vp). Kyseessä olevat hallituksen esityksen ulkopuolelle jätetyt liitteet ja pöytäkirja I ovat luonteeltaan lähinnä teknisiä. Niiden jättämistä hallituksen esityksen ulkopuolelle voidaan osittain perustella myös sillä, että eduskunta hyväksyy sekasopimukset vakiintuneen käytännön mukaan vain niiltä osin kuin ne kuuluvat Suomen toimivaltaan. Hallituksen käsityksen mukaan kyseiset liitteet ja pöytäkirja muodostavat sellaisen edellä selostetun perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisen teknisesti ja asiallisesti eriävän osion, joka ei sisällä lainsäädännön alaan kuuluvia – eikä niihin vaikuttavia – tai muutoin eduskunnan hyväksymistä vaativia määräyksiä, joka voidaan jättää hallituksen esityksen ulkopuolelle.

4.2 Käsittelyjärjestys

Sopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Sopimus voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislainsiksi voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

eduskunta hyväksyisi kokonaisvaltaisesta ja tehostetusta kumppanuudesta Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön ja niiden jäsenvaltioiden sekä Armenian tasavallan välillä Brysselissä 24 päivänä marraskuuta 2017 tehdyn sopimuksen siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan.

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

kokonaisvaltaisesta ja tehostetusta kumppanuudesta Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön ja niiden jäsenvaltioiden sekä Armenian tasavallan välillä tehdystä sopimuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kokonaisvaltaisesta ja tehostetusta kumppanuudesta Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön ja niiden jäsenvaltioiden sekä Armenian tasavallan välillä Brysselissä 24 päivänä marraskuuta 2017 tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Ulkoministeri Timo Soini

Sopimusteksti

EUROOPAN UNIONIN JA EUROOPAN ATOMIENERGIAYHTEISÖN JA NIIDEN JÄSENVALTIOIDEN SEKÄ ARMENIAN TASAVALLAN VÄLINEN KOKONAISVALTAI-NEN JA TEHOSTETTU KUMPPANUUSSOPIMUS

JOHDANTO-OSA

BELGIAN KUNINGASKUNTA,

BULGARIAN TASAVALTA,

TŠEKin TASAVALTA,

TANSKAN KUNINGASKUNTA,

SAKSAN LIITTOTASAVALTA,

VIRON TASAVALTA,

IRLANTI,

HELLEENIEN TASAVALTA,

ESPANJAN KUNINGASKUNTA,

RANSKAN TASAVALTA,

KROATIAN TASAVALTA,

ITALIAN TASAVALTA,

KYPROKSEN TASAVALTA,

LATVIAN TASAVALTA,

LIETTUAN TASAVALTA,

LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,

UNKARI,

MALTAN TASAVALTA,

ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,

ITÄVALLAN TASAVALTA,

PUOLAN TASAVALTA,

PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA,

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen sopimuspuolet, jäljempänä ”jäsenvaltiot”,

EUROOPAN UNIONI ja

EUROOPAN ATOMIENERGIAYHTEISÖ, jäljempänä ”Euratom”,

Sekä

ARMENIAN TASAVALTA,

jäljempänä yhdessä ”osapuolet”, jotka

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten vahvat siteet ja yhteiset arvot sekä halun lujittaa luotuja siteitä, jotka ovat aiemmin perustuneet Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Armenian tasavallan väliseen kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen, jäljempänä ”kumppanuus- ja yhteistyösopimus”, joka allekirjoitettiin Luxemburgissa 22 päivänä huhtikuuta 1996 ja joka tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1999, ja edistää tasa-arvoiseen kumppanuuteen perustuvaa tiivistä ja tehokasta yhteistyötä Euroopan naapuruuspolitiikan, jäljempänä ”ENP”, ja itäisen kumppanuuden sekä tämän sopimuksen puitteissa;

TUNNUSTAVAT EU:n ja Armenian yhteisen ENP:n toimintaohjelman, myös sen johdanto-säännösten, vaikutuksen sekä kumppanuuden painopisteiden merkityksen Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välisten suhteiden vahvistamisessa ja jäljempänä tarkoitetun uudistus- ja lähentymisprosessin edistämiseksi Armenian tasavallassa, osallistuen näin tehostettuun poliittiseen ja taloudelliseen yhteistyöhön;

OVAT SITOUTUNEET lujittamaan edelleen perusvapauksien, ihmisoikeuksien, myös vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksien, demokratian periaatteiden, oikeusvaltion ja hyvän hallintotavan kunnioitusta;

TUNNUSTAVAT, että sisäiset uudistukset toisaalta demokratian ja markkinatalouden vahvistamiseksi sekä toisaalta ristiriitojen ratkaisemiseksi kestäväällä tavalla ovat yhteydessä toisiinsa. Näin ollen Armenian tasavallan kestäväillä demokraattisilla uudistuksilla voidaan osaltaan rakentaa luottamusta ja vakautta koko alueella;

OVAT SITOUTUNEET edistämään edelleen Armenian tasavallan poliittista, sosioekonomista ja institutionaalista kehitystä, kuten kansalaisyhteiskunnan ja instituutioiden kehittämistä, julkishallinnon ja valtionhallinnon uudistamista, korruption torjuntaa sekä kaupallisen ja talou-

HE 270/2018 vp

dellisen yhteistyön tiivistämistä, myös hyvän hallintotavan edistämistä verotuksen alalla, köyhyyden vähentämistä sekä laajamittaista yhteistyötä lukuisilla yhteistä etua koskevilla aloilla, myös vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aloilla;

OVAT SITOUTUNEET panemaan täysimääräisesti täytäntöön Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan, Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1948 antaman ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi vuonna 1950 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen, jäljempänä ”Euroopan ihmisoikeussopimus”, ja vuonna 1975 pidetyn Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen Helsingin päätösasiakirjan, jäljempänä ”Etykin Helsingin päätösasiakirja”, päämäärät, periaatteet ja määräykset;

PALAUTTAVAT MIELIIN halunsa edistää kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta sekä sitoutuvat tehokkaaseen monenvälisyyteen ja riitojen rauhanomaiseen ratkaisemiseen sovituisissa muodoissa, erityisesti tekemällä tämän päämäärän saavuttamiseksi yhteistyötä Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) puitteissa;

OVAT SITOUTUNEET kansainvälisiin velvoitteisiin joukkotuhoojien ja niiden kantolaitteiden leviämisen torjumiseksi ja yhteistyöhön aseriisunnan ja asensulun alalla sekä ydinturvallisuuden ja ydinturvajärjestelyjen alalla;

TUNNUSTAVAT, että Armenian tasavallan aktiivinen osallistuminen alueellisen yhteistyön muotoihin, myös Euroopan unionin tukemiin, on tärkeää; tunnustavat, että Armenian tasavalta pitää osallistumistaan kansainvälisten järjestöjen toimintaan ja kansainvälisen yhteistyön muotoihin sekä sille tästä johtuvia olemassa olevia velvoitteita tärkeinä;

HALUAVAT edelleen kehittää säännöllistä poliittista vuoropuhelua yhteisen edun mukaisista kahdenvälisistä ja kansainvälisistä asioista, myös alueellisista näkökohdista, ottaen huomioon Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan, myös yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan, sekä Armenian tasavallan asiaankuuluvat toimintapolitiikat; tunnustavat, että Armenian tasavalta pitää osallistumistaan kansainvälisten järjestöjen toimintaan ja kansainvälisen yhteistyön muotoihin sekä sille tästä johtuvia olemassa olevia velvoitteita tärkeinä;

TUNNUSTAVAT, että Armenian tasavallan sitoumus Vuoristo-Karabahin konfliktin rauhanomaiseen ja kestävään ratkaisuun on tärkeää ja että ratkaisuun on päästävä mahdollisimman pian Etyjin Minskin ryhmän puheenjohtajien johtamissa neuvotteluissa; tunnustavat myös, että ratkaisu on saavutettava YK:n peruskirjaan ja Etykin Helsingin päätösasiakirjaan kirjattujen päämäärien ja periaatteiden mukaisesti, etenkin niiden, jotka liittyvät voimalla uhkaamisesta ja voiman käytöstä pidättäytymiseen, valtioiden alueelliseen koskemattomuuteen sekä kansojen yhtäläisiin oikeuksiin ja niiden itsemääräämisoikeuteen ja jotka näkyvät Etyjin ministerineuvoston vuonna 2008 pidetystä 16. kokouksesta lähtien annetuissa Etyjin Minskin ryhmän puheenjohtajien julkilausumissa; panevat myös merkille Euroopan unionin ilmaiseman sitoumuksen tämän ratkaisuprosessin tukemiseksi;

OVAT SITOUTUNEET ehkäisemään ja torjumaan korruptiota, torjumaan järjestäytyntä rikollisuutta sekä tehostamaan yhteistyötä terrorismin torjumiseksi;

OVAT SITOUTUNEET tehostamaan muuttoliikettä, turvapaikka-asioita sekä rajavalvontaa koskevaa vuoropuhelua ja yhteistyötä noudattaen kokonaisvaltaista lähestymistapaa ja kiinnittäen huomiota lailliseen muuttoliikkeeseen ja yhteistyöhön laittoman muuttoliikkeen ja ihmiskaupan torjumiseksi sekä panemaan tehokkaasti täytäntöön Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välisen sopimuksen luvattomasti maassa oleskelevien henkilöiden ta-

HE 270/2018 vp

kaisinottamisesta, jäljempänä ”takaisinottosopimus”, joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014;

VAHVISTAVAT UUDELLEEN, että osapuolten kansalaisten liikkuvuuden lisääminen turvallisessa ja asianmukaisesti hallitussa ympäristössä on edelleen keskeinen tavoite ja harkitsevat aikanaan viisumivuoropuhelun käynnistämistä Armenian tasavallan kanssa edellyttäen, että hallitun ja turvallisen liikkuvuuden ehdot, mukaan lukien Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välisen viisumien myöntämisen helpottamista koskevan sopimuksen, jäljempänä ”viisumihelpotussopimus”, joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014, ja takaisinottosopimuksen tehokas täytäntöönpano osapuolten kesken, ovat käytössä;

OVAT SITOUTUNEET vapaan markkinatalouden periaatteisiin ja Euroopan unionin valmiuteen edistää talouden uudistuksia Armenian tasavallassa;

TUNNUSTAVAT osapuolten halun syventää taloudellista yhteistyötä, myös kauppaan liittyvillä aloilla, osapuolten Maailman kauppajärjestön (WTO) jäsenyydestä johtuvien oikeuksien ja velvoitteiden mukaisesti ja kyseisiä oikeuksia ja velvoitteita avoimesti ja syrjimättömästi soveltaen;

OVAT VAKUUTTUNEITA, että tämä sopimus luo uudenlaisen ilmapiirin osapuolten keskinäisille taloussuhteille ja ennen kaikkea kaupan ja investointien kehitykselle sekä edistää kilpailua, mitkä ovat olennaisia tärkeitä tekijöitä talouden rakenneuudistuksen ja nykyaikaistamisen kannalta;

OVAT SITOUTUNEET noudattamaan kestävän kehityksen periaatteita;

OVAT SITOUTUNEET huolehtimaan ympäristön suojelusta, myös rajat ylittävästä yhteistyöstä ja monenvälisten kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanosta;

OVAT SITOUTUNEET lisäämään energiaturvallisuutta ja energian toimitusvarmuutta, helpottamaan asianmukaisen infrastruktuurin kehittämistä, lisäämään markkinoiden yhdentymistä ja asteittaista lähentämistä suhteessa jäljempänä tarkoitettuihin EU:n säännösten keskeisiin osiin muun muassa edistämällä energiätehokkuutta ja uusiutuvien energialähteiden käyttöä, ottaen huomioon Armenian tasavallan sitoumukset energian toimittaja-, siirto- ja kuluttajamaiden tasapuolisen kohtelun periaatteisiin;

OVAT SITOUTUNEET jäljempänä tarkoitettuun ydinturvallisuuden ja ydinturvajärjestelyjen korkeaan tasoon;

TUNNUSTAVAT tarpeen tehostaa yhteistyötä energia-alalla sekä osapuolten sitoutumisen energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen määräysten täysimääräiseen noudattamiseen;

HALUAVAT parantaa kansanterveyden ja ihmisten terveyden suojelun tasoa kunnioittaen periaatteita kestävän kehityksen, ympäristöön liittyvien tarpeiden ja ilmastonmuutoksen alalla;

OVAT SITOUTUNEET tukemaan ihmisten välisiä yhteyksiä myös tieteen ja tekniikan, koulutuksen ja kulttuurin sekä nuorisotyön ja urheilun alojen yhteistyöllä ja vaihtotoiminnalla;

OVAT SITOUTUNEET edistämään rajat ylittävää ja alueiden välistä yhteistyötä;

TUNNUSTAVAT Armenian tasavallan sitoutumisen sen lainsäädännön asteittaiseen lähentämiseen Euroopan unionin lainsäädäntöön asiaankuuluvilla aloilla, sen tehokkaaseen täytän-

töönpanoon osana laajempia uudistuspyrkimyksiä ja sen hallinnollisten ja institutionaalisten valmiuksien kehittämiseen tämän sopimuksen täytäntöönpanon edellyttämässä laajuudessa, sekä tunnustavat Euroopan unionin jatkuvan tuen kaikkien käytettävissä olevien yhteistyön välineiden mukaisesti, mukaan lukien teknisen, rahoituksellisen ja taloudellisen avun välineet, jotka liittyvät tähän sitoumukseen, Armenian tasavallan uudistusten tahdin ja taloudellisten tarpeiden mukaisesti;

PANEVAT MERKILLE, että jos osapuolet päättävät tehdä tämän sopimuksen puitteissa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alaa koskevia erityisiä sopimuksia, jotka Euroopan unioni tekee Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kolmannen osan V osaston nojalla, tällaisten tulevaisuudessa tehtävien sopimusten määräykset eivät sido Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia, ellei Euroopan unioni samanaikaisesti Yhdistyneen kuningaskunnan ja/tai Irlannin kanssa ilmoita Armenian tasavallalle niiden aiempien kahdenvälisen suhteiden osalta, että tällaiset sopimukset ovat tulleet Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia sitoviksi osana Euroopan unionia Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyn, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti. Samalla tavoin mikään Euroopan unionin myöhempi sisäinen toimenpide, joka hyväksyy Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kolmannen osan V osaston nojalla tämän sopimuksen panemiseksi täytäntöön, ei sido Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia, jos ne eivät ole ilmoittaneet haluavansa osallistua tällaisiin toimenpiteisiin tai hyväksyä ne pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti; panevat lisäksi merkille, että tällaiset tulevaisuudessa tehtävät sopimukset tai myöhemmin toteutettavat Euroopan unionin sisäiset toimenpiteet kuuluvat mainittuihin perussopimukseen liitetyn, Tanskan asemaa koskevan pöytäkirjan N:o 22 soveltamisalaan,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSASTO

TAVOITTEET JA YLEISET PERIAATTEET

1 artikla

Tavoitteet

Tämän sopimuksen tavoitteena on

- a) tehostaa yhteisiin arvoihin ja läheisiin yhteyksiin perustuvaa kokonaisvaltaista poliittista ja taloudellista kumppanuutta ja yhteistyötä osapuolten välillä, myös lisäämällä Armenian tasavallan osallistumista Euroopan unionin politiikkoihin ja ohjelmiin ja sen virastojen toimintaan;
- b) vahvistaa puitteita poliittiselle vuoropuhelulle kaikilla yhteisen edun mukaisilla aloilla, mikä edistää läheisten poliittisten suhteiden kehittymistä osapuolten välillä;
- c) edistää demokratian sekä poliittisen, taloudellisen ja institutionaalisen vakauden lujittamista Armenian tasavallassa;

HE 270/2018 vp

- d) edistää, ylläpitää ja lujittaa rauhaa ja vakautta sekä alueellisesti että kansainvälisesti, myös toteuttamalla yhteisiä toimia jännitteiden syiden poistamiseksi, parantamalla rajaturvallisuutta sekä edistämällä rajat ylittävää yhteistyötä ja hyviä naapurussuhteita;
- e) tehostaa yhteistyötä vapaus- ja turvallisuus- ja oikeusasioiden alalla tavoitteena vahvistaa oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista;
- f) edistää liikkuvuutta ja ihmisten välisiä yhteyksiä;
- g) tukea Armenian tasavallan pyrkimyksiä kehittää taloudellisia mahdollisuuksiaan kansainvälisellä yhteistyöllä myös siten, että se lähentää lainsäädäntöään jäljempänä tarkoitettuun EU:n säännöstöön;
- h) tehostaa kauppayhteistyötä jatkuvalla sääntely-yhteistyöllä asiaankuuluvilla aloilla Maailman kauppajärjestön jäsenyydestä johtuvien oikeuksien ja velvoitteiden mukaisesti; ja
- i) luoda edellytykset yhä tiiviimmälle yhteistyölle muilla yhteisen edun mukaisilla aloilla.

2 artikla

Yleiset periaatteet

1. Osapuolten sisä- ja ulkopolitiikan perustan ja olennaisen osan tätä sopimusta muodostaa YK:n peruskirjassa, Etykin Helsingin päätösasiakirjassa ja uutta Eurooppaa koskevassa vuoden 1990 Pariisin peruskirjassa sekä muissa asiaankuuluvissa ihmisoikeusvälineissä, kuten YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, määriteltyjen demokratian periaatteiden, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioitus.
2. Osapuolet toistavat sitoutumisensa vapaan markkinatalouden, kestävän kehityksen, alueellisen yhteistyön ja tehokkaan monenvälisyyden periaatteisiin.
3. Osapuolet vahvistavat kunnioittavansa hyvän hallintotavan periaatteita sekä kansainvälisiä velvoitteitaan, erityisesti velvoitteitaan YK:n, Euroopan neuvoston ja Etyjin jäseninä.
4. Osapuolet sitoutuvat korruption torjuntaan, rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin eri muotojen torjuntaan, kestävän kehityksen edistämiseen, tehokkaaseen monenvälisyyteen sekä joukkotuhoaseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen torjumiseen, myös kemiallisiin, biologisiin ja radioaktiivisiin materiaaleihin sekä ydinmateriaaliin liittyvien riskien vähentämistä koskevan EU:n osaamiskeskusaloitteen kautta. Tämä sitoumus on keskeinen tekijä osapuolten suhteiden ja yhteistyön kehittämisen kannalta ja lisää alueellista rauhaa ja vakautta.

II OSASTO

POLIITTINEN VUOROPUHELU JA UUDISTUKSET; YHTEISTYÖ ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKAN ALALLA

3 artikla

Poliittisen vuoropuhelun tavoitteet

1. Osapuolten välistä poliittista vuoropuhelua kaikilla yhteisen edun mukaisilla aloilla, mukaan lukien ulkopolitiikka ja turvallisuusasiat sekä sisäiset uudistukset, kehitetään ja vahvistetaan edelleen. Tällaisella vuoropuhelulla tehostetaan poliittista yhteistyötä ulkopolitiikan ja turvallisuusasioiden alalla, tunnustaen, että Armenian tasavalta pitää osallistumistaan kansainvälisten järjestöjen toimintaan ja kansainvälisen yhteistyön muotoihin sekä sille tästä johtuvia olemassa olevia velvoitteita tärkeinä.
2. Poliittisen vuoropuhelun tavoitteena on
 - a) kehittää ja vahvistaa edelleen poliittista vuoropuhelua kaikilla yhteisen edun mukaisilla aloilla;
 - b) vahvistaa poliittista kumppanuutta ja tehostaa yhteistyötä ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla;
 - c) edistää kansainvälistä rauhaa, vakautta ja turvallisuutta tehokkaan monenvälisyyden pohjalta;
 - d) lujittaa kansainvälistä turvallisuutta ja kriisinhallintaa koskevaa osapuolten välistä yhteistyötä ja vuoropuhelua, etenkin jotta voidaan käsitellä maailmanlaajuisia ja alueellisia haasteita ja niihin liittyviä uhkia;
 - e) lujittaa yhteistyötä joukkotuhousteiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen torjumiseksi;
 - f) edistää osapuolten välistä tulossuuntautunutta ja käytännön yhteistyötä rauhan, turvallisuuden ja vakauden saavuttamiseksi Euroopan mantereella;
 - g) lujittaa demokratian periaatteiden, oikeusvaltion, hyvän hallinnon sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista, mukaan lukien lehdistönvapaus ja vähemmistöihin kuuluvien oikeudet, sekä edistää kansallisten poliittisten uudistusten lujittamista;
 - h) kehittää vuoropuhelua ja syventää osapuolten yhteistyötä turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla;
 - i) edistää konfliktien rauhanomaista ratkaisemista;
 - j) edistää YK:n peruskirjan mukaisia päämääriä ja periaatteita sekä osallistuvien valtioiden välisiä suhteita ohjaavia periaatteita Etykin Helsingin päätösasiakirjaan kirjatun mukaisesti; ja

HE 270/2018 vp

- k) edistää alueellista yhteistyötä, kehittää hyvät naapuruussuhteet ja parantaa alueellista turvallisuutta, myös edistämällä asteittain avoimia rajoja ja lisäämällä siten alueellista kauppaa ja rajat ylittävää liikkumista.

4 artikla

Sisäiset uudistukset

Osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:

- a) demokraattisten instituutioiden ja oikeusvaltion vakauden ja tehokkuuden kehittäminen, vakiinnuttaminen ja lisääminen;
- b) ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioituksen takaaminen;
- c) edistyminen oikeuslaitoksen ja lainsäädännön uudistamisessa, jotta voidaan varmistaa oikeuslaitoksen sekä syyttäjä- ja lainvalvontaviranomaisten riippumattomuus, laatu ja tehokkuus;
- d) hallinnollisten valmiuksien vahvistaminen ja lainvalvontaviranomaisten puolueettomuuden ja tehokkuuden takaaminen;
- e) julkishallinnon uudistamisen jatkaminen sekä vastuullisen, tehokkaan, avoimen ja ammattimaisen virkamieskunnan kehittäminen; ja
- f) korruption torjunnan tehokkuuden varmistaminen erityisesti kansainvälisen yhteistyön tehostamiseksi korruption torjunnan alalla, ja asiaankuuluvien kansainvälisten oikeudellisten välineiden, kuten vuoden 2003 korruption vastaisen YK:n yleissopimuksen, tehokkaan täytäntöönpanon varmistaminen.

5 artikla

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka

1. Osapuolet tehostavat vuoropuheluaan ja yhteistyötään ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla, myös yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa, tunnustaen, että Armenian tasavalta pitää osallistumisestaan kansainvälisten järjestöjen toimintaan ja kansainvälisen yhteistyön muotoihin sekä sille tästä johtuvia olemassa olevia velvoitteita tärkeinä, ja käsittelevät erityisesti konfliktien ehkäisemiseen ja kriisinhallintaan, riskien vähentämiseen, kyberturvallisuuteen, turvallisuusalan uudistamiseen, alueelliseen vakauteen, aseriisuntaan, asesulkuun sekä aseiden ja niiden viennin valvontaan liittyviä kysymyksiä. Yhteistyö perustuu yhteisiin arvoihin ja etuihin, ja sen tarkoituksena on lisätä toiminnan tehokkuutta hyödyntäen kahdenvälisiä, kansainvälisiä ja alueellisia foorumeja, etenkin Etyjiä.
2. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa noudattaa kansainvälisen oikeuden periaatteita ja normeja, mukaan lukien YK:n peruskirjaan ja Etykin Helsingin päätösasiakirjaan kirjatut periaatteet ja normit, ja edistää näitä periaatteita kahdenvälisissä ja monenvälisissä suhteissaan.

6 artikla

Kansainvälistä yhteisöä koskettavat vakavat rikokset ja Kansainvälinen rikostuomioistuim

1. Osapuolet vahvistavat, että vakavimmat kansainvälistä yhteisöä koskettavat rikokset eivät saa jäädä rankaisematta ja niiden osalta on varmistettava tehokkaat syytetoimet kansallisen ja kansainvälisen tason toimenpitein, myös Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa.
2. Osapuolet katsovat, että Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustaminen ja tehokas toiminta edistävät merkittäväällä tavalla kansainvälistä rauhaa ja oikeutta. Osapuolet pyrkivät parantamaan rauhan ja kansainvälisen oikeuden edistämiseksi tehtävää yhteistyötä ratifioimalla ja panemalla täytäntöön Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön ja siihen liittyvät asiakirjat, ottaen huomioon niiden oikeudelliset ja perustuslailliset puitteet.
3. Osapuolet sopivat tekevänsä tiivistä yhteistyötä estääkseen kansanmurhia, ihmisyyttä vastaan tehtyjä rikoksia ja sotarikoksia hyödyntäen asianmukaisia kahdenvälisiä ja monenvälisiä puitteita.

7 artikla

Konfliktien estäminen ja kriisinhallinta

Osapuolet tehostavat käytännön yhteistyötä konfliktien estämisen ja kriisinhallinnan alalla, erityisesti tarjotakseen Armenian tasavallalle mahdollisuuden osallistua EU:n johdolla toteutettaviin siviili- ja sotilaskriisinhallintaoperaatioihin sekä tähän liittyviin harjoituksiin ja koulutukseen tapauskohtaisesti.

8 artikla

Alueellinen vakaus ja konfliktien rauhanomainen ratkaiseminen

1. Osapuolet tehostavat yhteisiä toimiaan alueellisen yhteistyön edellytysten parantamiseksi edistämällä avoimia rajoja ja rajat ylittävää liikkumista, hyviä naapuruussuhteita ja demokraattista kehitystä, lisäten näin vakautta ja turvallisuutta, sekä tekevät työtä konfliktien rauhanomaisen ratkaisemisen puolesta.
2. Edellä olevassa 1 kohdassa mainituissa toimissa noudatetaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseen tähtäviä yhteisiä periaatteita, sellaisina kuin ne on vahvistettu YK:n peruskirjassa, Etykin Helsingin päätösasiakirjassa ja muissa asiaa koskevilla monenvälisissä asiakirjoissa, joihin osapuolet ovat yhtyneet. Osapuolet tähdentävät olemassa olevien riitojen rauhanomaiseksi ratkaisemiseksi sovittujen muotojen merkitystä.
3. Osapuolet painottavat, että aseiden valvonta sekä luottamusta ja turvallisuutta lisäävät toimet ovat edelleen erittäin tärkeitä Euroopan turvallisuuden, ennakoitavuuden ja vakauden kannalta.

9 artikla

Joukkotuhuoseet, asesulku ja aseriisunta

1. Osapuolet katsovat, että joukkotuhuoseiden ja niiden kantolaitteiden leviäminen niin valtiollisille kuin valtioista riippumattomille toimijoille, kuten terroristeille ja muille rikollisille ryhmille, on yksi vakavimmista kansainvälisen rauhan ja vakauden uhkatekijöistä. Tästä syystä osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhuoseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseen noudattaen täysimääräisesti ja kansainvälisistä aseriisunta- ja asesulkusopimuksista johtuvia velvoitteitansa sekä muita asiaa koskevia kansainvälisiä velvoitteitansa ja panemalla ne kansallisella tasolla täytäntöön. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tämä määräys on tämän sopimuksen olennainen osa.
2. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhuoseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseen
 - a) toteuttamalla toimia kaikkien muiden asiaa koskevien kansainvälisten asiakirjojen allekirjoittamiseksi, ratifioimiseksi tai niihin liittymiseksi, tapauksesta riippuen, ja niiden panemiseksi täysimääräisesti täytäntöön; ja
 - b) kehittämällä edelleen tehokasta kansallista vientivalvontajärjestelmää, mukaan luettuna joukkotuhuoseisiin liittyvien tavaroiden viennin ja kauttakulun valvonta sekä joukkotuhuoseiden kaksikäyttötekniikan loppukäytön valvonta.
3. Osapuolet sopivat käyvänsä säännöllistä poliittista vuoropuhelua, jolla täydennetään ja vahvistetaan tässä artiklassa tarkoitettuja osia.

10 artikla

Pienaseet ja kevyet aseet sekä tavanomaisten aseiden vientivalvonta

1. Osapuolet tunnustavat, että pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton tuotanto ja kauppa sekä niiden liiallinen keskittyminen, huono hallinnointi, riittämättömästi turvatut varastot ja valvomaton leviäminen ovat edelleen vakava uhka kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle.
2. Osapuolet sopivat noudattavansa olemassa olevista kansainvälisistä sopimuksista, joiden osapuolina ne ovat, ja YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmista johtuvia velvoitteitaan pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittoman kaupan torjumiseksi sekä muihin alan kansainvälisiin välineisiin, kuten pienaseiden ja kevyiden aseiden laittoman kaupan kaikkien osa-alueiden ehkäisemistä, torjumista ja poistamista koskevaan YK:n toimintaohjelmaan, perustuvia sitoumuksiaan ja panevansa ne täysimääräisesti täytäntöön.
3. Osapuolet sitoutuvat tekemään yhteistyötä ja huolehtimaan toimiansa yhteensovittamisesta, täydentävyydestä ja yhteisvaikutuksesta pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittoman kaupan torjumiseksi sekä liiallisten varastojen hävittämiseksi maailmanlaajuisella, alueellisella, osa-alueellisella ja tar-

peen mukaan kansallisella tasolla.

4. Lisäksi osapuolet sopivat jatkavansa yhteistyötä tavanomaisten aseiden valvonnan alalla sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvontaa koskevien yhteisten sääntöjen määrittämisestä 8 päivänä joulukuuta 2008 vahvistetun neuvoston yhteisen kannan 2008/944/YUTP ja Armenian tasavallan asiaankuuluvan kansallisen lainsäädännön mukaisesti.
5. Osapuolet sopivat käyvänsä säännöllistä poliittista vuoropuhelua, jolla täydennetään ja vahvistetaan tässä artiklassa tarkoitettuja osia.

11 artikla

Terrorismin torjunta

1. Osapuolet vahvistavat terrorismin torjumisen ja ehkäisemisen merkityksen ja sopivat tekevänsä yhteistyötä kahdensivolisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla ehkäistäkseen ja torjuakseen terrorismia kaikissa sen ilmenemismuodoissa.
2. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että terrorismin torjunnassa on erittäin tärkeää kunnioittaa täysimääräisesti oikeusvaltioperiaatetta ja noudattaa täysimääräisesti kansainvälistä oikeutta, myös kansainvälistä ihmisoikeuslainsäädäntöä, kansainvälistä pakolaislainsäädäntöä ja kansainvälistä humanitaarista lainsäädäntöä, YK:n peruskirjan periaatteita ja kaikkia asianmukaisia terrorismin torjuntaan liittyviä kansainvälisiä välineitä.
3. Osapuolet korostavat kaikkien terrorismin torjuntaan liittyvien YK:n yleissopimusten ja pöytäkirjojen yleismaailmallisen ratifioinnin ja täysimääräisen täytäntöönpanon merkitystä. Osapuolet sopivat jatkavansa kansainvälistä terrorismia koskevan kattavan yleissopimuksen luonnosta koskevan vuoropuhelun edistämistä sekä yhteistyötä YK:n maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen strategian sekä YK:n turvallisuusneuvoston asiaa koskevien päätöslausemien ja Euroopan neuvoston yleissopimusten täytäntöönpanemiseksi. Osapuolet sopivat myös tekevänsä yhteistyötä edistääkseen kansainvälistä yhteisymmärrystä terrorismin ehkäisemisestä ja torjumisesta.

III OSASTO

OIKEUS, VAPAAUS JA TURVALLISUUS

12 artikla

Oikeusvaltioperiaate sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen

1. Yhteistyössään vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla osapuolet pyrkivät erityisesti vahvistamaan oikeusvaltioperiaatetta, johon kuuluvat oikeuslaitoksen riippumattomuus, oikeussuojan toteutuminen, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisesti sekä rikosasioissa sovellettavat menettelytaket ja uhrien oikeudet.

HE 270/2018 vp

2. Osapuolet tekevät täysimääräistä yhteistyötä, jotta lainvalvonnan, korruption torjunnan ja oikeudenkäytön alalla toimivat instituutiot toimisivat tehokkaasti.
3. Kaikenlaisen vapaus-, turvallisuus- ja oikeusasioiden alalla tehtävän yhteistyön johtajatuksena on ihmisoikeuksien, syrjimättömyyden ja perusvapauksien kunnioittaminen.

13 artikla

Henkilötietojen suoja

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä varmistaakseen henkilötietojen korkeatasoisen suojan Euroopan unionin, Euroopan neuvoston ja muiden kansainvälisten elinten kansainvälisten oikeudellisten välineiden ja normien mukaisesti.

14 artikla

Yhteistyö muuttoliike- ja turvapaikka-asioiden sekä rajaturvallisuuden alalla

1. Osapuolet vahvistavat, että ne pitävät alueidensa välisten muuttovirtojen yhteistä hallintaa tärkeänä ja käyvät kattavaa vuoropuhelua kaikista muuttoliikettä koskevista kysymyksistä, joihin kuuluvat laillinen maahanmuutto, kansainvälinen suojelu sekä laitottoman maahanmuuton, ihmisalakuljetuksen ja ihmiskaupan torjunta.
2. Yhteistyö perustuu osapuolten keskinäisiin neuvotteluihin tehtävään tarvearviointiin, ja sitä tehdään osapuolten asiaan liittyvän lainsäädännön mukaisesti. Keskeisiä yhteistyöaloja ovat erityisesti
 - a) muuttovirtojen perimmäisiin syihin puuttuminen;
 - b) kansainvälistä suojelua koskevan kansallisen lainsäädännön ja kansallisten käytäntöjen kehittäminen ja täytäntöönpano pakolaisten oikeusasemasta vuonna 1951 tehdyn Geneven yleissopimuksen ja pakolaisten oikeusasemasta vuonna 1967 tehdyn pöytäkirjan sekä muiden asiaankuuluvien kansainvälisten sopimusten, kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksen, määräysten noudattamiseksi ja palauttamiskieltoa koskevan periaatteen noudattamisen varmistamiseksi;
 - c) maahanpääsyä koskevat säännöt ja maahantuloluvan saaneiden henkilöiden oikeudet ja asema, maassa laillisesti asuvien ulkomaalaisten oikeudenmukainen kohtelu ja heidän kotouttamisensa, yleissivistävä ja ammatillinen koulutus sekä syrjinnän ja muukalaisvihan vastaiset toimenpiteet;
 - d) tuloksellisten ja ennalta ehkäisevien toimintaperiaatteiden vahvistaminen laitonta maahanmuuttoa, ihmisalakuljetusta ja ihmiskauppaa vastaan kiinnittäen huomiota myös siihen, millä tavoin ihmisalakuljettajien ja ihmiskauppioiden verkostoja voidaan torjua ja toiminnan uhreja suojella asianmukaisilla kansainvälisillä välineillä;
 - e) organisointia, koulutusta, parhaita käytäntöjä ja muita operationaalisia toimenpiteitä koskevat kysymykset muuttoliikkeen hallinnan, asiakirjojen turvallisuuden,

viisumipolitiikan, rajaturvallisuuden ja muuttoliikkeen tietojärjestelmien alalla.

3. Yhteistyöllä voidaan myös helpottaa kehitystä hyödyttävää kiertomuuttoa.

15 artikla

Henkilöiden liikkuvuus ja takaisinotto

1. Osapuolet, joita seuraavat sopimukset sitovat, varmistavat, että seuraavat sopimukset pannaan täysimääräisesti täytäntöön:
 - a) Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välinen sopimus luvattomasti maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta; ja
 - b) Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välinen viisumien myöntämisen helpottamista koskeva sopimus.
2. Osapuolet edistävät edelleen kansalaisten liikkuvuutta viisumihelpotussopimuksen myötä ja harkitsevat aikanaan viisumivapautta koskevan vuoropuhelun käynnistämistä edellyttäen, että hallitun ja turvallisen liikkuvuuden ehdot täyttyvät. Ne tekevät yhteistyötä laittoman muuttoliikkeen torjumiseksi, myös panemalla takaisinottosopimus täytäntöön, ja rajaturvallisuuspolitiikan sekä lainsäädäntö- ja toimintakehyksen edistämiseksi.

16 artikla

Järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption torjunta

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä rikollisten ja laittomien toimien, myös kansainvälisten toimien, torjumiseksi ja estämiseksi, riippumatta siitä, liittyvätkö ne järjestäytyneeseen rikollisuuteen, kuten
 - a) ihmissalakuljetus ja ihmiskauppa;
 - b) ampuma-aseiden, myös pienaseiden ja kevyiden aseiden, salakuljetus ja kauppa;
 - c) laittomien huumausaineiden salakuljetus ja kauppa;
 - d) tavaroiden salakuljetus ja laiton kauppa;
 - e) laiton toiminta talous- ja rahoituslalla, kuten väärentäminen, veropetokset ja julkisiin hankintoihin liittyvät petokset;
 - f) kavallukset kansainvälisten avunantajien rahoittamissa hankkeissa;
 - g) yksityisen ja julkisen sektorin aktiivinen ja passiivinen korruptio;
 - h) asiakirjojen väärentäminen ja väärin lausuntojen antaminen; ja
 - i) kyberrikollisuus.

2. Osapuolet tehostavat lainvalvontaelinten kahdenvälistä, alueellista ja kansainvälistä yhteistyötä, mukaan luettuna Euroopan unionin lainvalvontayhteistyöviraston (Euro-pol) ja Armenian tasavallan asianomaisten viranomaisten välisen yhteistyön mahdollinen kehittäminen. Osapuolet ovat sitoutuneet panemaan tehokkaasti täytäntöön kansainväliset normit ja etenkin vuonna 2000 tehtyyn kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaiseen YK:n yleissopimukseen ja sen kolmeen pöytäkirjaan kirjatut normit. Osapuolet tekevät yhteistyötä ehkäistäkseen ja torjuakseen korruptiota vuoden 2003 korruption vastaisen YK:n yleissopimuksen, Euroopan neuvoston lahjonnan vastaisen valtioiden ryhmän (GRECO) ja OECD:n antamien suositusten mukaisesti, ja tässä ne noudattavat avoimuutta varallisuutta koskevien ilmoitusten suhteen, suojaavat väärinkäytösten paljastajia ja julkistavat tiedot, jotka koskevat oikeushenkilöiden lopullisia edunsaajia.

17 artikla

Laittomat huumausaineet

1. Osapuolet tekevät valtuuksiensa ja toimivaltojensa rajoissa yhteistyötä varmistukseksi, että niiden laittomien huumausaineiden ja uusien psykoaktiivisten aineiden ehkäisemistä ja torjumista koskeva lähestymistapa on tasapainoinen ja yhtenäistetty. Huumepolitiikkojen ja huumeita koskevien toimien tavoitteena on lujittaa laittomien huumausaineiden ehkäisemisen ja torjunnan rakenteita, vähentää laittomien huumausaineiden tarjontaa, kauppaa ja kysyntää, selviytyä huumausaineiden väärinkäytöstä aiheutuvista terveydellisistä ja sosiaalisista seurauksista vahinkojen vähentämiseksi sekä ehkäistä tehokkaammin huumausaineiden lähtöaineiden kulkeutumista huumausaineiden ja psykotrooppisten tai psykoaktiivisten aineiden laittomaan valmistukseen.
2. Osapuolet sopivat 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavista yhteistyömenetelmistä. Toimien perustana ovat yhteisesti sovitut, alan kansainvälisten yleissopimusten mukaiset periaatteet, ja niiden tavoitteena on panna täytäntöön huhtikuussa 2016 pidetyn YK:n yleiskokouksen maailman huumeongelmaa käsitelleen erityisistunnon päätösasiakirjassa esitetyt suositukset.

18 artikla

Rahanpesu ja terrorismin rahoitus

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä estääkseen rahoitusjärjestelmiensä ja muiden asiaan liittyvien järjestelmiensä käytön ylipäättään rikollisen toiminnan ja erityisesti huumausainerikosten tuottaman hyödyn rahanpesuun sekä terrorismin rahoittamiseen. Yhteistyö kattaa myös rikosten tuottoon perustuvan omaisuuden tai varojen takaisinperinnän.
2. Tämän alan yhteistyöllä mahdollistetaan asiaan liittyvien tietojen vaihto osapuolten lainsäädännön ja asiaankuuluvien kansainvälisten välineiden mukaisesti sekä alan kansainvälisten elinten, kuten rahanpesuvastaisen toimintaryhmän, hyväksymiä vaatimuksia vastaavien asianmukaisten rahanpesun ja terrorismin rahoituksen ehkäisyä ja torjuntaa koskevien vaatimusten hyväksyminen.

19 artikla

Yhteistyö terrorismin torjunnassa

1. Edellä olevassa 11 artiklassa esitettyjen terrorismin torjuntaa koskevien periaatteiden mukaisesti osapuolet vahvistavat lainvalvontaan ja oikeuslaitokseen liittyvän lähestymistavan merkityksen terrorismin torjunnassa ja sopivat tekevänsä yhteistyötä terrorismin ehkäisemiseksi ja tukahduttamiseksi erityisesti
 - a) vaihtamalla tietoa terroristiryhmistä ja terroristeista sekä tukiverkostoista (etenkin tietosuojaa ja yksityisyyden suojelua koskevan) kansainvälisen ja kansallisen oikeuden mukaisesti;
 - b) vaihtamalla kokemuksia terrorismin ehkäisemisestä ja tukahduttamisesta, keinoista ja menetelmistä ja niihin liittyvistä teknisistä näkökohdista sekä koulutuksesta sovellettavan oikeuden mukaisesti;
 - c) vaihtamalla näkemyksiä radikalisoitumisesta ja värväyksestä sekä tavoista torjua radikalisoitumista ja edistää sopeuttamista;
 - d) vaihtamalla näkemyksiä ja kokemuksia terrorismista epäiltyjen henkilöiden rajat ylittävästä liikkumisesta ja matkustamisesta sekä terroriuhista;
 - e) jakamalla parhaita käytäntöjä, jotka koskevat ihmisoikeuksien suojelua terrorismin torjunnassa, etenkin rikosoikeudellisten menettelyjen osalta;
 - f) huolehtimalla, että terrorismirikokset kriminalisoidaan; ja
 - g) toteuttamalla toimenpiteitä kemiallisen, biologisen, säteily- ja ydinterrorismin uhkaa vastaan ja toteuttamalla tarvittavat toimenpiteet, joilla estetään kemiallisten, biologisten, radioaktiivisten ja ydinaineiden hankinta, siirto ja käyttö terroristarkoituksiin sekä suuren riskin kemiallisten, biologisten, radioaktiivisten ja ydinlaitosten vastaiset laittomat teot.
2. Yhteistyö perustuu saatavilla oleviin asiaankuuluviin arviointeihin ja se toteutetaan osapuolten keskinäisin neuvotteluin.

20 artikla

Oikeudellinen yhteistyö

1. Osapuolet sopivat kehittävänsä siviili- ja kauppaoikeuden alan yhteistyötä siviilioikeudellista yhteistyötä koskevien monenvälisen yleissopimusten neuvottelemisessa, ratifioinnissa ja täytäntöönpanossa, mukaan lukien etenkin kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin yleissopimukset kansainvälisen oikeudellisen yhteistyön ja kansainvälisten oikeudenkäyntien alalla sekä lastensuojelun alalla.
2. Rikosasioita koskevassa oikeudellisessa yhteistyössä osapuolet pyrkivät tehostamaan keskinäiseen oikeusapuun liittyvää yhteistyötä asiaa koskevien monenvälisen sopimusten mukaisesti. Tähän yhteistyöhön kuuluu tarpeen mukaan liittyminen YK:n ja Euroopan neuvoston asiaa koskeviin kansainvälisiin välineisiin ja niiden täytäntöön-

pano sekä tiiviimpi yhteistyö Eurojustin ja Armenian tasavallan toimivaltaisten viranomaisten kanssa.

21 artikla

Diplomaatti- ja konsuliviranomaisten antama suojelu

Armenian tasavalta suostuu siihen, että sen alueella edustettujen jäsenvaltioiden diplomaatti- ja konsuliviranomaiset tarjoavat suojelua myös sellaisten jäsenvaltioiden kansalaisille, joilla ei ole Armenian tasavallassa pysyvää edustustoa, joka pystyisi tietyssä tapauksessa tosiasiaassa antamaan diplomaatti- ja konsuliviranomaisten suojelua, samoin edellytyksin kuin kyseisen jäsenvaltion omille kansalaisille.

IV OSASTO

TALOUDELLINEN YHTEISTYÖ

1 LUKU

Taloudellinen vuoropuhelu

22 artikla

1. Euroopan unioni ja Armenian tasavalta helpottavat talousuudistusprosessia parantamalla yhteistä ymmärrystä molempien talouksien perusteista sekä talouspolitiikkojen laatimisesta ja täytäntöönpanosta.
2. Armenian tasavalta ryhtyy lisätoimiin toimivan markkinatalouden kehittämiseksi sekä talous- ja rahoitussäännöstensä ja -politiikkojensa lähentämiseksi asteittain Euroopan unionin säännöksiin ja politiikkoihin, siten kuin tässä sopimuksessa määrätään. Euroopan unioni tukee Armenian tasavaltaa vakaiden makrotalous- ja finanssipolitiikkojen varmistamisessa, mukaan lukien keskuspankin riippumattomuus ja hintojen vakaus, terve julkistalous sekä kestävä valuuttakurssijärjestelmä ja maksutase.

23 artikla

Tätä varten osapuolet sopivat säännöllisestä taloudellisesta vuoropuhelusta, jolla pyritään

- a) vaihtamaan tietoja makrotaloudellisista suuntauksista ja politiikoista sekä rakenteellisista uudistuksista, mukaan lukien taloudellisen kehityksen strategiat;
- b) vaihtamaan asiantuntemusta ja parhaita käytäntöjä muun muassa julkisen talouden, raha- ja valuuttakurssipolitiikan puitteiden, rahoitusalaan koskevan politiikan ja taloustilastojen aloilla;
- c) vaihtamaan tietoja ja kokemuksia alueellisesta taloudellisesta yhdistymisestä, mukaan lukien Euroopan talous- ja rahaliiton toiminta;

- d) tarkastelemaan kahdenvälisen yhteistyön asemaa talouden, rahoituksen ja tilastoinnin aloilla.

24 artikla

Julkisen sektorin sisäiset valvonta- ja tarkastusjärjestelyt

Osapuolet tekevät yhteistyötä julkisen sektorin sisäisen valvonnan sekä ulkoisten tarkastusten alalla tavoitteenaan

- a) kehittää edelleen ja toteuttaa julkisen sektorin sisäistä valvontajärjestelmää johdon hajautetun vastuuvollisuuden periaatteen mukaisesti, mukaan lukien itsenäinen sisäinen tarkastus koko Armenian tasavallan julkisella sektorilla, lähentämällä se yleisesti hyväksytyjen kansainvälisten normien, puitteiden ja ohjeiden sekä Euroopan unionin hyvien käytäntöjen kanssa, Armenian tasavallan hallituksen hyväksymän julkisen sektorin varainhoidon sisäistä valvontaa koskevan uudistusohjelman perusteella;
- b) kehittää riittävä talouden tarkastusjärjestelmä Armenian tasavallassa sisäisen tarkastustoiminnon täydentämiseksi päällekkäisyyttä välttäen;
- c) tukea julkisen sektorin varainhoidon sisäisen valvonnan yhdenmukaistamisesta vastaavan keskusyksikön toimintaa Armenian tasavallassa ja lujittaa sen valmiuksia ohjata uudistusprosessia;
- d) vahvistaa edelleen tilintarkastuskamarin asemaa Armenian tasavallan ylimpänä tarkastuselimenä, erityisesti sen taloudellisen, organisatorisen ja toiminnallisen riippumattomuuden osalta, kansainvälisesti hyväksytyjen ulkoista tarkastusta koskevien standardien (INTOSAI) mukaisesti; ja
- e) vaihtaa tietoja, kokemuksia ja hyviä käytäntöjä.

2 LUKU

Verotus

25 artikla

Osapuolet tekevät yhteistyötä tehostaakseen hyvää hallintoa verotuksen alalla tarkoituksenaan parantaa edelleen taloussuhteitaan, kauppaa, investointeja ja tasapuolista yhteistyötä.

26 artikla

Viitaten 25 artiklaan osapuolet tunnustavat verotusalan hyvän hallintotavan periaatteet eli avoimuutta, tietojenvaihtoa ja oikeudenmukaista verokilpailua koskevat jäsenvaltioiden Euroopan unionin tasolla vahvistamat periaatteet, ja sitoutuvat noudattamaan niitä. Osapuolet parantavat tätä varten kansainvälistä yhteistyötä verotuksen alalla, helpottavat verotulojen keräämistä ja laativat toimenpiteitä edellä mainittujen hyvän hallintotavan periaatteiden tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi, sanotun kuitenkin vaikuttamatta Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden toimivaltaan.

27 artikla

Osapuolet tehostavat ja lujittavat yhteistyötään, jonka tarkoituksena on parantaa ja kehittää Armenian tasavallan verojärjestelmää ja -hallintoa, mukaan lukien veronkanto- ja valvontavalmiuksien tehostaminen, varmistaa tehokas veronkanto ja lujittaa veropetosten ja veronkierron torjuntaa. Osapuolet eivät harjoita syrjintää tuontituotteiden ja vastaavien kotimaisten tuotteiden välillä vuonna 1994 tehdyn tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen, jäljempänä ”GATT 1994 -sopimus”, I ja III artiklan mukaisesti. Osapuolet pyrkivät tehostamaan yhteistyötä ja jakamaan kokemuksia veropetosten ja veronkierron torjunnasta ja erityisesti karusellipetoksista sekä siirtohinnoittelusta ja offshore-toimintaa ehkäisevään sääntelyyn liittyvistä kysymyksistä.

28 artikla

Osapuolet kehittävät yhteistyötään saadakseen aikaan yhdenmukaiset toimintatavat, joilla ehkäistään ja torjutaan petoksia ja valmisteveron alaisten tuotteiden salakuljetusta. Yhteistyöhön liittyy tietojen vaihtoa. Osapuolet pyrkivät sen vuoksi lujittamaan yhteistyötään alueellisessa toimintaympäristössä tupakoinnin torjuntaa koskevan Maailman terveysjärjestön vuoden 2003 puitesopimuksen mukaisesti.

29 artikla

Tämän luvun soveltamisalaan kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua.

3 LUKU

Tilastotiedot

30 artikla

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään tilastotietoihin liittyvissä kysymyksissä ja edistävät näin pitkän aikavälin tavoitetta tuottaa oikea-aikaisesti kansainvälisesti vertailukelpoista ja luotettavaa tilastotietoa. Kestävän, tehokkaan ja ammatillisesti riippumattoman kansallisen tilastojärjestelmän odotetaan tuottavan kansalaisten, yritysten ja päättäjien Euroopan unionissa ja Armenian tasavallassa tarvitsemia tietoja, jotta nämä pystyvät tekemään tietoon perustuvia päätöksiä. Kansallinen tilastojärjestelmä noudattaa YK:n hyväksymiä virallisen tilaston peruseriaatteita, ja siinä on otettava huomioon tilastotietoja koskeva EU:n säännöstö, mukaan lukien Euroopan tilastoja koskevat käytäntösäännöt, jotta kansallinen tilastojärjestelmä saataisiin yhdenmukaiseksi eurooppalaisten normien ja standardien kanssa.

31 artikla

Tilastotietojen alalla tehtävän yhteistyön tarkoituksena on

- a) vahvistaa edelleen kansallisen tilastojärjestelmän valmiuksia, myös oikeusperustaa, laadukkaiden tietojen ja metatietojen tuottamista, tietojen levittämistä koske-

HE 270/2018 vp

vaa politiikkaa ja käyttäjäystävällisyyttä, ottaen huomioon käyttäjät julkisella ja yksityisellä sektorilla, akateemisen yhteisön ja koko yhteiskunnan;

- b) saattaa Armenian tasavallan tilastojärjestelmä asteittain Euroopan tilastojärjestelmään sovellettavien normien ja käytäntöjen mukaiseksi;
- c) hienosäätää tietojen toimittamista Euroopan unionille, ottaen huomioon asiaa koskevien kansainvälisten ja eurooppalaisten menetelmien soveltaminen, luokittelut mukaan lukien;
- d) parantaa kansallisten tilastotyöntekijöiden ammatillisia ja hallinnollisia valmiuksia, jotta voidaan helpottaa Euroopan unionin tilastostandardien soveltamista ja edistää Armenian tasavallan tilastojärjestelmän kehittämistä;
- e) vaihtaa osapuolten välillä kokemuksia tilastoalan osaamisen kehittämisestä; ja
- f) edistää kaikkien tilastojen tuotantoon liittyvien prosessien ja tilastojen levittämisen kokonaisvaltaista laadunvarmistusta ja -hallintaa.

32 artikla

Osapuolet tekevät yhteistyötä Euroopan tilastojärjestelmän puitteissa, jossa Eurostat on Euroopan unionin tilastoviranomainen. Yhteistyöllä varmistetaan tilastoviranomaisen ammatillinen riippumattomuus sekä huolehditaan, että Euroopan tilastoja koskevia käytäntösääntöjä sovelletaan; yhteistyön painopisteitä ovat

- a) väestötilastot, mukaan lukien väestölaskennat ja sosiaalitilastot;
- b) maataloustilastot, mukaan lukien maatalouslaskennat;
- c) liiketoimintatilastot, mukaan lukien yritysrekisterit ja hallintolähteiden käyttö tilastotarkoituksiin;
- d) makrotaloudelliset tilastot, mukaan lukien kansantalouden tilinpito, ulkomaankauppatilastot, maksutasetilastot ja suoria ulkomaisia sijoituksia koskevat tilastot;
- e) energiatilastot, mukaan lukien energiataseet;
- f) ympäristötilastot;
- g) aluetilastot; ja
- h) monialaiset toimet, mukaan lukien laadunvarmistus ja -hallinta, tilastoluokitukset, koulutus, tilastotietojen levittäminen sekä ajanmukaisen tietotekniikan käyttö.

33 artikla

Osapuolet muun muassa vaihtavat tietoja ja asiantuntemusta ja kehittävät yhteistyötään ottaen huomioon eri avustusohjelmissä käynnistetystä tilastojärjestelmän uudistuksesta kertyneet kokemukset. Tavoitteena on jatkaa lähentymistä tilastoja koskevaan EU:n säännöstöön Armeni-

an tasavallan tilastointijärjestelmän kehittämistä koskevan kansallisen strategian pohjalta ja Euroopan tilastojärjestelmän kehitys huomioon ottaen. Tilastotietojen tuottamisessa painotetaan hallinnollisten tietojen aiempaa tehokkaampaa hyödyntämistä ja otantatutkimusten virtaviivaistamista, ja samalla otetaan huomioon tarve vähentää vastausrasitetta. Tuotettujen tietojen on oltava politiikan suunnittelun ja seurannan kannalta tarkoituksenmukaisia kaikilla yhteiskunta- ja talouselämän keskeisillä aloilla.

34 artikla

Tämän luvun soveltamisalaan kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua. Armenian tasavallan on mahdollisuuksien mukaan voitava osallistua Euroopan tilastojärjestelmän puitteissa toteutettaviin toimiin, myös koulutukseen.

35 artikla

Armenian tasavallan lainsäädäntöä lähennetään asteittain EU:n tilastoalan säännöstöön Eurostatin vuosittain päivittämän tilastotietoja koskevien vaatimusten yhteenvedon mukaisesti, jonka osapuolet katsovat olevan tämän sopimuksen liitteenä.

V OSASTO

MUUT YHTEISTYÖPOLITIIKAT

1 LUKU

Liikenne

36 artikla

Osapuolet

- a) laajentavat ja lujittavat yhteistyötään liikenteen alalla edistääkseen kestävien liikennejärjestelmien kehittämistä;
- b) edistävät tehokkaita, turvallisia ja varmoja liikennepalveluja sekä intermodaaliliikennettä ja liikennejärjestelmien yhteentoimivuutta; ja
- c) pyrkivät parantamaan tärkeimpiä liikenneyhteyksiä alueidensa välillä.

37 artikla

Liikennealan yhteistyö kattaa seuraavat alat:

- a) kestävä, kaikki liikennemuodot kattavan kansallisen liikennepolitiikan kehittäminen, jonka tarkoituksena on erityisesti varmistaa ympäristöystävälliset, tehokkaat, turvalliset ja varmat liikennejärjestelmät ja edistää liikenteeseen liittyvien näkökohtien huomioon ottamista muilla politiikanaloilla;

HE 270/2018 vp

- b) kansalliseen liikennepolitiikkaan perustuvien alakohtaisten strategioiden laatiminen (mukaan lukien oikeudelliset vaatimukset teknisten laitteiden ja välineiden sekä kuljetuskaluston tason nostamiseksi korkeimpien kansainvälisten standardien mukaiseksi) tie-, rautatie-, sisävesi-, meri- ja lentoliikenteelle sekä intermodaali-liikenteelle; tämä käsittää myös täytäntöönpanon aikataulut ja välitavoitteet, hallintovastuun määrittämisen sekä rahoitussuunnitelmat;
- c) infrastruktuuripolitiikan tehostaminen tavoitteena eri liikennemuotoihin liittyvien infrastruktuurihankkeiden määrittelyn ja arvioinnin parantaminen;
- d) sellaisten rahoitusstrategioiden laatiminen, joissa painotetaan kunnossapitoa, kapasiteettiongelmia ja puuttuvia infrastruktuuriyhteyksiä ja joissa edistetään yksityisen sektorin aktiivista osallistumista liikennehankkeisiin;
- e) liittyminen asiaa koskeviin kansainvälisiin liikennejärjestöihin ja -sopimuksiin, myös menettelyihin, joiden avulla varmistetaan kansainvälisten liikennesopimusten täysimääräinen täytäntöönpano ja tehokas valvonta;
- f) yhteistyö ja tietojenvaihto liikenteen alan teknologioiden, esimerkiksi älykkäiden liikennejärjestelmien, kehittämistä ja parantamista varten; ja
- g) älykkäiden liikennejärjestelmien ja tietotekniikan käytön edistäminen kaikkien liikennemuotojen hallinnoinnissa ja toiminnassa sekä intermodaalisuuden ja yhteistyön tukeminen liikennettä helpottavien avaruusjärjestelmien ja kaupallisten sovellusten käytössä.

38 artikla

1. Yhteistyön tarkoituksena on myös helpottaa matkustaja- ja tavaraliikennettä ja lisätä liikennevirtojen sujuvuutta Armenian tasavallan, Euroopan unionin ja alueen kolmansien maiden välillä sekä edistää avoimia rajoja ja rajat ylittävää liikkumista poistamalla hallinnolliset, tekniset ja muut esteet, parantamalla olemassa olevia liikenneverkkoja ja kehittämällä infrastruktuuria erityisesti osapuolia yhdistävillä pääväylillä.
2. Yhteistyöhön kuuluu toimia rajanylitysten helpottamiseksi, ottaen huomioon asiaa koskeissa kansainvälisissä välineissä tarkoitetut sisämaavaltioiden erityispiirteet.
3. Yhteistyöhön kuuluu tietojenvaihtoa ja yhteisiä toimia
 - a) alueellisella tasolla, erityisesti ottaen huomioon edistys, jota on tapahtunut alueellista liikenneyhteistyötä koskevien järjestelyjen, kuten liikenneväylän Eurooppa-Kaukasus-Aasia (TRACECA) ja muiden kansainvälisten liikennealan aloitteiden, ansiosta, myös kansainvälisten liikennejärjestöjen ja osapuolten ratifioimien kansainvälisten sopimusten ja yleissopimusten puitteissa; ja
 - b) Euroopan unionin eri liikennevirastojen ja itäisen kumppanuuden puitteissa.

39 artikla

HE 270/2018 vp

1. Jotta voitaisiin varmistaa osapuolten välisten ilmakuljetusten koordinoitu kehitys ja asteittainen vapauttaminen osapuolten kaupallisten tarpeiden mukaisesti, vastavuoroista markkinoillepääsyä koskevista edellytyksistä lentoliikenteen alalla olisi sovittava Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välisen yhteistä ilmailualueetta koskevan sopimuksen puitteissa.
2. Ennen yhteistä ilmailualueetta koskevan sopimuksen tekemistä osapuolet eivät toteuta mitään toimenpiteitä eivätkä toimia, jotka ovat rajoittavampia tai syrjivämpiä kuin ennen tämän sopimuksen voimaantuloa käytössä olleet toimenpiteet tai toimet.

40 artikla

Tämän luvun piiriin kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua.

41 artikla

1. Armenian tasavalta toteuttaa lainsäädäntönsä lähentämisen liitteessä I tarkoitettuihin Euroopan unionin säädöksiin kyseisen liitteen määräysten mukaisesti.
2. Lähentäminen voi myös tapahtua alakohtaisilla sopimuksilla.

2 LUKU

Energia-alan yhteistyö, myös ydinturvallisuuden liittyvät kysymykset

42 artikla

1. Osapuolet tekevät energia-alan yhteistyötä kumppanuuden, yhteisen edun, avoimuuden ja ennakoitavuuden periaatteiden pohjalta. Yhteistyöllä pyritään energia-alan sääntelyn lähentämiseen jäljempänä tarkoitetuilla energia-alan alueilla, ottaen huomioon, että on tarpeen varmistaa turvallisen, ympäristöystävällisen ja kohtuuhintaisen energian saanti.
2. Yhteistyö koskee muun muassa seuraavia aloja:
 - a) energiastategiat ja -politiikat, myös energiaturvallisuutta ja monipuolista energiahuoltoa ja sähköntuotantoa edistävät;
 - b) energiaturvallisuuden lisääminen, myös edistämällä energialähteiden ja energian toimitusreittien monipuolistamista;
 - c) kilpailukykyisten energiamarkkinoiden kehittäminen;
 - d) uusiutuvien energialähteiden käytön, energiatehokkuuden ja energiansäästön edistäminen;
 - e) alueellisen yhteistyön edistäminen energia-alalla ja markkinoiden alueellisen yhdentymisen alalla;
 - f) yhteisten sääntelykehysten edistäminen öljytuotteiden ja sähkön kaupan sekä mahdollisten muiden energiahyödykkeiden kaupan helpottamiseksi sekä tasapuolisten toimintaedellytysten edistämiseksi ydinturvallisuuden osalta, jotta saavute-

HE 270/2018 vp

taan turvallisuuden korkea taso;

- g) ydinvoiman siviilikäyttö, ottaen huomioon Armenian tasavallan erityispiirteet ja painottaen erityisesti ydinturvallisuuden korkeaa tasoa Kansainvälisen atomienergiajärjestön (IAEA) standardien ja jäljempänä tarkoitettujen Euroopan unionin standardien ja käytäntöjen pohjalta sekä ydinvoima-alan korkeatasoisia turvajärjestelyjä kansainvälisten suuntaviivojen ja käytäntöjen pohjalta. Tällä alueella yhteistyöhön sisältyvät
 - i) teknologioiden, parhaiden käytäntöjen ja koulutuksen vaihto turvallisuuden ja jätehuollon alalla ydinvoimalaitosten turvallisen toiminnan varmistamiseksi;
 - ii) Metsamorin ydinvoimalan sulkeminen ja turvallinen käytöstä poistaminen sekä tätä koskevan etenemis- tai toimintasuunnitelman varhainen hyväksyminen, ottaen huomioon tarve korvata se uudella kapasiteetilla Armenian tasavallan energiaturvallisuuden ja kestävä kehityksen edellytysten varmistamiseksi;
- h) energiavarojen siirtoon tarvittavat hinnoittelupolitiikat, kauttakulku ja kuljetukset, etenkin yleiset kustannuspohjaiset järjestelmät sekä tarvittaessa hiilivetyjen käyttöä koskevat tarkennukset;
- i) energiamarkkinoiden sääntelyn keskeisiä periaatteita koskevien sääntelykysymysten sekä syrjimättömän energiaverkkoihin ja infrastruktuureihin pääsyn edistäminen kilpailukykyisin, avoimin ja kustannustehokkain hinnoin sekä riittävän ja riippumattoman valvonnan edistäminen;
- j) tieteellinen ja tekninen yhteistyö, mukaan luettuna tietojenvaihto teknologioiden kehittämiseksi ja parantamiseksi energian tuotannossa, siirrossa, jakelussa ja lopputuotuksessa kiinnittäen erityistä huomiota energiatehokkaisuun ja ympäristöystävällisiin teknologioihin.

43 artikla

Tämän luvun piiriin kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua.

44 artikla

Armenian tasavalta toteuttaa lainsäädäntönsä lähentämisen liitteessä II tarkoitettuihin oikeusvälineisiin kyseisen liitteen määräysten mukaisesti.

3 LUKU

Ympäristö

45 artikla

HE 270/2018 vp

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään ympäristöön liittyvissä kysymyksissä ja edistävät näin kestäväää kehitystä ja vihreää taloutta koskevaa pitkän aikavälin tavoitetta. Ympäristönsuojelun tehostamisen odotetaan tuovan etuja kansalaisille ja yrityksille Euroopan unionissa ja Armenian tasavallassa, muun muassa kansanterveyden kohenemisen, luonnonvarojen säilymisen ja taloudellisen ja ympäristötehokkuuden paranemisen ansiosta sekä siksi, että käytetään uudenaikaisia, puhtaampia teknologioita, joilla edistetään kestävämpiä tuotantotapoja. Yhteistyön toteuttamisessa otetaan huomioon osapuolten edut tasavertaisuuden ja vastavuoroisen hyödyn pohjalta, osapuolten keskinäinen riippuvuus ympäristönsuojelun alalla ja alan monenväliset sopimukset.

46 artikla

1. Yhteistyön tarkoituksena on ympäristön laadun säilyttäminen, suojeleminen, parantaminen ja palauttaminen, ihmisten terveyden suojeleminen, luonnonvarojen kestävä käyttö ja sellaisten toimenpiteiden edistäminen kansainvälisellä tasolla, joilla puututaan alueellisiin tai maailmanlaajuisiin ympäristöongelmiin, muun muassa seuraavilla aloilla:
 - a) ympäristöhallinto ja monialaiset kysymykset, mukaan lukien strateginen suunnittelu, ympäristövaikutusten arviointi ja strateginen ympäristöarviointi, koulutus, seuranta- ja ympäristötietojärjestelmät, tarkastus ja täytäntöönpano, ympäristövahtovastuu, ympäristöriskien torjunta, valtioiden rajat ylittävä yhteistyö, ympäristötiedon julkinen saatavuus, päätöksentekoprosessit sekä tehokkaat hallinnolliset ja tuomioistuimissa tapahtuvat muutoksenhakumenettelyt;
 - b) ilman laatu;
 - c) veden laatu ja vesivarojen hoito, mukaan lukien tulvariskien hallinta, veden niukkuus ja kuivuus;
 - d) jätehuolto;
 - e) luonnonsuojelu, mukaan lukien metsätalous ja biologisen monimuotoisuuden suojeleminen;
 - f) teollisuuden päästöt ja teollisuusonnettomuudet;
 - g) kemikaalien käsittely.
2. Yhteistyöllä pyritään myös ympäristönäkökohtien huomioon ottamiseen muilla politiikan aloilla kuin ympäristöpolitiikassa.

47 artikla

Osapuolet muun muassa

- a) vaihtavat tietoja ja kokemuksia;
- b) tekevät yhteistyötä alueellisella ja kansainvälisellä tasolla, erityisesti osapuolten ratifioimien monenvälisten ympäristösopimusten puitteissa; ja

HE 270/2018 vp

- c) tekevät tarvittaessa yhteistyötä alalla toimivien virastojen puitteissa.

48 artikla

Yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat tavoitteet:

- a) Armenian tasavallan yleisen kansallisen ympäristöstrategian kehittäminen seuraavien kattamiseksi:
- i) suunnitellut institutionaaliset uudistukset (aikatauluineen) ympäristölainsäädännön täytäntöönpanon ja täytäntöönpanon valvonnan varmistamiseksi;
 - ii) toimivallanjako kansallisen, alueellisen ja kunnallisen ympäristöhallinnon välillä;
 - iii) päätöksentekoa ja päätösten täytäntöönpanoa koskevat menettelyt;
 - iv) menettelyt ympäristönäkökohtien ottamiseksi huomioon muilla politiikan aloilla;
 - v) vihreän talouden toimenpiteiden ja ekoinnovoinnin edistäminen, tarvittavien henkilöstöresurssien ja rahoituksen sekä tarkastelunnettelyn määrittäminen; ja
- b) alakohtaisten strategioiden laatiminen Armenian tasavallalle (mukaan lukien selkeästi määritellyt täytäntöönpanon aikataulut ja välitavoitteet, hallintovastuut sekä infrastruktuuri- ja teknologiainvestointeja koskevat rahoitusstrategiat) seuraavilla aloilla:
- i) ilman laatu;
 - ii) veden laatu ja vesivarojen hoito;
 - iii) jätehuolto;
 - iv) biologinen monimuotoisuus, luonnonsuojelu ja metsätalous;
 - v) teollisuuden päästöt ja teollisuusonnettomuudet; ja
 - vi) kemikaalit.

49 artikla

Tämän luvun piiriin kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua.

artikla 50

Armenian tasavalta toteuttaa lainsäädäntönsä lähentämisen liitteessä III tarkoitettuihin Euroopan unionin säädöksiin ja kansainvälisiin oikeusvälineisiin kyseisen liitteen määräysten mukaisesti.

4 LUKU

Ilmastotoimet

HE 270/2018 vp

51 artikla

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Yhteistyön toteuttamisessa otetaan huomioon osapuolten edut tasavertaisuuden ja vastavuoroisen hyödyn pohjalta sekä kyseisellä alalla olemassa olevien kahdenvälisten ja monenvälisten sitoumusten keskinäinen riippuvuus.

52 artikla

Yhteistyöllä edistetään toimenpiteitä osapuolten sisäisellä, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla muun muassa seuraavilla aloilla:

- a) ilmastonmuutoksen hillitseminen;
- b) ilmastonmuutokseen sopeutuminen;
- c) markkinamekanismit ja muut kuin markkinamekanismit, joilla puututaan ilmastonmuutokseen;
- d) uusien, innovatiivisten, turvallisten ja kestävien vähähiilisten teknologioiden ja sopeutumisteknologioiden tutkimus, kehittäminen, esittely, käyttöönotto, siirto ja levitys;
- e) ilmastonäkökohtien sisällyttäminen yleisiin ja alakohtaisiin politiikkoihin; ja
- f) tietoisuuden lisäämiseen tähtäävät toimet ja koulutus.

53 artikla

1. Osapuolet muun muassa
 - a) vaihtavat tietoja ja kokemuksia;
 - b) toteuttavat yhteisiä tutkimustoimia ja vaihtavat tietoja puhtaammista ja ympäristön kannalta kestävästä teknologioista;
 - c) toteuttavat yhteisiä toimia alueellisella ja kansainvälisellä tasolla, muun muassa osapuolten ratifioimien monenvälisten ympäristösopimusten, kuten ilmastonmuutosta koskevan vuoden 1992 Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksen (UNFCCC) ja vuoden 2015 Pariisin sopimuksen puitteissa, ja tarvittaessa alalla toimivien virastojen yhteisin toimin.
2. Osapuolet kiinnittävät erityistä huomiota rajat ylittäviin kysymyksiin ja alueelliseen yhteistyöhön.

54 artikla

Yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat tavoitteet:

HE 270/2018 vp

- a) toimenpiteet Pariisin sopimuksen täytäntöönpanemiseksi tässä sopimuksessa vahvistettujen periaatteiden mukaisesti;
- b) toimenpiteet, joilla parannetaan valmiuksia ryhtyä tehokkaisiin ilmastotoimiin;
- c) kokonaisvaltaisen ilmastostrategian ja toimintasuunnitelman kehittäminen ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi pitkällä aikavälillä;
- d) haavoittuvuus- ja sopeutumisarviointien kehittäminen;
- e) vähähiilistä kehitystä koskevan suunnitelman laatiminen;
- f) pitkän aikavälin toimenpiteiden kehittäminen ja täytäntöönpano ilmastomuutoksen hillitsemiseksi puuttamalla kasvihuonekaasupäästöihin;
- g) hiilidioksidipäästöjen kauppaan valmistautumiseen tähtäävät toimenpiteet;
- h) toimenpiteet teknologian siirron edistämiseksi;
- i) toimenpiteet, joilla sisällytetään ilmastonäkökohdat alakohtaisiin politiikkoihin; ja
- j) otsonikerrosta heikentäviä aineita ja fluorattuja kaasuja koskevat toimenpiteet.

55 artikla

Tämän luvun piiriin kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua.

56 artikla

Armenian tasavalta toteuttaa lainsäädäntönsä lähentämisen liitteessä IV tarkoitettuihin Euroopan unionin säädöksiin ja kansainvälisiin oikeusvälineisiin kyseisen liitteen määräysten mukaisesti.

5 LUKU

Teollisuus- ja yrityspolitiikka

57 artikla

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään teollisuus- ja yrityspolitiikan alalla parantaakseen liiketoimintaympäristöä kaikkien talouden toimijoiden ja erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten, jäljempänä ”pk-yritykset”, kannalta. Tehostetun yhteistyön pitäisi parantaa hallinnollista kehystä ja sääntelykehystä niin Euroopan unionin yritysten kuin Armenian tasavallan yritysten kannalta sekä Euroopan unionissa että Armenian tasavallassa, ja sen tulisi perustua Euroopan unionin pk-yrityksiä koskevaan politiikkaan ja teollisuuspolitiikkaan ottaen huomioon tämän alan kansainvälisesti tunnustetut periaatteet ja käytännöt.

58 artikla

Osapuolet tekevät yhteistyötä

- a) toteuttaakseen strategioita pk-yritysten kehittämiseksi eurooppalaisia pk-yrityksiä tukevan Small Business Act -aloitteen periaatteiden pohjalta ja valvoakseen täytäntöönpanoprosessia säännöllisen raportoinnin ja vuoropuhelun avulla. Tässä yhteistyössä keskitytään myös mikroyrityksiin ja käsiteollisuusyrityksiin, jotka ovat erittäin tärkeitä sekä Euroopan unionin että Armenian tasavallan talouden kannalta;
- b) luodakseen paremmat toimintaedellytykset vaihtamalla tietoja ja hyviä käytäntöjä ja edistämällä siten kilpailukyvyn parantumista. Tämä yhteistyö kattaa rakenneuudistusten hallinnon (rakenneuudistus) ja ympäristö- ja energiakysymykset, kuten energiatehokkuuden ja puhtaamman tuotannon;
- c) yksinkertaistaakseen ja järjeistääkseen sääntelyä ja sääntelykäytäntöjä; tässä keskitytään erityisesti sääntelytekniikkaa koskevien hyvien käytäntöjen vaihtoon, Euroopan unionin periaatteet mukaan lukien;
- d) edistääkseen innovaatiopolitiikan kehitystä vaihtamalla tutkimus- ja kehittämistoiminnan kaupallistamiseen (mukaan lukien uutta teknologiaa käyttävän liiketoiminnan perustamiseen tarkoitetut tukivälineet), klustereiden kehittämiseen ja rahoituksen hankintaan liittyviä tietoja ja hyviä käytäntöjä;
- e) edistääkseen suhteiden luomista Euroopan unionin ja Armenian tasavallan yritysten välillä sekä näiden yritysten ja Euroopan unionin ja Armenian tasavallan viranomaisten välillä;
- f) tukeakseen vienninedistämistoimien toteuttamista Armenian tasavallassa;
- g) edistääkseen yrityksille suotuisamman ympäristön luomista kasvu- ja investointimahdollisuuksien lisäämiseksi; ja
- h) helpottaakseen Euroopan unionin ja Armenian tasavallan teollisuuden nykyaikaisamista ja rakennemuutosta tietyillä aloilla.

59 artikla

Tämän luvun piiriin kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua. Vuoropuheluun osallistuvat myös Euroopan unionin yritysten ja Armenian tasavallan yritysten edustajat.

6 LUKU

Yhtiöoikeus, kirjanpito ja tilintarkastus ja yritysten hallinto- ja ohjausjärjestelmä

60 artikla

1. Osapuolet tunnustavat yhtiöoikeutta ja yritysten hallinto- ja ohjausjärjestelmää sekä kirjanpitoa ja tilintarkastusta koskevien tehokkaiden sääntöjen ja käytäntöjen merkityksen moitteettomasti toimivassa markkinataloudessa, jossa liiketoimintaympäristö

HE 270/2018 vp

on ennakoitava ja läpinäkyvä, ja korostavat olevan tärkeää edistää tämän alan sääntelyn lähentämistä.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavissa asioissa:
 - a) rekisteröityjen yhtiöiden organisaatiota ja edustusta koskevien tietojen käytettävissä olon ja saatavuuden varmistamiseen avoimella ja helppokäyttöisellä tavalla liittyvien parhaiden käytäntöjen vaihto;
 - b) yritysten hallinto- ja ohjausjärjestelmää koskevan politiikan kehittäminen edelleen kansainvälisten ja etenkin OECD:n standardien mukaisesti;
 - c) kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) täytäntöönpano ja johdonmukainen soveltaminen julkisesti noteerattujen yhtiöiden konsolidoiduissa tilinpäätöksissä;
 - d) tilintarkastajan ja kirjanpitäjän ammatin sääntely ja valvonta;
 - e) kansainväliset tilintarkastusstandardit ja kansainvälisen tilintarkastajaliiton (IFAC) eettiset säännöt tavoitteena parantaa tilintarkastajien ammattipätevyyttä noudattamalla ammatillisten järjestöjen, tilintarkastusjärjestöjen ja tilintarkastajien standardeja ja eettisiä normeja.

7 LUKU

Yhteistyö pankki-, vakuutus- ja muiden rahoituspalvelujen alalla

61 artikla

Osapuolet ovat yksimielisiä tehokkaan lainsäädännön ja tehokkaiden käytäntöjen merkityksensä ja sopivat tekevänsä yhteistyötä rahoituspalvelujen alalla tavoitteena

- a) parantaa rahoituspalvelujen sääntelyä;
- b) varmistaa sijoittajien ja rahoituspalvelujen käyttäjien tehokas ja asianmukainen suojele;
- c) edistää globaalin rahoitusjärjestelmän luotettavuutta ja vakautta;
- d) edistää yhteistyötä rahoitusjärjestelmän eri toimijoiden, myös sääntely- ja valvontaviranomaisten, välillä;
- e) varmistaa riippumaton ja tehokas valvonta.

8 LUKU

Yhteistyö tietoyhteiskunnan alalla

62 artikla

HE 270/2018 vp

Osapuolet edistävät tietoyhteiskunnan kehittämiseen liittyvää yhteistyötä, jotta kansalaiset ja yritykset voivat hyötyä tieto- ja viestintäteknologian laajasta saatavuudesta sekä laadukkaamista ja kohtuuhintaisista palveluista. Tällä yhteistyöllä olisi pyrittävä edistämään pääsyä sähköisen viestinnän markkinoille sekä edistämään kilpailua ja investointeja kyseisellä alalla.

63 artikla

Yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat asiat:

- a) kansallisten tietoyhteiskuntastrategioiden täytäntöönpanoa koskevien tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihto, mukaan lukien muun muassa aloitteet, joilla pyritään edistämään laajakaistayhteyksiä, parantamaan verkkoturvallisuutta ja kehittämään sähköisiä julkisia palveluja;
- b) tietojen, parhaiden käytäntöjen ja kokemusten vaihto kattavan sähköisen viestinnän sääntelyjärjestelmän kehittämiseksi ja erityisesti kansallisen riippumattoman sääntelyelimen hallinnollisten valmiuksien vahvistamiseksi, taajuuksien käytön tehostamiseksi ja verkkojen yhteentoimivuuden edistämiseksi Armenian tasavallassa sekä Armenian tasavallan ja Euroopan unionin välillä.

64 artikla

Osapuolet edistävät Euroopan unionin sääntelyelinten ja Armenian tasavallan kansallisten sääntelyviranomaisten välistä yhteistyötä sähköisen viestinnän alalla.

65 artikla

Armenian tasavalta toteuttaa lainsäädäntönsä lähentämisen liitteessä V tarkoitettuihin Euroopan unionin säädöksiin ja kansainvälisiin oikeusvälineisiin kyseisen liitteen määräysten mukaisesti.

9 LUKU

Matkailu

66 artikla

Osapuolet tekevät yhteistyötä matkailualalla tavoitteenaan lujittaa sellaisen kilpailukykyisen ja kestävä matkailuteollisuuden kehittämistä, joka luo talouskasvua, työllisyyttä sekä tuo uusia mahdollisuuksia ja ulkomaanvaluuttaa.

67 artikla

Yhteistyö kahdenvälisellä, alueellisella ja Euroopan tasolla perustuu seuraaviin periaatteisiin:

HE 270/2018 vp

- a) paikallisyhteisöjen koskemattomuuden ja etujen kunnioittaminen erityisesti maaseutualueilla;
- b) kulttuuriperinnön tärkeys; ja
- c) positiivinen vuorovaikutus matkailun ja ympäristönsuojelun välillä.

68 artikla

Yhteistyössä keskitytään seuraaviin asioihin:

- a) tietojen, parhaiden käytäntöjen ja kokemusten sekä osaamisen vaihto myös Euroopan innovatiivisten teknologioiden osalta;
- b) strategisten kumppanuuksien perustaminen julkisten, yksityisten ja paikallisyhteisön etujen pohjalta matkailun kestäväen kehityksen varmistamiseksi;
- c) matkailutuotteiden ja -markkinoiden, infrastruktuurin, henkilöresurssien ja institutionaalisten rakenteiden edistäminen ja kehittäminen sekä matkailupalveluihin liittyvien esteiden kartoittaminen ja poistaminen;
- d) tehokkaiden politiikkojen ja strategioiden kehittäminen ja täytäntöönpano, asianmukaiset oikeudelliset, hallinnolliset ja rahoitusta koskevat näkökohdat mukaan luettuna;
- e) matkailualan koulutuksen ja valmiuksien kehittäminen palvelutason parantamiseksi; ja
- f) yhteisömatkailun kehittäminen ja edistäminen.

69 artikla

Tämän luvun piiriin kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua.

10 LUKU

Maatalous ja maaseudun kehittäminen

70 artikla

Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen maataloutta ja maaseudun kehittämistä erityisesti politiikkojen ja lainsäädännön asteittaisen lähentämisen avulla.

71 artikla

Osapuolten yhteistyö maatalouden ja maaseudun kehittämisen alalla kattaa muun muassa seuraavat tavoitteet:

- a) maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskeviin politiikkoihin liittyvän keskinäisen ymmärtämyksen helpottaminen;
- b) hallinnollisten valmiuksien parantaminen keskus- ja paikallistasolla politiikkojen suunnittelun, arvioinnin ja täytäntöönpanon osalta Euroopan unionin lainsäädännön ja parhaiden käytäntöjen mukaisesti;
- c) maataloustuotannon nykyaikaistamisen ja kestävyiden edistäminen
- d) maaseudun kehittämisspolitiikkoihin liittyvän tietämyksen ja parhaiden käytäntöjen jakaminen maaseutuyhteisöjen taloudellisen hyvinvoinnin edistämiseksi;
- e) maatalousalan kilpailukyvyyn sekä markkinoiden tehokkuuden ja avoimuuden parantaminen;
- f) laatu- ja ympäristöpolitiikkojen ja niiden valvontajärjestelmien, erityisesti maantieteellisten merkintöjen ja luonnonmukaisen maatalouden, edistäminen;
- g) tietojen levittäminen ja maataloustuottajille tarkoitettujen neuvontapalvelujen edistäminen; ja
- h) pyrkimys näkökantojen yhdenmukaistamiseen kansainvälisissä järjestöissä, joiden jäseniä molemmat osapuolet ovat.

11 LUKU

Kalastus ja meriasioiden hallinto

72 artikla

Osapuolet tekevät yhteistyötä molemmille tärkeissä kalastus- ja meriasioiden hallintaa koskevissa kysymyksissä ja tiivistävät näin kahdenvälistä, monenvälistä ja kansainvälistä yhteistyötä kalastusalalla.

73 artikla

Osapuolet toteuttavat yhteisiä toimia, vaihtavat tietoja ja antavat toisilleen tukea edistääkseen

- a) vastuullista kalastusta ja kalavarojen hoitoa kestävä kehityksen periaatteita noudattaen, jotta kalavarat ja ekosysteemit pysyvät terveinä; ja
- b) yhteistyötä asiaa koskevien monenvälisten ja kansainvälisten järjestöjen kautta, joiden tehtävänä on varmistaa elollisten vesiluonnonvarojen hoito ja säilyttäminen, etenkin lujittamalla asianmukaisia kansainvälisiä seuranta- ja lainvalvontavälineitä.

74 artikla

HE 270/2018 vp

Osapuolet tukevat aloitteita, kuten vastavuoroista kokemusten vaihtoa ja tuen antamista, varmistaakseen kestäväen kalastuspolitiikan täytäntöönpanon, joka kattaa seuraavat toimet:

- a) kala- ja vesiviljelyvarojen hoito;
- b) kalastustoiminnan tarkastus ja valvonta;
- c) pyyntiä, saaliin purkamista sekä biologisia ja taloudellisia seikkoja koskevien tietojen keruu;
- d) markkinoiden tehokkuuden parantaminen erityisesti tukemalla tuottajaorganisaatioita, järjestelmällä kuluttajille tiedotusta sekä edistämällä kaupan pitämistä koskevia vaatimuksia ja jäljitettävyyttä;
- e) kestävä kehitys alueilla, jotka ovat järvien rannalla tai joilla on lampia tai joen suisto ja joilla kalatalousala on merkittävä työllistäjä; ja
- f) institutionaalisten toimijoiden välinen kokemusten vaihto, joka liittyy kestäväen vesiviljelyä koskevaan lainsäädäntöön ja sen käytännön täytäntöönpanoon luonnollisilla vesialueilla ja tekojärvisissä.

75 artikla

Ottaen huomioon osapuolten yhteistyön kalastuksen, liikenteen, ympäristön ja muiden mereen liittyvien politiikkokojen aloilla, osapuolet tekevät tarvittaessa myös yhteistyötä ja antavat vastavuoroista tukea meriasioissa, erityisesti tukemalla aktiivisesti yhdenmisen lähestymistavan soveltamista meriasioihin ja hyvään hallintoon asiaa koskevilla alueellisilla ja kansainvälisillä foorumeilla.

12 LUKU

Kaivostoiminta

76 artikla

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään kaivosteollisuuden ja raaka-aineiden tuotannon alalla, pyrkien edistämään molemminpuolista ymmärtämystä, parantamaan liiketoimintaympäristöä sekä vaihtamaan tietoja ja tekemään yhteistyötä muissa kuin energiaa koskevissa kysymyksissä, jotka liittyvät etenkin metallimalmeihin ja teollisuusmineraaleihin.

77 artikla

Osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavien osalta:

- a) osapuolten tietojenvaihto niiden kaivostoiminnan ja raaka-ainealan kehityksestä;

- b) tietojenvaihto raaka-aineiden kauppaan liittyvistä kysymyksistä kahdenvälisen vaihtojen edistämiseksi;
- c) tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihto kaivosteollisuuden kestävästä kehityksestä; ja
- d) tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihto kaivosteollisuuteen liittyvästä koulutuksesta, osaamisesta ja turvallisuudesta.

13 LUKU

Yhteistyö tutkimuksen, teknologisen kehittämisen ja innovaatiotoiminnan alalla

78 artikla

Osapuolet edistävät yhteistyötä kaikilla siviilitarkoituksiin suunnatun tieteellisen tutkimuksen, teknologisen kehittämisen ja innovaatiotoiminnan aloilla yhteisen edun mukaisesti ja teollis- ja tekijänoikeudet asianmukaisesti ja tehokkaasti suojaten.

79 artikla

Edellä olevassa 78 artiklassa tarkoitettu yhteistyö kattaa

- a) poliittisen vuoropuhelun sekä tieteellisen ja teknologisen tiedon vaihdon;
- b) osapuolten ohjelmiin osallistumisen helpottamisen;
- c) aloitteet Armenian tasavallan tutkimusyksiköiden tutkimusvalmiuksien lisäämiseksi ja niiden osallistumisen lisäämiseksi Euroopan unionin tutkimuksen puiteohjelmaan;
- d) yhteisten tutkimushankkeiden edistämisen kaikilla tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan aloilla
- e) molempien osapuolten tutkimus- ja innovaatiotoiminnassa mukana oleville tieteilijöille, tutkijoille ja muulle tutkimushenkilöstölle tarkoitettut koulutustoimet ja vaihto-ohjelmat;
- f) tämän sopimuksen mukaiseen toimintaan osallistuvien tutkijoiden vapaan liikkuvuuden helpottamisen sovellettavan lainsäädännön puitteissa ja tällaisessa toiminnassa käytettäväksi tarkoitettujen tavaroiden rajat ylittävän liikkumisen helpottamisen; ja
- g) muut yhteisesti sovittavat yhteistyömuodot tutkimuksen ja innovointitoiminnan alalla.

80 artikla

HE 270/2018 vp

Tällaisessa yhteistyötoiminnassa olisi pyrittävä yhteisvaikutukseen kansainvälisen tiede- ja teknologiakeskuksen (ISTC) rahoittamien toimien ja muiden VII osaston 1 luvussa tarkoitettujen Euroopan unionin ja Armenian tasavallan rahoitusyhteistyössä toteutettavien toimien välillä.

14 LUKU

Kuluttajansuoja

81 artikla

Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen kuluttajansuojan korkean tason ja saavuttaakseen kuluttajansuojajärjestelmiensä yhteensopivuuden.

82 artikla

Tätä lukua sovellettaessa yhteistyöhön voi kuulua seuraavaa:

- a) pyrkimys lähentää Armenian tasavallan kuluttajalainsäädäntöä Euroopan unionin kuluttajalainsäädäntöön välttäen kaupan esteitä;
- b) tiedonvaihdon edistäminen kuluttajansuojajärjestelmistä, myös kuluttajansuojalainsäädännöstä ja sen täytäntöönpanosta, kulutustavaroiden turvallisuudesta, tiedonvaihtojärjestelmistä, kuluttajavalituksesta ja kuluttajien vaikutusvallasta sekä kuluttajan oikeussuojakeinoista;
- c) hallintoviranomaisten ja muiden kuluttajien etua edustavien tahojen koulutus; ja
- d) riippumattomien kuluttajajärjestöjen kehittämisen ja kuluttajien edustajien välisen yhteyksien edistäminen.

83 artikla

Armenian tasavalta toteuttaa lainsäädäntönsä lähentämisen liitteessä VI tarkoitettuihin Euroopan unionin säädöksiin ja kansainvälisiin oikeusvälineisiin kyseisen liitteen määräysten mukaisesti.

15 LUKU

Työllisyys, sosiaalipolitiikka ja yhtäläiset mahdollisuudet

84 artikla

Osapuolet vahvistavat vuoropuheluaan ja yhteistyötään edistääkseen kansainvälisen työjärjestön (ILO) ihmisarvoista työtä koskevaa ohjelmaa, työllisyyspolitiikkaa, työterveyttä ja -turvallisuutta, työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua, sosiaalista suojelua, sosiaalista osalli-

HE 270/2018 vp

suutta, sukupuolten tasa-arvoa ja syrjinnän estämistä sekä edistävät siten uusien ja parempien työpaikkojen luomista, köyhyyden vähentämistä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta, kestäväää kehitystä ja parempaa elämänlaatua.

85 artikla

Yhteistyö, joka perustuu tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihtamiseen, voi kattaa tietyt kysymykset muun muassa seuraavilla aloilla:

- a) köyhyyden vähentäminen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisääminen;
- b) työllisyyspolitiikka, jonka tavoitteena on uusien ja parempien työpaikkojen luominen ja kunnolliset työolosuhteet, muun muassa epävirallisen talouden ja epävirallisen työllisyyden supistamiseksi;
- c) aktiivisten työmarkkinatoimenpiteiden ja tehokkaiden työnvälityspalvelujen edistäminen, jotta voidaan nykyaikaistaa työmarkkinoita ja mukautua työmarkkinoiden tarpeisiin;
- d) osallistavampien työmarkkinoiden ja sosiaaliturvajärjestelmien edistäminen heikommassa asemassa olevien henkilöiden, myös vammaisten ja vähemmistöryhmien, integroimiseksi;
- e) yhtäläiset mahdollisuudet ja syrjimättömyys, joilla pyritään edistämään sukupuolten tasa-arvoa ja naisten ja miesten yhtäläisiä mahdollisuuksia sekä torjumaan sukupuoleen, rodulliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ;
- f) sosiaalipolitiikka, jolla pyritään parantamaan sosiaaliturvan tasoa sekä nykyaikaistamaan sosiaalisen suojelun järjestelmiä laadun, saatavuuden ja taloudellisen kestävyuden osalta;
- g) työmarkkinaosapuolten osallistumisen lisääminen ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun edistäminen muun muassa kaikkien sidosryhmien valmiuksia vahvistamalla;
- h) työterveyden ja -turvallisuuden edistäminen; ja
- i) yritysten yhteiskuntavastuun edistäminen.

86 artikla

Osapuolet tukevat kaikkien asiaankuuluvien sidosryhmien, myös kansalaisjärjestöjen ja erityisesti työmarkkinaosapuolten, osallistumista Armenian tasavallan toimintapolitiikan kehittämiseen ja uudistuksiin sekä tämän sopimuksen mukaiseen yhteistyöhön Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välillä.

87 artikla

HE 270/2018 vp

Osapuolet pyrkivät tehostamaan yhteistyötä työllisyys- ja sosiaalipolitiikan alalla kaikissa asiaankuuluvissa alueellisissa, monenvälisissä ja kansainvälisissä foorumeissa ja organisaatioissa.

88 artikla

Osapuolet edistävät yritysten yhteiskuntavastuuta ja selontekovelvollisuutta ja kannustavat soveltamaan vastuullisia liiketoimintatapoja, esimerkiksi niitä, jotka sisältyvät OECD:n monikansallisille yrityksille antamiin toimintaohjeisiin, YK:n Global Compact -aloitteeseen, monikansallisista yrityksistä ja sosiaalipolitiikasta annettuun ILO:n kolmikantaiseen periaatejulistukseen sekä standardiin ISO 26000.

89 artikla

Tämän luvun piiriin kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua.

90 artikla

Armenian tasavalta toteuttaa lainsäädäntönsä lähentämisen liitteessä VII tarkoitettuihin Euroopan unionin säädöksiin ja kansainvälisiin oikeusvälineisiin kyseisen liitteen määräysten mukaisesti.

16 LUKU

Yhteistyö terveysalalla

91 artikla

Osapuolet kehittävät yhteistyötään kansanterveyden alalla parantaakseen sen tasoa yhteisten terveyttä koskevien arvojen ja periaatteiden mukaisesti sekä kestäväen kehityksen ja talouskasvun ennakoedellytyksenä.

92 artikla

Yhteistyö koskee tartuntatautien ja ei-tarttuvien tautien ehkäisyä ja hallintaa muun muassa terveyttä koskevan tiedonvaihdon, terveysnäkökohtien huomioon ottamista kaikilla politiikanaloilla koskevan lähestymistavan edistämisen, kansainvälisten järjestöjen ja etenkin Maailman terveysjärjestön kanssa tehtävän yhteistyön sekä terveyttä koskevien kansainvälisten sopimusten, kuten tupakoinnin torjuntaa koskevan Maailman terveysjärjestön vuoden 2003 puitesopimuksen ja kansainvälisen terveyssäännösten, täytäntöönpanon edistämisen avulla.

17 LUKU

Koulutus sekä nuoris

93 artikla

Osapuolet tekevät yhteistyötä koulutuksen alalla tiivistääkseen yhteistyötä ja poliittista vuoropuhelua, jolla pyritään lähentämään Armenian tasavallan koulutusjärjestelmiä Euroopan unionin toimintapolitiikkoihin ja käytäntöihin. Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen elinikäistä oppimista sekä rohkaistakseen yhteistyötä ja avoimuutta kaikilla koulutuksen tasoilla kiinnittäen erityistä huomiota ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

94 artikla

Yhteistyössä koulutuksen aloilla keskitytään muun muassa seuraaviin asioihin:

- a) elinikäisen oppimisen edistäminen, joka on keskeinen tekijä kasvun ja työllisyyden kannalta ja voi antaa kansalaisille mahdollisuuksia osallistua täysimääräisesti yhteiskuntaan;
- b) koulutusjärjestelmien, myös virkamiesten ja viranhaltijoiden koulutusjärjestelmien, nykyaikaistaminen sekä laadun, hyödyn ja pääsyn parantaminen kaikilla koulutustasoilla varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen;
- c) korkea-asteen koulutuksen lähentymisen edistäminen ja koordinoituiden uudistukset Euroopan unionin korkeakoulutuksen nykyaikaistamissuunnitelman ja eurooppalaisen korkeakoulutusalueen, eli ns. Bolognan prosessin mukaisesti;
- d) kansainvälisen akateemisen yhteistyön ja Euroopan unionin yhteistyöohjelmiin osallistumisen sekä opiskelijoiden ja opettajien liikkuvuuden lisääminen;
- e) kannustaminen vieraiden kielten oppimiseen;
- f) kansallisen tutkintojen viitekehyksen kehittäminen tutkintojen ja osaamisen läpinäkyvyyden ja tunnustamisen parantamiseksi kansallisten akateemisen liikkuvuuden ja tutkintojen tunnustamisen tiedotuskeskusten eurooppalaisessa verkostossa (ENIC-NARIC) eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen mukaisesti;
- g) yhteistyön tiivistäminen ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi edelleen ottaen huomioon Euroopan unionin hyvät käytännöt; ja
- h) ymmärryksen ja tietämyksen lisääminen Euroopan yhdentymisprosessista, EU:n ja itäisten kumppanimaiden välisiä suhteita koskevan akateemisen vuoropuhelun tehostaminen sekä osallistumisen lisääminen Euroopan unionin asiaankuuluviin ohjelmiin, myös virkamieskunnan osalta.

95 artikla

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä nuorisoalalla

- a) lisätäkseen yhteistyötä ja vaihtoa nuorisopolitiikan sekä nuorille ja nuorisotyöntekijöille tarkoitetun päivällisen koulutuksen aloilla;

- b) helpottaakseen kaikkien nuorten aktiivista yhteiskuntaan osallistumista;
- c) tukeakseen nuorten ja nuorisotyöntekijöiden liikkuvuutta keinona edistää kulttuurien välistä vuoropuhelua ja hankkia tietoja, taitoja ja osaamista virallisten koulutusjärjestelmien ulkopuolelta, mukaan lukien vapaaehtoistyön kautta; ja
- d) edistääkseen nuorisojärjestöjen yhteistyötä, jolla tuetaan kansalaisyhteiskuntaa.

18 LUKU

Kulttuurialan yhteistyö

96 artikla

Osapuolet edistävät yhteistyötä kulttuurin alalla Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön (Unesco) kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemista ja edistämistä koskevassa vuoden 2005 yleissopimuksessa esitettyjen periaatteiden mukaisesti. Osapuolet pyrkivät säännölliseen poliittiseen vuoropuheluun yhteisen edun mukaisilla aloilla, mukaan lukien Euroopan unionin ja Armenian tasavallan kulttuuriteollisuuden kehittäminen. Osapuolten välisen yhteistyön tarkoituksena on edistää kulttuurienvälistä vuoropuhelua, mukaan lukien Euroopan unionin ja Armenian tasavallan kulttuurialan ja kansalaisyhteiskunnan osallistumisen kautta.

97 artikla

Yhteistyössä keskitytään muun muassa seuraaviin asioihin:

- a) kulttuuriyhteistyö ja -vaihto;
- b) taiteen ja taiteilijoiden liikkuvuus ja kulttuurialan valmiuksien parantaminen;
- c) kulttuurien välinen vuoropuhelu;
- d) vuoropuhelu kulttuuripolitiikasta;
- e) Luova Eurooppa -ohjelma; ja
- f) yhteistyö kansainvälisillä foorumeilla, esimerkiksi Unescossa ja Euroopan neuvostossa kulttuurisen monimuotoisuuden tukemiseksi ja historiallisen ja kulttuuriperinnön säilyttämiseksi ja hyödyntämiseksi.

19 LUKU

Audiovisuaalialaan ja tiedotusvälineisiin liittyvä yhteistyö

98 artikla

HE 270/2018 vp

Osapuolet edistävät yhteistyötä audiovisuaalialalla. Yhteistyöllä lujitetaan audiovisuaaliteollisuutta Euroopan unionissa ja Armenian tasavallassa, erityisesti kouluttamalla ammattilaisia ja vaihtamalla tietoja.

99 artikla

1. Osapuolet kehittävät säännöllistä vuoropuhelua audiovisuaalialaa ja tiedotusvälineitä koskevien politiikkojen alalla ja tekevät yhteistyötä lisätäkseen tiedotusvälineiden riippumattomuutta ja ammattimaisuutta sekä yhteyksiä Euroopan unionin tiedotusvälineiden kanssa asiaa koskevien eurooppalaisten normien, myös Euroopan neuvoston sekä Unescon kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä tehdyn Unescon vuoden 2005 yleissopimuksen normien, mukaisesti.
2. Yhteistyö voi käsittää muun muassa toimittajien ja muiden viestintäalan ammattilaisten koulutuksen sekä tiedotusvälineille annettavan tuen.

100 artikla

Yhteistyössä keskitytään muun muassa seuraaviin asioihin:

- a) poliittinen vuoropuhelu audiovisuaalialaa ja tiedotusvälineitä koskevista politiikoista;
- b) yhteistyö kansainvälisillä foorumeilla (kuten Unescossa ja WTO:ssa); ja
- c) audiovisuaalialan ja tiedotusvälineiden yhteistyö, mukaan lukien elokuva-alan yhteistyö.

20 LUKU

Yhteistyö urheilun ja liikunnan alalla

101 artikla

Osapuolet edistävät yhteistyötä urheilun ja liikunnan alalla erityisesti vaihtamalla tietoja ja hyviä käytäntöjä edistääkseen terveellisiä elämäntapoja, hyvää hallintotapaa ja urheilun sosiaalisia ja kasvatuksellisia arvoja sekä torjuakseen urheiluun kohdistuvia uhkia, kuten dopingia, urheilutulosten manipulointia, rasismia ja väkivaltaa Euroopan unionissa ja Armenian tasavallassa.

21 LUKU

Kansalaisyhteiskuntaan liittyvä yhteistyö

102 artikla

HE 270/2018 vp

Osapuolet käyvät kansalaisyhteiskunnan yhteistyötä koskevaa vuoropuhelua, jolla on seuraavat tavoitteet:

- a) vahvistaa yhteyksiä sekä tietojen ja kokemusten vaihtoa kansalaisyhteiskunnan kaikkien alojen välillä Euroopan unionissa ja Armenian tasavallassa;
- b) parantaa Armenian tasavallan ja sen historian ja kulttuurin tuntemusta ja ymmärtämystä Euroopan unionissa ja erityisesti jäsenvaltioissa toimivissa kansalaisjärjestöissä, jotta tulevien suhteiden mahdollisuudet ja haasteet tunnettaisiin paremmin; ja
- c) parantaa Euroopan unionin tuntemusta ja ymmärtämystä Armenian tasavallassa ja erityisesti Armenian tasavallassa olevissa kansalaisjärjestöissä niin, että painotetaan muun muassa Euroopan unionin perusarvoja, politiikkoja ja toimintaa.

103 artikla

1. Osapuolet edistävät vuoropuhelua ja yhteistyötä kummankin osapuolen kansalaisyhteiskuntien sidosryhmien välillä olennaisena osana Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välisiä suhteita.
2. Kyseisen vuoropuhelun ja yhteistyön tavoitteena on
 - a) varmistaa kansalaisyhteiskunnan osallistuminen Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välisiin suhteisiin;
 - b) tehostaa kansalaisyhteiskunnan osallistumista julkiseen päätöksentekoon erityisesti ottamalla käyttöön avoin, läpinäkyvä ja säännöllinen vuoropuhelu toisaalta julkisten laitosten ja toisaalta etujärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan välillä;
 - c) helpottaa instituutioiden kehittämisprosessia ja kansalaisjärjestöjen vahvistamista eri tavoin, mukaan lukien muun muassa neuvontapalvelut, epämuodollinen ja muodollinen verkostoituminen, vastavuoroiset vierailut ja työpajat, erityisesti kansalaisyhteiskunnan oikeudellisen kehyksen parantamiseksi; ja
 - d) mahdollistaa kummankin osapuolen kansalaisyhteiskunnan edustajien tutustuminen toisen osapuolen siviili- ja työmarkkinaosapuolten välisiin neuvottelu- ja vuoropuheluprosesseihin erityisesti kansalaisyhteiskunnan integroimiseksi paremmin Armenian tasavallan julkiseen päätöksentekoon.

104 artikla

Tämän luvun piiriin kuuluvista kysymyksistä käydään osapuolten välillä säännöllistä vuoropuhelua.

22 LUKU

Aluekehitys sekä rajat ylittävä ja alueellinen yhteistyö

105 artikla

1. Osapuolet edistävät keskinäistä ymmärtämystä ja kahdenvälistä yhteistyötä aluekehityspolitiikan, mukaan lukien aluepolitiikkojen muotoilua ja täytäntöönpanoa koskevat menettelyt, monitasoisen hallinnon ja kumppanuuden aloilla kiinnittäen erityistä huomiota epäsuotuisten alueiden kehittämiseen ja alueelliseen yhteistyöhön tavoitteenaan luoda yhteydenpitoväyliä ja tehostaa tietojen ja kokemusten vaihtoa kansallisten sekä alue- ja paikallisviranomaisten, sosioekonomisten toimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan välillä.
2. Osapuolet tekevät yhteistyötä erityisesti yhdenmukaistaakseen Armenian tasavallan käytäntöjä seuraavien periaatteiden mukaisiksi:
 - a) monitasoinen hallinnon lujittaminen siltä osin kuin se vaikuttaa keskushallinnon tasolla tai alueellisella tai paikallisella tasolla, painottaen erityisesti tapoja, joilla lisätään alueellisten ja paikallisten sidosryhmien osallistumista;
 - b) kumppanuuden lujittaminen kaikkien aluekehitykseen osallistuvien sidosryhmien välillä; ja
 - c) alueellisten kehitysohjelmien ja -hankkeiden täytäntöönpanoon osallistuvien osapuolten rahoitusosuuksista koostuva yhteisrahoitus.

106 artikla

1. Osapuolet tukevat ja lujittavat paikallisten ja alueellisten viranomaisten osallistumista aluepolitiikkaa koskevaan yhteistyöhön, mukaan lukien rajat ylittävä yhteistyö ja siihen liittyvät hallintorakenteet, tehostavat yhteistyötä luomalla mahdollistavan lainsäädäntökehyksen, tukevat ja kehittävät valmiuksien parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä sekä edistävät rajat ylittävien ja alueellisten talouden ja liike-elämän verkostojen lujittamista.
2. Osapuolet tekevät yhteistyötä lujittaakseen Armenian tasavallan instituutioiden institutionaalisia ja toiminnallisia valmiuksia aluekehityksen ja maankäytön suunnittelun aloilla muun muassa
 - a) parantamalla instituutioiden välistä koordinointia, etenkin keskus- ja paikallishallinnon vertikaalisen ja horisontaalisen vuorovaikutuksen mekanismia, alueellisten politiikkojen kehittämis- ja täytäntöönpanoprosessissa;
 - b) kehittämällä paikallisten ja alueellisten viranomaisten valmiuksia edistää rajat ylittävää yhteistyötä ottaen huomioon Euroopan unionin säädökset ja käytännöt; ja
 - c) jakamalla tietämystä, tietoa ja parhaita käytäntöjä alueellisista kehityspolitiikoista paikallisyhteisöjen taloudellisen hyvinvoinnin ja alueiden yhtenäisen kehityksen edistämiseksi.

107 artikla

HE 270/2018 vp

1. Osapuolet tehostavat rajat ylittävän yhteistyön kehittämistä muilla tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla, joita ovat muun muassa liikenne, energia, ympäristö, viestintäverkot, kulttuuri, koulutus, matkailu ja terveys, ja kannustavat siihen.
2. Osapuolet tiivistävät yhteistyötä alueidensa välillä kansainvälisten ja alueiden välisten ohjelmien muodossa, tukevat Armenian tasavallan alueiden osallistumista Euroopan alueellisiin rakenteisiin ja organisaatioihin ja edistävät niiden taloudellista ja institutionaalista kehitystä toteuttamalla yhteistä etua koskevia hankkeita.
3. Edellä olevassa 2 kohdassa tarkoitettut toimet toteutetaan yhteistyössä seuraavasti:
 - a) jatkuva alueellinen yhteistyö Euroopan alueiden kanssa (mukaan lukien kansainvälisten ja rajat ylittävien ohjelmien kautta);
 - b) yhteistyö itäisen kumppanuuden puitteissa ja Euroopan unionin elinten, mukaan lukien alueiden komitea, kanssa sekä osallistuminen eurooppalaisiin alueellisiin hankkeisiin ja aloitteisiin; ja
 - c) yhteistyö muun muassa Euroopan talous- ja sosiaalikomitean (ETSK) ja Euroopan aluekehittämisen seurantaverkoston (ESPO) kanssa.

108 artikla

Tämän luvun piiriin kuuluvista kysymyksistä käydään säännöllistä vuoropuhelua.

23 LUKU

Pelastuspalvelu

109 artikla

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään luonnonkatastrofien ja ihmisten aiheuttamien katastrofien torjumiseksi. Yhteistyön toteuttamisessa otetaan huomioon osapuolten edut tasa-vertaisuuden ja vastavuoroisen hyödyn pohjalta sekä osapuolten ja monenvälisten alalla olemassa olevien toimien keskinäinen riippuvuus.

110 artikla

Yhteistyön tavoitteena on tehostaa luonnonkatastrofien ja ihmisen aiheuttamien katastrofien ehkäisyä, niihin valmistautumista ja niihin reagointia.

111 artikla

Osapuolet muun muassa vaihtavat tietoja ja asiantuntemusta sekä toteuttavat yhteisiä toimia kahdenvälisesti ja/tai monenvälisten ohjelmien puitteissa. Yhteistyötä voidaan tehdä muun muassa panemalla täytäntöön osapuolten pelastuspalvelualalla tekemiä erillisiä sopimuksia

HE 270/2018 vp

ja/tai sopimia hallinnollisia järjestelyjä. Osapuolet voivat päättää yhdessä erityisistä suuntaviivoista ja/tai työsuunnitelmista, jotka koskevat tämän sopimuksen puitteissa harkittavia tai suunniteltavia toimia.

112 artikla

Yhteistyö voi kattaa seuraavat tavoitteet:

- a) yhteystietojen vaihto ja jatkuva päivitys, jotta voidaan varmistaa vuoropuhelun jatkuvuus ja jotta yhteydenotot ovat mahdollisia ympäri vuorokauden;
- b) vastavuoroisen avun helpottaminen vakavissa hätätilanteissa tarpeen mukaan ja edellyttäen, että käytettävissä on riittävät voimavarat;
- c) Euroopan unionia tai Armenian tasavaltaa koskevia suuren mittaluokan hätätilanteita koskevien ennakkovaroitusten ja ajan tasalle saatetun tiedon ympärivuorokautinen vaihto, mukaan lukien avunpyynnöt ja -tarjoukset;
- d) tiedon vaihto osapuolten kolmansille maille antamasta avusta hätätilanteissa, joissa aktivoidaan EU:n pelastuspalvelumekanismi;
- e) isäntämaatukea koskeva yhteistyö apua pyydettyä tai annettaessa;
- f) katastrofien ehkäisyä sekä niihin valmistautumista ja reagointia koskevien parhaiden käytäntöjen ja ohjeiden vaihto;
- g) yhteistyö katastrofiriskien vähentämiseksi hyödyntämällä muun muassa institutionaalisia yhteyksiä ja neuvontaa; tiedotusta, koulutusta ja viestintää; ja parhaita käytäntöjä, joilla pyritään ehkäisemään tai lievittämään luonnonkatastrofien vaikutuksia;
- h) yhteistyö katastrofeja sekä vaaran ja riskien arviointia koskevan tietopohjan parantamiseksi katastrofinhallintaa varten;
- i) yhteistyö katastrofien ympäristöön ja kansanterveyteen kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa;
- j) asiantuntijoiden kutsuminen erityisiin pelastuspalveluun liittyviä kysymyksiä käsitteleviin teknisiin työpajoihin ja seminaareihin;
- k) tarkkailijoiden kutsuminen tapauskohtaisesti Euroopan unionin ja/tai Armenian tasavallan järjestämiin erityisharjoituksiin ja -koulutustilaisuuksiin; ja
- l) yhteistyön lujittaminen käytettävissä olevien pelastuspalveluvalmiuksien mahdollisimman tehokkaasta hyödyntämisestä.

VI OSASTO

KAUPPA JA KAUPAN LIITÄNNÄISTOIMENPITEET

1 LUKU

Tavarakauppa

113 artikla

Suosituimmuuskohtelu

1. Kumpikin osapuoli myöntää suosituimmuuskohtelun toisen osapuolen tavaroille GATT 1994 -sopimuksen I artiklan, joka sisältyy 15 päivänä huhtikuuta 1994 Maailman kauppajärjestön perustamisesta tehdyn Marrakeshin sopimuksen, jäljempänä ”WTO-sopimus”, liitteeseen 1A, ja niiden sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti, jotka soveltuvien osin liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.
2. Tämän artiklan 1 kohtaa ei sovelleta suhteessa etuuskohteluun, jonka jompikumpi osapuoli on myöntänyt toisen maan tavaroille GATT 1994 -sopimuksen mukaisesti.

114 artikla

Kansallinen kohtelu

Kumpikin osapuoli myöntää kansallisen kohtelun toisen osapuolen tavaroille GATT 1994 -sopimuksen III artiklan ja niiden sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti, jotka soveltuvien osin liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.

115 artikla

Tuontitullit ja -maksut

Kumpikin osapuoli soveltaa tuontitulleja ja -maksuja WTO-sopimuksesta johtuvien velvoitteidensa mukaisesti.

116 artikla

Vientitullit, -verot ja muut maksut

Kumpikaan osapuoli ei ota käyttöön tai pidä voimassa toisen osapuolen alueelle suuntautuvaan tavarantiin sovellettavia tai siihen liittyviä tulleja, veroja tai muita maksuja, jotka ovat suurempia kuin kotimarkkinoille tarkoitetuille vastaaville tuotteille määrättyt tullit, verot tai muut maksut.

117 artikla

Tuonti- ja vientirajoitukset

HE 270/2018 vp

1. GATT 1994 -sopimuksen XI artiklan ja sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti kumpikaan osapuoli ei ota käyttöön tai pidä voimassa tullien, verojen tai muiden maksujen lisäksi mitään kieltoja tai rajoituksia, jotka toimeenpannaan kiintiöiden, tuonti- tai vientilisenssien tai muiden toimenpiteiden muodossa, kun on kyseessä toisen osapuolen tavaran tuonti tai toisen osapuolen alueelle tarkoitettu vienti tai vientiä varten tapahtuva myynti. Tätä varten GATT 1994:n XI artikla ja sen tulkintaan liittyvät huomautukset liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.
2. Osapuolet vaihtavat kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevia tietoja ja hyviä käytäntöjä tarkoituksenaan edistää Armenian tasavallan ja Euroopan unionin vientivalvonnan lähentymistä.

118 artikla

Uudelleenvalmistetut tuotteet

1. Osapuolet myöntävät uudelleenvalmistetuille tuotteille saman kohtelun kuin vastaaville uusille tuotteille. Osapuoli voi edellyttää erityisiä tuotemerkintöjä uudelleenvalmistetuille tuotteille kuluttajien harhauttamisen estämiseksi.
2. Selvennyksenä todetaan, että 117 artiklan 1 kohtaa sovelletaan uudelleenvalmistettuja tuotteita koskeviin kieltoihin ja rajoituksiin.
3. Tästä sopimuksesta ja WTO-sopimuksesta johtuvien velvoitteidensa mukaisesti osapuoli voi edellyttää, että uudelleenvalmistetut tuotteet
 - a) ovat tunnistettavissa sellaisiksi kuin ne on tarkoitettu jakeluun tai myyntiin sen alueella; ja
 - b) täyttävät kaikki niihin sovellettavat tekniset vaatimukset, joita sovelletaan vastaviin uusiin tuotteisiin.
4. Jos osapuoli ottaa käyttöön tai ylläpitää kieltoja tai rajoituksia käytetyille tuotteille, se ei sovelle kyseisiä toimia uudelleenvalmistettuihin tuotteisiin.
5. Tässä artiklassa uudelleenvalmistetulla tuotteella tarkoitetaan tuotetta, joka
 - a) koostuu kokonaan tai osittain aiemmin käytetyistä tuotteista otetuista osista; ja
 - b) vastaa suoritus- ja toimintakyvyltään alkuperäistä uutta tuotetta ja jolla on samanlainen takuu kuin uudella tuotteella.

119 artikla

Tavaroiden väliaikainen maahantuonti

Kumpikin osapuoli myöntää toiselle osapuolelle vapautuksen väliaikaisesti tuotujen tavaroiden tuontimaksuista ja -tulleista niissä tapauksissa ja niiden menettelyjen mukaisesti, joista määrätään sitä sitovissa tavaroiden väliaikaista maahantuontia koskevissa kansainvälisissä sopimuksissa. Tätä vapautusta sovelletaan kummankin osapuolen lainsäädännön mukaisesti.

120 artikla

Kauttakulku

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että kauttakulun vapauden periaate on olennainen edellytys tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiselle. Tässä yhteydessä kumpikin osapuoli sallii sellaisten tavaroiden vapaan kauttakulun alueensa läpi, jotka on lähetetty toisen osapuolen alueelta tai tarkoitettu sen alueelle, GATT 1994 -sopimuksen V artiklan ja niiden sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti, jotka soveltuvin osin liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.

121 artikla

Kauppan suojaustoimet

1. Tämän sopimuksen määräykset eivät rajoita osapuolten oikeuksia ja velvoitteita tai vaikuta oikeuksiin ja velvoitteisiin, jotka johtuvat seuraavista määräyksistä:
 - a) WTO-sopimuksen liitteeseen 1A sisältyvät GATT 1994 -sopimuksen XIX artikla ja suojalausekesopimus;
 - b) WTO-sopimuksen liitteeseen 1A sisältyvän maataloussopimuksen erityisiä suojalausekemääräyksiä koskeva 5 artikla; ja
 - c) GATT 1994 -sopimuksen VI artikla, tullitariffeja ja kauppaa koskevan vuoden 1994 yleissopimuksen VI artiklan soveltamisesta tehty sopimus, joka sisältyy WTO-sopimuksen liitteeseen 1A, sekä WTO-sopimuksen liitteessä 1A oleva tukia ja tasoitustulleja koskeva sopimus.
2. Tämän artiklan kohdassa 1 tarkoitettuihin oikeuksiin ja velvoitteisiin tai niistä johtuviin toimenpiteisiin ei sovelleta riitojenratkaisua koskevia tämän sopimuksen määräyksiä.

122 artikla

Poikkeukset

1. Osapuolet vahvistavat, että niiden oikeuksia ja velvoitteita, jotka ovat GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan ja sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisia, sovelletaan tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan tavarakauppaan. Tätä varten GATT 1994 -sopimuksen XX artikla ja sen tulkintaan liittyvät huomautukset liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.
2. Osapuolet ymmärtävät, että ennen GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan i ja j alakohdassa määrättyjen toimenpiteiden toteuttamista on sen osapuolen, joka aikoo toteuttaa toimenpiteet, toimitettava toiselle osapuolelle kaikki merkitykselliset tiedot, jotta voidaan pyrkiä osapuolten hyväksyttävissä olevaan ratkaisuun. Osapuolet voivat sopia mistä tahansa tarvittavista keinoista ongelmien ratkaisemiseksi. Jos sopimukseen ei

päästä 30 päivän kuluessa tällaisten tietojen toimittamisesta, asianomainen osapuoli voi soveltaa tämän artiklan mukaisia toimenpiteitä kyseiseen tavaraan. Kun ennakkoon tiedottaminen tai tarkastelu ei ole mahdollista välitöntä toimintaa edellyttävien poikkeuksellisten ja kriittisten olosuhteiden vuoksi, toimenpiteiden toteuttamista suunnitteleva osapuoli voi soveltaa viipymättä tilanteen vaatimia varotoimenpiteitä, ja sen on ilmoitettava tästä välittömästi toiselle osapuolelle.

2 LUKU

Tulli

123 artikla

Tulliyhteistyö

1. Osapuolet tiivistävät tullialan yhteistyötään helpottaakseen kauppaa, varmistaakseen avoimen kaupankäyntiympäristön, parantaakseen toimitusketjun turvallisuutta, edistääkseen kuluttajien turvallisuutta, pysäyttääkseen sellaisten tavaroiden virran, jotka loukkaavat teollis- ja tekijänoikeuksia, ja torjuakseen salakuljetusta ja petoksia.
2. Toteuttaakseen 1 kohdassa tarkoitettut tavoitteet saatavilla olevilla voimavaroilla osapuolet tekevät yhteistyötä, jonka päämääränä on muun muassa
 - a) parantaa tullilainsäädäntöä, määräyksiä, käytäntöjä ja niihin liittyviä sitovia päätöksiä ja yksinkertaistaa tullimenettelyjä niiden kansainvälisten yleissopimusten ja normien mukaisesti, joita sovelletaan tullimenettelyjen ja kaupan helpottamisen alalla, mukaan lukien ne, jotka Maailman kauppajärjestö ja Maailman tullijärjestö ovat laatineet, etenkin tullimenettelyjen yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus, sellaisena kuin se on muutettuna, jäljempänä ”tarkistettu Kioton yleissopimus”, sekä ottaa huomioon Euroopan unionin kehittämät välineet ja parhaat käytännöt, mukaan lukien tullitoiminnan ohjeet;
 - b) ottaa käyttöön nykyaikaisia tullijärjestelmiä, joihin sisältyy nykyaikaista tulliselvitysteknologiaa, määräyksiä valtuutetuista talouden toimijoista, automaattisia riskiperusteisia analyyseja ja tarkistuksia, yksinkertaistettuja tavaroiden luovutusmenettelyjä, luovutuksen jälkeisiä tarkastuksia, läpinäkyvää tullausarvon määrittämistä ja määräyksiä tullin ja liike-elämän kumppanuuksista;
 - c) edistää mahdollisimman korkeatasoisten rehellisyysvaatimusten noudattamista tullialalla ja erityisesti rajoilla soveltamalla niiden periaatteiden mukaisia toimenpiteitä, jotka sisältyvät Maailman tullijärjestön julistukseen tullialan hyvästä hallintotavasta ja rehellisyydestä, sellaisena kuin se on tarkistettuna kesäkuussa 2003 (Maailman tullijärjestön tarkistettu Arushan julistus);
 - d) vaihtaa parhaita käytäntöjä ja antaa koulutusta ja teknistä tukea suunnitteluun ja valmiuksien kehittämiseen sekä mahdollisimman korkeatasoisten rehellisyysvaatimusten noudattamisen varmistamiseen;
 - e) vaihtaa tarvittaessa asiaankuuluvia tietoja kunnioittaen arkaluonteisten tietojen luottamuksellisuutta ja henkilötietojen suojaamista koskevia osapuolten oikeudel-

HE 270/2018 vp

lisiä vaatimuksia;

- f) toteuttaa tarvittaessa aiheellisilta osin osapuolten tulliviranomaisten välisiä koordinoituja toimia;
- g) tunnustaa tarvittaessa aiheellisilta osin vastavuoroisesti valtuutettujen talouden toimijoiden ohjelmat ja tullitarkastukset, mukaan lukien niitä vastaavat kauppaa helpottavat toimenpiteet;
- h) tutkia tarvittaessa aiheellisilta osin mahdollisuuksia osapuolten tullipassitusjärjestelmien yhteenliittämiseen; sekä
- i) parantaa tullialaan liittyvien velvoitteiden toteuttamista, myös tuotteiden alkuperää koskevaa yhteistyötä, Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välisissä kauppasuhteissa.

124 artikla

Keskinäinen hallinnollinen avunanto

Osapuolet antavat toisilleen tämän sopimuksen keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevan pöytäkirjan II määräysten mukaisesti keskinäistä hallinnollista apua tulliasioissa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta muita tämän sopimuksen ja erityisesti sen 123 artiklan mukaisia yhteistyömuotoja.

125 artikla

Tullausarvon määrittäminen

1. Osapuolet noudattavat tavaroiden tullausarvon määrittämisessä osapuolten välisessä kaupassa GATT 1994 -sopimuksen VII artiklan soveltamisesta tehdyn sopimuksen määräyksiä ja niiden mahdollisia myöhempiä muutoksia. Kyseiset määräykset liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.
2. Osapuolet tekevät yhteistyötä, jotta päästäisiin yhteiseen toimintatapaan tullausarvon määrittämiseen liittyvissä kysymyksissä.

126 artikla

Tulliasioiden alakomitea

1. Perustetaan tulliasioiden alakomitea.
2. Tulliasioiden alakomitea kokoontuu säännöllisesti ja valvoo tämän luvun täytäntöönpanoa, mukaan lukien tulliyhteistyöhön, kaupan helpottamiseen, rajat ylittävään tulliyhteistyöhön ja sen hallinnointiin, tullialan tekniseen apuun, alkuperäsääntöihin, teollis- ja tekijänoikeuksien tullivalvontaan ja keskinäiseen hallinnolliseen avunantoon tulliasioissa liittyvät seikat.

3. Tulliasioiden alakomitea muun muassaa)
- a) huolehtii siitä, että tämän luvun ja tämän sopimuksen keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevan pöytäkirjan II määräyksiä sovelletaan asianmukaisesti;
 - b) hyväksyy tämän luvun ja tämän sopimuksen keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevan pöytäkirjan II täytäntöönpanon edellyttämät käytännön järjestelyt ja toimenpiteet, mukaan lukien tietojen vaihto, tullitarkastusten ja kauppakumppanuusohjelmien vastavuoroinen tunnustaminen ja vastavuoroisesti hyväksytyt etuudet;
 - c) vaihtaa näkemyksiä kaikista yhteistä etua koskevista kysymyksistä, myös tulevista toimenpiteistä ja niiden täytäntöönpanemiseksi ja soveltamiseksi tarvittavista voimavaroista; ja
 - d) antaa tarvittaessa suosituksia kumppanuuskomitealle.

3 LUKU

Kaupan tekniset esteet

127 artikla

Tavoite

Tämän luvun tavoitteena on helpottaa osapuolten välistä tavarakauppaa luomalla puitteet kaupan tarpeettomien esteiden ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi ja poistamiseksi WTO-sopimuksen liitteeseen 1A sisältyvän kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen, jäljempänä ”kaupan teknisiä esteitä koskeva sopimus”, puitteissa.

128 artikla

Soveltamisala ja määritelmät

- 1 Kumpikin osapuoli soveltaa tätä lukua kaupan teknisiä esteitä koskevassa sopimuksessa määriteltyjen standardien, teknisten määräyksien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden valmisteluun, hyväksymiseen ja soveltamiseen, kun ne vaikuttavat tai voivat vaikuttaa osapuolten väliseen tavarakauppaan.
- 2 Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, tätä lukua ei sovelleta terveys- ja kasvin-suojelutoimiin, sellaisina kuin ne on määritelty WTO-sopimuksen liitteessä IA olevan terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan sopimuksen, jäljempänä ”terveys- ja kasvinsuojelusopimus”, liitteessä A, eikä julkisten viranomaisten omia tuotanto- tai kulutusvaatimuksiaan varten laatimiin hankintaeritelmiin.
- 3 Tähän lukuun sovelletaan kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen liitteen 1 määritelmiä.

129 artikla

Kaupan teknisiä esteitä koskeva sopimus

Osapuolet vahvistavat voimassa olevat kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa toisiaan kohtaan; mainittu sopimus liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä.

130 artikla

Yhteistyö kaupan teknisten esteiden alalla

- 1 Osapuolet tehostavat yhteistyötään standardien, teknisten määräysten, metrologian, markkinavalvonnan, akkreditoinnin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden alalla, jotta ne voisivat lisätä toistensa järjestelmien tuntemusta ja helpottaa pääsyä toistensa markkinoille. Osapuolten pyrkivät tätä varten tunnistamaan ja kehittämään erityiskysymyksiin tai erityisaloille soveltuvia sääntely-yhteistyömekanismeja ja -aloitteita, joihin voi sisältyä muun muassa
 - a) teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen valmistelua ja soveltamista koskevien tietojen ja kokemusten vaihtoa;
 - b) työtä teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen lähentämisen tai yhdenmukaistamisen mahdollistamiseksi;
 - c) yhteistyön edistämistä metrologian, standardoinnin, vaatimustenmukaisuuden arvioinnin ja akkreditoinnin aloilla toimivien osapuolten elinten välillä; ja
 - d) tietojen vaihtoa asiaankuuluvilla alueellisilla ja monenvälisillä foorumeilla tapahtuneesta kehityksestä standardien, teknisten määräysten, vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden ja akkreditoinnin alalla.
- 2 Edistääkseen keskinäistä kauppaa osapuolet
 - a) pyrkivät vähentämään eroja, joita niiden välillä on teknisten määräysten, metrologian, standardoinnin, markkinavalvonnan, akkreditoinnin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden aloilla, myös edistämällä kansainvälisesti sovittujen asiaankuuluvien välineiden käyttöä
 - b) edistävät akkreditoinnin käyttöä kansainvälisten sääntöjen mukaisesti vaatimustenmukaisuuden arviointielinten teknisten valmiuksien arvioinnin ja niiden toiminnan tukemiseksi; ja
 - c) edistävät Armenian tasavallan ja sen asiaankuuluvien kansallisten elinten osallistumista standardien, vaatimustenmukaisuuden arvioinnin, akkreditoinnin, metrologian ja näihin liittyvien tehtävien alalla toimivien eurooppalaisten ja kansainvälisten järjestöjen toimintaan sekä mahdollisuuksien mukaan niiden liittymistä kyseisiin järjestöihin.
- 3 Osapuolet pyrkivät luomaan prosessin, jolla voidaan saavuttaa Armenian tasavallan teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden

asteittainen lähentäminen Euroopan unionin vastaaviin, sekä ylläpitämään tätä prosessia.

- 4 Aloilla, joilla yhdenmukaistamista on jo tapahtunut, osapuolet voivat harkita teollisuustuotteiden vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä ja hyväksymistä koskevien sopimusten neuvottelemista.

131 artikla

Merkinnät

- 1 Osapuolet vahvistavat merkintöihin liittyviä vaatimuksia koskevien teknisten määräysten osalta kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2 artiklan 2 kohtaan sisältyvät periaatteet, joiden mukaan tällaisia vaatimuksia ei pitäisi laatia, hyväksyä tai soveltaa siten, että niiden avulla tai vaikutuksesta luodaan tarpeettomia esteitä kansainväliselle kaupalle, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän sopimuksen 129 artiklan soveltamista. Tämän vuoksi tällaiset merkintöihin liittyvät vaatimukset eivät saa rajoittaa kauppaa enemmän kuin on tarpeen oikeutettujen tarkoitusten täyttämiseksi, ottaen huomioon riskit, jotka niiden täyttämättä jättäminen aiheuttaisi. Osapuolet edistävät kansainvälisesti yhdenmukaistettujen merkintöjä koskevien vaatimusten käyttöä. Osapuolet pyrkivät tarvittaessa hyväksymään irrotettavat tai tilapäiset merkinnät.
- 2 Etenkin pakollisten merkintöjen vaatimusten osalta osapuolet
 - a) pyrkivät minimoimaan merkintöjä koskevat vaatimuksensa keskinäisessä kaupassa lukuun ottamatta tapauksia, joissa ne ovat tarpeen terveyden, turvallisuuden tai ympäristön suojelemiseksi taikka muiden kohtuullisten yleisten etujen vuoksi; ja
 - b) säilyttävät oikeutensa edellyttäen, että merkintöjen tiedot annetaan osapuolen määrittämällä kielellä.

132 artikla

Avoimuus

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen kehittämistä koskevat menettelyt mahdollistavat asianomaisten osapuolten julkisen kuulemisen asianmukaisen varhaisessa vaiheessa, jolloin julkisen kuulemisen tuloksena saadut huomiot voidaan vielä esittää ja ottaa huomioon, paitsi jos tämä ei ole mahdollista turvallisuutta, terveyttä, ympäristösuojelua tai kansallista turvallisuutta koskevan hätätilanteen tai sen uhkan vuoksi, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 12 luvun määräysten soveltamista.
- 2 Kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2 artiklan 9 kohdan mukaisesti kumpikin osapuoli varaa asianmukaisen varhaisessa vaiheessa aikaa huomioiden esittämiseen sen jälkeen, kun ehdotetuista teknisistä määräyksistä tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä on ilmoitettu. Jos ehdotettuja teknisiä määräyksiä tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä koskeva kuuleminen on julkinen, kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen tai toisen osapuolen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön osallistumisen julkiseen kuulemiseen ehdoin, jotka ovat yhtä suotuisat kuin

kyseisen osapuolen omille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille myönnetty ehdot.

- 3 Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen hyväksymät tekniset määräykset ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt ovat julkisesti saatavilla.

4 LUKU

Terveys- ja kasvinsuojeluasiat

133 artikla

Tavoite

Tämän luvun tavoitteena on määrittää periaatteet, joita sovelletaan terveys- ja kasvinsuojelutoimiin ja eläinten hyvinvointia koskevaan yhteistyöhön. Osapuolet soveltavat näitä periaatteita tavalla, jolla helpotetaan kauppaa säilyttäen kuitenkin kummankin osapuolen soveltama ihmisten, eläinten ja kasvien elämän tai terveyden suojelun taso.

134 artikla

Monenväliset velvoitteet

Osapuolet vahvistavat terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa.

135 artikla

Periaatteet

- 1 Osapuolet varmistavat, että terveys- ja kasvinsuojelutoimien kehittäminen ja soveltaminen perustuu suhteellisuuden, avoimuuden, syrjimättömyyden ja tieteellisen perustelemisen periaatteisiin, ja ottavat huomioon kansainväliset standardit, kuten vuoden 1951 kansainvälisessä kasvinsuojeluyleissopimuksessa, jäljempänä ”IPPC”, vahvistetut sekä Maailman eläintautijärjestön (OIE) ja Codex Alimentarius -komission, jäljempänä ”Codex”, vahvistamat.
- 2 Kummankin osapuolen on varmistettava, että sen terveys- ja kasvinsuojelutoimet eivät aiheuta mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää sen oman ja toisen osapuolen alueen välillä, jos alueilla on voimassa samanlaiset tai samankaltaiset olosuhteet. Terveys- ja kasvinsuojelutoimia ei saa soveltaa tavalla, joka johtaisi kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.
- 3 Kumpikin osapuoli huolehtii terveys- ja kasvinsuojelutoimien, -menettelyjen ja -tarkastusten toteuttamisesta.
- 4 Kumpikin osapuoli vastaa toisen osapuolen toimivaltaisten viranomaisten tekemiin tietopyyntöihin viimeistään kahden kuukauden kuluessa tietopyynnön vastaanottami-

HE 270/2018 vp

sesta ja siten, että tuontituotteille myönnetään yhtä suotuisa kohtelu kuin vastaaville kotimaisille tuotteille.

136 artikla

Tuontiin liittyvät vaatimukset

- 1 Tuojaosapuolen tuontiin liittyviä vaatimuksia sovelletaan viejäosapuolen koko alueeseen, jollei tämän luvun 137 artiklasta muuta johdu.
- 2 Sertifikaateissa esitetyt tuontiin liittyvät vaatimukset perustuvat Codexin, OIE:n ja IPPC:n periaatteisiin, jollei tuontiin liittyvien vaatimusten tukena ole terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen määräysten mukaisesti toteutettua tieteellistä riskinarviointia.
- 3 Tuontiluvissa esitetyt vaatimukset eivät saa sisältää tiukempia terveys- ja eläinlääkintäalan ehtoja kuin ne, jotka on esitetty tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa sertifikaateissa.

137 artikla

Eläinten ja kasvien terveyteen liittyvät toimenpiteet

- 1 Osapuolet tunnustavat käsitteinä tuholaisista tai taudeista vapaat alueet sekä alueet, joissa esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen sekä Codexin, OIE:n ja IPPC:n asiaankuuluvien standardien, suuntaviivojen ja suositusten mukaisesti.
- 2 Määrittäessään tuholaisista tai taudeista vapaita alueita tai alueita, joilla esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, osapuolten on otettava huomioon sellaiset tekijät kuten maantieteellinen sijainti, ekosysteemit, epidemiologinen seuranta sekä terveys- ja kasvinsuojeluvälvönnön tehokkuus tällaisilla alueilla.

138 artikla

Tarkastukset ja auditoinnit

Tuojaosapuoli voi tehdä omalla kustannuksellaan tarkastuksia ja auditointeja viejäosapuolen alueella arvioidakseen tämän tarkastus- ja sertifiointijärjestelmiä. Tarkastukset ja auditoinnit toteutetaan asiaankuuluvien kansainvälisten standardien, suuntaviivojen ja suositusten mukaisesti.

139 artikla

Tietojenvaihto ja yhteistyö

- 1 Osapuolet keskustelevat ja vaihtavat tietoja olemassa olevista terveys- ja kasvinsuojelutoimista ja eläinten hyvinvointia edistävistä toimista sekä niiden kehittämisestä ja täytäntöönpanosta. Tällaisissa keskusteluissa ja tietojenvaihdoissa on otettava tarpeen mukaan huomioon terveys- ja kasvinsuojelusopimus sekä asiaankuuluvat Codexin,

HE 270/2018 vp

OIE:n ja IPPC:n standardit, suuntaviivat ja suositukset.

- 2 Osapuolet tekevät yhteistyötä eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä kasvien terveyttä koskevissa kysymyksissä vaihtamalla tietoja, asiantuntemusta ja kokemuksia valmiuksien kehittämiseksi kyseisillä aloilla.
- 3 Osapuolet aloittavat ajoissa terveys- ja kasvinsuojeluasioita koskevan vuoropuhelun, kun jompikumpi osapuoli pyytää tarkastelemaan terveyteen ja kasvinsuojeluun liittyviä tai muita tässä luvussa käsiteltyjä kiireellisiä kysymyksiä. Kumppanuuskomitea voi hyväksyä tällaista vuoropuhelua koskevan työjärjestyksen.
- 4 Osapuolet nimeävät tässä luvussa käsiteltyjä kysymyksiä koskevaa yhteydenpitoa varten yhteyspisteet, joita koskevat tiedot ne pitävät ajan tasalla.

140 artikla

Avoimuus

Kumpikin osapuoli

- a) pyrkii kauppaan sovellettavien terveys- ja kasvinsuojelutoimien avoimuuteen ja erityisesti toisen osapuolen tuontiin sovellettaviin terveys- ja kasvinsuojelutoimiin liittyvien vaatimusten avoimuuteen;
- b) ilmoittaa toisen osapuolen pyynnöstä ja kahden kuukauden kuluessa pyynnön esittämispäivästä terveys- ja kasvinsuojelukysymyksiä koskevat vaatimuksensa, joita sovelletaan tiettyjen tuotteiden tuontiin, sekä mahdollisen riskinarvioinnin tarpeen; ja
- c) ilmoittaa toiselle osapuolelle kaikista vakavista tai merkittävistä riskeistä kansanterveydelle tai eläinten tai kasvien terveydelle, mukaan lukien elintarviketurvallisuutta koskeva hätätila. Ilmoitus tehdään kirjallisesti kahden työpäivän kuluessa kyseisen riskin havaitsemisesta.

5 LUKU

Palvelukauppa, sijoittautuminen ja sähköinen kauppa

A jakso

Yleiset määräykset

141 artikla

Tavoite ja soveltamisala

- 1 Osapuolet vahvistavat WTO-sopimuksen mukaiset sitoumuksensa ja vahvistavat täten tarvittavat järjestelyt, jotta sijoittautuminen ja palvelukauppa voidaan vapauttaa asteit-

tain ja vastavuoroisesti ja jotta sähköisessä kaupassa voidaan tehdä yhteistyötä.

- 2 Tämän luvun määräysten ei voida tulkita johtavan minkäänlaisiin julkisia hankintoja koskeviin osapuolten velvoitteisiin, jollei 8 luvun määräyksistä muuta johdu.
- 3 Tätä lukua ei sovelleta osapuolten myöntämiin tukiin, joihin sovelletaan 10 luvun määräyksiä.
- 4 Osapuolet säilyttävät tämän luvun määräysten kanssa yhteensopivalla tavalla oikeutensa ottaa käyttöön ja pitää voimassa toimenpiteitä oikeutettujen poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.
- 5 Tätä lukua ei sovelleta osapuolen työmarkkinoille pyrkiviä luonnollisia henkilöitä koskeviin toimenpiteisiin eikä kansalaisuutta taikka vakituista asumista tai työpaikkaa koskeviin toimenpiteisiin.
- 6 Tämä luku ei estä osapuolta soveltamasta toimenpiteitä, joilla säännellään luonnollisten henkilöiden pääsyä sen alueelle tai heidän väliaikaista oleskeluaan sen alueella, mukaan lukien toimenpiteet, joita tarvitaan sen rajojen koskemattomuuden suojelemiseksi ja joilla varmistetaan luonnollisten henkilöiden asianmukainen liikkuvuus sen rajojen yli, sillä edellytyksellä, että näitä toimenpiteitä ei sovelleta siten, että ne tekisivät tyhjäksi ne edut, joita kumpi tahansa osapuoli saa tähän lukuun ja tämän sopimuksen liitteisiin sisältyvän erityisen sitoumuksen ehtojen mukaisesti, tai heikentäisivät näitä etuja.

142 artikla

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) ”toimenpiteellä” mitä tahansa osapuolen toimenpidettä, joka voi olla lain, säännöksen tai määräyksen, säännön, menettelyn, päätöksen tai hallinnollisen toimen muodossa tai missä tahansa muussa muodossa;
- b) ”osapuolen käyttöön ottamalla tai voimassa pitämällä toimenpiteellä” toimenpidettä, jonka toteuttavat
 - i. osapuolen keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelimet tai viranomaiset ja
 - ii. osapuolen julkishallinnon ulkopuoliset elimet käyttäessään osapuolen keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelinten tai viranomaisten niille siirtämiä valtuuksia;
- c) ”osapuolen luonnollisella henkilöllä” jonkin jäsenvaltion tai Armenian tasavallan kansalaista niiden lainsäädännön mukaisesti;
- d) ”oikeushenkilöllä” sovellettavan lainsäädännön mukaan joko voiton tuottamiseksi tai muuta tarkoitusta varten asianmukaisesti perustettua tai muulla tavoin järjestettyä, yksityisessä tai julkisessa omistuksessa olevaa mitä tahansa oikeussubjektia,

kuten yrityksiä, säätiöitä, henkilöyhtiöitä, yhteisyrityksiä, yksityisiä elinkeinonharjoittajia tai yhdistyksiä;

- e) ”osapuolen oikeushenkilöllä” jonkin jäsenvaltion ja Euroopan unionin tai Armenian tasavallan lainsäädännön mukaisesti perustettua oikeushenkilöä, jolla on sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka alueella, jolla sovelletaan Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta, tai Armenian tasavallan alueella;

jos tällaisella oikeushenkilöllä on ainoastaan sääntömääräinen kotipaikka tai keskushallinto alueella, johon sovelletaan Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta, tai Armenian tasavallan alueella, sitä ei katsota Euroopan unionin tai Armenian tasavallan oikeushenkilöksi, ellei sen toiminnalla ole tosiasiallista ja jatkuvaa yhteyttä Euroopan unionin tai Armenian tasavallan talouteen;

- f) sen estämättä, mitä edellisissä alakohdissa määrätään, myös ne Euroopan unionin tai Armenian tasavallan ulkopuolelle sijoittautuneet laivanvarustamot, jotka ovat jonkin jäsenvaltion tai Armenian tasavallan kansalaisten määräysvallassa, hyötyvät tämän sopimuksen määräyksistä, jos niiden alukset on rekisteröity kyseisen jäsenvaltion tai Armenian tasavallan lainsäädännön mukaisesti ja ne purjehtivat tämän jäsenvaltion tai Armenian tasavallan lipun alla;
- g) ”osapuolen oikeushenkilön tytäryhtiöllä” kyseisen osapuolen toisen oikeushenkilön määräysvallassa tosiasiallisesti olevaa oikeushenkilöä¹
- h) oikeushenkilön ”sivuliikkeellä” liiketoimintayksikköä, jolla ei ole oikeushenkilön asemaa mutta jonka toiminta on luonteeltaan pysyvää, kuten emoyhtiön sivutoimipaikkaa, jolla on oma johto ja käytännön valmiudet käydä liikeneuvotteluja kolmansien osapuolten kanssa siten, että näiden kolmansien osapuolten ei tarvitse olla suoraan yhteydessä emoyhtiöön, vaikka ne ovatkin tietoisia tarvittaessa syntyvästä oikeussuhteesta emoyhtiöön, jonka pääkonttori on ulkomailla, vaan ne voivat harjoittaa liiketoimintaa tämän sivutoimipaikan muodostavan liiketoimintayksikön kanssa;
- i) ”sijoittautumisella”
- i) osapuolten oikeushenkilöiden osalta oikeushenkilöiden oikeutta ryhtyä harjoittamaan taloudellista toimintaa perustamalla myös hankkimalla, oikeushenkilö tai perustamalla sivuliike tai edustusto Euroopan unionissa tai Armenian tasavallassa;
- ii) osapuolten luonnollisten henkilöiden osalta luonnollisten henkilöiden oikeutta ryhtyä harjoittamaan ja harjoittaa taloudellista toimintaa itsenäisinä ammatinharjoittajina ja perustaa yrityksiä, erityisesti yhtiöitä, jotka ovat heidän tosiasiallisessa määräysvallassaan;
- j) ”taloudellinen toiminta” kattaa teollisen, kaupallisen ja ammatillisen toiminnan sekä käsityöläistoiminnan mutta ei julkista valtaa käytettäessä harjoitettua toimintaa;
- k) ”toiminnalla” taloudellisen toiminnan harjoittamista;

HE 270/2018 vp

- l) ”palveluilla” kaikkien alojen kaikkia palveluja lukuun ottamatta julkista valtaa käyttäessä tarjottavia palveluja;
- m) ”julkista valtaa käyttäessä tarjottavilla palveluilla ja muulla toiminnalla” palveluja tai toimintaa, joita ei tarjota kaupallisesti eikä kilpailtaessa yhden tai useamman talouden toimijan kanssa;
- n) ”rajat ylittävällä palvelujen tarjonnalla” palvelujen tarjontaa
 - i) osapuolen alueelta toisen osapuolen alueelle; tai
 - ii) osapuolen alueella toisen osapuolen palvelunkäyttäjälle;
- o) osapuolen ”palveluntarjoajalla” osapuolen kaikkia luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, jotka tarjoavat tai aikovat tarjota palveluja; ja
- p) ”yrittäjällä” kaikkia osapuolen luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, jotka harjoittavat tai aikovat harjoittaa taloudellista toimintaa sijoittautumalla.

B jakso

Sijoittautuminen

143 artikla

Soveltamisala

Tätä jaksoa sovelletaan osapuolten käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sijoittautumiseen kaikilla taloudellisen toiminnan alalla, lukuun ottamatta seuraavia:

- a) ydinaineiden louhinta, valmistus ja jalostus²;
- b) aseiden ja ampuma- ja sotatarvikkeiden tuotanto ja kauppa;
- c) audiovisuaalialan palvelut;
- d) kansallinen meriliikenteen kabotaasi³; ja
- e) kotimaan ja kansainväliset lentoliikennepalvelut⁴, sekä säännöllinen että muu lentoliikenne, ja suoraan liikenneoikeuksien käyttöön liittyvät palvelut, eivät kuitenkaan seuraavat:
 - i) ilma-alusten korjaus- ja huoltopalvelut, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä;
 - ii) lentoliikennepalvelujen myynti ja markkinointi;
 - iii) tietokonepohjaiseen paikanvarausjärjestelmään (TPJ) liittyvät palvelut;

- iv) maahuolintapalvelut; ja
- v) lentokenttäpalvelut.

144 artikla

Kansallinen kohtelu ja suosituimmuuskohtelu

- 1 Jollei tämän sopimuksen liitteessä VIII-E luetelluista varaumista muuta johdu, Armenian tasavalta myöntää tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen
 - a) Euroopan unionin luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden tytäryhtiöille, siviiliikkeille ja edustustoille sijoittautumisen osalta yhtä edullisen kohtelun kuin sen omille oikeushenkilöille, siviiliikkeille ja edustustoille tai minkä tahansa kolmannen maan oikeushenkilöille, siviiliikkeille ja edustustoille sen mukaan, kumpi näistä kohteluista on edullisempi; ja
 - b) Euroopan unionin luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden tytäryhtiöille, siviiliikkeille ja edustustoille Armenian tasavaltaan sijoittautumisen jälkeen näiden toiminnan osalta yhtä edullisen kohtelun kuin Armenian tasavallan omille oikeushenkilöille, siviiliikkeille ja edustustoille tai minkä tahansa kolmannen maan oikeushenkilöille, tytäryhtiöille, siviiliikkeille ja edustustoille sen mukaan, kumpi näistä kohteluista on edullisempi⁵.
- 2 Jollei tämän sopimuksen liitteessä VIII-A luetelluista varaumista muuta johdu, Euroopan unioni myöntää tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen
 - a) Armenian tasavallan luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden tytäryhtiöille, siviiliikkeille ja edustustoille sijoittautumisen osalta yhtä edullisen kohtelun kuin sen omille oikeushenkilöille, siviiliikkeille ja edustustoille tai minkä tahansa kolmannen maan oikeushenkilöille, siviiliikkeille ja edustustoille sen mukaan, kumpi näistä kohteluista on edullisempi; ja
 - b) Armenian tasavallan luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden tytäryhtiöille, siviiliikkeille ja edustustoille Euroopan unioniin sijoittautumisen jälkeen näiden toiminnan osalta yhtä edullisen kohtelun kuin Armenian tasavallan omille oikeushenkilöille, siviiliikkeille ja edustustoille; tai minkä tahansa kolmannen maan oikeushenkilöille, tytäryhtiöille, siviiliikkeille ja edustustoille sen mukaan, kumpi näistä kohteluista on edullisempi⁶.
- 3 Jollei tämän sopimuksen liitteissä VIII-A ja VIII-E luetelluista varaumista muuta johdu, osapuolet eivät ota käyttöön uusia toimenpiteitä, joilla olisi syrjivä vaikutus toisen osapuolen oikeushenkilöiden sijoittautumiseen niiden alueelle tai niiden toimintaan sijoittautumisen jälkeen osapuolen omiin oikeushenkilöihin verrattuna.

145 artikla

Uudelleentarkastelu

Jotta sijoittautumista koskevat edellytykset voitaisiin vapauttaa asteittain, kauppaan liittyviä kysymyksiä käsittelevä kumppanuuskomitea tarkastelee säännöllisesti sijoittautumista koskevaa oikeudellista kehystä⁷ ja sijoittautumisympäristöä.

146 artikla

Muut sopimukset

Tämän luvun ei voida tulkita rajoittavan osapuolten sijoittajien oikeuksia hyötyä sellaisesta mahdollisesti edullisemmasta kohtelusta, joka voidaan myöntää sellaisten nykyisten tai tulevien sijoituksia koskevien kansainvälisten sopimusten perusteella, joiden osapuolena on jokin jäsenvaltio ja Armenian tasavalta.

147 artikla

Sivuliikkeiden ja edustustojen kohtelu

- 1 Tämän sopimuksen 144 artiklan määräykset eivät estä osapuolta soveltamasta erityisiä toimenpiteitä sellaisten toisen osapuolen oikeushenkilöiden sivuliikkeiden ja edustustojen sijoittautumiseen ja toimintaan sen alueella, joita ei ole perustettu ensiksi mainitun osapuolen alueella, jos nämä erityiset toimenpiteet ovat perusteltuja sen vuoksi, että näissä sivuliikkeissä ja edustustoissa on oikeudellisia tai teknisiä eroja verrattuna ensiksi mainitun osapuolen alueella perustettujen oikeushenkilöiden sivuliikkeisiin ja edustustoihin; rahoituspalveluihin voidaan soveltaa tällaisia erityisiä toimenpiteitä vakavaraisuussyistä.
- 2 Kohtelun ero ei saa olla suurempi kuin mikä on ehdottomasti tarpeen tällaisten oikeudellisten tai teknisten erojen vuoksi tai rahoituspalvelujen osalta vakavaraisuussyistä.

C jakso

Rajat ylittävä palvelujen tarjonta

148 artikla

Soveltamisala

Tätä jaksoa sovelletaan osapuolten toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat rajat ylittävään palveluiden tarjontaan kaikilla palvelualoilla lukuun ottamatta seuraavia:

- a) audiovisuaalialan palvelut;
- b) kansallinen meriliikenteen kabotaasi⁸; ja
- c) kotimaan ja kansainväliset lentoliikennepalvelut⁹, sekä säännöllinen että muu lentoliikenne, ja suoraan liikenneoikeuksien käyttöön liittyvät palvelut, eivät kuitenkaan seuraavat:
 - i) ilma-alusten korjaus- ja huoltopalvelut, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä;

HE 270/2018 vp

- ii) lentoliikennepalvelujen myynti ja markkinointi;
- iii) tietokonepohjaiseen paikanvarausjärjestelmään (TPJ) liittyvät palvelut;
- iv) maahuolintapalvelut; ja
- v) lentokenttäpalvelut.

149 artikla

Markkinoille pääsy

- 1 Kun kyse on markkinoillepääsystä rajat ylittävän palvelujen tarjonnan muodossa, kumpikin osapuoli myöntää toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille kohtelun, joka on vähintään yhtä edullinen kuin liitteissä VIII-B ja VIII-F olevien erityisten sitoumusten mukainen kohtelu.
- 2 Aloilla, joilla on tehty markkinoillepääsytoumuksia, kumpikaan osapuoli ei saa, ellei liitteissä VIII-B ja VIII-F toisin mainita, ottaa käyttöön tai pitää voimassa alueellisesti tai koko alueellaan seuraavia toimenpiteitä:
 - a) palveluntarjoajien määrän rajoitukset lukumääräisten kiintiöiden, monopolien, yksinomaisten palveluntarjoajien tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;
 - b) palvelujen kaupan tai varojen kokonaisarvoa koskevat rajoitukset lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa; tai
 - c) palveluliiketoimien kokonaismäärää tai palvelutuotannon kokonaismäärää koskevat rajoitukset määrättyinä lukumääräisinä yksikköinä kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa.

150 artikla

Kansallinen kohtelu

- 1 Aloilla, joiden osalta liitteissä VIII-B ja VIII-F on esitetty markkinoillepääsytoumuksia, ja näissä sitoumuksissa asetettujen edellytysten ja kelpoisuusehtojen mukaisesti, kumpikin osapuoli myöntää toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille kaikkien rajat ylittävään palvelujen tarjontaan vaikuttavien toimenpiteiden osalta yhtä edullisen kohtelun kuin omille vastaaville palveluilleen ja palveluntarjoajilleen.
- 2 Osapuoli voi täyttää 1 kohdan vaatimuksen myöntämällä toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille joko muodollisesti samanlaisen tai muodollisesti erilaisen kohtelun kuin se myöntää omille vastaaville palveluilleen ja palveluntarjoajilleen.
- 3 Muodollisesti samanlaisen tai muodollisesti erilaisen kohtelun katsotaan olevan vähemmän edullista, jos se muuttaa kilpailuedellytyksiä osapuolen palvelujen tai palve-

HE 270/2018 vp

luntarjoajien eduksi verrattuna vastaaviin toisen osapuolen palveluihin tai palveluntarjoajiin.

- 4 Tämän artiklan nojalla annettujen erityisten sitoumusten ei voida tulkita velvoittavan osapuolta korvaamaan luontaista kilpailuhaittaa, joka johtuu asianomaisten palvelujen tai palveluntarjoajien ulkomaalaisuudesta.

151 artikla

Sitomusluettelot

- 1 Kummankin osapuolen tämän luvun mukaisesti vapauttamat alat sekä ne markkinoille pääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, joita näillä aloilla varaumien muodossa sovelletaan toisen osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin, luetellaan liitteisiin VIII-B ja VIII-F sisältyvissä sitomusluetteloissa.
- 2 Liitteiden VIII-B ja VIII-F sitomusluetteloissa ei ole audiovisuaalialan palveluja koskevia sitoumuksia, sanotun kuitenkin rajoittamatta rajat ylittävistä televisiolähe-tyksistä vuonna 1989 tehtyyn eurooppalaisen yleissopimukseen ja elokuvien yhteis- tuotannosta vuonna 1992 tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen perustuvien tai niistä mahdollisesti johtuvien osapuolten oikeuksien ja velvoitteiden soveltamista.

152 artikla

Uudelleentarkastelu

Jotta osapuolten välinen rajat ylittävä palvelujen tarjonta voitaisiin asteittain vapauttaa, kaup- paan liittyviä kysymyksiä käsittelevä kumppanuuskomitea tarkastelee säännöllisesti tämän so- pimuksen 149, 150 ja 151 artiklassa tarkoitettuja sitomusluetteloita. Tässä tarkastelussa ote- taan huomioon muun muassa 169, 180 ja 192 artiklassa tarkoitettu asteittaisen lähentymisen prosessi ja sen vaikutus jäljellä olevien esteiden poistamiseen rajat ylittävässä palvelujen tar- jonnassa osapuolten välillä.

D jakso

Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten

153 artikla

Soveltamisala ja määritelmät

- 1 Tätä jaksoa sovelletaan osapuolten toimenpiteisiin, jotka koskevat avainhenkilöstön, korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden, yritysmyyjien, sopimusperus- teisten palveluntarjoajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien saapumista ja tilapäistä oleskelua niiden alueella, sanotun kuitenkin rajoittamatta 141 artiklan 5 kohdan so- veltamista.
- 2 Tässä jaksossa tarkoitetaan

HE 270/2018 vp

- a) ”avainhenkilöstöllä” luonnollisia henkilöitä, jotka työskentelevät osapuolen sellaisen oikeushenkilön palveluksessa, joka ei ole voittoa tavoittelematon organisaatio¹⁰, ja jotka ovat vastuussa sijoittautuneen yksikön perustamisesta tai sen asianmukaisesta valvonnasta, hallinnosta ja toiminnasta ja ovat joko sijoittautumisen vuoksi matkustavia liikematkustajia tai sisäisen siirron saaneita työntekijöitä;
- b) ”sijoittautumisen vuoksi matkustavilla liikematkustajilla” luonnollisia henkilöitä, jotka työskentelevät johtavassa asemassa ja jotka ovat vastuussa sijoittautumisen toteuttamisesta ja jotka eivät tarjoa palveluja eivätkä suorita muuta taloudellista toimintaa kuin se, mitä sijoittautuminen edellyttää, eivätkä saa korvausta isäntämaana olevan osapuolen alueella sijaitsevasta lähteestä;
- c) ”sisäisen siirron saaneilla työntekijöillä” luonnollisia henkilöitä, jotka ovat johtajia tai asiantuntijoita ja ovat olleet osapuolen jonkin oikeushenkilön palveluksessa taikka sen yhtiömiehenä tai osakkaana vähintään yhden vuoden ajan ja jotka on tilapäisesti siirretty toisen osapuolen alueelle sijoittautuneeseen yksikköön, joka voi olla osapuolen oikeushenkilön tytäryhtiö, sivuliike tai emoyritys;
- d) ”johtajilla” oikeushenkilön palveluksessa johtotehtävissä työskenteleviä luonnollisia henkilöitä, jotka ensisijaisesti vastaavat yksikön johtamisesta ja työskentelevät pääasiassa yrityksen johtokunnan tai osakkeenomistajien tai vastaavan elimen yleisen valvonnan alaisuudessa ja joiden toimenkuvaan kuuluvat ainakin seuraavat:
- i) sijoittautuneen yksikön tai sen osaston tai alaosaston johtaminen;
 - ii) muun valvonta-, asiantuntija- tai johtotehtävissä toimivan henkilöstön työn ohjaus ja valvonta; ja
 - iii) henkilökohtainen toimivalta palkata ja irtisanoa työntekijöitä taikka antaa palkkaamista, irtisanomista tai muita henkilöstöä koskevia suosituksia;
- e) ”asiantuntijoilla” oikeushenkilön palveluksessa työskenteleviä henkilöitä, joilla on sijoittautuneen yksikön tuotannon, tutkimuslaitteiden, tekniikan, prosessien, menetelmien tai hallinnon kannalta olennaista erityisosaamista;
- tätä osaamista arvioitaessa otetaan huomioon paitsi yksikön sisäinen tieto myös henkilön huomattava pätevyys, mukaan lukien riittävä ammattikokemus erityistä teknistä osaamista vaativassa työssä tai ammatissa, samoin kuin henkilön kuuluminen luvanvaraisten ammattien harjoittajiin;
- f) ”korkeakoulututkinnon suorittaneilla harjoittelijoilla” luonnollisia henkilöitä, jotka ovat olleet osapuolen jonkin oikeushenkilön tai sen sivuliikkeen palveluksessa vähintään yhden vuoden ajan, joilla on korkeakoulututkinto ja jotka tilapäisesti siirretään oikeushenkilön toisen osapuolen alueelle sijoittautuneeseen yksikköön urakehitystä varten tai liiketoiminnan tekniikoita tai menetelmiä koskevan koulutuksen saamiseksi¹¹;
- g) ”yritysmyyjillä”¹² luonnollisia henkilöitä, jotka edustavat osapuolen palveluntarjoajaa tai tavarantoimittajaa ja hakevat lupaa maahanpääsyyn ja tilapäiseen oleskeluun toisen osapuolen alueella palveluja tai tavaroita koskevien myyntineuvottelujen käymiseksi tai palvelujen tai tavaroiden myyntiä koskevan sopimuksen te-

kemiseksi kyseisen palveluntarjoajan tai tavarantoimittajan puolesta ja jotka eivät osallistu suoraan myyntiin suurelle yleisölle, eivät saa korvausta isäntämaana olevan osapuolen alueella sijaitsevasta lähteestä eivätkä ole komissionäärejä;

- h) ”sopimusperusteisilla palveluntarjoajilla” luonnollisia henkilöitä, jotka ovat osapuolen jonkin sellaisen oikeushenkilön palveluksessa, joka ei ole työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelujen toimisto eikä toimi tällaisen toimiston kautta, jolla ei ole sijoittautunutta yksikköä toisen osapuolen alueella ja joka on tehnyt vilpittömässä mielessä sopimuksen palvelujen tarjoamisesta toisen osapuolen alueella olevalle lopulliselle kuluttajalle, mikä edellyttää sen työntekijöiden tilapäistä läsnäoloa mainitun osapuolen alueella palveluiden tarjontaa koskevan sopimuksen täytäntöön panemiseksi¹³;
- i) ”itsenäisillä ammatinharjoittajilla” osapuolen alueelle itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi sijoittautuneita luonnollisia henkilöitä, jotka harjoittavat jonkin palvelun tarjontaa, joilla ei ole sijoittautunutta yksikköä toisen osapuolen alueella ja jotka ovat tehneet vilpittömässä mielessä sopimuksen (muu kuin työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelujen toimiston kautta tehty sopimus) palvelujen tarjoamisesta viimeksi mainitun osapuolen alueella olevalle lopulliselle kuluttajalle, mikä edellyttää heidän tilapäistä läsnäoloaan mainitun osapuolen alueella palveluiden tarjontaa koskevan sopimuksen täytäntöön panemiseksi¹⁴; ja
- j) ”tutkinnoilla” tutkinto- ja muita todistuksia ja muuta näyttöä virallisesta tutkimuksesta, jonka oikeudellisten, hallinnollisten tai muiden määräysten mukaisesti nimetty viranomainen on antanut ja jolla osoitetaan ammatillisen koulutuksen suorittaminen.

154 artikla

Avainhenkilöstö ja korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat

- 1 Kaikilla aloilla, joiden osalta on B jakson mukaisesti tehty sitoumuksia, ja jollei liitteessä VIII-C luetelluista varaumista muuta johdu, kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen yrittäjien palkata sijoittautuneisiin yksikköihinsä kyseisen toisen osapuolen luonnollisia henkilöitä sillä edellytyksellä, että työntekijät ovat 153 artiklassa määriteltyä avainhenkilöstöä tai korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita. Avainhenkilöstön ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden tilapäinen maa-hantulo ja oleskelu saa kestää enintään kolme vuotta sisäisen siirron saaneiden työntekijöiden osalta, 90 päivää minkä tahansa 12 kuukauden jakson aikana sijoittautumisen vuoksi matkustavien liikematkustajien osalta ja yhden vuoden korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden osalta.
- 2 Ellei liitteessä VIII-C toisin todeta, osapuoli ei saa millään alalla, jonka osalta on B jakson mukaisesti annettu sitoumuksia, ottaa käyttöön tai pitää voimassa alueellisesti tai koko alueellaan toimenpiteitä, jotka määritellään lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa oleviksi rajoituksiksi niiden luonnollisten henkilöiden kokonaismäärään, jotka yrittäjä voi ottaa palvelukseen avainhenkilöstönä ja korkeakoulututkinnon suorittaneina harjoittelijoina tietyllä alalla, ja syrjiviksi rajoituksiksi.

155 artikla

Yritysmyyjät

Kaikilla aloilla, joiden osalta on B tai C jakson mukaisesti annettu sitoumuksia, ja jollei liitteessä VIII-C luetelluista varaumista muuta johdu, kumpikin osapuoli sallii yritysmyyjien maahantulon ja tilapäisen oleskelun enintään 90 päivän ajan minkä tahansa 12 kuukauden jakson aikana.

156 artikla

Sopimusperusteiset palveluntarjoajat

- 1 Osapuolet vahvistavat WTO-sopimukseen sisältyvän palvelukaupan yleissopimuksen mukaisista sitoumuksistaan johtuvat velvoitteensa, jotka koskevat sopimusperusteisten palveluntarjoajien maahantuloa ja tilapäistä oleskelua.
- 2 Liitteiden VIII-D ja VIII-G mukaisesti kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen sopimusperusteisten palveluntarjoajien tarjota palveluita alueellaan seuraavin edellytyksin:
 - a) luonnolliset henkilöt tarjoavat palveluja väliaikaisesti sellaisen oikeushenkilön työntekijöinä, joka on saanut palvelusopimuksen enintään 12 kuukauden ajaksi;
 - b) toisen osapuolen alueelle tulevat luonnolliset henkilöt tarjoavat kyseisiä palveluja sellaisen oikeushenkilön työntekijöinä, joka on tarjonnut kyseisiä palveluja vähintään vuoden ajan välittömästi ennen päivää, jona toisen osapuolen alueelle tuloa koskeva hakemus esitetään; lisäksi luonnollisilla henkilöillä on päivänä, jona toisen osapuolen alueelle tuloa koskeva hakemus esitetään, vähintään kolmivuotinen ammattikokemus¹⁵ toimialalta, jota sopimus koskee;
 - c) toisen osapuolen alueelle tulevilla luonnollisilla henkilöillä on oltava
 - i) korkeakoulututkinto tai vastaavan osaamistason osoittava tutkinto¹⁶; ja
 - ii) sen osapuolen, jonka alueella palvelua tarjotaan, lakien, asetusten tai muiden toimenpiteiden mukaisen toiminnan harjoittamiseen vaadittava ammattipätevyys;
 - d) luonnolliset henkilöt eivät saa palvelujen tarjoamisesta toisen osapuolen alueella muuta korvausta kuin sen, jonka hänen työnantajanaan oleva oikeushenkilö hänelle maksaa;
 - e) luonnollisten henkilöiden maahantulo ja tilapäinen oleskelu kyseisen osapuolen alueella kestää enintään kuusi kuukautta tai Luxemburgin osalta 25 viikkoa minkä tahansa 12 kuukauden jakson aikana tai sopimuksen keston aikana, sen mukaan kumpi on lyhyempi;
 - f) tämän artiklan määräysten nojalla myönnetty pääsy koskee ainoastaan sopimuksen kohteena olevaa palvelutoimintaa eikä luo oikeutta käyttää sen osapuolen ammattinimikettä, jonka alueella palvelu tarjotaan; ja

- g) palvelusopimuksen kattamien henkilöiden määrä ei ole suurempi kuin on tarpeen sopimuksen täytäntöön panemiseksi sen osapuolen, jonka alueella palvelua tarjotaan, lakien, asetusten tai muiden toimenpiteiden mukaisesti.

157 artikla

Itsenäiset ammatinharjoittajat

Liitteiden VIII-D ja VIII-G mukaisesti kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen itsenäisten ammatinharjoittajien tarjota palveluita alueellaan seuraavin edellytyksin:

- a) luonnolliset henkilöt tarjoavat palveluja väliaikaisesti toisen osapuolen alueelle sijoittautuneina itsenäisinä ammatinharjoittajina, ja heillä on palvelusopimus enintään 12 kuukauden ajaksi;
- b) luonnollisilla henkilöillä, jotka saapuvat toisen osapuolen alueelle, on päivänä, jona toisen osapuolen alueelle tuloa koskeva hakemus esitetään, vähintään kuusi-vuotinen ammattikokemus toimialalta, jota sopimus koskee;
- c) toisen osapuolen alueelle tulevilla luonnollisilla henkilöillä on oltava
- i) korkeakoulututkinto tai vastaavan osaamistason osoittava tutkinto¹⁷; ja
 - ii) sen osapuolen, jonka alueella palvelua tarjotaan, lakien, asetusten tai muiden toimenpiteiden mukaisen toiminnan harjoittamiseen vaadittava ammattipätevyys.
- d) luonnollisten henkilöiden maahantulo ja tilapäinen oleskelu kyseisen osapuolen alueella kestää enintään kuusi kuukautta tai Luxemburgin osalta 25 viikkoa minkä tahansa 12 kuukauden jakson aikana tai sopimuksen keston aikana, sen mukaan kumpi on lyhyempi; ja
- e) tämän artiklan määräysten nojalla myönnetty pääsy koskee ainoastaan sopimuksen kohteena olevaa palvelutoimintaa eikä luo oikeutta käyttää sen osapuolen ammattinimikettä, jonka alueella palvelu tarjotaan.

E jakso

Säätelykehys

I alajakso

Sisäinen säätely

158 artikla

Soveltamisala ja määritelmät

- 1 Tätä jaksoa sovelletaan sellaisiin lupavaatimuksiin ja -menettelyjä sekä pätevyysvaatimuksiin ja -menettelyjä koskeviin osapuolten toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat

- a) rajat ylittävään palvelujen tarjontaan;
 - b) osapuolen luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden sijoittautumiseen niiden alueelle; ja
 - c) 153 artiklassa määriteltyihin luokkiin kuuluvien luonnollisten henkilöiden tilapäiseen oleskeluun niiden alueella.
- 2 Rajat ylittävän palvelujen tarjonnan osalta tätä jaksoa sovelletaan vain aloihin, joilla osapuoli on antanut erityissitoumuksia, ja niiltä osin kuin näitä sitoumuksia sovelletaan. Sijoittautumisen osalta tätä jaksoa ei sovelleta aloihin, joita koskee liitteissä VIII-A ja VIII-E ilmoitettu varauma. Luonnollisten henkilöiden tilapäisen oleskelun osalta tätä jaksoa ei sovelleta aloihin, joita koskee liitteissä VIII-C, VIII-D ja VIII-G ilmoitettu varauma.
- 3 Tätä jaksoa ei sovelleta toimenpiteisiin, jotka on kirjattava luetteloihin aikatauluja koskevin rajoituksina.
- 4 Tässä jaksossa tarkoitetaan
- a) ”lupavaatimuksilla” muita kuin pätevyyttä koskevia sisällöllisiä vaatimuksia, jotka luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön on täytettävä saadakseen tai uusiakseen luvan tai muuttaakseen lupaa 1 kohdassa tarkoitettuun toimintaan;
 - b) ”lupamenettelyillä” hallinnollisia tai menettelyä koskevia sääntöjä, joita lupaa 1 kohdassa tarkoitettuun toimintaan hakevan, myös lupaa muuttavan tai uusivan, luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön on noudatettava lupavaatimukset täyttääkseen;
 - c) ”pätevyysvaatimuksilla” sisällöllisiä vaatimuksia, jotka koskevat luonnollisen henkilön pätevyyttä tarjota palvelua ja joiden täytyminen on osoitettava luvan saamiseksi palvelun tarjoamiseen;
 - d) ”pätevyysmenettelyillä” hallinnollisia tai menettelyä koskevia sääntöjä, joita luonnollisen henkilön on noudatettava osoittaakseen pätevyysvaatimusten täyttämisen ja saadakseen luvan palvelun tarjoamiseen; ja
 - e) ”toimivaltaisella viranomaisella” keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelintä ja viranomaista tai julkishallinnon ulkopuolista elintä, joka käyttää keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelinten tai viranomaisten sille siirtämiä valtuuksia, joka tekee palvelun tarjoamista, myös sijoittautuneen yksikön kautta, koskevat lupapäätökset tai muun taloudellisen toiminnan kuin palvelujen tarjoamisen aloittamista koskevat lupapäätökset.

159 artikla

Lupia ja pätevyyttä koskevat edellytykset

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että lupavaatimuksia ja -menettelyjä sekä pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä koskevat toimenpiteet perustuvat kriteereihin, joilla toimival-

taisia viranomaisia estetään käyttämästä harkintavaltaansa mielivaltaisesti.

- 2 Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen kriteerien on oltava
 - a) oikeassa suhteessa poliittisiin tavoitteisiin nähden;
 - b) selkeitä ja yksiselitteisiä;
 - c) objektiivisia;
 - d) ennalta vahvistettuja;
 - e) ennakkoon julkaistuja; ja
 - f) avoimia ja saatavilla.
- 3 Lupa on myönnettävä heti, kun asianmukaisen tarkastelun perusteella on todettu, että luvan saamisen edellytykset täyttyvät.
- 4 Kumpikin osapuoli pitää yllä tai perustaa oikeudellisia, välitys- tai hallinnollisia tuomioistuimia tai -menettelyitä, jotka mahdollistavat asianosaisen yrittäjän tai palveluntarjoajan pyynnöstä nopean uudelleen käsittelyn ja tarvittaessa asianmukaiset oikaisukeinot, kun on kyse hallinnollisista päätöksistä, jotka koskevat sijoittautumista, rajat ylittävää palveluntarjontaa tai luonnollisten henkilöiden tilapäistä oleskelua liiketoimintaa varten. Siinä tapauksessa, että edellä mainitut menettelyt eivät ole riippumattomia elimestä, jolle on uskottu asianomaisen hallinnollisen päätöksen tekeminen, kummankin osapuolen on taattava, että menettelyt tosiasiallisesti mahdollistavat asian objektiivisen ja puolueettoman tarkastelun.
- 5 Jos tiettyyn toimintaan saatavilla olevien lupien määrää on rajoitettu vähäisistä luonnonvaroista tai teknisistä valmiuksista johtuvista syistä, kumpikin osapuoli soveltaa mahdollisten ehdokkaiden valintaan menettelyä, jolla varmistetaan tasapuolisuus ja avoimuus, erityisesti saattamalla menettelyn aloittaminen, toteuttaminen ja päättäminen riittävän laajalti tiedoksi.
- 6 Jollei tämän artiklan vaatimuksista muuta johdu, kumpikin osapuoli voi valintamenettelyä koskevia sääntöjä vahvistaessaan ottaa huomioon perusteltuja poliittisia tavoitteita, mukaan lukien terveyttä, turvallisuutta, ympäristönsuojelua ja kulttuuriperinnön säilyttämistä koskevia näkökohtia.

160 artikla

Lupia ja pätevyyttä koskevat menettelyt

- 1 Lupia ja pätevyyttä koskevien menettelyjen ja muodollisuuksien on oltava selkeitä, ne on julkaistava ennakkoon ja niiden on oltava omiaan takaamaan hakijoille, että hakemukset käsitellään objektiivisesti ja tasapuolisesti.
- 2 Lupia ja pätevyyttä koskevien menettelyjen ja muodollisuuksien on oltava mahdollisimman yksinkertaisia, eivätkä ne saa tehdä palvelun tarjoamisesta kohtuuttoman mutkikasta tai viivästyttää sitä aiheettomasti. Hakijoille hakemuksesta mahdollisesti

HE 270/2018 vp

aiheutuvien lupamaksujen¹⁸ on oltava kohtuullisia ja oikeasuhteisia lupamenettelyjen kustannuksiin nähden.

- 3 Kumpikin osapuoli varmistaa, että toimivaltaisen viranomaisen lupaprosessissa käytämät menettelyt ja tekemät päätökset ovat puolueettomia kaikkien hakijoiden suhteen. Toimivaltainen viranomainen tekee päätöksensä itsenäisesti, eikä se saa olla se-lontekovastuussa millekään niiden palvelujen tarjoajalle, joita varten lupa vaaditaan.
- 4 Jos hakemuksille on erityisiä määräaikoja, hakijalle on jätettävä kohtuullisesti aikaa hakemuksen tekemiseen. Toimivaltaisen viranomaisen on aloitettava hakemuksen käsittely ilman aiheetonta viivytystä. Sähköiset hakemukset hyväksytään mahdollisuuksien mukaan samoin aitousa koskevin edellytyksin kuin paperihakemukset.
- 5 Kumpikin osapuoli varmistaa, että hakemusten käsittely, mukaan lukien lopullisen päätöksen tekeminen, saadaan päätökseen kohtuullisessa ajassa täydellisen hakemuksen toimittamisesta. Kumpikin osapuoli pyrkii vahvistamaan hakemusten käsittelyä varten tavanomaiset käsittelyajat.
- 6 Toimivaltainen viranomainen ilmoittaa hakijalle kohtuullisessa ajassa hakemuksen vastaanottamisesta, jos se katsoo hakemuksen epätäydelliseksi, tarjoaa mahdollisuuden korjata puutteet ja yksilöi mahdollisuuksien mukaan hakemuksen täydentämiseksi vaadittavat lisätiedot.
- 7 Oikeaksi todistetut jäljennökset hyväksytään mahdollisuuksien mukaan alkuperäisten asiakirjojen sijasta.
- 8 Toimivaltainen viranomainen ilmoittaa hakijalle kirjallisesti ja ilman aiheetonta viivytystä hakemuksen mahdollisesta hylkäämisestä. Pääsääntöisesti hakijalle on tämän pyynnöstä ilmoitettava myös hakemuksen hylkäämisen syyt ja määräaika, jonka kuluessa päätökseen voi hakea muutosta.
- 9 Kumpikin osapuoli varmistaa, että myönnetty lupa tulee voimaan ilman aiheetonta viivytystä luvassa määriteltyjen ehtojen ja edellytysten mukaisesti.

II alajakso

Yleisesti sovellettavat määräykset

161 artikla

Vastavuoroinen tunnustaminen

- 1 Tämän luvun määräykset eivät estä osapuolta vaatimasta, että luonnollisilla henkilöillä on sellainen tarvittava pätevyys ja ammattikokemus, jota edellytetään asianomaisen toimialan osalta sillä alueella, jolla palvelua tarjotaan.
- 2 Kumpikin osapuoli rohkaisee alueellaan toimivia asiaankuuluvia ammattialajärjestöjä antamaan kauppaan liittyviä kysymyksiä käsittelevälle kumppanuuskomitealle pätevyyskysymysten vastavuoroista tunnustamista ja ammattikokemusta koskevia suosituksia, jot-

- ta yrittäjät ja palveluntarjoajat voisivat kokonaan tai osittain täyttää kummankin osapuolen soveltamat kriteerit, jotka koskevat yrittäjien ja palveluntarjoajien, erityisesti asiantuntijapalvelujen, lupia, toimintaa ja todistuksia.
- 3 Edellä 2 kohdassa tarkoitettua suositusta vastaanotettuaan kauppaan liittyviä kysymyksiä käsittelevä kumppanuuskomitea tarkastelee suositusta kohtuullisessa ajassa selvittääkseen, onko se tämän sopimuksen mukainen, ja arvioi suositukseen sisältyvien tietojen perusteella erityisesti
- a) missä määrin kummankin osapuolen soveltamat normit ja kriteerit, jotka koskevat palveluntarjoajien ja yrittäjien lupia, toimintaa ja todistuksia, ovat samankaltaisia; ja
 - b) pätevyyksien vastavuoroista tunnustamista ja ammattikokemusta koskevan sopimuksen mahdollista taloudellista arvoa
- 4 Jos 3 kohdassa esitetyt vaatimukset täyttyvät, kauppaan liittyviä kysymyksiä käsittelevä kumppanuuskomitea määrittelee tarvittavat vaiheet vastavuoroista tunnustamista koskevan sopimuksen neuvottelujen varten ja antaa sen jälkeen osapuolten toimivaltaisille viranomaisille suositusten neuvottelujen käynnistämistä.
- 5 Tällaisen sopimuksen on oltava WTO-sopimuksen asiaa koskevien määräysten ja erityisesti sen 1B liitteeseen sisältyvän palvelukaupan yleissopimuksen, jäljempänä ”GATS-sopimus”, VII artiklan mukainen.

162 artikla

Avoimuus ja luottamuksellisten tietojen luovuttaminen

- 1 Kumpikin osapuoli vastaa viipymättä toisen osapuolen pyyntöihin saada siltä tietoja sen yleisesti soveltamista toimenpiteistä tai kansainvälisistä sopimuksista, jotka liittyvät tai vaikuttavat tähän sopimukseen. Kumpikin osapuoli perustaa lisäksi yhden tai useamman tiedotuskeskuksen, joka toimittaa pyynnöstä tietoja kaikista tällaisista seikoista toisen osapuolen yrittäjille ja palveluntarjoajille. Osapuolet ilmoittavat toisilleen tiedotuskeskustensa yhteystiedot kolmen kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta. Tiedotuskeskusten ei tarvitse olla lakien ja säännösten tallettajia.
- 2 Tämän sopimuksen määräykset eivät velvoita osapuolta antamaan luottamuksellisia tietoja, joiden luovuttaminen estäisi lain noudattamisen tai olisi muutoin yleisen edun vastaista tai vaarantaisi yksittäisen julkisen tai yksityisen yrityksen oikeutetut kaupalliset edut.

III alajakso

Tietokonepalvelut

163 artikla

Tietokonepalveluja koskeva yhteisymmärrys

HE 270/2018 vp

- 1 Osapuolet noudattavat 2–4 kohdan määräyksiä niiltä osin kuin tietokonepalvelujen kauppa vapautetaan B, C ja D jakson mukaisesti
- 2 Yhdistyneiden kansakuntien yhteisen tavaraluokituksen koodi, jäljempänä ”CPC”¹⁹, 84, jolla kuvataan tietokonepalveluita ja niihin liittyviä palveluita, kattaa perustoiminnot, joita käytetään kaikkien tietokonepalvelujen ja niihin liittyvien palvelujen tarjoamiseen: tietokoneohjelmat, jotka määritellään ohjekokonaisuuksiksi, joita tietokoneiden toiminta ja viestintä (niiden kehittäminen ja toteuttaminen mukaan luettuina) edellyttävät, tietojenkäsittely ja tietojen tallentaminen sekä näihin liittyvät palvelut, kuten konsulttipalvelut ja asiakkaiden henkilöstön koulutus. Tekniikan kehitys on johdanut siihen, että näitä palveluita tarjotaan yhä useammin toisiinsa liittyvien palveluiden kokonaisuutena tai pakettina, johon voivat sisältyä kaikki tällaiset perustoiminnot tai joitain niistä. Esimerkiksi verkkosivujen tai verkkoalueen isännöinti, tietojen lounhintapalvelut ja grid-laskenta koostuvat tietokonepalveluiden perustoimintojen yhdistelmistä.
- 3 Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut, riippumatta siitä, tarjotaanko niitä verkon, myös internetin, kautta, sisältävät kaikki palvelut, joissa tarjotaan
 - a) tietokoneita tai tietokonejärjestelmiä koskevaa tai niitä varten tehtävää konsultointia, strategioita, analyysia, suunnittelua, määrittelyä, tuotesuunnittelua, kehittämistä, asentamista, toteuttamista, integrointia, testausta, vianetsintää, päivitystä, tukea, teknistä apua tai hallinnointia
 - b) tietokoneohjelmia, jotka määritellään ohjekokonaisuuksiksi, joita tietokoneiden toiminta ja (sekä sisäinen että keskinäinen) viestintä edellyttävät, sekä tietokoneohjelmia koskevaa tai niitä varten tehtävää konsultointia, strategioita, analyysia, suunnittelua, erittelyä, tuotesuunnittelua, kehittämistä, asentamista, toteuttamista, integrointia, testausta, vianetsintää, päivitystä, muuntamista, ylläpitoa, tukea, teknistä apua, hallinnointia tai käyttöä;
 - c) tietojen käsittelyä, tietojen tallennusta, tietojen isännöintiä tai tietokantapalveluja;
 - d) toimistokoneiden ja -laitteiden, myös tietokoneiden, huolto- ja korjauspalveluja; tai
 - e) tietokoneohjelmiin, tietokoneisiin tai tietokonejärjestelmiin liittyviä, muualle luokittelemattomia asiakkaiden henkilöstön koulutuspalveluja.
- 4 Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut mahdollistavat muiden palveluiden, kuten pankkipalveluiden, tarjoamisen sähköisesti ja muulla tavoin. Näissä tapauksissa on tärkeää erottaa toisistaan mahdollistava palvelu, kuten verkko- tai sovellusisännöinti, ja sisältö- tai ydinpalvelu, jota tarjotaan sähköisesti, kuten pankkipalvelu. Näissä tapauksissa sisältö- tai ydinpalvelu ei kuulu CPC 84:ään.

IV alajakso

Postipalvelut²⁰

164 artikla

Soveltamisala ja määritelmät

- 1 Tässä alajaksossa vahvistetaan sääntelykehyksen periaatteet kaikille postipalveluille.
- 2 Tässä alajaksossa sekä B, C ja D jaksossa tarkoitetaan
 - a) ”toimiluvalla” lupaa, jonka sääntelyviranomaisen on myöntänyt yksittäiselle palveluntarjoajalle ja jota tietyn palvelun tarjoaminen edellyttää; ja
 - b) ”yleispalvelulla” tiettyä laatutasoa edustavien vähimmäispostipalveluiden pysyvää tarjontaa osapuolen koko alueella.

165 artikla

Markkinoita vääristävien käytäntöjen ehkäiseminen

Kumpikin osapuoli varmistaa, että yleispalveluvelvoitteen tai postimonopolin piiriin kuuluvien postipalvelujen tarjoajat eivät toimi markkinoilla vääristävällä tavalla esimerkiksi

- a) käyttämällä kyseisen palvelun tarjoamisesta saatavia tuloja pikälähetyspalvelun tai jonkin yleispalveluvelvoitteen ulkopuolisen jakelupalvelun ristiintukemiseen; tai
- b) jaotteleamalla asiakkaita perusteettomasti esimerkiksi yritysasiakkaisiin, lähetyspalvelujen suurkuluttajiin tai yhteisrahtilähetysten kokoajiin soveltamalla eri hintoja tai muita ehtoja niille tarjottuun palveluun, joka kuuluu yleispalveluvelvoitteen tai postimonopolin piiriin.

166 artikla

Yleispalvelu

- 1 Kummallakin osapuolella on oikeus määritellä, minkälaisen yleispalveluvelvoitteen se haluaa pitää voimassa. Tällaisia velvoitteita ei sinänsä katsota kilpailun vastaisiksi, jos niitä hallinnoidaan avoimesti, ketään syrjimättä ja kilpailun kannalta puolueettomalla tavalla eivätkä ne aiheuta suurempaa rasitetta kuin mitä osapuolen määrittelemä yleispalvelu edellyttää.
- 2 Yleispalveluita tarjotaan kohtuuhintaan, jotta vastataan käyttäjien tarpeisiin.

167 artikla

Toimiluvat

- 1 Kummankin osapuolen tulisi pyrkiä korvaamaan sellaisia palveluita koskevat toimiluvat, jotka eivät kuulu yleispalveluvelvoitteen piiriin, yksinkertaisella rekisteröinnillä.

- 2 Jos toimilupa vaaditaan,
 - a) sen ehdot on asetettava yleisesti saataville, eivätkä ne saa aiheuttaa suurempaa rasitetta kuin on tarpeen niiden tavoitteiden saavuttamiseksi;
 - b) toimiluvan epäämisperusteet on pyynnöstä ilmoitettava hakijalle; ja
 - c) kumpikin osapuoli vahvistaa riippumattoman elimen välityksellä tapahtuvan muutoksenhakumenettelyn, joka on avoin ja syrjimätön ja joka perustuu objektiivisiin perusteisiin.

168 artikla

Säätelyelimen riippumattomuus

Säätelyelimen on oltava oikeudellisesti erillinen kaikista posti- ja kuriiripalveluiden tarjoajista, eikä se ole niille selontekovelvollinen. Säätelyelimen päätösten ja menettelyjen on oltava tasapuoliset kaikkien markkinaosapuolten kannalta.

169 artikla

Asteittainen lähentäminen

Osapuolet tunnustavat, että Armenian tasavallan postipalveluita koskevan lainsäädännön asteittainen lähentyminen Euroopan unionin lainsäädäntöön on tärkeää.

V alajakso

Sähköisen viestinnän verkot ja palvelut

170 artikla

Soveltamisala ja määritelmät

- 1 Tässä alajaksossa vahvistetaan säätelykehysten periaatteet, jotka koskevat kaikkia sähköisen viestinnän verkkoja ja palveluja, jotka on vapautettu B, C ja D jakson mukaisesti.
- 2 Tässä alajaksossa tarkoitetaan
 - a) ”sähköisellä viestintäverkolla” siirtojärjestelmiä sekä soveltuvin osin kytkentä- tai reitityslaitteistoa ja muita välineitä, joilla voidaan siirtää signaaleja johtojen välityksellä, radioteitse, optisesti tai muulla sähkömagneettisella tavalla, mukaan luettuina verkkoelementit, jotka eivät ole aktiivisia;
 - b) ”sähköisellä viestintäpalvelulla” palvelua, joka koostuu kokonaan tai pääosin signaalien siirtämisestä sähköisissä viestintäverkoissa, mukaan luettuina televiestin-

täpalvelut ja siirtopalvelut radio- ja televisiotoiminnassa käytetyissä verkoissa, mutta jättäen ulkopuolelle sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen avulla siirretyt sisältöpalvelut tai sisältöä toimituksellisessa valvonnassaan pitävät palvelut;

- c) ”yleisellä sähköisellä viestintäpalvelulla” mitä tahansa sähköistä viestintäpalvelua, jonka osapuoli on nimenomaisesti tai käytännössä vaatinut tarjottavaksi yleisesti;
- d) ”yleisellä sähköisellä viestintäverkolla” sähköistä viestintäverkkoa, jota käytetään ainoastaan tai pääasiallisesti yleisön saatavilla olevien sähköisten viestintäpalvelujen tarjontaan ja jotka tukevat tiedonsiirtoa verkon liityntäpisteiden välillä;
- e) ”yleisellä televiestintäpalvelulla” mitä tahansa televiestinnän siirtopalveluita, jotka osapuoli on nimenomaisesti tai käytännössä vaatinut tarjottavaksi yleisesti, muun muassa sähke-, puhelin-, teleksi- ja tiedonsiirtopalvelut, ja joihin liittyy yleensä asiakkaan antamien tietojen reaaliaikainen siirto kahden tai useamman pisteen välillä siten, että asiakkaan antamien tietojen muoto ja sisältö säilyvät muuttumattomina;
- f) ”sääntelyviranomaisella” sähköisen viestinnän alalla yhtä tai useampaa elintä, jonka tehtäväksi osapuoli on määrännyt tässä alajaksossa tarkoitetun sähköisen viestinnän sääntelyn;
- g) ”välttämättömillä resursseilla” julkisen viestintäverkon ja palvelun resursseja,
 - i) jotka tarjoaa ainoastaan tai pääasiassa yksi tarjoaja tai rajallinen määrä tarjoajia; ja
 - ii) joiden korvaaminen palvelun tarjoamista varten ei ole taloudellisesti tai teknisesti mahdollista;
- h) ”liitännäistoiminnolla” liitännäispalveluja, fyysisiä infrastruktuureja ja muita toimintoja tai elementtejä, jotka liittyvät sähköiseen viestintäverkkoon tai -palveluun ja jotka mahdollistavat palvelujen tarjoamisen tai tukevat palvelujen tarjoamista kyseisen verkon tai palvelun kautta tai joilla on mahdollisuus toimia näin ja joihin sisältyy muun muassa rakennuksia tai rakennusten sisääntuloja, rakennusten kaapelointia, antennejä, torneja ja muita tukirakennelmia, kaapelikanavia, tyhjiä putkia, mastoja, kaapelikaivoja ja jakomoja;
- i) ”suurella palveluntarjoajalla²¹” sähköisen viestinnän alalla toimittajaa, joka voi sähköisen viestinnän palvelumarkkinoilla olennaisesti vaikuttaa osallistumisehtoihin hinnan ja tarjonnan osalta, koska välttämättömät resurssit ovat sen hallinnassa tai se voi hyödyntää asemaansa markkinoilla;
- j) ”käyttöoikeudella” järjestelmien tai palvelujen asettamista toisen palveluntarjoajan saataville määritellyin ehdoin sähköisten viestintäpalvelujen tarjoamista varten, ja se kattaa muun muassa käyttöoikeudet seuraaviin:
 - i) verkkoelementit ja niihin liittyvät toiminnot, joihin saattaa sisältyä laitteiden liittäminen kiinteää tai muuta kuin kiinteää tapaa käyttäen, mukaan lukien erityisesti tilaajayhteyksien sekä sellaisten toimintojen ja palvelujen käyttöoikeus, joita tarvitaan palvelujen tarjoamiseksi tilaajayhteyksien kautta;

HE 270/2018 vp

- ii) fyysiset perusrakenteet, mukaan lukien rakennukset, kaapelikanavat ja mastot;
 - iii) asiaan kuuluvat ohjelmistot, mukaan lukien käyttötukijärjestelmät;
 - iv) ennakkotilauksia, palvelun toimittamista, tilauksia, ylläpitoa, korjauspyyntöjä ja laskutusta koskevat tietojärjestelmät tai tietokannat;
 - v) numeronmuunto tai vastaavia toimintoja tarjoavat järjestelmät;
 - vi) kiinteät ja matkaviestintäverkot erityisesti verkkovierailua varten; ja
 - vii) virtuaaliverkkopalvelut;
- k) ”yhteenliittämällä” saman tai eri palveluntarjoajan käyttämien yleisten viestintäverkkojen fyysistä ja loogista yhdistämistä, jotta yhden tarjoajan palveluja käyttävät voivat olla yhteydessä saman tai toisen tarjoajan käyttäjien kanssa tai käyttää toisen tarjoajan tarjoamia palveluja, ja näitä palveluja voivat tarjota yhteenliitetyt osapuolet tai muut osapuolet, joilla on verkon käyttöoikeus;
- l) ”yleispalvelulla” tietyn laatuisten palvelujen vähimmäiskokonaisuutta, joka on kaikkien käyttäjien saatavilla osapuolen alueella maantieteellisestä sijainnista riippumatta ja kohtuuhintaan; osapuolet päättävät itse sen laajuudesta ja täytäntöönpanosta; ja
- m) ”numeron siirrettävyydellä” kaikille yleisten sähköisten viestintäpalveluiden tilaajille niiden pyynnöstä tarjottavaa mahdollisuutta säilyttää puhelinnumerosa vaihtaessaan samantasoisten yleisten sähköisten viestintäpalveluiden tarjoajaa samassa sijaintipaikassa ilman palvelun laatuun, luotettavuuteen tai käyttömukavuuteen kohdistuvaa haittaa.

171 artikla

Säätelyviranomainen

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen sääntelyviranomaiset ovat oikeudellisesti erillisiä ja toiminnallisesti riippumattomia kaikista yleisten sähköisten viestintäverkkojen, -palveluiden tai -laitteistojen tarjoajista.
- 2 Jos osapuolella on omistussuosuuksia tai määräysvaltaa sähköisiä viestintäverkkoja tai palveluja tarjoavassa palveluntarjoajassa, sen on varmistettava, että sääntelytoiminta ja omistajuuteen tai määräysvaltaan liittyvä toiminta erotetaan rakenteellisesti tehokkaasti toisistaan. Säätelyviranomaisen on toimittava riippumattomasti, eikä se saa pyytää tai ottaa vastaan miltään muulta elimeltä ohjeita sellaisten tehtävien hoitamisessa, jotka sille on annettu kansallisen lainsäädännön nojalla.
- 3 Kumpikin osapuoli varmistaa, että niiden sääntelyviranomaisilla on riittävä toimivalta toimialan sääntelyyn sekä riittävät taloudelliset resurssit ja henkilöstöresurssit niille annetun tehtävän hoitamiseen. Vain 7 kohdassa tarkoitetuilla muutoksenhakuelimillä on toimivalta keskeyttää sääntelyviranomaisen tekemien päätösten soveltaminen tai kumota ne.

Sääntelyviranomaiselle annetut tehtävät on julkaistava helposti saatavilla olevassa ja selkeässä muodossa, erityisesti jos tehtävät on annettu useammalle kuin yhdelle elimelle. Kumpikin osapuoli varmistaa, että niiden sääntelyviranomaisilla on erilliset vuosibudjetit. Niiden budjetit on julkistettava.

- 4 Sääntelyviranomaisten päätösten ja niiden käyttämien menettelyjen on oltava tasapuolisia kaikkien markkinaosapuolten kannalta.
- 5 Sääntelyviranomaiset käyttävät toimivaltuuksiaan avoimesti ja viivytyksittä.
- 6 Sääntelyviranomaisilla on oltava valtuudet varmistaa, että sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen tarjoajat toimittavat niiden pyynnöstä viipymättä kaikki tarvittavat tiedot, taloudelliset tiedot mukaan lukien, jotta sääntelyviranomaiset voivat hoitaa niille annetut tehtävät tämän alajakson mukaisesti. Pyydettyjen tietojen on oltava oikeasuhteisia sääntelyviranomaisten tehtävien suorittamiseen nähden, ja niitä on käsiteltävä luottamuksellisuusvaatimusten mukaisesti.
- 7 Käyttäjällä tai palveluntarjoajalla, johon sääntelyviranomaisen päätös vaikuttaa, on oltava oikeus valittaa päätöksestä muutoksenhakuelimeen, joka on riippumaton kaikista asianomaisista osapuolista. Tällä elimellä, joka voi olla tuomioistuin, on oltava tehtäviensä tehokkaan hoitamisen edellyttämä asiantuntemus. Tapaukseen liittyvät toiseikat on otettava asianmukaisesti huomioon, ja muutoksenhakujärjestelmän on oltava tehokas. Jos muutoksenhakuelin ei ole luonteeltaan tuomioistuin, osapuolet varmistavat, että sen päätökset on aina perusteltava kirjallisesti ja sen päätöksistä on lisäksi voitava valittaa puolueettomalle ja riippumattomalle oikeusviranomaiselle. Muutoksenhakuelinten päätökset on pantava tehokkaasti täytäntöön. Sääntelyviranomaisen päätös on voimassa, kunnes muutoksenhakuprosessissa on annettu ratkaisu, jollei määrätä tilapäisiä toimenpiteitä kansallisen lainsäädännön mukaisesti.
- 8 Kumpikin osapuoli varmistaa, että sääntelyviranomaisen johtaja tai tarvittaessa tätä tehtävää hoitavan kollegiaalisen elimen jäsenet tai hänen tai heidän sijaisensa voidaan irtisanoa ainoastaan, jos asianomainen henkilö ei enää täytä tehtäviensä suorittamiseen vaadittavia kansallisessa lainsäädännössä ennalta säädettyjä ehtoja. Irtisanomisesta tehty päätös julkistetaan irtisanomishetkellä. Sääntelyviranomaisen irtisanotulle johtajalle tai tarvittaessa tätä tehtävää hoitavan kollegiaalisen elimen jäsenille on annettava perustelut, ja asianomaisella henkilöllä on oltava oikeus pyytää irtisanomisesta tehdyn päätöksen julkaisemista, jollei niin muuten tehtäisi, missä tapauksessa päätös julkaitaan.

172 artikla

Sähköisten viestintäverkkojen ja -palveluiden tarjoamista koskeva valtuutus

- 1 Kumpikin osapuoli myöntää valtuutuksen sähköisten viestintäverkkojen ja -palveluiden tarjoamiseen mahdollisuuksien mukaan yksinkertaisella ilmoitusmenettelyllä. Ilmoituksen tehneeltä palveluntarjoajalta ei voida edellyttää sääntelyviranomaisen nimenomaisen päätöksen tai muun hallinnollisen toimenpiteen saamista ennen kuin valtuutukseen perustuvia oikeuksia voidaan käyttää. Valtuutukseen perustuvat oikeudet ja velvoitteet on julkaistava helposti saatavilla olevassa muodossa. Velvoit-

teiden olisi oltava oikeasuhteisia palveluun nähden.

- 2 Osapuoli voi tarvittaessa edellyttää toimilupaa radiotaajuuksien ja numeroiden käyttö-oikeudesta
 - a) haitallisten häiriöiden välttämiseksi;
 - b) palvelun teknisen laadun varmistamiseksi;
 - c) taajuuksien tehokkaan käytön varmistamiseksi; tai
 - d) muiden yleisen edun mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi.
- 3 Kun osapuoli edellyttää toimilupaa, se
 - a) asettaa julkisesti saataville kaikki toimiluvan myöntämiseen liittyvät perusteet sekä ajan, joka yleensä tarvitaan toimilupahakemusta koskevan päätöksen tekemiseen;
 - b) ilmoittaa pyynnöstä hakijalle kirjallisesti toimiluvan epäämisperusteet; ja
 - c) antaa hakijalle mahdollisuuden tehdä valituksen muutoksenhakuelimeen, jos toimilupa on evätty.
- 4 Hallinnolliset kustannukset on määrättävä palveluntarjoajille puolueettomalla, avoimella, oikeasuhteisella ja kustannukset minimoivalla tavalla. Osapuolten 1 kohdassa tarkoitetun valtuutuksen tai 2 kohdassa tarkoitetun toimiluvan saaneille palvelun tai verkon tarjoajille asettamat hallinnolliset kustannukset saavat kattaa ainoastaan sovellettavien valtuutusten ja toimilupien hallinnoinnista, valvonnasta ja voimaan saattamisesta aiheutuvat todelliset hallinnolliset kustannukset. Kyseisiin hallinnollisiin kustannuksiin voivat sisältyä kustannukset kansainvälisestä yhteistyöstä, yhdenmukaistamisesta ja standardisoinnista, markkina-analyyseista, ehtojen ja velvollisuuksien noudattamisen seurannasta sekä muusta markkinoiden valvonnasta, samoin kuin hallinnollisten päätösten, kuten käyttöoikeuksia ja yhteenliittämistä koskevien päätösten valmistelusta ja voimaan saattamisesta

Ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettuihin hallinnollisiin kustannuksiin eivät sisälly huutokaupasta, tarjouskilpailusta tai muusta syrjittämättömästä luvan myöntämistä vasta johtuvat maksut eivätkä pakolliset suoritukset yleispalvelun tarjoamiseksi.

173 artikla

Rajalliset voimavarat

- 1 Rajallisten voimavarojen, myös radiotaajuuksien, numeroiden ja asennusoikeuksien, osoittaminen ja myöntäminen toteutetaan viivytyksettä avoimella, puolueettomalla, selkeällä, syrjimättömällä ja oikeasuhteisella tavalla. Kumpikin osapuoli soveltaa menettelyihinsä puolueettomia, avoimia, syrjimättömiä ja oikeasuhteisia perusteita.
- 2 Myönnettyjen taajuuskaistojen kulloinenkin tilanne on oltava julkisesti saatavilla, mutta yksityiskohtaisia tietoja julkishallinnon erityisiin käyttötarkoituksiin myönne-

tyistä radiotaajuuksista ei edellytetä.

- 3 Osapuolet säilyttävät oikeutensa ottaa käyttöön ja soveltaa spektrin ja taajuuksien hallintatoimia, jotka voivat rajoittaa sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajien määrää, edellyttäen, että tässä noudatetaan tämän sopimuksen määräyksiä. Tähän oikeuteen sisältyy mahdollisuus jakaa taajuusalueita ottaen huomioon nykyiset ja tulevat tarpeet sekä taajuuksien saatavuuden. Spektrin jakamiseen ja myöntämiseen sekä taajuuksien hallintaan liittyvien osapuolen toimenpiteiden ei sinänsä katsota olevan ristiriidassa 144, 149 ja 150 artiklan kanssa.

174 artikla

Käyttöoikeudet ja yhteenliittäminen

- 1 Käyttöoikeuksista ja yhteenliittämisestä on periaatteessa sovittava asiaankuuluvien palveluntarjoajien välisten kaupallisten neuvottelujen pohjalta.
- 2 Kumpikin osapuoli varmistaa, että kaikilla sähköisten viestintäpalveluiden tarjoajilla on oikeus ja toisen palveluntarjoajan pyynnöstä velvollisuus neuvotella muiden tarjoajien kanssa yhteenliittämisestä yleisesti saatavilla olevien sähköisten viestintäverkkojen ja –palveluiden tarjoamista varten. Osapuolet eivät saa pitää voimassa oikeudellisia tai hallinnollisia toimenpiteitä, joiden johdosta palveluntarjoajien on käyttöoikeuden tai yhteenliittämisen myöntämisen yhteydessä tarjottava eri palveluntarjoajille samankaltaisia palveluja erilaisin ehdoin ja edellytyksin tai joilla asetetaan velvoitteita, jotka eivät liity tarjottaviin palveluihin.
- 3 Kumpikin osapuoli varmistaa, että tarjoajat, jotka verkkojen käyttöoikeus- tai yhteenliittämisjärjestelyjä koskevien neuvottelujen myötä saavat tietoja toiselta tarjoajalta, voivat käyttää tällaisia tietoja ainoastaan siihen tarkoitukseen, johon ne on annettu, ja huolehtivat aina toimitettujen tai tallennettujen tietojen luottamuksellisuudesta.
- 4 Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen alueella toimiva suuri palveluntarjoaja myöntää sähköisten viestintäpalveluiden tarjoajille kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin²² käyttöoikeuden välttämättömiin resursseihinsa, joihin kuuluvat muun muassa verkkoelementit, liitännäistoiminnot ja niihin liittyvät palvelut.
- 5 Yleisten televiestintäpalveluiden osalta varmistetaan, että suuri palveluntarjoaja tarjoaa yhteenliittämismahdollisuuden missä tahansa verkon teknisesti mahdollisessa pisteessä. Yhteenliittäminen toteutetaan
 - a) syrjimättömin ehdoin (mukaan luettuina tekniset standardit, eritelmät, laatu ja ylläpito) ja hinnoin sekä laatuvaatimuksin, jotka ovat yhtä korkeatasoiset kuin ne, joita sovelletaan tällaisen suuren palveluntarjoajan omiin vastaaviin palveluihin tai siihen vailla sidosityhteyttä olevien palveluntarjoajien taikka sen tytäryhtiön tai muun sidosyrityksen tarjoamiin palveluihin;
 - b) viivytyksittä ja soveltaen ehtoja (mukaan luettuina tekniset standardit, eritelmät, laatu ja ylläpito) ja kustannusperustaisia maksuja, jotka ovat avoimia, taloudelliseen toteutettavuuteen nähden kohtuullisia ja riittävän eriteltyjä, jotta palveluntarjoajan ei tarvitse maksaa sellaisista verkon osista tai toiminneista, joita se ei tarvit-

HE 270/2018 vp

se palvelunsa tarjoamiseen; ja

- c) käyttäjien enemmistölle tarjottujen verkon liityntäpisteiden lisäksi pyynnöstä myös muissa pisteissä sellaista maksua vastaan, joka perustuu tarvittavien lisätoimintojen rakentamiskustannuksiin.
- 6 Kumpikin osapuoli varmistaa, että suuren palveluntarjoajan yhteenliittämiseen sovellettavat menettelyt ovat julkisesti saatavilla ja että suuri palveluntarjoaja julkistaa joko omat yhteenliittämissopimuksensa tai tarvittaessa yhteenliittämistä koskevan viitetarjouksen.

175 artikla

Suurille palveluntarjoajille asetettavat kilpailua edistävät toimenpiteet

Kumpikin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa asianmukaisia toimenpiteitä sen estämiseksi, etteivät palveluntarjoajat, jotka joko yksin tai yhdessä ovat suuria palveluntarjoajia, ota käyttöön kilpailunvastaisia käytäntöjä tai jatka sellaisten soveltamista. Tällaisia kilpailunvastaisia käytäntöjä ovat erityisesti

- a) kilpailunvastaisen ristiintukemisen harjoittaminen;
- b) kilpailijoilta saatujen tietojen käyttö kilpailua rajoittavasti; ja
- c) se, ettei muiden palveluntarjoajien käyttöön anneta viivytyksettä teknisiä tietoja välttämättömistä resursseista eikä kaupallisesti merkityksellisiä tietoja, joita ne tarvitsevat voidakseen tarjota palveluja.

176 artikla

Yleispalvelut

- 1 Kummallakin osapuolella on oikeus määrittellä, minkälaiset yleispalveluvelvoitteet se haluaa pitää voimassa.
- 2 Tällaisia yleispalveluvelvoitteita ei sinänsä pidetä kilpailunvastaisina sillä edellytyksellä, että niitä hallinnoidaan oikeasuhteisesti, avoimesti, objektiivisesti ja syrjimättömästi. Tällaisten velvoitteiden hallinnoinnin on myös oltava kilpailun suhteen neutraalia, eikä se saa olla raskaampaa kuin mikä on tarpeen osapuolen määrittelemää yleispalvelutyypin varten.
- 3 Kaikkien sähköisiä viestintäverkkoja tai -palveluja tarjoavien palveluntarjoajien on oltava oikeutettuja tarjoamaan yleispalvelua. Yleispalvelun tarjoajien valinta on tehtävä tehokkaalla, avoimella ja syrjimättömällä tavalla. Kumpikin osapuoli arvioi tarvittaessa, muodostaako yleispalvelun tarjoaminen kohtuuttoman rasitteen yhdelle yleispalvelun tarjoajaksi nimetyille palveluntarjoajalle. Jos se tällaisen kustannuslaskelman nojalla on perusteltua ja ottaen huomioon yleispalvelua tarjoavalle palveluntarjoajalle mahdollisesti koitua markkinaetu, sääntelyviranomaisten on päätettävä, tarvitaanko kyseistä palveluntarjoajaa koskevaa kompensatiomenettelyä tai yleispalveluvelvoitteita.

teiden nettokustannusten jakamismenettelyä.

177 artikla

Numeron siirrettävyys

Kumpikin osapuoli varmistaa, että sähköisten viestintäpalveluiden tarjoajat tarjoavat numeron siirrettävyyttä kohtuullisin ehdoin ja edellytyksin.

178 artikla

Tietojen luottamuksellisuus

Kumpikin osapuoli varmistaa sähköisen viestinnän ja siihen liittyvien liikennetietojen luottamuksellisuuden sellaisten sähköisten viestintäverkkojen ja julkisesti saatavilla olevien sähköisten viestintäpalveluiden avulla rajoittamatta palvelukauppaa.

179 artikla

Sähköiseen viestintään liittyvien riitojen ratkaiseminen

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että jos sähköisten viestintäverkkojen tai -palveluiden tarjoajien välillä ilmenee riita, joka liittyy tässä alajaksossa tarkoitettuihin oikeuksiin ja velvoitteisiin, asianomainen sääntelyviranomainen antaa kumman tahansa asianomaisen osapuolen pyynnöstä sitovan päätöksen, jolla riita ratkaistaan mahdollisimman nopeasti ja joka tapauksessa neljän kuukauden kuluessa, lukuun ottamatta poikkeustapauksia.
- 2 Jos tällainen riita koskee rajat ylittävää palveluiden tarjontaa, asianomaisten sääntelyviranomaisten on koordinoitava toimintansa, jotta riita voidaan ratkaista.
- 3 Sääntelyviranomaisen päätös on julkistettava liikesalaisuutta koskevia määräyksiä noudattaen. Asianomaisille osapuolille esitetään päätöksen täydelliset perustelut, ja niillä on oikeus tehdä päätöksestä valitus 171 artiklan 7 kohdan mukaisesti.
- 4 Tässä artiklassa tarkoitettu menettely ei estä osapuolia saattamasta asiaa tuomioistuinten käsiteltäväksi.

180 artikla

Asteittainen lähentäminen

Osapuolet tunnustavat, että Armenian tasavallan sähköisiä viestintäverkkoja koskevan lainsäädännön asteittainen lähentyminen Euroopan unionin lainsäädäntöön on tärkeää.

VI alajakso

Rahoituspalvelut

181 artikla

Soveltamisala ja määritelmät

- 1 Tätä alajaksoa sovelletaan sellaisten rahoituspalvelujen tarjoamiseen, jotka on vapautettu B, C ja D jakson nojalla.
- 2 Tässä luvussa ”rahoituspalvelulla” tarkoitetaan mitä tahansa osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan tarjoamaa rahoitusluonteista palvelua. Rahoituspalveluihin sisältyvät vakuutuspalvelut ja vakuutuksiin liittyvät palvelut sekä pankki- ja muut rahoituspalvelut.
- 3 Edellä 2 kohdassa tarkoitettut vakuutuspalvelut ja vakuutuksiin liittyvät palvelut sisältävät seuraavat:
 - a) ensivakuutus (mukaan luettuna rinnakkaisvakuutus):
 - i) henkivakuutus; ja
 - ii) vahinkovakuutus;
 - b) jälleenvakuutus ja edelleenvakuutus;
 - c) vakuutusten välittäminen, kuten vakuutusmeklarien ja -asiamiesten toiminta; ja
 - d) vakuutusten liitännäispalvelut, kuten neuvonta-, aktuaari-, riskinarviointi- ja vahingonkäsittelypalvelut.
- 4 Edellä 2 kohdassa tarkoitettut pankkipalvelut ja muut rahoituspalvelut (lukuun ottamatta vakuutuspalveluita ja vakuutuksiin liittyviä palveluita) sisältävät seuraavat:
 - a) talletusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen vastaanotto yleisöltä;
 - b) kaikenlaisen luotonanto, mukaan luettuina kulutusluotot, kiinnitysluotot, factoring-rahoitus ja liiketoimien rahoitus;
 - c) rahoitusleasing;
 - d) kaikki maksu- ja rahansiirtopalvelut, mukaan luettuina luotto- ja maksukortit, matkasekit ja pankkivekselit;
 - e) takaukset ja sitoumukset;
 - f) kaupankäynti omaan tai asiakkaitten lukuun pörssissä, OTC-markkinoilla tai muuten seuraavilla välineillä:
 - i) rahamarkkinavälineet (mukaan lukien sekkit, vekselit ja talletustodistukset);
 - ii) ulkomaanvaluutta;

HE 270/2018 vp

- iii) johdannaistuotteet, muun muassa futuurit ja optiot;
 - iv) valuuttakursseihin ja korkoihin liittyvät välineet, mukaan luettuina sellaiset tuotteet kuin swap-sopimukset ja korkotermiinit;
 - v) siirtokelpoiset arvopaperit; ja
 - vi) muut siirtokelpoiset välineet ja rahoitusvarat, mukaan luettuina jalometalliharkot;
- g) osallistuminen kaikenlaisten arvopapereiden anteihin, mukaan lukien merkintäta-kuut ja sijoitukset asiamiehenä (julkisesti tai yksityisesti) ja näihin anteihin liittyvien palvelujen tarjonta;
- h) välitystoiminta rahamarkkinoilla;
- i) varainhoito, kuten käteisvarojen tai arvopaperisalkun hoito, kaikenkertyyppinen yhteissijoitusten hoito, eläkerahastojen hoito, arvopapereiden talletus- ja notariaattipalvelut;
- j) rahoitusvaroihin, kuten arvopapereihin, johdannaistuotteisiin ja muihin siirtokelpoisiin välineisiin, liittyvät maksu- ja selvityspalvelut;
- k) rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvät ohjelmistot; ja
- l) neuvonta, välitys ja muut tässä kohdassa lueteltuihin erilaisiin toimintoihin liittyvät rahoituspalvelut, mukaan luettuina luottotietotoiminta ja -analyysi, sijoituksiin ja salkunhoitoon liittyvä tutkimus ja neuvonta sekä yritysostoihin sekä yrityksen uudelleenorganisointiin ja toimialastrategiaan liittyvä neuvonta.
- 5 Tässä alajaksossa tarkoitetaan
- a) ”rahoituspalvelujen tarjoajalla” osapuolen luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, lukuun ottamatta julkisia elimiä, joka haluaa tarjota tai tarjoaa rahoituspalveluita;
 - b) ”julkisella elimellä”
 - i) osapuolen julkisia viranomaisia, keskuspankkia tai rahaviranomaista taikka osapuolen omistuksessa tai valvonnassa olevaa laitosta, jos sen pääasiallisena tehtävänä on hoitaa julkisia tehtäviä tai suorittaa julkishallintoon kuuluvia toimintoja, ei kuitenkaan laitosta, joka pääasiallisesti tarjoaa rahoituspalveluja kaupallisin ehdoin; tai
 - ii) näiden tehtävien osalta yksityistä elintä, joka hoitaa tehtäviä, joita yleensä hoitaa keskuspankki tai rahaviranomainen; ja
 - c) ”uudella rahoituspalvelulla” luonteeltaan rahoitukseen liittyvää palvelua, jota mikään rahoituspalvelujen tarjoaja ei tarjoa osapuolen alueella mutta jota tarjotaan toisen osapuolen alueella, mukaan lukien palvelut, jotka liittyvät olemassa oleviin ja uusiin tuotteisiin tai tuotteen toimitustapaan.

182 artikla

Vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskeva poikkeus

- 1 Tämän sopimuksen määräykset eivät estä osapuolta ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa toimenpiteitä toiminnan vakauteen liittyvistä syistä esimerkiksi
 - a) suojellakseen sijoittajia, tallettajia, vakuutuskenottajia tai henkilöitä, joiden omaisuudenhoidosta vastaa rahoituspalvelujen tarjoaja; tai
 - b) varmistaakseen rahoitusjärjestelmänsä luotettavuuden ja vakauden.
- 2 Nämä toimenpiteet eivät saa olla vaativampia kuin on tarpeen niille asetetun tavoitteen saavuttamiseksi.
- 3 Tämän sopimuksen määräysten ei voida tulkita velvoittavan osapuolta paljastamaan yksittäisten asiakkaiden liiketoimiin ja tileihin liittyviä tietoja tai julkisten elinten hallussa olevia luottamuksellisia tai yksityisiä tietoja.

183 artikla

Tehokas ja avoin sääntely

- 1 Kumpikin osapuoli pyrkii parhaansa mukaan ilmoittamaan etukäteen kaikille asianomaisille henkilöille sellaisista yleisesti sovellettaviksi tarkoitetuista toimenpiteistä, joiden käyttöönottoa osapuoli ehdottaa, antaakseen näille henkilöille mahdollisuuden esittää huomautuksia kyseisistä toimenpiteistä. Näistä toimenpiteistä ilmoitetaan
 - a) virallisessa julkaisussa; tai
 - b) muussa kirjallisessa tai sähköisessä muodossa.
- 2 Kumpikin osapuoli asettaa asianomaisten henkilöiden saataville vaatimukset, joita se soveltaa rahoituspalvelujen tarjoamista koskevien hakemusten laatimiseen.

Asianomainen osapuoli antaa hakijalle tämän pyynnöstä tiedon sen hakemuksen käsittelyvaiheesta. Jos asianomainen osapuoli tarvitsee lisätietoja hakijalta, sen on ilmoitettava tästä hakijalle ilman tarpeetonta viivytystä.
- 3 Kumpikin osapuoli pyrkii parhaansa mukaan varmistamaan, että rahoituspalvelualan sääntelyä ja valvontaa sekä veropetosten ja veronkierron torjuntaa koskevat kansainvälisesti sovitut normit pannaan täytäntöön ja niitä sovelletaan sen alueella. Tällaisia kansainvälisesti sovittuja normeja ovat muun muassa
 - a) Baselin pankkivalvontakomitean ”Core Principle for Effective Banking Supervision” (pankkivalvonnassa noudatettavat perusperiaatteet);
 - b) kansainvälisen vakuutusvalvojen järjestön ”Insurance Core Principles” (vakuutusalan perusperiaatteet);

HE 270/2018 vp

- c) arvopaperipörssiä valvovien viranomaisten kansainvälisen järjestön ”Objectives and Principles of Securities Regulation” (arvopaperikaupan sääntelyn tavoitteet ja periaatteet);
 - d) OECD:n mallisopimus tietojen vaihtamisesta veroasioissa;
 - e) G20-ryhmän antama ”Statement on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes” (lausuma avoimuudesta ja tietojenvaihdosta verotusta varten); ja
 - f) rahanpesunvastaisen kansainvälisen toimintaryhmän ”Forty Recommendations on Money Laundering” (neljäkymmentä rahanpesun vastaista suositusta) ja and ”Nine Special Recommendations on Terrorist Financing” (yhdeksän terrorismin rahoituksen vastaista erityissuositusta).
- 4 Osapuolet ottavat myös huomioon G7-maiden valtiovarainministerien vahvistamat ”Tietojenvaihdon kymmenen perusperiaatetta” ja pyrkivät parhaansa mukaan soveltamaan niitä keskinäisissä suhteissaan.

184 artikla

Uudet rahoituspalvelut

Kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan tarjota samantyyppisiä uusia rahoituspalveluja kuin ne, joita osapuolen omat rahoituspalvelujen tarjoajat saavat osapuolen sisäisen lainsäädännön nojalla tarjota vastaavissa olosuhteissa. Osapuoli voi määrätä sen oikeudellisen muodon, jonka kautta palvelua voidaan tarjota, ja se voi edellyttää, että palvelun tarjoamiseen hankitaan lupa. Jos lupaa vaaditaan, päätös siitä on tehtävä kohtuullisen ajan kuluessa, ja lupa voidaan evätä vain toiminnan vakauden ja luotettavuuden turvaamiseen liittyvistä 182 artiklan mukaisista syistä.

185 artikla

Tietojenkäsittely

- 1 Kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan siirtää tietojenkäsittelyssä tarvittavia tietoja sähköisesti tai muussa muodossa alueelleen ja sieltä pois, jos tällainen tietojenkäsittely on tarpeen rahoituspalvelujen tarjoajan tavanomaisessa liiketoiminnassa.
- 2 Edellä olevan 1 kohdan määräykset eivät rajoita osapuolen oikeutta suojata henkilötietoja ja yksityisyyttä, kunhan tätä oikeutta ei käytetä tämän sopimuksen kiertämiseen.
- 3 Kumpikin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa riittäviä suojatoimenpiteitä yksityisyyden ja perusoikeuksien sekä yksilönvapauden suojaamiseksi, erityisesti henkilö-tietojen siirron osalta.

186 artikla

Erityiset poikkeukset

- 1 Tämän luvun määräysten ei voida tulkita estävän osapuolta tai sen julkisia elimiä harjoittamasta yksinoikeudella alueellaan yleiseen eläkejärjestelmään tai lakisääteiseen sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvaa toimintaa tai tarjoamasta siihen liittyviä palveluja, paitsi jos tällaista toimintaa voivat osapuolen sisäisten säännösten mukaisesti harjoittaa myös julkisten elinten tai yksityisten laitosten kanssa kilpailevat rahoituspalvelujen tarjoajat.
- 2 Tämän sopimuksen määräyksiä ei sovelleta keskuspankin, rahaviranomaisen tai muun julkisen elimen raha- ja valuuttakurssipolitiikan yhteydessä toteuttamiin toimiin.
- 3 Tämän luvun ei voida tulkita estävän osapuolta, myös sen julkisia elimiä, harjoittamasta toimintaa tai tarjoamasta palveluja yksinoikeudella alueellaan osapuolen tai sen julkisten elinten lukuun taikka niiden takauksella tai niiden myöntämin varoin.

187 artikla

Itsesääntelyorganisaatiot

Jos osapuoli edellyttää liittymistä tai osallistumista tai pääsyä johonkin itsesääntelyelimeen, arvopaperi- tai futuuripörssiin tai -markkinoihin, selvitystoimistoon tai muuhun organisaatioon tai yhdistykseen, jotta toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoaja saisi tarjota rahoituspalveluja samoista lähtökohdista kuin osapuolen omat rahoituspalvelujen tarjoajat, tai jos osapuoli välittömästi tai välillisesti tarjoaa tällaisille elimille oikeuksia tai etuja rahoituspalveluiden tarjonnassa, osapuolen on varmistettava 144 artiklassa ja 150 artiklassa vahvistettujen velvoitteiden noudattaminen.

188 artikla

Selvitys- ja maksujärjestelmät

Edellä 144 ja 150 artiklassa määriteltyjen kansallista kohtelua koskevien ehtojen ja edellytysten mukaan kummankin osapuolen on sallittava alueelleen sijoittautuneiden toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajien päästä osalliseksi julkisten elinten ylläpitämiin maksu- ja selvitysjärjestelmiin, sekä sellaisiin virallisiin rahoitus- ja jälleerahoitusmahdollisuuksiin, jotka ovat käytettävissä tavanomaisen liiketoiminnan yhteydessä. Tällä artiklalla ei ole tarkoitus antaa näille rahoituspalveluiden tarjoajille pääsyä osapuolen viimekäden ("lender of last resort") rahoitusmahdollisuuksiin.

189 artikla

Rahoitusvakaus ja rahoituspalveluiden sääntely Armenian tasavallassa

Osapuolet tunnustavat riittävän rahoituspalveluiden sääntelyn merkityksen varmistaakseen rahoitusvakauden, oikeudenmukaiset ja tehokkaat markkinat sekä suojan sijoittajille, tallettajille, vakuutuskenottajille ja henkilöille, joiden omaisuudenhoidosta vastaa rahoituspalvelujen tarjoaja. Tällaisten rahoituspalvelujen sääntelyn yleisenä vertailukohtana ovat kansainväliset hy-

HE 270/2018 vp

vät käytännöt, etenkin siten kuin ne pannaan täytäntöön Euroopan unionissa. Tässä yhteydessä Armenian tasavalta lähentää tarpeen mukaan rahoituspalveluidensa sääntelyä Euroopan unionin lainsäädäntöön.

II alajakso

Liikennepalvelut

190 artikla

Soveltamisala ja tavoitteet

Tässä alajaksossa vahvistetaan periaatteet, jotka koskevat kansainvälisten liikennepalveluiden vapauttamista B, C ja D jakson nojalla.

191 artikla

Määritelmät

- 1 Tässä alajaksossa sekä B, C ja D jaksossa tarkoitetaan
 - a) ”kansainvälisellä meriliikenteellä” ovelta ovelle -kuljetuksia ja multimodaalikuljetuksia, joilla tarkoitetaan tavaroiden kuljettamista useammalla kuin yhdellä liikennemuodolla, joihin sisältyy meriosuus, ja ainoastaan yhdellä kuljetusasiakirjalla, minkä vuoksi tähän sisältyy oikeus tehdä suoraan sopimuksia muiden liikennemuotojen tarjoajien kanssa;
 - b) ”meriliikenteen lastinkäsittelypalveluilla” ahtausyritysten, myös terminaalien operaattoreiden, harjoittamaa toimintaa, mutta siihen ei sisälly satamatyöläisten välitön toiminta, jos tällainen työvoima on järjestetty ahtausyrityksistä tai terminaalien operaattoriyrityksistä riippumattomasti. Tähän sisältyvät seuraavien vaiheiden järjestely ja valvonta:
 - i) lastin lastaaminen alukseen tai purkaminen aluksesta;
 - ii) lastin kiinnittäminen tai irrottaminen;
 - iii) lastin vastaanottaminen tai toimittaminen ja säilyttäminen ennen laivausta tai purkamisen jälkeen;
 - c) ”tulliselvityspalveluilla” tai vaihtoehtoisesti ”tullitoimipaikan asiamiespalveluilla” toimia, jotka koostuvat rahdin tuontiin, vientiin tai kauttakuljetukseen liittyvien tullimuodollisuuksien täyttämisestä toisen osapuolen puolesta riippumatta siitä, onko tämä palvelu kyseisen palvelujen tarjoajan päätoimi vai sen päätoimialaa täydentävä muu toimintamuoto;
 - d) ”konttiasema- ja varastopalveluilla” konttien säilyttämistä joko satama-alueilla tai sisämaassa niiden pakkaamiseksi, purkamiseksi ja korjaamiseksi sekä niiden saatamiseksi liikennekelpoiksi;

HE 270/2018 vp

- e) ”varustamon edustajan palveluilla” yhden tai useamman linja- tai laivanvarustamon kaupallisten etujen edustamista tietyllä maantieteellisellä alueella seuraavissa tarkoituksissa:
 - i) meriliikenteen ja siihen liittyvien oheispalvelujen markkinointiin ja myyntiin liittyvät toimet hinnoittelusta laskutukseen sekä konossementtien laatiminen yhtiöiden puolesta, tarvittavien oheispalvelujen ostaminen ja jälleenmyynti, asiakirjojen laatiminen ja liiketoimintaa koskevien tietojen toimittaminen; ja
 - ii) aluksen satamassakäynnin järjestäminen tai rahdin haltuunotto tarvittaessa varustamon puolesta;
 - f) ”huolintapalveluilla” laivauksen järjestämistä ja seuranta laivaajan puolesta hankkimalla kuljetus- ja tarvittavat oheispalvelut, laatimalla tarvittavat asiakirjat ja toimittamalla tarvittavat liiketoimintatiedot; ja
 - g) ”syöttöliikennepalveluilla” kansainvälisten lastien, erityisesti konttirahdin, kuljetusta meritse osapuolen alueella sijaitsevien satamien välillä ennen kansainvälistä kuljetusosuutta tai sen jälkeen.
- 2 Kansainvälisen meriliikenteen osalta osapuolet varmistavat lastin vapaata kuljetusoi-keutta kaupallisin ehdoin koskevan periaatteen tosiasiallisen soveltamisen, kansainvä-
listen meripalvelujen vapaan tarjoamisen sekä kansallisen kohtelun soveltamisen täl-
laisten palvelujen tarjoamisen yhteydessä.
- 3 Ottaen huomioon kansainvälisten meriliikennepalvelujen nykyisen vapauttamisasteen osapuolten välillä kumpikin osapuoli
- a) soveltaa tosiasiallisesti periaatetta, jonka mukaan kansainvälisille meriliikenne-
markkinoille ja meriliikenteeseen on rajoittamaton pääsy kaupallisin ehdoin ja
syrjimättömästi; ja
 - b) myöntää toisen osapuolen lipun alla toimiville tai sen palveluntarjoajien liiken-
nömille aluksille yhtä edullisen kohtelun kuin omille aluksilleen tai minkä tahan-
sa kolmannen maan aluksille sen mukaan, kumpi näistä kohteluista on edullisem-
pi, muun muassa satamiin pääsyyn, satamien infrastruktuurin ja palveluiden ja me-
renkulun tukipalvelujen käytön ja niistä johtuvien maksujen ja palkkioiden, tullipal-
velujen ja laituripaikkojen sekä lastausta ja purkamista varten osoitettavien ti-
lojen ja välineiden osalta.
- 4 Soveltaessaan 3 kohdassa tarkoitettuja periaatteita osapuolet
- a) eivät ota käyttöön tulevissa, kolmansien maiden kanssa kansainvälisistä merilii-
kennepalveluista tehtävissä sopimuksissa lastinjakojärjestelyjä, kuivan ja neste-
mäisen irtolastin kuljetukset ja linjaliikenne mukaan luettuina, ja lopettavat koh-
tuullisen ajan kuluessa aiempiin sopimuksiin sisältyvät tällaiset lastinjakojärjeste-
lyt; ja
 - b) poistavat tämän sopimuksen voimaan tullessa kaikki yksipuoliset toimenpiteet se-
kä hallinnolliset, tekniset tai muut esteet, jotka voisivat rajoittaa peitellysti kan-
sainvälisten meriliikennepalvelujen vapaata tarjoamista tai vaikuttaa niihin syrji-

västi, ja pidättäytyvät ottamasta tällaisia käyttöön.

- 5 Kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoajien sijoittautumisen alueelleen yhtä edullisin sijoittautumis- ja toimintaedellytyksin kuin ne, jotka se tarjoaa joko omille tai minkä tahansa kolmannen maan palvelujen tarjoajille sen mukaan, kummat näistä edellytyksistä ovat paremmat.
- 6 Kumpikin osapuoli tarjoaa toisen osapuolen kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoajille kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin seuraavat satamapalvelut: luotsaaminen, hinaus ja vetoapu, muonitus, polttoaineen ja veden toimitus, jätehuolto ja paino-lastin hävittäminen, satamakapteenipalvelut, navigointilaitteet, korjausvälineet hätätalouksien varten, ankkurointi, ankkuripaikka ja ankkurointipalvelut sekä alusten käytön kannalta tärkeät maissa sijaitsevat viestintä-, vesi-, sähkö- ja muut vastaavat palvelut.
- 7 Kumpikin osapuoli sallii välineistön, kuten tyhjien konttien, kuljetuksen muuna kuin maksua vastaan kuljetettavana rahtina Armenian tasavallan satamien välillä tai jäsenvaltion satamien välillä.
- 8 Kumpikin osapuoli sallii toimivaltaisen viranomaisen luvalla toisen osapuolen kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoajien tarjota syöttöliikennepalveluja kansallisten satamiensa välillä.

192 artikla

Asteittainen lähentäminen

Osapuolet tunnustavat, että Armenian tasavallan liikennepalveluita koskevan lainsäädännön asteittainen lähentyminen Euroopan unionin lainsäädäntöön on tärkeää.

F jakso

Sähköinen kaupankäynti

I alajakso

Yleiset määräykset

193 artikla

Tavoite ja periaatteet

- 1 Osapuolet tunnustavat, että sähköinen kaupankäynti lisää kaupankäynnin mahdollisuuksia monilla aloilla, ja ne pyrkivät edistämään sähköistä kaupankäyntiä välillään tekemällä yhteistyötä erityisesti tämän luvun määräyksiin perustuvissa sähköiseen kaupankäyntiin liittyvissä asioissa.

HE 270/2018 vp

- 2 Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että sähköisen kaupankäynnin kehityksen on oltava täysin yhteensopivaa korkeatasoisimpien kansainvälisten tietosuojastandardien kanssa, jotta käyttäjien luottamus sähköiseen kaupankäyntiin voidaan varmistaa.
- 3 Osapuolet pitävät sähköisiä siirtoja C jaksossa tarkoitettuna palveluiden tarjontana, johon ei voida soveltaa tulleja.

194 artikla

Sähköisen kaupan sääntelykysymykset

- 1 Osapuolet ylläpitävät sähköisen kaupan esille nostamista sääntelykysymyksistä vuoropuhelua. Tässä vuoropuhelussa käsitellään muuan muassa seuraavia seikkoja:
 - a) yleisölle annettujen sähköisten allekirjoitusten varmenteiden tunnustaminen ja rajat ylittävien varmennepalveluiden helpottaminen;
 - b) välittävien palveluntarjoajien vastuu tiedon toimittamisen tai tallentamisen osalta;
 - i) ei-toivotun sähköisen kaupallisen viestinnän käsittely; ja
 - ii) kuluttajansuoja sähköisen kaupan alalla; ja
 - c) kaikki muut sähköisen kaupankäynnin kehityksen kannalta merkitykselliset seikat.
- 2 Kyseinen vuoropuhelu voidaan toteuttaa vaihtamalla tietoja kummankin osapuolen säädöksistä, jotka koskevat 1 kohdassa tarkoitettuja seikkoja tai kyseisten säädösten täytäntöönpanoa.

II alajakso

Välittäjinä toimivien palveluntarjoajien vastuu

195 artikla

Välittäjien palvelujen käyttö

Osapuolet ovat tietoisia siitä, että kolmannet osapuolet voivat käyttää välittäjien palveluita niiden kansallista lainsäädäntöä loukkaavaan toimintaan. Ottaakseen huomioon tämän mahdollisuuden osapuolet ottavat käyttöön tai pitävät voimassa välittäjinä toimiville palveluntarjoajille tässä alajaksossa tarkoitettua vastuuta koskevat toimenpiteet.

196 artikla

Välittäjinä toimivien palveluntarjoajien vastuu: ”pelkkä siirtotoiminta”

- 1 Jos tarjottava tietoyhteiskunnan palvelu muodostuu palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen siirrosta viestintäverkossa tai viestintäverkkoyhteyden tarjoamisesta, kumpikin osapuoli varmistaa, että palveluntarjoaja ei ole vastuussa siirretyistä tiedoista, edellyttäen, että palveluntarjoaja
 - a) ei ole siirron alkuunpanija;
 - b) ei valitse siirron vastaanottajaa; ja
 - c) ei valitse eikä muuta siirrettäviä tietoja.
- 2 Edellä 1 kohdassa tarkoitetut siirtoon ja yhteyden tarjoamiseen liittyvät toimet käsittävät siirrettyjen tietojen automaattisen, väliaikaisen ja tilapäisen tallentamisen, sikäli kuin tallentaminen palvelee yksinomaan siirron toimeenpanoa viestintäverkossa eikä sen kesto ylitä siirtoon tarvittavaa kohtuullista aikaa.
- 3 Tämä artikla ei vaikuta tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen mahdollisuuteen vaatia kummankin osapuolen oikeusjärjestelmän mukaisesti palveluntarjoajaa lopettamaan tai estämään loukkaukset.

197 artikla

Välittäjinä toimivien palveluntarjoajien vastuu: ”välimuistiin tallentaminen”

- 1 Jos tarjottava tietoyhteiskunnan palvelu muodostuu palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen siirrosta viestintäverkossa, kumpikin osapuoli varmistaa, että palveluntarjoaja ei ole vastuussa tämän tiedon sellaisen automaattisen, tilapäisen ja lyhytaikaisen tallentamisen osalta, jonka suorittamisen ainoana tavoitteena on muille palvelun vastaanottajille niiden pyynnöstä tehtävän tiedonsiirron edelleen välittämisen tehostaminen, edellyttäen, että palveluntarjoaja
 - a) ei muuta tietoja;
 - b) noudattaa tietoihin pääsyä koskevia ehtoja;
 - c) noudattaa tiedon päivitystä koskevia sääntöjä, jotka on ilmoitettu toimialalla laajalti hyväksytyllä ja käytetyllä tavalla;
 - d) ei puutu toimialalla laajalti hyväksytyyn ja käytetyn teknologian lailliseen käyttöön saadaksesen tietoja talletetun tiedon käytöstä; ja
 - e) toimii viipymättä tallentamansa tiedon poistamiseksi tai siihen pääsyn estämiseksi heti saatuaan tosiasiallisesti tietoonsa sen, että tieto on poistettu sieltä, missä se alun perin oli verkossa, tai että kyseisen tiedon saanti on estetty taikka tuomioistuimien tai hallintoviranomainen on määrännyt poistamaan kyseisen tiedon tai estämään sen saannin.
- 2 Tämä artikla ei vaikuta tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen mahdollisuuteen vaatia osapuolen oikeusjärjestelmän mukaisesti palveluntarjoajaa lopettamaan tai estämään loukkaukset.

198 artikla

Välittäjien vastuu: ”säilytys” (”hosting”)

- 1 Jos tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaminen käsittää palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen tallentamisen, osapuolet varmistavat, että palveluntarjoaja ei ole vastuussa palvelun vastaanottajan pyynnöstä tallennetuista tiedoista, edellyttäen, että
 - a) palveluntarjoajalla ei ole tosiasiallista tietoa laittomasta toiminnasta tai tiedoista eikä hänen tiedossaan vahingonkorvausvaatimuksen kyseessä olleen ole tosiasioita tai olosuhteita, joiden perusteella toiminnan tai tietojen laittomuus on ilmeistä; tai
 - b) palveluntarjoaja toimii viipymättä tietojen poistamiseksi tai niiden saannin estämiseksi heti saatuaan tiedon tällaisista seikoista.
- 2 Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta, kun palvelun vastaanottaja toimii palveluntarjoajan johdon tai määräysvallan alaisena.
- 3 Tämä artikla ei vaikuta tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen mahdollisuuteen vaatia osapuolen oikeusjärjestelmän mukaisesti palveluntarjoajaa lopettamaan tai estämään loukkaukset, eikä se myöskään vaikuta osapuolen mahdollisuuteen vahvistaa menettelyjä, joita sovelletaan tietojen poistamiseen tai niiden saannin estämiseen.

199 artikla

Yleisen valvontavelvoitteen puuttuminen

- 1 Osapuolet eivät aseta palveluntarjoajille 196, 197 ja 198 artiklassa tarkoitettujen palvelujen toimittamisen osalta yleistä velvoitetta valvoa siirtämiään ja tallentamiaan tietoja eivätkä yleistä velvoitetta pyrkiä aktiivisesti saamaan selville laittomia toimia osoittavia tosiasioita tai olosuhteita.
- 2 Kumpikin osapuoli voi asettaa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajille velvoitteen ilmoittaa välittömästi toimivaltaisille viranomaisille palvelun vastaanottajien laittomiksi väitetyistä toimista tai näiden antamista laittomiksi väitetyistä tiedoista tai velvoitteen ilmoittaa toimivaltaisille viranomaisille niiden pyynnöstä tiedot, joiden avulla voidaan tunnistaa niiden palvelujen vastaanottajat, joiden kanssa niillä on säilytyssovimuksia.

G jakso

Poikkeukset

200 artikla

Yleiset poikkeukset

- 1 Tämän luvun määräyksiin sovelletaan 2 ja 3 kohdassa vahvistettuja poikkeuksia, sanotun kuitenkin rajoittamatta tässä sopimuksessa vahvistettujen yleisten poikkeusten

soveltamista.

- 2 Edellyttäen, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka merkitsisi mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää osapuolten kesken samanlaisten olosuhteiden vallitessa, taikka sijoittautumisen tai rajat ylittävän palveluntarjonnan peiteltyyn rajoittamiseen, tämän luvun määräysten ei voida tulkita estävän osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka
 - a) ovat tarpeen yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalien suojelemiseksi tai yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi;
 - b) ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi;
 - c) liittyvät ehtyvien luonnonvarojen suojeluun, jos tällaisten toimenpiteiden toteuttamisen ohella rajoitetaan kotimaisia yrittäjiä tai kotimaista palveluiden tuotantoa tai kulutusta;
 - d) ovat tarpeen taiteellisten, historiallisten tai arkeologisten kansallisaarteiden suojelemiseksi;
 - e) ovat tarpeen sellaisten lakien tai määräysten noudattamisen turvaamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän luvun kanssa, mukaan luettuina seuraavia seikkoja koskevat lait ja määräykset:
 - i) harhaanjohtavien ja vilpillisten toimintatapojen estämiseen tai sopimusten laiminlyöntien seurauksista huolehtimiseen;
 - ii) henkilöiden yksityisyyden suojaamiseen henkilötietojen käsittelyssä ja levittämässä sekä henkilöä koskevien tiedostojen ja tilitietojen luottamuksellisuuden turvaamiseen; tai
 - iii) turvallisuus; tai
 - f) eivät ole yhteensopivia 144 ja 150 artiklan kanssa ottaen huomioon, että erilaisen kohtelun tarkoituksena on varmistaa välittömien verojen tehokas tai tasapuolinen määrääminen tai kantaminen toisen osapuolen taloudellisen toiminnan, yrittäjien tai palveluntarjoajien osalta²³.
- 3 Tämän luvun ja liitteen VIII määräyksiä ei sovelleta osapuolten sosiaaliturvajärjestelmiin tai sellaiseen sopimuspuolen alueella harjoitettavaan toimintaan, joka liittyy, vaikkakin vain ajoittain, julkisen vallan käyttöön.

201 artikla

Verotusta koskevat toimenpiteet

Tämän luvun määräysten mukaista suosituimmuuskohtelua ei sovelleta verokohteluun, jonka osapuolet myöntävät tai aikovat tulevaisuudessa myöntää niiden välisten kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskevien sopimusten perusteella.

202 artikla

Turvallisuuden perustuvat poikkeukset

Tämä sopimuksen ei voida tulkita

- a) velvoittavan osapuolta toimittamaan tietoja, joiden paljastamista se pitää keskeisten turvallisuussetujensa vastaisina;
- b) estävän osapuolta ryhtymästä toimenpiteisiin, joita se pitää välttämättöminä keskeisten turvallisuussetujensa suojelemiseksi ja jotka
 - i) liittyvät aseiden tai ampuma- tai sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan,
 - ii) liittyvät taloudelliseen toimintaan, jonka tarkoituksena on suoraan tai välillisesti sotilaskohteen varustaminen;
 - iii) liittyvät fissionuon ja fuusionuon ydinmateriaaliin tai materiaaleihin, joista edellä mainitut on johdettu; tai
 - iv) toteutetaan sodan tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana; tai
- c) estävän osapuolta toteuttamasta toimia täyttääkseen velvoitteet, joihin se on sitoutunut kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

H jakso

Sijoitukset

203 artikla

Uudelleentarkastelu

Kahdensivälisen sijoitusten helpottamiseksi osapuolet tarkastelevat sijoituksia koskevaa oikeudellista kehystä ja ympäristöä uudelleen viimeistään kolmen vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta ja sen jälkeen säännöllisesti. Tämän uudelleentarkastelun pohjalta osapuolet harkitsevat mahdollisuutta aloittaa neuvottelut tämän sopimuksen täydentämiseksi määräyksillä, jotka koskevat sijoituksia, mukaan lukien sijoitusten suoja.

6 LUKU

Juoksevat maksut ja pääomanliikkeet

204 artikla

Juoksevat maksut

HE 270/2018 vp

Osapuolet sitoutuvat Kansainvälistä valuuttarahastoa koskevan sopimuksen artiklojen määräysten mukaisesti siihen, että ne sallivat kaikki vapaasti vaihdettavassa valuutassa suoritettavat vaihtotaseeseen liittyvät maksut ja siirrot Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välillä eivätkä rajoita niitä millään tavoin.

205 artikla

Pääomanliikkeet

- 1 Osapuolet varmistavat tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta pääomien vapaan liikkuvuuden suorissa sijoituksissa²⁴, jotka on tehty vastaanottajamaan lainsäädännön ja 5 luvun määräysten mukaisesti, sekä näiden sijoitusten ja niistä saatujen voittojen rahaksi muuttamisessa ja kotiuttamisessa.
- 2 Rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista, niiden maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta, jotka eivät kuulu 1 kohdan soveltamisalaan, kumpikin osapuoli varmistaa tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen pääoman vapaan liikkuvuuden, kun on kyse
 - a) luotoista, jotka liittyvät liiketoimiin, myös sellaisten palveluiden tarjoamiseen, joissa on osallisena henkilö, jonka kotipaikka on jommankumman osapuolen alueella;
 - b) toisen osapuolen sijoittajien rahoituslainoista ja -luotoista; ja
 - c) edellä olevassa 142 artiklassa määritellystä oikeushenkilön osakkuudesta, kun tarkoituksena ei ole luoda tai pitää yllä kestäviä taloudellisia yhteyksiä.
- 3 Osapuolet eivät ota käyttöön Euroopan unionin ja Armenian tasavallan asukkaiden välisiin pääomanliikkeisiin ja juokseviin maksuihin liittyviä uusia rajoituksia eivätkä tiukenna olemassa olevia määräyksiä, sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista.

206 artikla

Poikkeukset

Edellyttäen, että toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteet-tomaan syrjintään sellaisten maiden välillä, joissa vallitsevat samankaltaiset olosuhteet, taikka pääomanliikkeiden peiteltyyn rajoittamiseen, tämän luvun ei voida tulkita estävän kumpakaan osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka

- a) ovat tarpeen yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalien suojelemiseksi tai yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi; tai
- b) ovat tarpeen sellaisten lakien tai määräysten noudattamisen turvaamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän osaston määräysten kanssa, mukaan luettuina seuraavia seikkoja koskevat lait ja määräykset:

HE 270/2018 vp

- i) rikosten torjunta, harhaanjohtavien ja vilpillisten toimintatapojen ehkäiseminen tai toimenpiteet, jotka ovat tarpeen sopimusten noudattamatta jättämisen seurauksista huolehtimiseksi, kuten konkurssi, maksukyvyttömyys ja velkojien oikeuksien suojeleminen;
- ii) hyväksytyt tai voimassa pidetyt toimenpiteet, joilla varmistetaan osapuolen rahoitusjärjestelmän luotettavuus ja vakaus;
- iii) arvopapereiden, optioiden, futuurien tai muiden johdannaisten liikkeeseenlasku, niillä käytävä kauppa tai niiden välittäminen;
- iv) siirtoja koskevat rahoitustiedot tai kirjanpito, kun se on tarpeen lain täytäntöönpanon valvonnan tai rahoitusalan sääntelyviranomaisten avustamiseksi; tai
- v) oikeus- tai hallintomenettelyissä annettujen määräysten tai tuomioiden noudattamisen varmistaminen.

207 artikla

Suojatoimenpiteet

Jos maksut tai pääomanliikkeet aiheuttavat poikkeuksellisissa olosuhteissa vakavia ongelmia Armenian tasavallan osalta valuuttakurssi- tai rahapolitiikan toiminnalle tai Euroopan unionin osalta talous- ja rahaliiton toiminnalle tai jos osapuolella on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä vaikeuksia tai sellaisten uhka on olemassa, se voi ottaa enintään vuoden ajaksi käyttöön suojatoimenpiteitä, jotka ovat ehdottomasti tarpeen Euroopan unionin ja Armenian tasavallan pääoma-, maksu- tai siirtoliikenteen kannalta. Suojatoimenpiteen käyttöön ottavan tai voimassa pitävän osapuolen on ilmoitettava toimenpiteen käyttöönotosta viipymättä toiselle osapuolelle ja esitettävä mahdollisimman pian sen poistamista koskeva aikataulu.

208 artikla

Edistäminen

Osapuolet neuvottelevat keskenään helpottaakseen pääomanliikkeitä välillään ja edistääkseen näin tämän sopimuksen tavoitteita.

7 LUKU

Teollis- ja tekijänoikeudet

A jakso

Tavoitteet ja periaatteet

HE 270/2018 vp

209 artikla

Tavoitteet

Tämän luvun tavoitteena on

- a) helpottaa innovatiivisten ja luovien tuotteiden tuotantoa ja kaupallistamista osapuolten välillä kestävyiden ja osallistavuuden lisäämiseksi kummankin osapuolen taloudessa; ja
- b) saavuttaa riittävä ja tehokas teollis- ja tekijänoikeuksien suojan taso ja täytäntöönpano.

210 artikla

Velvoitteiden luonne ja soveltamisala

- 1 Osapuolet varmistavat sellaisten teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten, joiden sopimuspuolia ne ovat, myös teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista tehdyn sopimuksen, joka sisältyy WTO-sopimuksen liitteeseen IC, jäljempänä ”TRIPS-sopimus”, riittävän ja tehokkaan täytäntöönpanon. Tässä luvussa täydennetään ja täsmennetään osapuolten TRIPS-sopimuksen ja muiden teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita.
- 2 Tässä sopimuksessa ”teollis- ja tekijänoikeuksilla” tarkoitetaan vähintään kaikkia sellaisia teollis- ja tekijänoikeuksien luokkia, joita tarkoitetaan tämän luvun B jaksossa.
- 3 Teollis- ja tekijänoikeuksien suoja sisältää myös suojan vilpillistä kilpailua vastaan vuonna 1883 tehdyn teollisoikeuden suojelemista koskevan Pariisin yleissopimuksen, jäljempänä ”Pariisin yleissopimus 1967”, sellaisena kuin se on viimeksi Tukholmassa tarkistettuna, 10 bis artiklan mukaisesti.

211 artikla

Sammuminen

Kumpikin osapuoli perustaa teollis- ja tekijänoikeuksien kansallista tai alueellista sammumista koskevan järjestelmän.

B jakso

Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat normit

I alajakso

Tekijänoikeus ja lähioikeudet

HE 270/2018 vp

212 artikla

Annettava suoja

- 1 Osapuolet noudattavat seuraavien kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita:
 - a) Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta, jäljempänä ”Bernin yleissopimus”;
 - b) esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyrietysten suojaamisesta tehty kansainvälinen yleissopimus, jäljempänä ”Rooman yleissopimus”;
 - c) TRIPS-sopimus;
 - d) WIPO:n tekijänoikeussopimus, jäljempänä ”WCT-sopimus”; ja
 - e) WIPO:n esitys- ja äänitesopimus, jäljempänä ”WPPT-sopimus”.
- 2 Osapuolet pyrkivät kaikkiin kohtuullisiin keinoihin liittymään audiovisuaalisia esityksiä koskevaan Pekingin sopimukseen.

213 artikla

Tekijät

Kumpikin osapuoli antaa tekijöille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) teostensa toisintaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- b) teostensa alkuperäiskappaleen tai sen kopion levitys yleisölle myymällä tai millä tahansa muulla tavalla;
- c) teostensa langallinen tai langaton välittäminen yleisölle, mukaan lukien teosten saattaminen yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana; ja
- d) teostensa alkuperäiskappaleiden ja jäljennösten vuokraus ja lainaus.

214 artikla

Esittävät taiteilijat

Kumpikin osapuoli antaa esittäville taiteilijoille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) esitystensä tallenteet²⁵;

HE 270/2018 vp

- b) esitystensä tallentaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- c) esitystensä tallenteiden saattaminen yleisön saataviin joko myymällä tai muulla tavalla;
- d) esitystensä tallenteiden saattaminen yleisön saataviin langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada esitysten tallenteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
- e) esitystensä yleisradiointi langattomasti ja niiden välittäminen yleisölle, paitsi jos esitys jo sinänsä on yleisradioitu esitys tai on peräisin tallenteelta; ja
- f) esitystensä tallenteiden vuokraus ja lainaus.

215 artikla

Äänitteiden tuottajat

Kumpikin osapuoli antaa äänitteiden tuottajille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) äänitteidensä toisintaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- b) äänitteidensä tai niiden kopioiden saattaminen yleisön saataviin joko myymällä tai muulla tavalla;
- c) äänitteidensä saattaminen yleisön saataviin langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada äänitteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana; ja
- d) äänitteidensä vuokraus ja lainaus.

216 artikla

Yleisradio-organisaatiot

Kumpikin osapuoli antaa yleisradio-organisaatioille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) lähetystensä tallentaminen, riippumatta siitä, tapahtuuko lähetys langallisesti vai langattomasti, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä;
- b) lähetystensä tallentaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain, riippumatta siitä, tapahtuuko lähetys langallisesti vai langattomasti, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä;
- c) lähetystensä tallenteiden saattaminen yleisön saataviin langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallenteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;

- d) lähetyksensä tallenteiden saattaminen yleisön saataviin joko myymällä tai muulla tavalla; ja
- e) lähetyksensä uudelleen tapahtuva yleisradiointi langattomasti sekä lähetyksensä välittäminen yleisölle, jos tämä välittäminen tapahtuu paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy pääsymaksua vastaan.

217 artikla

Yleisradiointi ja välittäminen yleisölle

Kumpikin osapuoli säätää oikeudesta, jolla voidaan varmistaa, että käyttäjä maksaa esittäville taiteilijoille ja äänitteiden tuottajille kohtuullisen kertakorvauksen, jos kaupallisessa tarkoituksessa julkaistua äänitettä tai sen kopiota käytetään langattomasti tapahtuvaan yleisradiointiin tai mihin tahansa välittämiseen yleisölle. Kumpikin osapuoli varmistaa, että tämä korvaus jaetaan asianomaisten esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien kesken. Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien välisen sopimuksen puuttuessa kumpikin osapuoli voi määrätä ehdot, joiden mukaan tämä korvaus jaetaan näiden kesken.

218 artikla

Suoja-aika

- 1 Bernin yleissopimuksen 2 artiklassa tarkoitetut esittävien taiteilijoiden kirjallisen tai taiteellisen teoksen taloudelliset oikeudet ovat voimassa koko tekijän elinajan ja vähintään 70 vuotta tämän kuolemasta riippumatta päivästä, jona teos on laillisesti saatettu yleisön saataville.
- 2 Teoksen yhdessä luoneille tekijöille yhteisesti kuuluvan tekijänoikeuden kohdassa 1 tarkoitettu voimassaoloaika lasketaan viimeksi elossa olleen tekijän kuolemasta..
- 3 Nimettömänä tai salanimellä julkaistujen teosten suojan voimassaoloaika on vähintään 70 vuotta teoksen saattamisesta laillisesti yleisön saataville. Jos tekijän käyttämä salanimi ei aiheuta epäilystä tämän henkilöllisyydestä tai jos tekijä ilmaisee henkilöllisyytensä ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuna aikana, on sovellettava 1 kohdassa esitettyä suojan voimassaoloaikaa.
- 4 Jos osapuoli antaa säännöksiä erityisistä yhteisteosten oikeuksista tai oikeushenkilön nimeämisestä oikeudenhaltijaksi, suojan voimassaoloaika on laskettava 3 kohdan mukaisesti, paitsi jos luonnolliset henkilöt, jotka ovat luoneet teoksen, tunnistetaan teoksen tekijöiksi yleisön saataville saatettavien teoksen toisintojen osalta. Tämän kohdan soveltaminen ei rajoita sellaisten tunnistettujen tekijöiden oikeuksia, joiden tunnistettavat työpanokset sisältyvät näihin teoksiin, jolloin näihin työpanoksiin sovelletaan 1 tai 2 kohtaa.
- 5 Jos teos julkaistaan niteinä, osina, vihkoina, numeroina tai jaksoina ja jos suojan voimassaoloaika lasketaan alkavaksi siitä ajankohdasta, jona teos on laillisesti saatettu yleisön saataville, suojan voimassaoloaika on laskettava erikseen kullekin teoksen osalle.

- 6 Jos teosten suojan voimassaoloaikaa ei lasketa tekijän tai tekijöiden kuolemasta ja jos niitä ei ole laillisesti saatettu yleisön saataville 70 vuoden kuluessa niiden luomisesta, suoja päättyy.
- 7 Elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen suojan voimassaoloaika päättyy aikaisintaan 70 vuoden kuluttua seuraavista henkilöistä viimeisenä elossa olleen kuolemasta, riippumatta siitä, onko nämä henkilöt nimetty tekijäkumppaneiksi: pääohjaaja, käsikirjoittaja, vuoropuhelun kirjoittaja ja nimenomaisesti kyseistä elokuvateosta tai audiovisuaalista teosta varten luodun musiikin säveltäjä.
- 8 Kumpikin osapuoli varmistaa, että jokainen, joka tekijänoikeussuojan sammuttua ensimmäistä kertaa laillisesti julkaisee tai laillisesti saattaa yleisön saataville teoksen, jota ei ole aiemmin julkaistu, saa tekijän taloudellisia oikeuksia vastaavan suojan. Näiden oikeuksien suojan voimassaoloaika on 25 vuotta siitä ajankohdasta, jona teos on ensimmäistä kertaa laillisesti julkaistu tai laillisesti saatettu yleisön saataville.
- 9 Audiovisuaalisten teosten esittäjien taloudelliset oikeudet lakkaavat aikaisintaan 50 vuoden kuluttua esityksestä. Jos esityksen tallenne kuitenkin julkaistaan laillisesti tai saatetaan laillisesti yleisön saataville kyseisenä määräaikana, oikeudet lakkaavat aikaisintaan 50 vuoden kuluttua näistä tapahtumista ensimmäisestä.
- 10 Äänitteiden esittäjien ja tuottajien taloudelliset oikeudet sammuvat 70 vuoden kuluttua ensimmäisestä julkaisusta tai ensimmäisestä yleisölle saattamisesta, sen mukaan, kumpi näistä tapahtuu ensin. Osapuoli voi ottaa käyttöön tehokkaita toimenpiteitä varmistaa, että suoja-ajan ensimmäisten 50 vuoden jälkeisellä 20 vuoden ajanjaksolla saadut voitot jaetaan tasapuolisesti esiintyjien ja tuottajien kesken.
- 11 Elokuvan ensimmäisen tallenteen tuottajien oikeudet lakkaavat aikaisintaan 50 vuoden kuluttua tallennuksesta. Jos elokuva kuitenkin julkaistaan laillisesti tai saatetaan laillisesti yleisön saataville kyseisenä määräaikana, oikeudet lakkaavat aikaisintaan 50 vuoden kuluttua näistä tapahtumista ensimmäisestä.
- 12 Yleisradio-organisaatioiden taloudelliset oikeudet lakkaavat aikaisintaan 50 vuoden kuluttua lähetyksen ensimmäisestä yleisradioinnista, riippumatta siitä, tapahtuuko lähetys johtoa pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, myös kaapelin tai satelliitin välityksellä.
- 13 Tässä artiklassa esitetyt voimassaoloajat lasketaan voimassaoloajan aloittavaa tapahtumaa seuraavan vuoden tammikuun 1 päivästä.

219 artikla

Teknisten toimenpiteiden suojaaminen

- 1 Kumpikin osapuoli säätää riittävästä oikeudellisesta suojasta, jolla torjutaan sellaista tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämistä, jota asianomainen henkilö harjoittaa tietoisena siitä, että hän pyrkii tällaiseen tavoitteeseen, tai niin, että hänellä on riittävät perusteet tietää tämä.

- 2 Kumpikin osapuoli säättää riittävästä oikeudellisesta suojasta, jolla torjutaan sellaista laitteiden, tuotteiden tai komponenttien valmistamista, maahantuontia, jakelua, myyntiä, vuokrausta, myytäväksi tai vuokrattavaksi ilmoittelua taikka kaupallisiin tarkoituksiin omistamista tai sellaisten palvelujen tarjoamista,
 - a) joita markkinoidaan, mainostetaan tai pidetään kaupan tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämiseksi; ja
 - b) joiden tarkoituksella tai käytöllä on tehokkaan teknisen toimenpiteen kiertämisen lisäksi vain vähäistä muuta kaupallista merkitystä; tai
 - c) jotka on pääasiallisesti suunniteltu, tuotettu, mukautettu tai toteutettu tai niitä käytetään siten, että niiden tarkoituksena on mahdollistaa tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertäminen tai helpottaa sitä.
- 3 Tässä luvussa ”teknisillä toimenpiteillä” tarkoitetaan tekniikkaa, laitetta tai komponenttia, joka on suunniteltu normaalissa käyttötarkoituksessa estämään tai rajoittamaan teoksiin tai muuhun aineistoon kohdistuvia tekoja, joihin ei ole saatu lupaa tekijänoikeuden tai tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijalta sisäisessä lainsäädännössä tarkoitetulla tavalla. Teknisiä toimenpiteitä pidetään ”tehokkaina”, jos oikeudenhaltijat valvovat suojatun teoksen tai muun aineiston käyttöä jonkin sellaisen pääsynvalvonta- tai suojauskeinon avulla, jolla tavoiteltu suoja saavutetaan ja joita ovat esimerkiksi teoksen tai muun aineiston salaus, muuntaminen tai muunlainen muuttaminen taikka kopioinnin valvontajärjestelmä.

220 artikla

Oikeuksien hallinnointitietojen suoja

- 1 Kunkin osapuolen on säädettävä riittävästä oikeudellisesta suojasta sellaista henkilöä vastaan, joka tietoisesti suorittaa luvatta jonkin seuraavista teoista:
 - a) oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen poistaminen tai muuttaminen;
 - b) tämän luvun nojalla suojattujen teosten tai muun aineiston levittäminen, maahantuonti levitystä varten, yleisradiointi, yleisölle välittäminen tai yleisön saataviin saattaminen niin, että sähköiset oikeuksien hallinnointitiedot on poistettu tai niitä on muutettu luvatta,jos henkilö tietää tai hänen voidaan kohtuudella olettaa tietävän aiheuttavansa, mahdollistavansa, helpottavansa tai salaavansa kansallisessa lainsäädännössä säädetyn tekijänoikeuden tai tekijänoikeuden lähioikeuksien loukkaamisen.
- 2 Tässä luvussa ”oikeuksien hallinnointitiedoilla” tarkoitetaan kaikkia oikeudenhaltijoiden toimittamia tietoja, joilla tunnistetaan tässä luvussa tarkoitettu teos tai muu aineisto tai tekijä tai muu oikeudenhaltija, tai tietoja teoksen tai muun aineiston käyttöehdoista ja -edellytyksistä sekä numeroita tai koodeja, jotka tarkoittavat tällaista tietoa.
- 3 Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan, jos jokin kyseisistä tiedoista on liitetty tässä luvussa tarkoitettun teoksen tai muun aineiston kappaleeseen tai ilmenee mainittua teosta tai muuta aineistoa yleisölle välitettäessä.

221 artikla

Poikkeukset ja rajoitukset

- 1 Osapuolet voivat niiden yleissopimusten ja kansainvälisten sopimusten mukaisesti, joiden osapuolia ne ovat, määrätä rajoituksia tai poikkeuksia 213–218 artiklassa tarkoitettuihin oikeuksiin vain tietyissä erityistapauksissa, jotka eivät ole ristiriidassa aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja.
- 2 Kumpikin osapuoli säätää, että 213–217 artiklassa tarkoitettu tilapäistä kappaleen valmistamista koskeva oikeus ei koske sellaista 213–217 artiklassa tarkoitettua tilapäistä kappaleen valmistamista, joka on väliaikaista tai satunnaista sekä erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia ja jonka ainoa tarkoitus on mahdollistaa a) välittäjän toimesta tapahtuva teoksen tai muun aineiston siirto verkossa kolmansien osapuolien välillä tai b) teoksen tai muun aineiston laillinen käyttö ja jolla ei ole itsenäistä taloudellista merkitystä.

222 artikla

Taiteilijalla oleva oikeus taideteoksen jälleenmyyntiin

- 1 Kumpikin osapuoli säätää, että alkuperäisen taideteoksen tekijällä on luovuttamaton oikeus, josta ei voida luopua edes etukäteen, saada rojalti teoksen sellaisesta jälleenmyynnistä saadusta hinnasta, joka tapahtuu sen jälkeen, kun tekijä on luovuttanut teoksensa ensimmäisen kerran.
- 2 Edellä 1 kohdassa tarkoitettua oikeutta sovelletaan kaikkeen jälleenmyyntiin, johon osallistuu myyjinä, ostajina tai välittäjinä taidekaupan ammattilaisia, kuten huutokauppakamareita, taidegallerioita sekä taidekauppiaita yleensä.
- 3 Kumpikin osapuoli voi säätää, että 1 kohdassa tarkoitettua oikeutta ei sovelleta jälleenmyyntiin, jossa myyjä on hankkinut teoksen suoraan tekijältä alle kolme vuotta ennen tätä jälleenmyyntiä ja joissa jälleenmyyntihinta ei ylitä tiettyä vähimmäismäärää.
- 4 Rojaltin suorittamisesta on vastuussa myyjä. Kumpikin osapuoli voi säätää, että 2 kohdassa tarkoitetuista luonnollisista henkilöistä tai oikeushenkilöistä joku muu kuin myyjä on yksin tai yhdessä myyjän kanssa velvollinen maksamaan rojaltin.
- 5 Rojaltien keräämistä koskeva menettely ja niiden määrät määritetään osapuolen sisäisessä lainsäädännössä.

223 artikla

Oikeuksien kollektiivista hallinnointia koskeva yhteistyö

HE 270/2018 vp

- 1 Osapuolet pyrkivät lisäämään yhteistyötä yhteisvalvontajärjestöjensä välillä teosten ja muun suojatun aineiston saatavuuden edistämiseksi osapuolten alueella ja tällaisten teosten tai muun suojatun aineiston käytöstä maksettavien rojaltien siirron edistämiseksi.
- 2 Osapuolet pyrkivät lisäämään yhteisvalvontajärjestöjensä avoimuutta, etenkin rojaltien keräämisen, rojalteihin sovellettavien vähennysten, kerättyjen rojaltien käytön, levityspolitiikan ja kokoelmiensa osalta.
- 3 Osapuolet sitoutuvat varmistamaan, että osapuolen alueella sijaitsevan yhteisvalvontajärjestön edustaessa toisen osapuolen alueella sijaitsevaa toista yhteisvalvontajärjestöä edustus sopimuksen nojalla, se ei kohtelee syrjivästi edustamansa yhteisvalvontajärjestön oikeudenhaltijoita.
- 4 Edustava yhteisvalvontajärjestö maksaa tarkasti, säännöllisesti ja täysimääräisesti rahamäärän, jonka se on velkaa edustamalleen yhteisvalvontajärjestölle, ja antaa edustamalleen yhteisvalvontajärjestölle tiedot sen puolesta keräämiensä rojaltien määristä sekä rojalteihin soveltamistaan vähennyksistä.

II alajakso

Tavaramerkit

224 artikla

Kansainväliset sopimukset

Kumpikin osapuoli

- a) noudattaa tavaramerkkien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaan Madridin sopimukseen liittyvän pöytäkirjan määräyksiä;
- b) noudattaa tavaramerkkilainsäädäntöä koskevaa WIPO:n yleissopimusta ja tavaroiden ja palvelujen kansainvälistä luokitusta tavaramerkkien rekisteröimistä varten koskevaa Nizzan sopimusta; sekä
- c) pyrkii kaikin kohtuullisin keinoin liittymään tavaramerkkilainsäädäntöä koskevaan Singaporen sopimukseen.

225 artikla

Tavaramerkillä myönnettyt oikeudet

Rekisteröidyn tavaramerkin haltijalla on yksinoikeus tavaramerkkiin. Tavaramerkin haltijalla on oikeus kieltää muita ilman hänen suostumustaan käyttämästä elinkeinotoiminnassa:

- a) merkkiä, joka on sama kuin tavaramerkki ja samoja tavaroita tai palveluja varten kuin ne tavarat tai palvelut, joita varten tavaramerkki on rekisteröity; ja

HE 270/2018 vp

- b) merkkiä, joka sen vuoksi, että se on sama tai samankaltainen kuin samoja tai samankaltaisia tavaroita tai palveluja varten oleva tavaramerkki, aiheuttaa yleisön keskuudessa sekaannusvaaran, joka sisältää myös vaaran merkin ja tavaramerkin välisestä miellelyhtymästä.

226 artikla

Rekisteröintimenettely

- 1 Kumpikin osapuoli perustaa tavaramerkkien rekisteröintijärjestelmän, jossa jokainen tavaramerkkien hallintoelimen lopullinen kielteinen päätös ilmoitetaan kirjallisesti ja perustellaan asianmukaisesti.
- 2 Kumpikin osapuoli antaa mahdollisuuden vastustaa tavaramerkkihakemuksia ja hakijalle mahdollisuuden vastata väitteeseen.
- 3 Kumpikin osapuoli tarjoaa yleisesti saataville sähköisen tietokannan tavaramerkkihakemuksista ja tavaramerkkien rekisteröinneistä. Tavaramerkkihakemusten tietokannan on oltava käytettävissä vähintään väitejakson ajan.

227 artikla

Tunnetut tavaramerkit

Tunnettujen tavaramerkkien suojelua koskevien Pariisin yleissopimuksen 1967 6 bis artiklan ja TRIPS-sopimuksen 16 artiklan 2 ja 3 kohdan täytäntöönpanemiseksi kumpikin osapuoli soveltaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojelua käsittelevän Pariisin liiton konferenssin ja maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) yleiskokouksen yhteistä suositusta, joka koskee tunnettujen tavaramerkkien suojaan liittyviä määräyksiä ja joka on annettu kolmannessakymmenennessäneljännessä WIPO:n jäsenvaltioiden konferenssien kokoussarjassa 20–29 päivänä syyskuuta 1999.

228 artikla

Poikkeukset tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin

Kumpikin osapuoli

- a) säätää kuvaavien termien, myös maantieteellistä alkuperää kuvaavien termien, oikeudenmukaisesta käytöstä rajoitettuna poikkeuksena tavaramerkkioikeuksiin; ja
- b) voi säätää muista rajoitetuista poikkeuksista tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin.

Säätäessään tällaisista poikkeuksista kumpikin osapuoli ottaa huomioon tavaramerkin omistajan ja kolmansien osapuolien oikeutetun edun.

229 artikla

Kumoamisperusteet

- 1 Kummankin osapuolen on säädettävä, että tavaramerkki on julistettava menetetyksi, jollei sitä vähintään kolmen vuoden yhtäjaksoisen määräajan kuluessa ole otettu asianomaisella alueella tosiasialliseen käyttöön tavaroissa tai palveluissa, joita varten se on rekisteröity, eikä hyväksyttävää syytä merkin käyttämättä jättämiseen ole.

Tavaramerkin haltijan oikeuksia tavaramerkkiin ei saa vaatia menetettäväksi, jos tavaramerkkiä on ryhdytty tosiasiallisesti käyttämään tai alettu uudestaan käyttää kolmen vuoden vähimmäisajan päättymisen jälkeen mutta ennen menettämiskaatumuksen tekemistä.

Käyttöön ryhtymistä tai käytön uudelleen aloittamista menettämistä koskevan vaatimuksen tekemistä edeltäneen, aikaisintaan vähintään kolmen vuoden yhtäjaksoisen käyttämättä jättämisen määräajan päättyessä alkaneen kolmen kuukauden määräajan kuluessa ei kuitenkaan oteta huomioon, jos käyttöön ryhtymistä tai käytön uudelleen aloittamista koskeviin valmisteluihin on ryhdytty vasta haltijan saatua tiedon siitä, että menettämistä koskeva vaatimus voidaan tehdä.

- 2 Tavaramerkki on julistettava menetetyksi myös, jos sen rekisteröintipäivän jälkeen:
 - a) siitä on tavaramerkin haltijan toiminnan tai toimimatta jättämisen vuoksi tullut elinkeinotoiminnassa sellaisesta tuotteesta tai palvelusta yleisesti käytetty nimitys, jota varten se on rekisteröity; tai
 - b) se on käytön seurauksena, kun tavaramerkin haltija tai hänen suostumuksellaan joku muu on käyttänyt tavaramerkkiä, tullut harhaanjohtavaksi, erityisesti tavaroiden tai palvelujen lajin, laadun tai maantieteellisen alkuperän osalta, niissä tavaroissa tai palveluissa, joita varten se on rekisteröity.

III alajakso

Maantieteelliset merkinnät

230 artikla

Soveltamisala

Tätä alajaksoa sovelletaan osapuolten alueilta peräisin olevien maantieteellisten merkintöjen suojaan.

Yhden osapuolen maantieteellisiin merkintöihin, joita toinen osapuoli suojelee, sovelletaan tätä alajaksoa vain, jos ne kuuluvat 231 artiklassa tarkoitetun lainsäädännön soveltamisalaan.

231 artikla

Vakiintuneet maantieteelliset merkinnät

HE 270/2018 vp

- 1 Tarkasteltuaan liitteessä IX olevassa A osassa lueteltua Armenian tasavallan lainsäädäntöä Euroopan unioni päättelee, että kyseinen lainsäädäntö täyttää kyseisessä liitteessä olevassa B osassa asetetut vaatimukset.
- 2 Tarkasteltuaan liitteessä IX olevassa A osassa lueteltua Euroopan unionin lainsäädäntöä Armenian tasavalta päättelee, että kyseinen lainsäädäntö täyttää kyseisessä liitteessä olevassa B osassa asetetut vaatimukset.
- 3 Saatuaan vastaväitemenettelyn päätökseen ja tarkasteltuaan liitteessä X lueteltuja Euroopan unionin maantieteellisiä merkintöjä, jotka unioni on rekisteröinyt tämän liitteessä IX olevassa A osassa luetellun lainsäädännön mukaisesti, Armenian tasavalta suojaa niitä tässä sopimuksessa vahvistetun suojan tason mukaisesti.
- 4 Saatuaan vastaväitemenettelyn päätökseen ja tarkasteltuaan liitteessä X lueteltuja Armenian tasavallan maantieteellisiä merkintöjä, jotka Armenian tasavalta on rekisteröinyt tämän liitteessä IX olevassa A osassa luetellun lainsäädännön mukaisesti, Euroopan unioni suojaa niitä tässä sopimuksessa vahvistetun suojan tason mukaisesti.

232 artikla

Uusien maantieteellisten merkintöjen lisääminen

- 1 Osapuolet sopivat mahdollisuudesta lisätä tämän sopimuksen 240 artiklan 3 kohdassa vahvistettua menettelyä noudattaen uusia suojattavia maantieteellisiä merkintöjä tämän sopimuksen liitteessä X olevaan luetteloon sen jälkeen, kun vastaväitemenettely on saatettu päätökseen ja maantieteellisiä merkintöjä on tarkasteltu 231 artiklan 3 ja 4 kohdan mukaisesti molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla.
- 2 Osapuolilla ei ole velvollisuutta lisätä uutta maantieteellistä merkintää 1 kohdassa tarkoitettuun luetteloon, jos
 - a) maantieteellinen merkintä on ristiriidassa kasvilajikkeen tai eläinrodun nimen kanssa ja voi sen vuoksi johtaa kuluttajaa harhaan tuotteen todellisen alkuperän osalta;
 - b) maantieteellisen merkinnän suoja voi johtaa kuluttajaa harhaan tuotteen tunnistamisessa tavaramerkin maineen ja tunnettavuuden vuoksi; tai
 - c) ilmaisun nimi on yleistermi.

233 artikla

Maantieteellisten merkintöjen suojan laajuus

- 1 Kummankin osapuolen on suojattava liitteessä X luetellut maantieteelliset merkinnät
 - a) suojatun nimen suoralta tai välilliseltä kaupalliselta käytöltä vastaavissa tuotteissa, jotka eivät ole suojattua nimeä koskevan eritelmän mukaisia, tai jos nimen käytöllä hyödynnetään maantieteellisen merkinnän mainetta;

- b) väärinkäytöltä, jäljittelyltä tai miellelyhtymiltä, vaikka tuotteen oikea alkuperä on merkitty tai vaikka suojattu nimi on käännetty, litteroitu tai translitteroitu tai siihen on liitetty ilmaisu kuten ”laatu”, ”tyyppi”, ”menetelmä”, ”tuotettu kuten”, ”jäljitelmä”, ”makuinen”, ”kaltainen” tai muu samankaltainen ilmaisu;
- c) muilta vääriltä tai harhaanjohtavilta merkinnöiltä, mitä tulee tuotteen lähtöpaikkaan, alkuperään, tuotteen luonteeseen tai olennaisiin ominaisuuksiin, jotka ovat omiaan antamaan väärän kuvan sen alkuperästä ja jotka on merkitty sisä- tai ulkopakkaukseen, mainoksiin tai asianomaista tuotetta koskeviin asiakirjoihin tai tuotteen pakkaukseen säiliössä; ja
- d) muilta käytännöiltä, jotka saattaisivat johtaa kuluttajaa harhaan tuotteen todellisen alkuperän suhteen.
- 2 Suojatuista maantieteellisistä merkinnöistä ei saa tulla osapuolten alueilla yleisnimiä.
- 3 Jos maantieteelliset merkinnät ovat kokonaan tai osittain samannimisiä, suoja myönnetään kullekin tällaiselle maantieteelliselle nimitykselle edellyttäen, että sitä on käytetty vilpittömässä mielessä ja ottaen asianmukaisesti huomioon paikalliset ja perinteiset käytännöt sekä sekaannusten todennäköisyys.
- Osapuolten on yhdessä päätettävä niistä käytännön edellytyksistä, joilla samannimiset maantieteelliset merkinnät erotetaan toisistaan, ottaen huomioon tarve varmistaa kyseisten tuottajien tasapuolinen kohtelu ja se, että kuluttajia ei johdeta harhaan, sanotun kuitenkaan rajoittamatta TRIPS-sopimuksen 23 artiklan soveltamista.
- Samannimistä nimitystä, joka saa kuluttajat virheellisesti uskomaan, että tuotteet ovat peräisin joltain muulta alueelta, ei saa rekisteröidä, vaikka nimi olisikin oikea sen alueen tai paikan osalta, mistä kyseinen tuote on peräisin.
- 4 Jos osapuoli kolmannen maan kanssa neuvotellessaan ehdottaa sellaisen kolmannen maan maantieteellisen merkinnän suojaamista, joka on samanniminen toisen osapuolen sellaisen maantieteellisen merkinnän kanssa, joka on suojattu tämän alajakson mukaisesti, toiselle osapuolelle on annettava tästä tieto ja mahdollisuus esittää huomautuksensa ennen kuin nimitys suojataan.
- 5 Tämä alajakso ei velvoita osapuolta suojaamaan toisen osapuolen maantieteellistä merkintää, joka ei ole suojattu tai jonka suoja lakkaa sen alkuperämaassa.
- Osapuolet ilmoittavat toisilleen, jos maantieteellinen merkintä ei ole enää suojattu sen alkuperämaassa. Ilmoitus tehdään 240 artiklan 3 kohdassa vahvistettua menettelyä noudattaen.
- 6 Tämä sopimus ei missään tapauksessa saa estää kenenkään oikeutta käyttää kaupallisiin tarkoituksiin omaa tai edeltäjänsä nimeä edellyttäen, että tätä nimitystä käytetään tavalla, joka ei johda kuluttajia harhaan.

234 artikla

Maantieteellisten merkintöjen käyttöoikeus

HE 270/2018 vp

- 1 Tämän alajakson mukaisesti suojattua maantieteellistä merkintää voivat käyttää kaikki toimijat, jotka pitävät kaupan vastaavien eritelmien mukaisia maataloustuotteita, elintarvikkeita, viinejä, maustettuja viinejä tai väkeviä alkoholijuomia.
- 2 Kun maantieteellinen merkintä on tämän alajakson mukaisesti suojattu, tällaisen suojatun nimen käyttö ei edellytä käyttäjiltä minkäänlaista rekisteröintiä eikä lisämaksuja.

235 artikla

Suhde tavaramerkkeihin

- 1 Osapuoli kieltäytyy rekisteröimästä tavaramerkkiä tai mitätöi sen, jos siihen voidaan soveltaa suojattujen maantieteellisten merkintöjen käyttöä vastaavissa tuotteissa koskevia 233 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja olosuhteita edellyttäen, että kyseisen tavaramerkin rekisteröintihakemus on jätetty sen jälkeen, kun maantieteellisen merkinnän suojaa osapuolen alueella koskeva hakemus on jätetty.
- 2 Edellä 231 artiklassa tarkoitettujen maantieteellisten merkintöjen osalta suojan soveltamispäivä on tämän sopimuksen voimaantulopäivä.
- 3 Edellä 232 artiklassa tarkoitettujen maantieteellisten merkintöjen osalta suojan soveltamispäivä on päivä, jona pyyntö maantieteellisen merkinnän suojaamisesta toimitetaan toiselle osapuolelle.
- 4 Kumpikin osapuoli suojaa liitteessä X luetellut maantieteelliset merkinnät myös silloin, kun aiempi tavaramerkki on olemassa, sanotun kuitenkin rajoittamatta 232 artiklan 2 kohdan b alakohdan soveltamista. Aiempi tavaramerkki tarkoittaa tavaramerkkiä, jonka käyttö vastaa jotakin 233 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tapausta ja jota koskeva rekisteröintihakemus on tehty tai joka on rekisteröity tai, jos osapuolen lainsäädännössä säädetään tästä mahdollisuudesta, jota koskeva oikeus on saatu tapah-tuneella käytöllä vilpittömässä mielessä toisen osapuolen alueella ennen kuin toinen osapuoli on jättänyt maantieteellisen merkinnän suojaamista koskevan hakemuksen tämän sopimuksen mukaisesti. Tällaisen tavaramerkin käyttöä voidaan jatkaa ja se voidaan uusia maantieteellisen merkinnän suojaamisesta huolimatta, jos kummankaan osapuolen tavaramerkkilainsäädännössä ei ole kyseisen tavaramerkin mitättömyys- tai menettämisperusteita.
- 5 Edellä olevasta 4 kohdasta poiketen Armenian tasavallan aiemmissä tavaramerkeissä, jotka muodostuvat Euroopan unionin maantieteellisestä merkinnästä ”Cognac” tai ”Champagne”, mukaan luettuina traskriptio ja käännös, tai jotka sisältävät nämä maantieteelliset merkinnät ja jotka on rekisteröity vastaaville tuotteille, jotka eivät ole suojattua nimeä koskevan eritelmän mukaisia, on julistettava pätemättömäksi, kumot-tava tai muutettava, jotta tämän nimen muodostama osa poistetaan koko tavaramerkis-tä viimeistään 14 vuoden kuluttua merkinnän ”Cognac” osalta ja kahden vuoden ku-luttua merkinnän ”Champagne” osalta tämän sopimuksen voimaantulosta.

236 artikla

Suojan täytäntöönpanon valvonta

Kumpikin osapuoli valvoo maantieteellisiä merkintöjä koskevan suojan täytäntöönpanoa 233–235 artiklan mukaisesti julkisten viranomaisten asianmukaisin hallinnollisin toimenpitein. Kumpikin osapuoli valvoo tällaisen suojan täytäntöönpanoa myös jonkin intressitahon pyynnöstä.

237 artikla

Siirtymämääräykset

- 1 Sellaisia tuotteita, jotka ovat ennen tämän sopimuksen voimaantuloa tuotannon ja merkintöjen osalta kansallisten lainsäädännön mukaisia mutta joiden osalta tämän sopimuksen vaatimuksen eivät täyty, saadaan pitää kaupan tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen varastojen tyhjenemiseen saakka.
- 2 Merkinnän ”Cognac” osalta vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta alkavan 24 vuoden siirtymävaiheen aikana ja merkinnän ”Champagne” osalta tämän sopimuksen voimaantulosta alkavan kolmen vuoden siirtymävaiheen aikana tämän sopimuksen johdosta myönnetty Euroopan unionin maantieteellinen merkintä ei estä näiden nimien käyttöä tuotteissa, jotka ovat peräisin Armenian tasavallasta ja jotka viedään kolmansiin maihin, kuvaamaan ja esittelemään tiettyjä vastaavia tuotteita, jotka ovat peräisin Armenian tasavallasta, kun tämä on kyseisen kolmannen maan lakien ja säännösten mukaan sallittua, edellyttäen että
 - a) merkinnässä on käytetty yksinomaan muuta kuin latinalaista kirjaimistoa;
 - b) tuotteen todellinen alkuperä on merkitty selkeästi samaan kenttään; ja
 - c) esittelyssä ei ole mitään, mikä on omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan tuotteen todellisen alkuperän suhteen.
- 3 Merkinnän ”Cognac” osalta vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta alkavan 13 vuoden siirtymävaiheen aikana ja merkinnän ”Champagne” osalta tämän sopimuksen voimaantulosta alkavan kahden vuoden siirtymävaiheen aikana tämän sopimuksen johdosta myönnetty Euroopan unionin maantieteellinen merkintä ei estä näiden nimien käyttöä tuotteissa, jotka ovat peräisin Armenian tasavallasta, edellyttäen että
 - a) merkinnässä on käytetty yksinomaan muuta kuin latinalaista kirjaimistoa;
 - b) tuotteen todellinen alkuperä on merkitty selkeästi samaan kenttään; ja
 - c) esittelyssä ei ole mitään, mikä on omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan tuotteen todellisen alkuperän suhteen.
- 4 Euroopan unioni tarjoaa Armenian tasavallalle teknistä ja rahoitusapua, jotta Euroopan unionin maantieteellisen merkinnän ”Cognac” käytön lopettaminen menisi sujuvasti ja tehokkaasti Armenian tasavallasta peräisin olevissa tuotteissa ja jotta Armenian tasavallan teollisuus voisi säilyttää kilpailuasemansa vientimarkkinoilla. Kyseistä apua on tarjottava EU:n oikeuden sallimissa puitteissa, ja sen on sisällettävä erityisesti toimia, joilla kehitetään uusia nimiä ja niiden edistämistä, mainostamista ja markkinointia sisäisillä markkinoilla ja perinteisillä vientimarkkinoilla.

HE 270/2018 vp

- 5 Edellä 4 kohdassa tarkoitettu EU:n myöntämien tukien tarkat määrät, tyypit, mekanismit ja aikavälit on määriteltävä teknisen ja rahoitusavun paketissa, josta sovitaan lopullisesti osapuolten kesken vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta. Osapuolet kehittävät yhdessä avustuspaketin tehtävämäärityksen, joka perustuu niiden tarpeiden kattavaan arviointiin, joihin avulla vastataan. Arvioinnin suorittaa osapuolten yhdessä valitsema kansainvälinen konsulttiyritys.
- 6 Jos Euroopan unioni ei tarjoa 4 kohdassa tarkoitettua teknistä ja rahoitustukea, Armenian tasavalta voi turvautua 13 luvussa tarkoitettuun riitojenratkaisumenettelyyn ja saattaa keskeyttää 2 ja 3 kohdasta johtuvien velvoitteiden noudattamisen.
- 7 Euroopan unionin tekninen ja rahoitustuki tarjotaan viimeistään kahdeksan vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta.

238 artikla

Yleiset säännöt

- 1 Edellä 231 ja 232 artiklassa tarkoitettuja tuotteita tuodaan, viedään ja pidetään kaupan sen osapuolen alueella sovellettavan lainsäädännön ja määräysten mukaisesti, jossa tuotteet saatetaan markkinoille.
- 2 Edellä olevalla 240 artiklalla perustettu maantieteellisten merkintöjen alakomitea käsittelee asioita, jotka liittyvät sellaisiin rekisteröityjä maantieteellisiä merkintöjä koskeviin tuote-eritelmiin ja mahdollisiin muutoksiin, jotka sen osapuolen viranomaiset, jonka alueelta tuote on peräisin, ovat hyväksyneet.
- 3 Tämän alajakson mukaisesti suojatut maantieteelliset merkinnät voi peruuttaa ainoastaan se osapuoli, josta tuote on peräisin.

239 artikla

Yhteistyö ja avoimuus

- 1 Osapuolet ovat yhteydessä joko suoraan tai 240 artiklalla perustetun maantieteellisten merkintöjen alakomitean välityksellä kaikissa tämän alajakson täytäntöönpanoon ja soveltamiseen liittyvissä asioissa. Osapuoli voi erityisesti pyytää toiselta osapuolelta tietoja tuote-eritelmistä ja niiden muutoksista sekä kansallisten valvontaviranomaisten yhteyspisteistä.
- 2 Kumpikin osapuoli voi julkistaa tämän alajakson nojalla suojattuja toisen osapuolen maantieteellisiä merkintöjä vastaavien tämän alajakson nojalla suojattujen maantieteellisten merkintöjen eritelmät tai niiden yhteenvedon sekä kansallisten valvontaviranomaisten yhteyspisteet.

240 artikla

Maantieteellisten merkintöjen alakomitea

HE 270/2018 vp

- 1 Osapuolet perustavat Euroopan unionin ja Armenian tasavallan edustajista koostuvan maantieteellisten merkintöjen alakomitean, jonka tehtävänä on seurata tämän alajakson täytäntöönpanoa sekä tehostaa osapuolten yhteistyötä ja vuoropuhelua maantieteellisten merkintöjen alalla.
- 2 Maantieteellisten merkintöjen alakomitea tekee päätöksensä yksimielisesti. Se hyväksyy oman työjärjestyksensä. Maantieteellisten merkintöjen alakomitea kokoontuu jommankumman osapuolen pyynnöstä vuorotellen Euroopan unionissa ja Armenian tasavallassa sellaiseen aikaan, sellaisessa paikassa ja sellaisella tavalla, myös videoneuvotteluna, jonka osapuolet ovat keskenään sopineet, kuitenkin viimeistään 90 päivän kuluttua pyynnöstä.
- 3 Maantieteellisten merkintöjen alakomitea valvoo myös tämän alajakson moitteetonta soveltamista, ja se voi tarkastella kaikkia alajakson täytäntöönpanoon ja toimintaan liittyviä kysymyksiä. Sen tehtävänä on erityisesti
 - a) tehdä muutoksia liitteessä IX olevaan A osaan siltä osin kuin kyseessä ovat viittaukset kummankin osapuolen alueella sovellettavaan lainsäädäntöön;
 - b) tehdä muutoksia liitteessä IX olevaan B osaan siltä osin kuin kyseessä ovat maantieteellisten merkintöjen rekisteröintiin ja valvontaan liittyvät vaatimukset;
 - c) tehdä muutoksia liitteeseen X siltä osin kuin kyseessä ovat maantieteelliset merkinnät;
 - d) vaihtaa tietoja maantieteellisiä merkintöjä koskevan lainsäädännön ja politiikan kehityksestä ja mistä tahansa muusta yhteistä etua koskevasta aiheesta maantieteellisten merkintöjen alalla; ja
 - e) vaihtaa maantieteellisiä merkintöjä koskevia tietoja, jotta voidaan harkita näiden merkintöjen suojaamista tämän alajakson mukaisesti.

IV alajakso

Mallit

241 artikla

Kansainväliset sopimukset

Osapuolet noudattavat teollismallien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaan Haagin sopimukseen liittyvää Geneven asiakirjaa (1999).

242 artikla

Rekisteröityjen mallien suoja

HE 270/2018 vp

- 1 Osapuolet säätävät sellaisten itsenäisesti luotujen mallien suojasta, jotka ovat uusia ja omaperäisiä. Tällainen suoja on tarjottava rekisteröinnillä, ja sillä on myönnettävä niiden haltijoille yksinoikeudet tämän alajakson mukaisesti.

Tätä alajaksoa sovellettaessa osapuoli voi pitää omaperäisenä mallia, jonka luonne on yksilöllinen.
- 2 Sellaista mallia, jota sovelletaan tai joka sisältyy moniosaisen tuotteen osana olevaan tuotteeseen, pidetään uutena ja omaperäisenä vain
 - a) jos osa, sen jälkeen, kun se on sisällytetty moniosaiseen tuotteeseen, pysyy näkyvässä tuotteen tavanomaisen käytön aikana; ja
 - b) siltä osin kuin nämä osan näkyvät piirteet itsessään täyttävät uutuuden ja omaperäisyyden vaatimukset.
- 3 Edellä 2 kohdan a alakohdassa tarkoitetaan ”tavanomaisella käytöllä” loppukäyttäjän toimesta tapahtuvaa käyttöä, paitsi kunnossapito-, huolto- tai korjaustöitä.
- 4 Rekisteröidyn mallin haltijalla on oltava oikeus estää kolmansia osapuolia ilman hänen suostumustaan ainakaan valmistamasta, tarjoamasta myytäväksi, myymästä, tuomasta maahan, viemästä maasta, varastoimasta tai käyttämästä esineitä, joissa on tai jotka muodostavat suojatun mallin, kun sellaisiin toimiin ryhdytään kaupallisessa tarkoituksessa, toimet haittaavat kohtuuttomasti mallin tavanomaista käyttöä tai ne eivät ole hyvän kauppatavan mukaisia.
- 5 Suoja-ajan pituus on 25 vuotta.

243 artikla

Rekisteröimättömille malleille myönnettävä suoja

- 1 Euroopan unioni ja Armenian tasavalta säätävät oikeudellisista keinoista, joilla voidaan estää tuotteen rekisteröimättömän ulkomuodon käyttö vain, jos riitautettu käyttö on seurausta kyseisen tuotteen rekisteröimättömän ulkomuodon kopioimisesta. Tällaiseen käyttöön sisältyy ainakin myyntiin tarjoaminen, markkinoille saattaminen ja tuotteen maahantuonti tai vienti.
- 2 Tuotteen rekisteröimättömälle ulkomuodolle saatavilla olevan suojan kesto on vähintään kolme vuotta siitä päivästä, jona malli tarjottiin yleisesti saataville jommankumman osapuolen alueella.

244 artikla

Poikkeukset ja rajoitukset

- 1 Kumpikin osapuoli voi säätää rajoitetuista poikkeuksista mallien suojaan edellyttäen, että poikkeukset eivät ole kohtuuttomasti ristiriidassa suojattujen mallien tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti vahingoita suojatun mallin omistajan oikeutettuja etuja, ottaen huomioon kolmansien osapuolien oikeutetut edut.

- 2 Mallisuoja ei ulotu malleihin, jotka määräytyvät olennaisesti teknisten tai toiminnallisten seikkojen perusteella. Mallioikeutta ei etenkään myönnetä tuotteen ulkoasun niille piirteille, jotka on toisinnettava välttämättä samanmuotoisina ja kokoisina, jotta tuote, johon malli sisältyy tai johon sitä sovelletaan, voidaan mekaanisesti liittää toiseen tuotteeseen tai asentaa siihen, sen ympärille tai sitä vasten siten, että kumpikin tuote toimii tarkoitetulla tavalla.

245 artikla

Suhde tekijänoikeuteen

Malli suojataan myös osapuolen tekijänoikeuslain nojalla siitä päivästä lähtien, jona malli on luotu tai saatettu johonkin muotoon. Kumpikin osapuoli määrää kansallisen lainsäädäntönsä puitteissa näin myönnettävän suojan laajuuden ja edellytykset, myös vaadittavan omaperäisyyden.

V alajakso

Patentit

246 artikla

Kansainväliset sopimukset

Osapuolet noudattavat patenttiyhteistyösopimusta ja pyrkivät kaikin kohtuullisin keinoin noudattamaan patenttilakisopimusta.

247 artikla

Patentit ja kansanterveys

- 1 Osapuolet tunnustavat 14 päivänä marraskuuta 2001 WTO:n ministerikokouksessa TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetun julistuksen merkityksen. Tulkitsaan ja pannessaan täytäntöön tämän alajakson mukaisia oikeuksia ja velvollisuuksia osapuolet varmistavat johdonmukaisuuden kyseiseen julistukseen nähden.
- 2 Osapuolet noudattavat TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetun Dohan julistuksen 6 kohdan täytäntöönpanosta 30 päivänä elokuuta 2003 annettua WTO:n yleisneuvoston päätöstä ja osallistuvat sen täytäntöönpanoon.

248 artikla

Lisäsuojatodistus

- 1 Osapuolet tunnustavat, että niiden alueilla patentilla suojattuihin lääkkeisiin ja kasvin-suojelutuotteisiin voidaan soveltaa hallinnollista lupamenettelyä ennen markkinoille

HE 270/2018 vp

saattamista. Osapuolet tunnustavat, että aika, joka kuluu patentin saamista koskevan hakemuksen tekemisen ja tuotteen markkinoille saattamista koskevan luvan myöntämisen välillä asianomaisessa lainsäädännössä määritellyn mukaisesti, voi lyhentää patentin antamaa todellista suojaa.

- 2 Kumpikin osapuoli säätää patentin suojaamalle lääkkeelle tai kasvinsuojelutuotteelle, johon on sovellettu hallinnollista lupamenettelyä, lisäsuojan, joka on sama kuin 1 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitettu aika vähennettynä viidellä vuodella.
- 3 Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, lisäsuojan kesto voi olla enintään viisi vuotta.

Unionissa sellaisten lääkkeiden suojaan, joista on tehty pediatria tutkimuksia, joiden tulokset sisältyvät tuotetietoihin, voidaan myöntää kuuden kuukauden lisäaika.

VI alajakso

Julkistamaton tieto

249 artikla

Liikesalaisuuksien suojan laajuus

- 1 Osapuolet vahvistavat TRIPS-sopimuksen 39 artiklan 1 ja 2 kohdasta johtuvat sitoumuksensa. Kumpikin osapuoli säätää asianmukaisista oikeudellisista menettelyistä ja oikeussuojakeinoista, joilla liikesalaisuuden haltija voi estää liikesalaisuutensa laitoman hankinnan, käytön tai ilmaisemisen tai saada oikeussuojan tällaista hankintaa, käyttöä tai ilmaisemista vastaan tilanteissa, joissa on toimittu vastoin rehellisiä kaupallisia käytäntöjä.
- 2 Tässä alajaksossa tarkoitetaan
 - a) ”liikesalaisuudella” tietoa,
 - i) joka on salaista siinä mielessä, että se ei ole kokonaisuudessaan tai osiensa täsmällisenä kokoonpanona ja yhdistelmänä sellaisten henkilöiden yleisessä tiedossa tai helposti saatavissa, jotka yleensä käsittelevät tällaista tietoa;
 - ii) tiedolla on kaupallista arvoa, koska se on salaista; ja
 - iii) jonka osalta sitä laillisesti hallussaan pitävä henkilö on ryhtynyt kohtuulliseksi katsottaviin toimenpiteisiin pitääkseen tiedon salaisena; ja
 - b) ”liikesalaisuuden haltijalla” luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka käyttää laillista määräysvaltaa liikesalaisuuteen nähden.
- 3 Tässä alajaksossa ainakin seuraavat toimintatavat katsotaan rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaisiksi:

HE 270/2018 vp

- a) liikesalaisuuden hankinta ilman liikesalaisuuden haltijan suostumusta aina, kun se tapahtuu seuraavin keinoin: luvaton pääsy sellaisiin liikesalaisuuden haltijan laillisessa määräysvallassa oleviin asiakirjoihin, esineisiin, materiaaleihin, aineisiin tai sähköisiin tiedostoihin, jotka sisältävät liikesalaisuuden tai joista liikesalaisuus voidaan johtaa, taikka niiden anastus tai kopioiminen;
 - b) liikesalaisuuden käyttö tai ilmaiseminen aina, kun sen ilman liikesalaisuuden haltijan suostumusta suorittaa henkilö, joka täyttää jonkin seuraavista edellytyksistä:
 - i) kyseinen henkilö on hankkinut liikesalaisuuden a alakohdassa tarkoitetulla tavalla;
 - ii) henkilö rikkoo luottamuksellisuutta koskevaa sopimusta tai muuta velvollisuutta olla ilmaisematta liikesalaisuutta; tai
 - iii) kyseinen henkilö rikkoo sopimusvelvoitetta tai muuta velvoitetta, joka koskee liikesalaisuuden käytön rajoittamista; ja
 - c) liikesalaisuuden hankinta, käyttö tai ilmaiseminen aina, kun henkilö hankinnan, käytön tai ilmaisemisen aikana tiesi tai hänen olisi vallitsevissa olosuhteissa pitänyt tietää, että liikesalaisuus oli saatu suoraan tai välillisesti toiselta henkilöltä, joka käytti liikesalaisuutta laittomasti tai oli ilmaissut sen laittomasti b alakohdassa tarkoitetulla tavalla, myös kun henkilö on suostutellut toisen henkilön kyseisessä kohdassa mainittuihin toimintatapoihin.
- 4 Tämän alajakson määräyksiä ei saa tulkita siten, että osapuoli olisi velvoitettu pitämään seuraavia toimintatapoja rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaisina:
- a) henkilö itsenäisesti keksii tai luo asiaan kuuluvat tiedot;
 - b) tuotteen käännteismallinnus, jonka on tehnyt tuotteen laillisesti hallussaan pitävä henkilö, jota ei koske oikeudellisesti pätevä velvoite rajoittaa asiaan kuuluvien tietojen hankintaa;
 - c) tiedon hankinta, käyttö tai ilmaiseminen aina, kun sitä edellytetään tai se sallitaan asiaa koskevassa sisäisessä lainsäädännössä; ja
 - d) työntekijöiden sellaisen kokemuksen ja sellaisten taitojen käyttö, jotka he ovat rehellisesti hankkineet osana tavanomaista työskentelyä.
- 5 Tämän alajakson määräyksiä ei saa tulkita siten, että ne rajoittaisivat sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta, ei myöskään kummankaan osapuolen lainsäädännön mukaista tiedotusvälineiden vapautta.

250 artikla

Liikesalaisuuksia koskevat oikeudelliset menettelyt ja oikeussuojakeinot

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että henkilöt, jotka osallistuvat 249 artiklassa tarkoitettuihin oikeudellisiin menettelyihin tai joilla on oikeus tutustua kyseisiin oikeudellisiin menettelyihin liittyviin asiakirjoihin, eivät saa käyttää tai ilmaista liikesalaisuuksia tai

väitettyjä liikesalaisuuksia, jotka toimivaltaiset oikeusviranomaiset ovat asiaan osallisen asianmukaisesti perustellun pyynnön nojalla katsoneet luottamuksellisiksi ja joista he ovat saaneet tiedon tällaisen osallistumisen tai asiakirjoihin tutustumisen seurauksena.

- 2 Kumpikin osapuoli säätää, että edellä 249 artiklassa tarkoitetuissa oikeudellisissa menettelyissä kyseisen osapuolen oikeusviranomaisilla on valtuudet ainakin
 - a) määrätä väliaikaisia toimia estääkseen rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaista liikesalaisuuksien hankintaa, käyttöä tai ilmaisemista;
 - b) määrätä kieltovaatimuksia estääkseen rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaista liikesalaisuuksien hankintaa, käyttöä tai ilmaisemista;
 - c) määrätä henkilön, joka tiesi tai jonka olisi pitänyt tietää hankkineensa liikesalaisuuden laittomasti, käyttäneensä sitä laittomasti tai ilmaisseensa sen rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaisesti, maksamaan liikesalaisuuden haltijalle vahingonkorvauksen, joka vastaa liikesalaisuuden tällaisen hankinnan, käytön tai ilmaisemisen johdosta koitunutta tosiasiallista vahinkoa;
 - d) määrätä erityisiä toimenpiteitä väitettyyn rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaiseen hankintaan, käyttöön tai ilmaisemiseen liittyvän siviilioikeudellisen oikeudenkäynnin aikana esille tuodun liikesalaisuuden tai väitetyn liikesalaisuuden luottamuksellisuuden säilyttämiseksi; näihin erityisiin toimenpiteisiin voi asianomaisen osapuolen sisäisen lainsäädännön mukaisesti sisältyä mahdollisuus
 - i) rajoittaa kokonaan tai osittain oikeutta tutustua tiettyihin asiakirjoihin;
 - ii) rajoittaa pääsy suulliseen käsittelyyn ja näiden käsittelyjen pöytäkirjoihin tai litteroituun tekstiin; ja
 - iii) asettaa saataville tuomioistuimen ratkaisusta julkinen toisinto, josta on poistettu kaikki liikesalaisuuksia sisältävät kohdat tai jossa tällaisia kohtia on muutettu; ja
 - e) määrätä seuraamuksia osapuolille tai muille tuomioistuimen toimivallan piiriin kuuluville henkilöille tuomioistuimen 1 kohdan tai tämän kohdan d alakohdan nojalla hyväksymien sellaisten oikeussuojakeinojen tai toimenpiteiden rikkomisesta, jotka koskevat näissä menettelyissä syntyneiden liikesalaisuuksien tai väitettyjen liikesalaisuuksien suojelua.
- 3 Osapuolten ei edellytetä määräävän 249 artiklassa tarkoitettuja oikeudellisia menettelyjä ja oikeussuojakeinoja, kun rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastainen toiminta toteutetaan sisäisen lainsäädännön puitteissa väärinkäytöksen, tuomittavan toiminnan tai laittoman toiminnan paljastamiseksi tai laissa tunnustettujen oikeutettujen intressien suojaamiseksi.

251 artikla

Lääkkeiden markkinoille saattamista koskevan luvan saamiseksi toimitettujen tietojen suoja

- 1 Kumpikin osapuoli suojaa luottamuksellisia tietoja, jotka on toimitettu lääkkeiden markkinoille saattamista koskevan luvan saamiseksi, jäljempänä ”myyntilupa”, kolmansilta osapuolilta, jollei pakottavissa kansanterveydellisissä etunäkökohdissa toisin määrätä. Myös kaikki luottamukselliset liiketoimintaa koskevat tiedot suojataan rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaiselta toiminnalta.
- 2 Kumpikin osapuoli varmistaa, että kahdeksan vuoden ajan alkaen päivästä, jona ensimmäinen myyntilupa myönnettiin asianomaisen osapuolen alueelle, myyntiluvan myöntämisestä vastaava julkinen elin ei saa ottaa huomioon luottamuksellisia liiketoimintaa koskevia tietoja tai prekliinisten tai kliinisten tutkimusten tuloksia, jotka toimitetaan ensimmäisessä myyntilupahakemuksessa ja jotka henkilö tai julkinen tai yksityinen yhteisö toimittaa myöhemmin toisen lääkkeen markkinoille saattamista koskevan lupahakemuksen tueksi, ilman kyseiset tiedot antaneen henkilön tai yhteisön nimenomaista suostumusta, jollei kummankin osapuolen tunnustamissa kansainvälisissä sopimuksissa toisin määrätä.
- 3 Kymmenen vuoden ajan alkaen päivästä, jona myyntilupa on myönnetty asianomaisen osapuolen alueelle, prekliinisten tai kliinisten kokeiden tulosten perusteella myönnettyyn ensimmäiseen myyntilupaan perustuvia seuraavia myyntilupahakemuksia ei hyväksytä, ellei hakija esitä omia prekliinisten tai kliinisten kokeiden tuloksia (tai kyseiset tiedot toimittaneen tahon luvalla käytettäviä prekliinisten tai kliinisten kokeiden tuloksia) ja täytä samoja vaatimuksia kuin ensimmäinen hakija.

Tuotteille, jotka eivät täytä tämän kohdan vaatimuksia, ei myönnetä myyntilupaa.
- 4 Edellä 3 kohdassa tarkoitettua kymmenen vuoden määräaika pidennetään enintään 11 vuoteen, jos haltijalle myönnetään kahdeksan ensimmäisen vuoden aikana ensimmäisen luvan saamisesta lupa, joka koskee yhtä tai useampaa uutta käyttöaihetta, joista katsotaan olevan huomattavaa kliinistä hyötyä verrattuna olemassa oleviin hoitomuotoihin.

252 artikla

Kasvinsuojeluaineiden tietosuoja

- 1 Kumpikin osapuoli myöntää ensimmäisen kerran esitetyn testi- tai tutkimusraportin omistajalle tilapäisen oikeuden kasvinsuojeluaineen myyntiluvan saamiseksi. Mainitun ajanjakson aikana testi- tai tutkimusraporttia ei käytetä kenenkään muun sellaisen henkilön eduksi, jonka tavoitteena on saada markkinointilupa kasvinsuojeluaineelle, ellei ensimmäinen omistaja ole antanut siihen suostumustaan. Tässä alajaksossa tästä tilapäisestä oikeudesta käytetään nimitystä ”tietosuoja”.
- 2 Edellä 1 kohdassa tarkoitettun testi- tai tutkimusraportin on
 - a) oltava välttämätön sellaisen luvan tai luvan muuttamisen kannalta, jolla mahdollistetaan käyttö muilla viljelykasveilla; ja
 - b) todistetusti noudatettava hyvän laboratorioskäytännön tai hyvän koekäytännön periaatteita.

HE 270/2018 vp

- 3 Tietosuojan keston on oltava vähintään kymmenen vuotta toimivaltaisen viranomaisen asianomaisen osapuolen alueella myöntämästä ensimmäisestä luvasta. Vähäriskisten kasvinsuojeluaineiden osalta määräaikaa voidaan pidentää 13 vuoteen.
- 4 Edellä 3 kohdassa tarkoitettuja määräaikoja pidennetään kolmella kuukaudella jokaisen vähäisiä käyttötarkoituksia koskevan luvan pidennyksen osalta, jos luvan haltija tekee tällaisia lupia koskevat hakemukset viimeistään viiden vuoden kuluessa toimivaltaisen viranomaisen myöntämästä ensimmäisestä luvasta. Tietosuoja voi joka tapauksessa olla voimassa enintään 13 vuotta. Vähäriskisten kasvinsuojeluaineiden tietosuoja voi joka tapauksessa olla voimassa enintään 15 vuotta.

Käsitteellä ”vähäinen käyttötarkoitus” tarkoitetaan kasvinsuojeluaineiden käyttöä osapuolen alueella sellaisiin kasveihin tai kasvit tuotteisiin, joita ei kasvateta yleisesti kyseisen osapuolen alueella tai joita kasvatetaan yleisesti poikkeukselliseen kasvinsuojelutarpeeseen vastaamiseksi.

- 5 Testi tai tutkimus on tietosuojan alainen myös, jos se on ollut välttämätön luvan uusimisen tai uudelleentarkastelun vuoksi. Siinä tapauksessa tietosuoja on voimassa 30 kuukautta.
- 6 Kumpikin osapuoli vahvistaa toimenpiteet, joilla hakija ja alueelle sijoittautuneet aiempien lupien haltijat veloitetaan jakamaan yksinoikeudellisia tietoja, siten että voidaan välttää selkärankaisilla eläimillä suoritettavien kokeiden toistaminen.

VII alajakso

Kasvilajikkeet

253 artikla

Kasvilajikkeet

- 1 Osapuolet suojaavat kasvinjalostajanoikeuksia uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen, jäljempänä UPOV-yleissopimus, mukaisesti, ottaen huomioon myös kyseisen yleissopimuksen 15 artiklassa tarkoitetut jalostajanoikeuksia koskevat poikkeukset, ja tekevät yhteistyötä edistääkseen ja soveltaakseen näitä oikeuksia.
- 2 Armenian tasavallan osalta tätä artiklaa sovelletaan viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta.

C jakso

Teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano

I alajakso

Yleiset määräykset

254 artikla

Yleiset velvollisuudet

- 1 Osapuolet vahvistavat TRIPS-sopimuksen ja varsinkin sen III osan mukaiset sitoumuksensa. Kumpikin osapuoli säätää tässä jaksossa määrätyistä täydentävistä toimenpiteistä, menettelyistä ja oikeussuojakeinoista, jotka ovat tarpeen teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanon varmistamiseksi. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava oikeudenmukaisia ja tasapuolisia, ne eivät saa olla turhan monimutkaisia tai kalliita eivätkä ne saa sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin.
- 2 Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja niitä on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja säädetään takeista niiden väärinkäytön estämiseksi.
- 3 Tämän jakson II alajaksossa teollis- ja tekijänoikeuksien käsite kattaa ainakin seuraavat oikeudet:
 - a) tekijänoikeus;
 - b) tekijänoikeuden lähioikeudet;
 - c) tietokannan valmistajan sui generis -oikeus;
 - d) puolijohdetuotteiden piirimallien luoja-oikeudet;
 - e) tavaramerkkioikeudet;
 - f) mallioikeudet;
 - g) patenttioikeudet, mukaan lukien lisäsuojatodistuksista johtuvat oikeudet;
 - h) maantieteelliset merkinnät;
 - i) hyödyllisyysmallioikeudet;
 - j) kasvinjalostajanoikeudet; ja
 - k) toiminimet, kun ne on suojattu yksinoikeudella asianomaisessa kansallisessa oikeudessa.

Liikesalaisuudet eivät kuulu tämän jakson soveltamisalaan. Liikesalaisuuksien täytäntöönpanosta määrätään 250 artiklassa.

255 artikla

Oikeutetut hakijat

HE 270/2018 vp

Kummankin osapuolen on myönnettävä oikeus pyytää tässä jaksossa ja TRIPS-sopimuksen III osassa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista

- a) sovellettavan lainsäädännön mukaisesti teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoille;
- b) kaikille muille henkilöille, joilla on oikeus käyttää näitä oikeuksia, erityisesti käyttöluvan haltijoille, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;
- c) sovellettavan lainsäädännön mukaisesti teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoiville elimille, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii; ja
- d) sovellettavan lainsäädännön mukaisesti alan edunvalvonnasta vastaaville elimille, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii.

II alajakso

Yksityisoikeudellinen täytäntöönpano

256 artikla

Toimenpiteet todistusaineiston suojaamiseksi

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että jo ennen pääasiaa koskevan käsittelyn aloittamista toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat sen osapuolen hakemuksesta, joka on esittänyt kohtuullisesti saatavissa olevaa todistusaineistoa tukeakseen väitteitään teollis- tai tekijänoikeutensa loukkaamisesta tai tällaisen loukkaamisen uhasta, määrätä nopeita ja tehokkaita väliaikaisia toimia väitettyyn loukkaamiseen liittyvän asiaankuuluvan todistusaineiston suojaamiseksi edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taa-taan.
- 2 Edellä 1 kohdassa tarkoitetut väliaikaiset toimenpiteet voivat sisältää riidanalaisten tavaroiden yksityiskohtaisen kuvaamisen ja mahdollisen näytteiden oton, tai riidanalaisten tavaroiden ja soveltuviissa tapauksissa näiden tavaroiden valmistuksessa tai jakelussa käytettyjen materiaalien ja välineiden sekä tavaroihin liittyvien asiakirjojen haltuunottamisen. Nämä toimenpiteet toteutetaan tarvittaessa toista osapuolta kuulematta, erityisesti jos mahdollisesta viiveestä voi koitua korvaamatonta haittaa oikeudenhaltijalle tai jos todistusaineiston hävittämisen vaara on ilmeinen. Toisella osapuolella on oikeus tulla kuulluksi kohtuullisessa ajassa.

257 artikla

Tiedonsaantioikeus

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkausta koskevan siviilioikeudellisen menettelyn yhteydessä kantajan perustellusta ja oikeasuhteisesta pyynnöstä määrätä, että teollis- tai tekijänoike-

uksia loukannut tai kuka tahansa muu henkilö, joka on oikeudenkäynnin osapuoli tai todistaja, antaa tietoja sellaisten tavaroiden tai palvelujen alkuperästä ja jakeluverkosta, jotka loukkaavat teollis- tai tekijänoikeutta.

Tässä kohdassa ”kuka tahansa muu henkilö” tarkoittaa henkilöä,

- a) jonka on todettu pitävän hallussaan riidanalaisia tavaroita kaupallisessa laajuudessa;
- b) joka on tavattu käyttämästä riidanalaisia palveluja kaupallisessa laajuudessa;
- c) jonka on todettu tarjoavan loukkaavassa toiminnassa käytettäviä palveluja kaupallisessa laajuudessa; tai
- d) jonka tässä kohdassa tarkoitettu henkilö on osoittanut osallistuneen kyseisten tavaroiden tuottamiseen, valmistukseen tai jakeluun tai näiden palvelujen tarjoamiseen.

Tässä kohdassa tarkoitettuihin tietoihin sisältyvät tapauksen mukaan

- a) tuotteen tai palvelujen tuottajien, valmistajien, jakelijoiden, toimittajien ja muiden aikaisempien haltijoiden sekä aiottujen tukku- ja vähittäiskauppiaiden nimet ja osoitteet; ja
 - b) tiedot tuotettujen, valmistettujen, toimitettujen, vastaanotettujen tai tilattujen tavaroiden taikka palveluiden määrästä sekä kyseisistä tavaroista tai palveluista saaduista hinnoista.
- 2 Tätä artiklaa sovelletaan rajoittamatta soveltamasta muita laissa annettuja säännöksiä, jotka
- a) antavat oikeuden haltijalle oikeuden saaja laajempia tietoja;
 - b) koskevat tämän artiklan nojalla ilmoitettujen tietojen käyttöä siviili- tai rikosoikeudellisessa menettelyssä;
 - c) koskevat vastuuta tiedonsaantioikeuden väärinkäytöstä;
 - d) antavat mahdollisuuden kieltäytyä antamasta sellaisia tietoja, jotka pakottaisivat 1 kohdassa tarkoitettun henkilön myöntämään oman tai lähisukulaisensa osallistumisen teollis- tai tekijänoikeuden loukkaukseen; tai
 - e) koskevat tietolähteiden luottamuksellisuuden suojaa tai henkilötietojen käsittelyä.

258 artikla

Turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteet

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaiset voivat hakijan pyynnöstä määrätä väitetyille oikeudenloukkaajalle osoitetun väliaikaisen kiellon, jonka tarkoituksena on estää teollis- tai tekijänoikeuden välittömät loukkaukset. Oikeusviranomaiset voi-

HE 270/2018 vp

vat myös kieltää väliaikaisesti ja, jos kansallinen lainsäädäntö sen mahdollistaa, tarvittaessa uhkasakon uhalla kyseisen oikeuden väitettyjen loukkausten jatkamisen tai asettaa jatkamisen ehdoksi oikeudenhaltijalle kuuluvan korvauksen takaamiseen tarkoitetut vakuudet. Väliaikainen kieltö voidaan määrätä samoin edellytyksin välittäjälle, jonka palveluja kolmas osapuoli käyttää loukatakseen teollis- tai tekijänoikeutta.

- 2 Väliaikaisella kiellolla voidaan myös määrätä takavarikoitaviksi tai luovutettaviksi sellaiset tavarat, joiden epäillään loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, jotta voidaan estää niiden saattaminen markkinointikanaviin tai levittäminen markkinointikanavia pitkin.
- 3 Kaupallisessa laajuudessa tehtyjen loukkausten osalta kumpikin osapuoli varmistaa, että jos vahingon kärsinyt osapuoli osoittaa olosuhteet, jotka saattavat uhata vahingonkorvauksen maksamista, että oikeusviranomaiset voivat määrätä väitetyt loukkaajan irtainta ja kiinteää omaisuutta asetettavaksi hukkaamiskieltoon sekä myös tämän pankkitilit ja muut varat jäädytettäväksi. Tässä tarkoituksessa toimivaltaiset viranomaiset voivat määrätä esitettäväksi pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja tai asianmukaisen pääsyn asiaankuuluviin tietoihin.

259 artikla

Korjaavat toimenpiteet

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat hakijan pyynnöstä, oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta kuuluvia vahingonkorvauksia rajoittamatta ja ilman minkäänlaista korvausta, määrätä sellaiset tavarat, joiden ne ovat todenneet loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, vähintään poistettavaksi lopullisesti markkinointikanavasta tai hävitettäväksi. Toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat tarvittaessa määrätä hävitettäväksi myös näiden tavaroiden luomisessa tai valmistuksessa pääasiassa käytetyt materiaalit ja välineet.
- 2 Osapuolten oikeusviranomaisilla on oltava valtuudet määrätä, että 1 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden toteutetaan oikeudenloukkaajan kustannuksella, jollei tämän esteeksi vedota erityisiin syihin.

260 artikla

Kieltotuomiot

Kumpikin osapuoli varmistaa, että kun teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen toteava oikeuden päätös on tehty, oikeusviranomaiset voivat antaa loukkaajaa vastaan sekä sellaista välittäjää vastaan, jonka palveluja kolmas osapuoli käyttää teollis- ja tekijänoikeuden loukkaamiseksi, kieltotuomion, jonka tarkoituksena on kieltää loukkauksen jatkaminen.

261 artikla

Vaihtoehtoiset toimenpiteet

Osapuoli voi säätää, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat soveltuviissa tapauksissa määrätä sen henkilön pyynnöstä, johon 259 tai 260 artiklassa määrätty toimenpiteet voivat kohdistua, että vahingon kärsineelle osapuolelle maksetaan kyseisissä kahdessa artiklassa mainittujen toimenpiteiden soveltamisen sijasta rahallinen hyvitys. Rahallinen hyvitys voidaan maksaa, jos toimenpiteiden kohteena oleva henkilö on toiminut ilman tuottamusta tai laiminlyöntiä ja jos 259 ja 260 artiklassa määrättyjen toimenpiteiden täytäntöönpano aiheuttaisi tälle henkilölle suhteetonta vahinkoa ja jos vahingon kärsineelle osapuolelle maksettavaa rahallista hyvitystä voidaan kohtuudella pitää tyydyttävänä.

262 artikla

Vahingonkorvaukset

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaiset määräävät vahingon kärsineen osapuolen hakemuksesta loukkaajan, joka tiesi tai jonka olisi perustellusti pitänyt tietää ryhtyneensä loukkaavaan tekoon, maksamaan oikeudenhaltijalle vahingonkorvauksen, joka vastaa tälle loukkauksen johdosta koitunutta tosiasiallista vahinkoa. Vahvistaessaan vahingonkorvauksen oikeusviranomaisten on
 - a) otettava huomioon kaikki asianmukaiset näkökohdat, kuten vahingon kärsineelle osapuolelle aiheutuneet kielteiset taloudelliset seuraukset, saamatta jäänyt voitto mukaan lukien, loukkaajan saama perusteeton etu ja soveltuviissa tapauksissa muita kuin taloudellisia tekijöitä, kuten oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta aiheutunut aineeton vahinko; tai
 - b) ne voivat vaihtoehtona a alakohdalle määrittää soveltuviissa tapauksissa vahingonkorvauksen kiinteänä määränä esimerkiksi vähintään niiden rojaltien tai maksujen määrän perusteella, jotka oikeudenloukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos se olisi pyytänyt lupaa kyseisen teollis- tai tekijänoikeuden käyttöön.
- 2 Jos oikeudenloukkaaja ei ole tietoisesti ryhtynyt loukkaavaan tekoon tai ryhtyi loukkaavaan tekoon ilman, että hänen olisi perustellusti pitänyt tietää ryhtyvänsä siihen, osapuoli voi säätää, että oikeusviranomaiset voivat määrätä voitot perittäviksi takaisin loukatulle osapuolelle tai maksettavaksi vahingonkorvauksen, joka voi olla ennalta määrätty.

263 artikla

Oikeudenkäyntikulut

Kumpikin osapuoli varmistaa, että kohtuulliset ja oikeasuhteiset oikeudenkäyntikulut ja muut oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta.

264 artikla

Tuomioistuinten päätösten julkistaminen

Kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen johdosta nostetun kanteen yhteydessä määrätä kantajan pyynnöstä ja loukkaajan kustannuksella toteutettaviksi soveltuvia toimenpiteitä päätöstä koskevien tietojen levittämiseksi, mukaan lukien päätöksen julkistaminen ja sen julkaiseminen kokonaan tai osittain.

265 artikla

Olettama tekijänoikeudesta

Osapuolet tunnustavat, että tässä jaksossa määrättyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja sovellettaessa riittää, että kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijän nimi on tavannukaisella tavalla ilmoitettu teoksessa, jotta häntä voidaan pitää tekijänä ja sen johdosta oikeutettuna ajamaan kannetta tekijänoikeutensa loukkaamisesta, jollei toisin osoiteta.

III alajakso

Tullivalvonta

266 artikla

Tullivalvonta

- 1 Kun rajatoimenpiteitä sovelletaan teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoon, kumpikin osapuoli varmistaa toimenpiteiden olevan GATT 1994 -sopimuksen ja TRIPS-sopimuksen velvoitteidensa mukaiset.
- 2 Teollis- ja tekijänoikeuksien tehokkaan suojan varmistamiseksi kummankin osapuolen tullialueella osapuolten asianomaiset tulliviranomaiset noudattavat erilaisia lähestymistapoja sellaisten lähetysten tunnistamiseksi, jotka sisältävät tavaroita, joiden epäillään loukkaavan 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuja teollis- tai tekijänoikeuksia. Näihin lähestymistapoihin sisältyy riskianalyysitekniikoita, jotka perustuvat muun muassa oikeudenhaltijoiden antamiin tietoihin, hankittuun tiedustelutietoon ja rahdin tarkastukseen.
- 3 Kummankin osapuolen tulliviranomaiset ryhtyvät oikeudenhaltijan pyynnöstä toimiin keskeyttääkseen tullivalvonnassa olevien tavaroiden luovutuksen tai ottaakseen ne haltuun, jos näiden tavaroiden epäillään loukkaavan tavaramerkkiä, tekijänoikeutta ja lähioikeuksia, maantieteellisiä merkintöjä, patenteja, hyödyllisyysmallioikeuksia, teollismallioikeuksia, integroitujen piirien piirimallia tai kasvinjalostajanoikeuksia.
- 4 Viimeistään kolmen vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta osapuolet käynnistävät neuvottelut niiden asianomaisten tulliviranomaisten oikeuksista ryhtyä omasta aloitteestaan toimiin keskeyttääkseen tullivalvonnassa olevien tavaroiden luovutuksen tai ottaakseen ne haltuun, jos näiden tavaroiden epäillään loukkaavan tavaramerkkiä, tekijänoikeutta ja lähioikeuksia, maantieteellisiä merkintöjä, patenteja, hyödyllisyysmallioikeuksia, teollismallioikeuksia integroitujen piirien piirimallia tai kasvinjalostajanoikeuksia.

HE 270/2018 vp

- 5 Sen estämättä, mitä 3 kohdassa määrätään, osapuoli voi päättää soveltaa tällaisia toimenpiteitä sellaisten tavaroiden tuontiin, jotka oikeudenhaltija saattaa markkinoille toisessa maassa tai jotka saatetaan markkinoille toisessa maassa tämän suostumuksella, mutta osapuolella ei ole velvollisuutta toimia näin.
- 6 Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä sellaisten tavaroiden kansainvälisen kaupan osalta, joiden epäillään loukkaavan teollis- tai tekijänoikeuksia. Osapuolet perustavat tätä varten tullihallintoihinsa yhteyspisteet ja ilmoittavat niistä toiselle osapuolelle. Tällaisen yhteistyön puitteissa vaihdetaan tietoja, jotka koskevat mekanismeja tietojen saamiseksi oikeudenhaltijoilta, sekä parhaita käytäntöjä ja kokemuksia, jotka liittyvät riskinhallintastrategioihin, samoin kuin tietoja, joiden avulla voidaan tunnistaa läheyykset, joiden epäillään sisältävän oikeutta loukkaavia tavaroita. Kaikessa tietojenvaihdossa kunnioitetaan kummankin osapuolen alueella henkilötietojen suojaamiseen sovellettavia määräyksiä kaikilta osin.
- 7 Teollis- ja tekijänoikeuksien tullivalvontaan sovelletaan keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevaa pöytäkirjaa II, sanotun kuitenkaan rajoittamatta muita yhteistyömuotoja.
- 8 Edellä 126 artiklassa tarkoitettu tulliasioden alakomitea toimii tämän jakson asianmukaisen toiminnan ja täytäntöönpanon varmistamisesta vastaavana komiteana, määrittää painopistealueet ja määrää riittävästä menettelyistä molempien osapuolten toimivaltaisten viranomaisten väliselle yhteistyölle, sanotun kuitenkaan rajoittamatta kumppanuuskomitean yleistä toimivaltaa.

IV alajakso

Muut valvontamenettelyt

267 artikla

Käytännesäännöt

Kumpikin osapuoli edistää

- a) teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen tähtäävien käytännesääntöjen laatimista ammattialan tai ammatillisten järjestöjen tai -liittojen toimesta; ja
- b) käytännesääntöjen luonnosten ja kyseisten käytännesääntöjen soveltamista koskevien arviointien toimittamista kummankin osapuolen toimivaltaisille viranomaisille.

268 artikla

Yhteistyö

- 1 Osapuolet tekevät yhteistyötä tukeakseen tämän luvun mukaisten sitoumusten ja velvoitteiden täytäntöönpanoa.

- 2 Osapuolten välinen yhteistyö koskee muun muassa seuraavia toimintoja:
- a) tietojen vaihto teollis- ja tekijänoikeuksia sekä suojele- ja täytäntöönpanosääntöjä koskevasta oikeudellisesta kehyksestä sekä kyseisten alojen lainsäädännön kehittämisestä saatujen kokemusten vaihto Euroopan unionin ja Armenian tasavallan välillä;
 - b) teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanosta saatujen kokemusten ja tietojen vaihto;
 - c) tulliviranomaisten, poliisin sekä hallinto- ja oikeuselinten keskushallinnon tasolla ja sen alapuolella suorittamasta teollis- ja tekijänoikeuksien valvonnasta saatujen kokemusten vaihto;
 - d) toimien koordinointi väärennetyjen tavaroiden viennin estämiseksi, myös kolmansien maiden kanssa;
 - e) valmiuksien parantaminen ja henkilöstön vaihto ja koulutus;
 - f) teollis- ja tekijänoikeuksia koskeva tiedotus sekä tietojen levittäminen, myös liike-elämälle ja kansalaisyhteiskunnalle, sekä yleisen tietoisuuden lisääminen teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvistä aiheista kuluttajien ja oikeudenhaltijoiden keskuudessa;
 - g) institutionaalisen yhteistyön kehittäminen esimerkiksi teollis- ja tekijänoikeuksista vastaavien molempien osapuolten virastojen välillä; ja
 - h) suurelle yleisölle suunnattujen teollis- ja tekijänoikeuspolitiikkaa koskevien tiedotus- ja koulutusaloitteiden aktiivinen edistäminen, mukaan lukien tehokkaiden strategioiden laatiminen tärkeimpien kohderyhmien tunnistamiseksi ja tiedotusohjelmien luominen kuluttajien ja tiedotusvälineiden tietoisuuden parantamiseksi teollis- ja tekijänoikeuksien rikkomisen vaikutuksista, kuten terveys- ja turvallisuusriskeistä ja yhteyksistä järjestäytyneeseen rikollisuuteen.
- 3 Rajoittamatta 1 ja 2 kohdan soveltamista ja niitä täydentäen osapuolet ylläpitävät tarvittaessa teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa tehokasta vuoropuhelua, jonka aiheena ovat tässä luvussa tarkoitettujen teollis- ja tekijänoikeuksien suojelun ja täytäntöönpanon kannalta olennaiset asiat sekä muut olennaiset asiat.

8 LUKU

Julkiset hankinnat

269 artikla

Suhde WTO:n julkisia hankintoja koskevaan sopimukseen

Osapuolet vahvistavat vuoden 2012 tarkistetun julkisia hankintoja koskevan sopimuksen²⁶, jäljempänä ”WTO:n julkisia hankintoja koskeva sopimus”, mukaiset keskinäiset oikeutensa ja

HE 270/2018 vp

velvollisuutensa. Nämä WTO:n julkisia hankintoja koskevassa sopimuksessa vahvistetut oikeudet ja velvollisuudet, mukaan lukien kumpaakin osapuolta koskevat eritelmät, jotka on esitetty niitä vastaavissa alaliitteen I liitteissä, otetaan osaksi tätä sopimusta, ja niihin sovelletaan 13 luvussa määrättyä kahdenvälistä riitojenratkaisumenettelyä.

270 artikla

Lisäsoveltamisala

- 1 Osapuolet soveltavat WTO:n julkisia hankintoja koskevan sopimuksen I–IV, VI–XV, XVI.1–XVI.3, XVII ja XVIII artiklan määräyksiä soveltuvien osin tämän sopimuksen liitteeseen XI sisältyviin hankintoihin.
- 2 Kumppanuuskomitea voi päättää muuttaa tämän sopimuksen liitettä XI. Menettelyssä, jossa osapuoli tekee kyseiseen liitteeseen muutoksia tai oikaisuja, osapuolet soveltavat soveltuvien osin WTO:n julkisia hankintoja koskevan sopimuksen XIX artiklan määräyksiä, ja lisäksi edellytetään, että ilmoitukset tehdään suoraan toiselle osapuolelle ja riitojen ratkaisemisen tulkitaan viittaavan 13 lukuun.

271 artikla

Lisäsäännöt

Osapuolet soveltavat hankintoihin, jotka sisältyvät WTO:n julkisia hankintoja koskevan sopimuksen alaliitteen I niitä koskeviin liitteisiin, ja tämän sopimuksen liitteeseen XI sisältyviin hankintoihin seuraavia lisäsääntöjä:

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että kaikki aiottua hankintaa koskevat ilmoitukset ovat suoraan saatavilla sähköisesti ja maksutta yhdestä paikasta internetissä. Lisäksi ilmoitukset voidaan myös julkaista soveltuvassa paperijulkaisussa. Tällaista julkaisuvälinettä on levitettävä laajasti, ja kyseisten ilmoitusten on oltava helposti yleisön saatavilla ainakin ilmoituksessa ilmoitetun ajanjakson päättymiseen saakka.
- 2 Kumpikin osapuoli varmistaa, että WTO:n julkisia hankintoja koskevan sopimuksen XVIII artiklassa määriteltyjen muutoksenhakumenettelyiden osalta toteutetuilla toimenpiteillä annetaan tarvittavat valtuudet
 - a) toteuttaa mahdollisimman pian välitoimimenettelyjen avulla väliaikaisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on korjata väitetty rikkomus tai estää asianomaisiin etuihin kohdistuvat lisävahingot, mukaan lukien toimenpiteet julkisen hankintamenettelyn taikka hankintaviranomaisen tekemän päätöksen täytäntöönpanon keskeyttämiseksi tai keskeyttämisen varmistamiseksi;
 - b) kumota lainvastaisesti tehdyt päätökset tai varmistaa niiden kumoaminen, mukaan lukien aiottua tai suunniteltua hankintaa koskevassa julkaisussa, sopimusasiakirjoissa tai missä tahansa muussa hankintamenettelyyn liittyvässä asiakirjassa olevien syrjintää aiheuttavien teknisten, taloudellisten tai rahoitusta koskevien eritelmien poistaminen; ja
 - c) määrätä virheellisestä menettelystä kärsineelle vahingonkorvausta.

HE 270/2018 vp

- 3 Hankintapäätöksen muutoksenhaun osalta kumpikin osapuoli varmistaa, että hankintaviranomainen ei voi tehdä sopimusta ennen kuin muutoksenhakuelin on antanut päätöksensä väliaikaisia toimenpiteitä tai muutoksenhakua koskevasta hakemuksesta. Keskeytystä ei lopeteta ennen 6 kohdassa tarkoitetun odotusajan päättymistä.
- 4 Kumpikin osapuoli varmistaa, että muutoksenhakumenettelyistä vastaavien elinten päätökset voidaan panna täytäntöön tehokkaasti.
- 5 Riippumattomien muutoksenhakuelinten jäsenistössä ei saa olla hankintaviranomaisen edustajia.

Silloin, kun muutoksenhakumenettelyistä vastaavat elimet eivät ole luonteeltaan tuomioistuuja, kumpikin osapuoli varmistaa seuraavat seikat:

- a) elinten päätökset on aina perusteltava kirjallisesti;
 - b) riippumattoman muutoksenhakuelimen väitettyihin laittomiin toimenpiteisiin tai väitettyihin virheisiin sille annettujen valtuuksien käytössä voidaan hakea muutosta oikeusteitse tai toisessa
 - c) riippumattomassa elimessä, joka on tuomioistuin ja riippumaton hankintaviranomaisesta ja muutoksenhakuelimestä;
 - d) tällaisen riippumattoman elimen jäsenet on nimitettävä ja vapautettava tehtävistään samoin ehdoin kuin tuomioistuimen jäsenet niiltä osin kuin ehdot koskevat nimittävää viranomaista, toimikauden pituutta ja erottamista;
 - e) ainakin tällaisen riippumattoman elimen puheenjohtajalla on oltava sama oikeudellinen ja ammatillinen pätevyys kuin tuomioistuimen jäsenillä; sekä
 - f) riippumaton elin noudattaa päätöksenteossaan menettelyä, jossa molempia osapuolia kuullaan, ja nämä päätökset ovat kummankin osapuolen määrittelemien keinoin oikeudellisesti sitovia.
- 6 Hankintaviranomainen ei voi tehdä sopimusta tämän luvun soveltamisalaan kuuluvan hankintapäätöksen perusteella ennen odotusajan päättymistä:
 - a) odotusaika kestää vähintään kymmenen kalenteripäivää ja alkaa seuraavana päivänä siitä, kun hankintapäätös on lähetetty asianomaisille tarjoajille ja ehdokkaille, jos ilmoitus tehdään faksilla taikka sähköisesti; tai
 - b) mikäli viestintään käytetään muita välineitä, odotusaika kestää joko vähintään 15 kalenteripäivää ja alkaa seuraavana päivänä siitä, kun hankintapäätös on lähetetty asianomaisille tarjoajille ja ehdokkaille, tai se kestää vähintään kymmenen kalenteripäivää ja alkaa seuraavana päivänä siitä, kun hankintapäätös on vastaanotettu. Vaihtoehtoisesti osapuoli voi säätää, että odotusaika alkaa siitä, kun hankintapäätös on julkaistu sähköisesti ja maksutta WTO:n julkisia hankintoja koskevan sopimuksen XVI.2 artiklan mukaisesti.

Tarjoajat on katsottava asianomaisiksi, jos tarjoajia ei ole vielä lopullisesti suljettu pois. Poissulkeminen katsotaan lopulliseksi, jos siitä on ilmoitettu asianomaisille tar-

joajille ja jos riippumaton muutoksenhakuelin on todennut poissulkemisen lailliseksi tai jos poissulkemiseen ei voida enää hakea muutosta. Ehdokkaat on katsottava asianomaisiksi, jos hankintaviranomainen ei ole saattanut niiden tekemän hakemuksen hylkäämistä koskevia tietoja asianomaisten tarjoajien saataville ennen hankintapäätöksen ilmoittamista.

- 7 Osapuoli voi säätää, että 6 kohdan ensimmäisen alakohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuja odotusaikoja ei sovelleta seuraavissa tapauksissa:
- a) jos ainoa 6 kohdan kolmannessa alakohdassa tarkoitettu asianomainen tarjoaja on tarjoaja, jolle hankintasopimus on päätetty antaa, ja jos muita asianomaisia ehdokkaita ei ole;
 - b) jos sopimus perustuu puitesopimukseen; ja
 - c) jos tietty sopimus perustuu dynaamiseen hankintajärjestelmään.
- 8 Mikäli hankintaviranomainen on myöntänyt sopimuksen luvattomasti julkaisematta hankintailmoitusta, kumpikin osapuoli varmistaa, että hankintaviranomaisesta riippumaton muutoksenhakuelin tai tuomioistuin katsoo sopimuksen pätemättömäksi tai sen pätemättömyys perustuu tällaisen elimen tekemään päätökseen.

Sopimuksen pätemättömäksi katsomisesta johtuvat seuraukset on määriteltävä kummankin osapuolen lainsäädännössä, jossa säädetään kaikkien sopimusvelvoitteiden taannehtivasta peruuttamisesta taikka vielä täyttämättömien velvoitteiden peruuttamisesta. Jälkimmäisessä tapauksessa kumpikin osapuoli säätää muiden seuraamusten soveltamisesta.

- 9 Osapuoli voi säätää, että muutoksenhakuelimen tai tuomioistuimen ei tarvitse katsoa sopimusta pätemättömäksi, vaikka sopimus olisi myönnetty laittomasti, mikäli muutoksenhakuelin tai tuomioistuin kaikki asiaan vaikuttavat seikat tutkittuaan toteaa, että yleiseen etuun liittyvät pakottavat syyt vaativat sopimuksen vaikutusten voimassa pysymistä. Tässä tapauksessa kumpikin osapuoli säätää vaihtoehtoisista seuraamuksista.
- 10 Kumpikin osapuoli varmistaa, että toisen osapuolen palveluntarjoajat, jotka harjoittavat liiketoimintaa sen alueella perustamansa, hankkimansa tai ylläpitämänsä oikeushenkilön kautta, saavat kansallisen kohtelun kaikissa osapuolen alueellaan toteutetuissa julkisissa hankinnoissa. Tätä veloitetta sovelletaan riippumatta siitä, sisältyykö hankinta osapuolten WTO:n julkisia hankintoja koskevan sopimuksen alaliitteen I liitteisiin vai tämän sopimuksen liitteeseen XI.

WTO:n julkisia hankintoja koskevan sopimuksen III artiklassa säädettyjä yleisiä poikkeuksia sovelletaan.

9 LUKU

Kauppa ja kestävä kehitys

272 artikla

Tavoitteet ja soveltamisala

1. Osapuolet palauttavat mieliin YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin Agenda 21 -asiakirjan vuodelta 1992, ILO:n julistuksen työelämän peruseriaa- ja oikeuksista vuodelta 1998, kestävästä kehityksestä koskevan Johannesburgin täytäntöönpanosuunnitelman vuodelta 2002, YK:n talous- ja sosiaalineuvoston kokouksen ministeritason julkilausuman vuodelta 2006, joka koskee tuottavaa täystyöllisyyttä ja ihmisarvoista työtä kaikille edistävän ympäristön luomista kansallisella ja kansainvälisellä tasolla sekä sen vaikutusta kestävään kehitykseen, ILO:n julistuksen sosiaalisesti oikeudenmukaisesta globalisaatiosta vuodelta 2008, YK:n kestävästä kehityksestä koskevan konferenssin päätössiakirjan vuodelta 2012 (”Tulevaisuus, jota tavoittelemme”) ja YK:n vuonna 2015 hyväksytyn kestävästä kehityksestä toimintaohjelman Agenda 2030. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa edistää kansainvälisen kaupan kehittämistä niin, että edistetään pyrkimystä kestävään kehitykseen ja nykyisten ja tulevien sukupolvien hyvinvointiin, ja varmistaa, että tämä tavoite sisältyy niiden kauppasuhteisiin ja otetaan huomioon kauppasuhteiden kaikilla tasoilla.
2. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa pyrkiä kohti kestävästä kehityksestä, jonka pilarit – taloudellinen ja sosiaalinen kehitys sekä ympäristönsuojelu – ovat toisistaan riippuvaisia ja toisiaan vahvistavia. Ne korostavat, että on hyödyllistä huomioida kauppaan liittyvät työ- ja ympäristökysymykset osana kaupan ja kestävästä kehityksestä globaalia lähestymistapaa.
3. Kun tässä luvussa viitataan ”työhön”, siihen sisältyvät kysymykset, jotka ovat merkityksellisiä ILO:n strategisten tavoitteiden kannalta – ihmisarvoisen työn toimintaohjelma ilmaistaan näissä tavoitteissa, joista on sovittu ILO:n vuoden 2008 julistuksessa sosiaalisesti oikeudenmukaisesta globalisaatiosta.

273 artikla

Oikeus sääntelyyn ja suojelun tasot

Osapuolet tunnustavat kummankin osapuolen oikeuden määrittellä kestävästä kehityksestä koskevat politiikkansa ja painopisteensä, vahvistaa omat kansalliset ympäristön- ja työsuojelun tasonsa ja antaa niiden mukaisesti asiaa koskevaa lainsäädäntöä ja ottaa käyttöön asiaa koskevia politiikkoja sekä muuttaa niitä tavalla, joka vastaa sen sitoutumista tämän sopimuksen 274 ja 275 artiklassa tarkoitettuihin kansainvälisesti tunnustettuihin normeihin ja sopimukseen, ja kumpikin osapuoli pyrkii varmistamaan, että sen lainsäädännössä ja politiikoissa turvataan korkea ympäristön- ja työsuojelun taso ja kannustetaan siihen, ja pyrkii jatkamaan lainsäädäntönsä ja politiikkojensa sekä niihin perustuvien suojelun tasojen parantamista.

274 artikla

Kansainväliset työelämää koskevat normit ja sopimukset

- 1 Osapuolet tunnustavat, että tuottava täystyöllisyys ja ihmisarvoisen työn tarjoaminen kaikille ovat keskeisiä osatekijöitä globalisaatioprosessin hallitsemisessa, ja vahvistavat sitoumuksensa edistää kansainvälisen kaupan kehitystä tavalla, joka tukee tuottavaa täystyöllisyyttä ja ihmisarvoisen työn tarjoamista kaikille. Osapuolet sitoutuvat tältä osin keskustelemaan keskenään ja tekemään yhteistyötä asianmukaisella tavalla molemmille tärkeissä kauppaan liittyvissä työelämän kysymyksissä.

- 2 Niiden velvoitteiden mukaisesti, jotka niillä on ILO:n jäseninä, ja työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista vuonna 1998 annetun ILO:n julistuksen ja sen seurantamekanismin mukaisesti osapuolet sitoutuvat noudattamaan, edistämään ja toteuttamaan lainsäädännössään ja menettelytavoissaan ja koko alueellaan keskeisiin ILO:n yleissopimuksiin ja näiden yleissopimusten pöytäkirjoihin kirjattuja kansainvälisesti tunnustettuja työelämän perusnormeja, joista mainitaan tässä erityisesti
 - a) järjestäytymisoikeus ja kollektiivisen neuvotteluoikeuden tosiasiallinen tunnustaminen;
 - b) kaikenlaisen pakkotyön poistaminen;
 - c) lapsityövoiman käytön tosiasiallinen poistaminen; ja
 - d) työmarkkinoilla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä esiintyvän syrjinnän poistaminen.
- 3 Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa panemaan lainsäädännössään ja menettelytavoissaan tehokkaasti täytäntöön jäsenvaltioiden ja Armenian tasavallan ratifioimat ILO:n keskeiset, tärkeimmät ja muut yleissopimukset sekä näiden yleissopimusten pöytäkirjat.
- 4 Osapuolten on lisäksi harkittava vielä ratifioimattomien ILO:n ajantasaisiksi luokittelien tärkeiden ja muiden yleissopimusten ratifioimista. Osapuolet vaihtavat tältä osin säännöllisesti tietoja tilanteestaan ja edistymisestään ratifiointiprosessissa.
- 5 Osapuolet tunnustavat, että työelämän perusperiaatteiden ja -oikeuksien loukkaamiseen ei voida vedota eikä sitä voida muutenkaan käyttää oikeutettuna kilpailuetuna ja ettei työelämää koskevia normeja saa käyttää kaupassa protektionistisiin tarkoituksiin.

275 artikla

Kansainvälinen ympäristöhallinto ja kansainväliset ympäristösopimukset

- 1 Osapuolet tunnustavat kansainvälisen ympäristöhallinnon ja sopimusten merkityksen kansainvälisen yhteisön vastauksena maailmanlaajuisiin tai alueellisiin ympäristöongelmiin ja korostavat tarvetta kaupan ja ympäristönäkökohtien keskinäiseen täydentävyyteen. Osapuolet sitoutuvat tältä osin keskustelemaan ja tekemään yhteistyötä asianmukaisella tavalla kauppaan liittyviä ympäristökysymyksiä koskevissa neuvotteluissa ja muissa kauppaan liittyvissä molemmille tärkeissä ympäristöasioissa.
- 2 Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa panemaan tehokkaasti täytäntöön lainsäädännössään ja menettelytavoissaan monenväliset ympäristösopimukset, joiden osapuolia ne ovat.
- 3 Osapuolet vaihtavat keskenään säännöllisesti tietoja tilanteestaan ja edistymisestään monenvälisten ympäristösopimusten tai tällaisia sopimuksia koskevien muutosten ratifioinnissa.

- 4 Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa panna täytäntöön Yhdistyneiden kansakuntien ilmastomuutosta koskevan vuoden 1992 puitesopimuksen, jäljempänä ”UNFCCC”, siihen liittyvän vuoden 1998 Kioton pöytäkirjan ja vuoden 2015 Pariisin sopimuksen ja pyrkiä saavuttamaan näissä sopimuksissa asetetut tavoitteet. Ne ovat sitoutuneet tekemään yhteistyötä UNFCCC:n monenvälisen sääntöperusteisen järjestelmän vahvistamiseksi ja kansainvälisen ilmastomuutoskehityksen kehittämiseksi edelleen ja panemiseksi täytäntöön UNFCCC:n ja siihen liittyvien sopimusten ja päätösten mukaisesti.
- 5 Tämän sopimuksen määräykset eivät estä osapuolia ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa toimenpiteitä monenvälisten ympäristösopimusten, joiden osapuolia ne ovat, täytäntöönpanemiseksi edellyttäen, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään osapuolten välillä tai kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

276 artikla

Kestävää kehitystä edistävä kauppa ja investointitoiminta

Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa edistämään kaupan vaikutusta kestävä kehityksen saavuttamiseen sen taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristönäkökohtien osalta. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi osapuolet

- a) tunnustavat työelämän perusnormien ja ihmisarvoisen työn mahdollisen myönteisen vaikutuksen talouden tehokkuuden, innovaatioiden ja tuottavuuden kannalta ja pyrkivät lisäämään johdonmukaisuutta kauppapolitiikkojen ja työelämää koskevien politiikkojen välillä;
- b) pyrkivät helpottamaan ja edistämään ympäristöhyödykkeiden ja -palvelujen kauppaa sekä niihin tehtäviä investointeja muun muassa pyrkimällä poistamaan niihin liittyviä tullien ulkopuolisia esteitä;
- c) pyrkivät helpottamaan kaupan tai investointien esteiden poistamista sellaisten tavaroiden ja palvelujen osalta, joilla on erityistä merkitystä ilmastomuutoksen hillitsemisen ja siihen sopeutumisen kannalta, kuten esimerkiksi kestävään ja uusiutuvaan energiaan liittyvien ja energiatehokkaiden tuotteiden ja palveluiden osalta, muun muassa seuraavilla tavoilla:
 - i) parhaiden saatavilla olevien teknologioiden käyttöönottoa edistävien poliittisten toimintakehysten laatiminen;
 - ii) ympäristön ja talouden tarpeita vastaavien normien edistäminen; ja
 - iii) kaupan teknisten esteiden vähentäminen;
- a) sopivat edistävänsä sellaisten tavaroiden kauppaa, jotka parantavat sosiaalisia oloja ja edistävät ympäristön kannalta kestäviä käytäntöjä, mukaan lukien tavarat, jotka kuuluvat kestävyuden takaaviin vapaaehtoisin järjestelmiin, joita ovat esimerkiksi reilun ja eettisen kaupan järjestelmät ja ympäristömerkit; ja

- b) sopivat edistävänsä yritysten sosiaalista vastuuta muun muassa vaihtamalla tietoja ja kokemuksia parhaista toimintatavoista. Osapuolet viittaavat tältä osin asianomaisiin kansainvälisesti tunnustettuihin periaatteisiin ja ohjeisiin, joita ovat muun muassa OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, YK:n Global Compact -aloite ja ILO:n vuoden 1977 kolmikantainen periaatejulistus, joka koskee monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa.

277 artikla

Biologinen monimuotoisuus

- 1 Osapuolet tunnustavat, että biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön varmistaminen on keskeinen tekijä kestävän kehityksen saavuttamisessa, ja vahvistavat sitoutumisensa biologisen monimuotoisuuden suojeluun ja kestävään käyttöön biologista monimuotoisuutta koskevan vuoden 1992 yleissopimuksen ja siihen liittyvien ratifioitujen pöytäkirjojen, biologista monimuotoisuutta koskevan strategisen suunnitelman, luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskevan vuoden 1973 yleissopimuksen, jäljempänä ”CITES-sopimus”, ja muiden sellaisten asiaan kuuluvien kansainvälisten välineiden mukaisesti, joiden sopimuspuolia ne ovat.
- 2 Tämän vuoksi osapuolet
 - a) edistävät luonnonvarojen kestävää käyttöä ja vaalivat biologisen monimuotoisuuden suojelua kaupankäynnissään;
 - b) vaihtavat tietoja toimista, jotka koskevat sellaisten luonnonvarojen hyödyntävien tuotteiden kauppaa, joilla pyritään pysäyttämään biologisen monimuotoisuuden häviäminen ja vähentämään biologiseen monimuotoisuuteen kohdistuvia paineita, ja tekevät tarvittaessa yhteistyötä politiikkojensa vaikutuksen maksimoimiseksi ja niiden keskinäisen täydentävyyden varmistamiseksi;
 - c) pyrkivät sisällyttämään CITES-sopimuksen alaliitteisiin lajeja, jotka täyttävät CITES-sopimuksessa tällaiselle sisällyttämiselle asetetut kriteerit;
 - d) hyväksyvät ja toteuttavat tehokkaita toimenpiteitä luonnonvaraisiin eläimiin ja kasveihin perustuvien tuotteiden, mukaan lukien CITES-sopimuksessa suojellut lajit, laittoman kaupan torjumiseksi ja tekevät yhteistyötä tällaisen laittoman kaupan torjunnassa; ja
 - e) tekevät yhteistyötä alueellisesti ja maailmanlaajuisesti edistääkseen seuraavia tavoitteita:
 - i) luonnon tai maatalouden ekosysteemien biologisen monimuotoisuuden, mukaan lukien uhanalaiset lajit ja niiden elinympäristö, luonnonsuojelualueet ja geneettinen monimuotoisuus, suojelu ja kestävä käyttö;
 - ii) ekosysteemien elvyttäminen sekä elävien ja elottomien luonnonvarojen tai ekosysteemien käytöstä johtuvien kielteisten ympäristövaikutusten poistaminen tai vähentäminen; ja

- iii) geenivarojen käyttäminen ja niiden käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukainen ja tasapuolinen jakaminen.

278 artikla

Kestävä metsätalous ja metsätuotteiden kauppa

- 1 Osapuolet tunnustavat metsien suojelun ja kestävän metsätalouden varmistamisen tärkeyden ja metsien merkityksen osapuolten taloudellisten, ympäristöllisten ja sosiaalisten tavoitteiden kannalta.
- 2 Tämän vuoksi osapuolet
 - a) edistävät sellaisten metsätuotteiden kauppaa, jotka on saatu kestävästi hoidetuista metsistä ja joiden korjuussa on noudatettu sen maan lainsäädäntöä, jonka metsissä korjuu tapahtuu;
 - b) vaihtavat tietoja toimenpiteistä, joilla edistetään kestävästi hoidetuista metsistä saatavien puun ja puutuotteiden kulutusta, ja tekevät tarvittaessa yhteistyötä tällaisten toimenpiteiden kehittämiseksi;
 - c) ottavat käyttöön toimenpiteitä, joilla edistetään metsäpinta-alan säilyttämistä, sekä torjuvat laittomia hakkuita ja niihin liittyvää, mahdollisesti kolmansien maiden kanssa käytävää, kauppaa;
 - d) vaihtavat tietoja metsähallinnon parantamista koskevista toimista ja tekevät tarvittaessa yhteistyötä maksimoidakseen sellaisten politiikkojensa vaikutuksen, joiden tavoitteena on jättää laittomasti korjattu puutavara ja laittomat puutuotteet kaupavirtojen ulkopuolelle, sekä varmistakseen, että niiden nämä politiikat täydentävät toisiaan;
 - e) pyrkivät sisällyttämään CITES-sopimuksen alaliitteisiin puulajeja, jotka täyttävät CITES-sopimuksessa tällaiselle sisällyttämiselle asetetut kriteerit; ja
 - f) tekevät yhteistyötä alueellisesti ja maailmanlaajuisesti metsäpinta-alan säilyttämisen ja kaikenlaisen metsien kestävä hoidon edistämiseksi ja hyödyntävät tässä työssä metsien vastuullista hoitoa edistävää sertifiointia.

279 artikla

Meren elollisten luonnonvarojen kauppa ja kestävä hoito

Osapuolet ottavat huomioon, että on tärkeää varmistaa kalakantojen vastuullinen ja kestävä hoito sekä edistää kaupan alan hyvää hallintoa, ja

- a) edistävät parhaita käytäntöjä kalastuksen hoidossa, jotta voidaan varmistaa kalakantojen säilyttäminen ja hoito kestävällä tavalla ja ekosysteemiin perustuvan lähestymistavan mukaisesti;

HE 270/2018 vp

- b) toteuttavat tehokkaita toimenpiteitä kalastustoiminnan seuraamiseksi ja valvomiseksi;
- c) edistävät koordinoitujen tietojenkeruujärjestelmien käyttöä ja kahdenvälistä tieteellistä yhteistyötä, jotta kalastuksen hoitoon saataisiin nykyistä parempaa tieteellistä neuvontaa;
- d) tekevät yhteistyötä laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän kalastuksen, jäljempänä ”LIS-kalastus”, ja tällaiseen kalastukseen liittyvän toiminnan torjumiseksi kokonaisvaltaisilla, tehokkailla ja avoimilla toimenpiteillä; ja
- e) toteuttavat toimintapolitiikkoja ja toimenpiteitä LIS-tuotteiden sulkemiseksi kauppavirtojen ja osapuolten markkinoiden ulkopuolelle Yhdistyneiden kansakuntien elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän kalastuksen ehkäisemiseen, vastustamiseen ja poistamiseen tähtäävän kansainvälisen toimintasuunnitelman mukaisesti.

280 artikla

Suojelun tasojen säilyttäminen

- 1 Osapuolet tunnustavat, että ei ole asianmukaista edistää kauppaa tai investointeja alentamalla kansallisen ympäristö- tai työlainsäädännön mukaista suojaa.
- 2 Osapuoli ei jätä soveltamatta ympäristö- tai työlainsäädäntöään tai poikkea siitä taikka tarjoutu jättämään sitä soveltamatta tai poikkeamaan siitä edistääkseen kauppaa tai jonkin investoijan tai investointitoiminnan sijoittautumista, hankkimista, laajentamista tai säilyttämistä alueellaan.
- 3 Osapuoli ei lyö laimin ympäristö- ja työlainsäädäntönsä tehokasta täytäntöönpanoa jatkuvilla tai toistuvilla toimilla tai toimimattomuudella edistääkseen kauppaa tai investointeja.

281 artikla

Tieteellinen tieto

Valmistellessaan ja toteuttaessaan toimenpiteitä, joilla pyritään suojelemaan ympäristöä tai työoloja ja jotka saattavat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan tai investointitoimintaan, kumpikin osapuoli ottaa huomioon käytettävissä olevat tieteelliset ja tekniset tiedot sekä asiaankuuluvat kansainväliset normit, suuntaviivat ja mahdolliset suositukset, mukaan lukien varovaisuusperiaate.

282 artikla

Avoimuus

Kumpikin osapuoli varmistaa kansallisen lainsäädäntönsä ja tämän sopimuksen 12 luvun mukaisesti, että kaikki ympäristön ja työolojen suojelemiseen tähtäävät toimenpiteet, jotka voivat

vaikuttaa kauppaan ja investointitoimintaan, laaditaan, otetaan käyttöön ja pannaan täytäntöön avoimesti siten, että niistä ilmoitetaan hyvissä ajoin ja niistä järjestetään julkinen kuuleminen ja niistä tiedotetaan asianmukaisesti ja oikea-aikaisesti valtiosta riippumattomille toimijoille ja näille annetaan mahdollisuus tulla kuulluiksi.

283 artikla

Kestävään kehitykseen kohdistuvien vaikutusten uudelleentarkastelu

Osapuolet sitoutuvat tarkastelemaan uudelleen, seuraamaan ja arvioimaan tämän sopimuksen täytäntöönpanon vaikutusta kestäväan kehitykseen omien sekä tällä sopimuksella perustettujen osallistumisprosessien ja instituutioiden välityksellä ja esimerkiksi kauppaan liittyvien kestäväan kehitykseen kohdistuvien vaikutusten arviointien avulla.

284 artikla

Yhteistyö kaupan ja kestäväan kehityksen alalla

- 1 Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää tehdä yhteistyötä kauppaan liittyvien ympäristö- ja työvoimapolitiittisten näkökohtien parissa tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Ne voivat tehdä yhteistyötä muun muassa seuraavilla aloilla:
 - a) työhön tai ympäristöön liittyvät kaupan ja kestäväan kehityksen näkökohdat kansainvälisillä foorumeilla, etenkin WTO:ssa, ILOssa, Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelmassa, Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelmassa ja monenvälisissä ympäristösopimuksissa;
 - b) menetelmät ja indikaattorit, joita käytetään arvioinneissa, jotka koskevat kaupan vaikutusta kestäväan kehitykseen;
 - c) työ- ja ympäristösäännösten, -normien ja -standardien vaikutus kauppaan sekä kauppaa ja investointeja koskevien sääntöjen vaikutukset työelämään ja ympäristöön, myös työ- ja ympäristösäännösten ja -politiikkojen kehittämiseen;
 - d) tämän sopimuksen myönteiset ja kielteiset vaikutukset kestäväan kehitykseen ja tavat vahvistaa, ehkäistä tai lievittää niitä, kun otetaan niin ikään huomioon yhden osapuolen taikka molempien osapuolten toteuttamat kestäväan kehitykseen kohdistuvien vaikutusten arvioinnit;
 - e) keskeisten, tärkeimpien ja muiden ajantasaisten ILO:n yleissopimusten ja yleissopimusten pöytäkirjojen sekä kaupan kannalta merkittävien monenvälisen ympäristösopimusten ratifioinnin ja tehokkaan täytäntöönpanon edistäminen;
 - f) yksityisten ja julkisten sertifiointi-, jäljitettävyyso- ja merkintäjärjestelmien, myös ympäristömerkkijärjestelmän, edistäminen;
 - g) yritysten sosiaalisen vastuun edistäminen esimerkiksi toteuttamalla toimia, jotka koskevat kansainvälisesti tunnustetuista suuntaviivoista ja periaatteista tiedottamista, niiden noudattamista, täytäntöönpanoa ja seuranta-

- h) ILO:n laatiman ihmisarvoisen työn toimintaohjelman kauppaan liittyvät näkökohdat, mukaan lukien kaupan ja tuottavan täystyöllisyyden väliset yhteydet, työmarkkinoiden mukauttaminen, työelämän perusnormit, tehokkaat oikeussuojajärjestelmät (mukaan lukien työsuojeluviranomaiset) työelämäoikeuksien turvaamista varten, työvoimatilastot, henkilöresurssien kehittäminen ja elinikäinen oppiminen, sosiaalinen suojelu ja sosiaalisen osallistaminen, työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja sukupuolten tasa-arvo;
 - i) monenvälisten ympäristösopimusten kauppaan liittyvät näkökohdat, mukaan lukien tulliyhteistyö;
 - j) nykyisen ja tulevan kansainvälisen ilmastonmuutosta koskevan järjestelmän kauppaan liittyvät näkökohdat, mukaan lukien keinot edistää vähähiilisiä teknologioita ja energiatehokkuutta;
 - k) kauppaan liittyvät toimenpiteet, joilla edistetään biologisen monimuotoisuuden suojelua ja kestävää käyttöä, mukaan lukien luonnonvaraisiin eläimiin ja kasveihin perustuvien tuotteiden laittoman kaupan torjunta;
 - l) kauppaan liittyvät toimenpiteet metsien suojelun ja kestävä hoidon edistämiseksi, jotta voidaan vähentää metsien hävittämistä, myös laittomia hakkuita; ja
 - m) kauppaan liittyvät toimenpiteet kestävien kalastuskäytäntöjen ja kestävästi hoidettujen kalastustuotteiden kaupan edistämiseksi.
- 2 Osapuolet vaihtavat tietoja ja jakavat kokemuksia toimistaan, joilla edistetään kaupallisten, sosiaalisten ja ympäristöllisten tavoitteiden johdonmukaisuutta ja keskinäistä täydentävyyttä. Lisäksi osapuolet lisäävät yhteistyötä ja vuoropuhelua niiden kaupasuhteissa esille nousevissa kestävässä kehityksessä liittyvissä kysymyksissä.
- 3 Tällaiseen yhteistyöhön ja vuoropuheluun otetaan mukaan asiaan kuuluvat sidosryhmät, etenkin työmarkkinaosapuolet sekä muut kansalaisjärjestöt, erityisesti 366 artiklassa perustetun kansalaisyhteiskuntafoorummin kautta.
- 4 Kumppanuuskomitea voi hyväksyä tällaista yhteistyötä ja vuoropuhelua koskevia sääntöjä.

285 artikla

Riitojen ratkaiseminen

Tämän osaston 13 luvun C jakson II alajaksoa ei sovelleta tässä luvussa käsiteltäviin riita-asioihin. Tällaisissa riidoissa välimiespaneeli antaa 325 ja 326 artiklan mukaisesti loppuraportin, minkä jälkeen osapuolet keskustelevat ottaen kyseisen raportin huomioon toteutettavista asianmukaisista toimenpiteistä. Kumppanuuskomitea seuraa tällaisten toimenpiteiden toteuttamista ja tarkastelee asian edistymistä, mukaan lukien 284 artiklan 3 kohdassa tarkoitettun mekanismin avulla.

10 LUKU

Kilpailu

A jakso

286 artikla

Periaatteet

Osapuolet tunnustavat vapaan ja vääristymättömän kilpailun merkityksen kauppaja- ja investointisuhteissaan. Osapuolet tunnustavat, että kilpailunvastaiset liiketoimintakäytännöt ja valtiolliset tukitoimet voivat vääristää markkinoiden asianmukaista toimintaa ja vaarantaa kaupan vapauttamisesta saatavat edut.

B jakso

Kilpailunrajoitukset ja yrityskeskittymät

287 artikla

Lainsäädäntökehys

- 1 Kumpikin osapuoli hyväksyy tai pitää voimassa lainsäädännön, jota sovelletaan talouden kaikilla aloilla²⁷ ja jolla puututaan tehokkaasti kaikkiin seuraaviin menettelytapoihin:
 - a) yritysten väliset horisontaaliset ja vertikaaliset sopimukset, yritysten muodostamisen liittojen tekemät päätökset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena tai seurauksena on kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen;
 - b) yhden tai usean yrityksen määräävän aseman väärinkäytökset; ja
 - c) yrityskeskittymät, jotka olennaisesti estävät tehokasta kilpailua erityisesti määräävän aseman syntymisen tai vahvistumisen seurauksena.

Tässä luvussa kyseisestä lainsäädännöstä käytetään jäljempänä ilmaisua ”kilpailulainsäädäntö”²⁸.

- 2 Kaikki yksityiset ja julkiset yritykset kuuluvat 1 kohdassa mainitun kilpailulainsäädännön soveltamisalaan. Kilpailulainsäädännön soveltaminen ei saa oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estää kyseisille yrityksille uskottavien yleisen edun mukaisten erityistehtävien suorittamista. Vapautukset osapuolen kilpailulainsäädännön soveltamisesta rajataan tehtäviin, jotka ovat yleisen edun mukaisia, oikeasuhteisia tavoiteltuun julkisen politiikan tavoitteeseen nähden ja läpinäkyviä.

288 artikla

Täytäntöönpano

HE 270/2018 vp

- 1 Kummankin osapuolen on ylläpidettävä toiminnaltaan riippumattomia viranomaisia, jotka vastaavat 287 artiklassa tarkoitetun kilpailulainsäädännön täysimääräisestä soveltamisesta ja tehokkaasta täytäntöönpanosta ja joilla on tehtävien edellyttämät asianmukaiset valtuudet ja resurssit.
- 2 Osapuolet soveltavat kilpailulainsäädäntöään avoimesti ja syrjimättömästi sekä noudattavat oikeudenmukaisen menettelyn ja asianomaisten yritysten puolustautumisoi-
keuksien periaatteita yritysten kansallisuudesta tai omistuksesta riippumatta.

289 artikla

Yhteistyö

- 1 Osapuolet tunnustavat, että tämän sopimuksen tavoitteiden täyttämiseksi ja kilpailulainsäädännön tehokkaan täytäntöönpanon edistämiseksi on osapuolten yhteisen edun mukaista vahvistaa yhteistyötä kilpailupolitiikan kehittämisessä ja kilpailuoikeuden rikkomistapausten ja sulautumatapausten tutkinnassa.
- 2 Tämän takia osapuolten kilpailuviranomaisten on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan ja tarvittaessa koordinoimaan täytäntöönpanotoimiaan samoissa tai toisiinsa liittyvissä tapauksissa.
- 3 Osapuolten kilpailuviranomaiset voivat vaihtaa tietoja 1 kohdassa tarkoitetun yhteistyön helpottamiseksi.

C jakso

Tuet

290 artikla

Periaatteet

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että osapuoli voi myöntää tukia, mikäli ne ovat välttämättömiä julkisen politiikan tavoitteen saavuttamiseksi. Osapuolet kuitenkin tunnustavat, että tietyt tuet voivat vääristää markkinoiden asianmukaista toimintaa ja vaarantaa kaupan vapauttamisesta saatavat edut. Osapuoli ei periaatteessa saa myöntää tukia tavaroita tai palveluita tarjoaville yrityksille, mikäli tällaiset tuet vaikuttavat kielteisesti kilpailuun tai kauppaan tai on luultavaa, että niillä on tällainen vaikutus.

291 artikla

Määritelmä ja soveltamisala

- 1 Tässä luvussa tuella tarkoitetaan toimenpidettä, joka täyttää WTO-sopimuksen liitteen I A sisällytetyn tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen, jäljempänä ”tukiso-

HE 270/2018 vp

pimus”, 1.1 artiklassa asetetut ehdot siitä riippumatta, myönnetäänkö tukea yritykselle, joka tarjoaa tavaroita, vai yritykselle, joka tarjoaa palveluita.

Ensimmäisellä alakohdalla ei rajoiteta WTO:n tulevien palveluille annettavien tukien määritelmää koskevien neuvotteluiden tulosta. Sen mukaan, miten keskustelut WTO:n tasolla edistyvät, osapuolet voivat hyväksyä kumppanuuskomiteassa päätöksen tämän sopimuksen päivittämisestä tältä osin.

- 2 Tuki kuuluu tämän luvun soveltamisalaan vain, mikäli kyseinen tuki määritellään tukisopimuksen 2 artiklan mukaisesti erityiseksi. Kaikki tuet, joihin sovelletaan tämän sopimuksen 295 artiklaa, katsotaan erityisiksi.
- 3 Kaikille yrityksille, julkiset ja yksityiset yritykset mukaan lukien, myönnettävät tuet kuuluvat tämän luvun soveltamisalaan. Tämän jakson sääntöjen soveltaminen ei saa oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estää kyseisille yrityksille uskottavien yleisen edun mukaisten erityistehtävien suorittamista. Vapautukset tämän jakson sääntöjen soveltamisesta rajataan koskemaan tehtäviä, jotka ovat yleisen edun mukaisia, oikeasuhteisia yrityksille toteutettavaksi annettuihin julkisen politiikan tavoitteisiin nähden ja läpinäkyviä.
- 4 Tämän sopimuksen 294 artiklaa ei sovelleta tukiin, jotka liittyvät WTO-sopimuksen liitteeseen 1A sisällytetyn maataloussopimuksen, jäljempänä ”maataloussopimus”, piiriin kuuluvien tavaroiden kauppaan.
- 5 Tämän sopimuksen 294 ja 295 artiklaa ei sovelleta audiovisuaalialalla.

292 artikla

Suhde WTO:hon

Tämän luvun säännöksillä ei rajoiteta kummankin osapuolen GATS-sopimuksen XV artiklan, GATT 1994 -sopimuksen XVI artiklan, tukisopimuksen ja maataloussopimuksen mukaisia oikeuksia ja velvollisuuksia.

293 artikla

Avoimuus

- 1 Osapuolten on ilmoitettava toisilleen kahden vuoden välein raportointijaksolla annettujen tukien oikeusperusta, laji, määrä tai talousarvio ja, mikäli mahdollista, tuensaaja.
- 2 Tällainen ilmoitus katsotaan tehdyksi, jos osapuoli tai osapuolen puolesta toimiva taho on asettanut asianomaiset tiedot saataville julkisella verkkosivulla seuraavan kalenterivuoden 31 päivään joulukuuta mennessä. Ensimmäinen ilmoitus on asetettava saataville viimeistään silloin, kun tämän sopimuksen voimaantulosta tulee kuluneeksi kaksi vuotta.
- 3 Tukisopimuksen mukaisesti ilmoitettavien tukien osalta tällainen ilmoitus katsotaan tehdyksi aina, kun osapuoli täyttää tukisopimuksen 25 artiklan mukaiset ilmoitusvel-

HE 270/2018 vp

vollisuutensa, edellyttäen, että ilmoitus sisältää kaikki tämän artiklan 1 kohdassa vaaditut tiedot.

294 artikla

Neuvottelut

- 1 Mikäli osapuoli katsoo, että toisen osapuolen myöntämä tuki, joka ei kuulu 295 artiklan soveltamisalaan, voisi vaikuttaa kielteisesti sen etuihin, asianomainen osapuoli voi kertoa huolenaiheestaan tuen myöntäneelle osapuolelle ja pyytää neuvotteluja asiasta. Pyynnön vastaanottaneen osapuolen on tarkasteltava tällaista pyyntöä kokonaisvaltaisesti ja myötämielisesti.
- 2 Tämän sopimuksen 293 artiklassa asetettuja avoimuusvaatimuksia rajoittamatta neuvotteluissa tulee asian ratkaisemiseksi erityisesti pyrkiä määrittämään politiikan tavoite tai tarkoitus, johon kyseiset tuet on myönnetty, kyseisen tuen määrä ja tiedot, joiden avulla voidaan arvioida tuen kielteisiä vaikutuksia kauppaan ja investointitoimintaan.
- 3 Neuvottelujen helpottamiseksi pyynnön vastaanottaneen osapuolen tulee antaa tietoa kyseisestä tuesta 60 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta.
- 4 Jos pyynnön esittänyt osapuoli katsoo kyseistä tukea koskevat tiedot saatuaan, että kyseinen tuki vaikuttaa tai saattaa vaikuttaa kielteisesti ja kohtuuttomasti pyynnön esittäneen osapuolen kauppaa taikka investointitoimintaa koskeviin etuihin, pyynnön vastaanottaneen osapuolen on pyrittävä parhaansa mukaan poistamaan tämän tuen aiheuttamat kielteiset vaikutukset pyynnön esittäneen osapuolen kauppaa tai investointitoimintaa koskeviin etuihin tai vähentämään niitä.

295 artikla

Ehdolliset tuet

Kumpikin osapuoli soveltaa seuraaviin tukiin ehtoja, sikäli kuin nämä tuet vaikuttavat kielteisesti toisen osapuolen kauppaan tai investointitoimintaan tai on luultavaa, että niillä on tällainen vaikutus:

- a) oikeudellinen järjestely, jossa valtio on suorasti tai välillisesti vastuussa tiettyjen yritysten velkojen tai vastuiden kattamisesta, sallitaan sillä edellytyksellä, että velkojen ja vastuiden kattaminen rajoitetaan koskemaan tiettyä asianomaisten velkojen ja vastuiden määrää tai asianomaisen vastuun kesto on rajattu; ja
- b) erilaiset maksukyvyttömille tai huonossa kunnossa oleville yrityksille annettavat tuet (mukaan lukien lainat ja takuut, rahalliset avustukset, pääomanlisäykset, omaisuuserien tarjoaminen alle markkinahintojen ja verovapaudet), jotka kestävät pidempään kuin yhden vuoden, sallitaan edellyttäen, että yrityksille on laadittu uskottava ja realistisiin oletuksiin pohjautuva rakenneuudistus suunnitelma, jolla pyritään varmistamaan maksukyvyttömien tai huonossa kunnossa olevien yritysten pitkän aikavälin elinkelpoisuus kohtuullisessa ajassa, ja edellyttäen, että yritykset osallistuvat rakenneuudistuksen kustannuksiin^{29 30}.

HE 270/2018 vp

296 artikla

Tukien käyttö

Kumpikin osapuoli varmistaa, että yritykset käyttävät osapuolen antamat tuet yksinomaan siihen julkisen politiikan tavoitteeseen, johon tuet on myönnetty.

D jakso

Yleiset säännökset

297 artikla

Riitojen ratkaiseminen

Osapuolet eivät voi turvautua tämän sopimuksen 13 luvussa tarkoitettuun riidanratkaisumenetelyyn asioissa, jotka kuuluvat tämän luvun B jakson tai 294 artiklan 4 kohdan alaan.

298 artikla

Luottamuksellisuus

- 1 Kun osapuolet vaihtavat tätä lukua koskevia tietoja, niiden on otettava huomioon rajoitukset, joita niiden lainsäädännössä asetetaan salassapitovelvollisuuden ja liikesalaisuuksien osalta, ja niiden on varmistettava, että liikesalaisuudet ja muut luottamukselliset tiedot suojataan.
- 2 Vastaanottava osapuoli pitää kaikkia sille tämän luvun nojalla ilmoitettuja tietoja luottamuksellisina, ellei toinen osapuoli ole kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti antanut lupaa tietojen julkistamiseen tai asettanut asianomaisia tietoja suuren yleisön saataville.

299 artikla

Uudelleentarkastelulauseke

Osapuolet tarkastelevat tässä luvussa käsiteltäviä asioita jatkuvasti uudelleen. Kumpikin osapuoli voi kääntyä kyseisissä asioissa kumppanuuskomitean puoleen. Osapuolet tarkastelevat uudelleen tämän luvun täytäntöönpanon edistymistä joka viides vuosi tämän sopimuksen voimaantulosta lukien, jolleivät osapuolet sovi toisin.

11 LUKU

Valtion omistamat yritykset

300 artikla

Valtuutettu viranomainen

Ellei toisin säädetä, kumpikin osapuoli varmistaa, että kaikki yritykset, mukaan lukien valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, taikka nimetyt monopolit, joille osapuoli on antanut sääntelyyn, hallintoon tai muuhun julkiseen valtaan liittyviä valtuuksia millä tahansa valtionhallinnon tasolla, menettelevät osapuolelle tässä sopimuksessa asetettujen velvoitteiden mukaisesti näitä valtuuksia käyttäessään.

301 artikla

Määritelmät

Tässä luvussa

- a) ”valtion omistama yritys” tarkoittaa yritystä, tytäryritykset mukaan lukien, jossa osapuoli suoraan tai välillisesti
 - i) omistaa yli 50 prosenttia yrityksen merkitystä pääomasta tai pitää hallussaan yli 50:tä prosenttia yrityksen liikkeeseenlaskemiin osakkeisiin sidotuista äänistä;
 - ii) voi nimittää yli puolet yrityksen hallituksen tai vastaavan elimen jäsenistä; tai
 - iii) voi käyttää yrityksessä määräysvaltaa;
- b) ”yritys, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia” tarkoittaa mitä tahansa julkista tai yksityistä yritystä, tytäryritykset mukaan lukien, jolle osapuoli on oikeudellisesti tai tosiasiallisesti myöntänyt erityisoikeuksia tai erioikeuksia. Osapuoli myöntää erityisoikeuksia tai erioikeuksia silloin, kun se nimeää tietyt yritykset tavarantoiminnan tai palvelun tarjoajiksi tai rajaa tällaisen valtuutuksen saavien yritysten lukumäärän kahteen taikka useampaan yritykseen ilman, että asiassa sovellettaisiin objektiivisuuteen, oikeasuhteisuuteen ja syrjimättömyyteen perustuvia kriteereitä, tavalla, joka vaikuttaa olennaisesti muiden yritysten mahdollisuuden tarjota samaa tavaraa tai palvelua samalla maantieteellisellä alueella olennaisilta osiltaan vastaavilla ehdoilla;
- c) ”nimetty monopoli” tarkoittaa kaupalliseen toimintaan osallistuvaa yksikköä, mukaan lukien tällaisten yksiköiden muodostama ryhmittymä tai valtion virasto ja näiden tytäryritys, joka on nimetty osapuolen alueen asianomaisilla markkinoilla jonkin tavarantoiminnan tai palvelun ainoaksi tarjoajaksi tai ostajaksi, mutta tällaiseksi yksiköksi ei katsota yksikköä, jolle on myönnetty yksinomainen immateriaalioikeus, pelkästään tällaisen oikeuden myöntämisen perusteella;
- d) ”kaupallinen toiminta” tarkoittaa toimintaa, jonka tuloksena on sellaisen tavarantoiminnan tuotanto tai sellaisen palvelun tarjoaminen, jota myydään asianomaisilla markkinoilla yrityksen määrittäminä määrinä ja sen määrittämällä hinnoilla, ja jonka harjoittamisella tavoitellaan voittoa, mutta tällaiseksi toiminnaksi ei katsota sellaisen yrityksen harjoittamaa toimintaa, joka

HE 270/2018 vp

- i) ei tavoittele toiminnastaan voittoa;
 - ii) toimii kustannusvastaavuusperiaatteella; tai
 - iii) tarjoaa julkisia palveluja;
- e) ”kaupalliset näkökohdat” tarkoittavat hintaa, laatua, saatavuutta, markkinoitavuutta, kuljetusta ja muita oston tai myynnin ehtoja tai muita tekijöitä, jotka markkinatalouden periaatteiden mukaisesti asianomaisella liiketoiminta-alueella tai alalla toimiva yritys ottaa normaalisti huomioon kaupallisissa päätöksissään; ja
- f) ”nimeäminen” tarkoittaa monopolin perustamista tai sallimista tai monopolin alan laajentamista uuteen tavaraan tai palveluun.

302 artikla

Soveltamisala

- 1 Osapuolet vahvistavat oikeutensa ja velvollisuutensa, jotka perustuvat GATT 1994 -sopimuksen XVII artiklan 1–3 kohtaan, sopimukseen GATT 1994 -sopimuksen XVII artiklan tulkinnasta sekä GATS-sopimuksen VIII artiklan 1, 2 ja 5 kohtaan.
- 2 Tätä lukua sovelletaan kaikkiin 300 artiklassa määriteltyihin yrityksiin, jotka harjoittavat kaupallista toimintaa. Mikäli yritys harjoittaa sekä kaupallista että epäkaupallista toimintaa³¹, vain yrityksen kaupallinen toiminta kuuluu tämän luvun soveltamisalaan.
- 3 Tätä lukua sovelletaan kaikkiin 300 artiklassa määriteltyihin yrityksiin keskushallinnossa ja sitä alemmalla hallintotasolla.
- 4 Tätä lukua ei sovelleta 278 ja 279 artiklassa tarkoitettuihin osapuolen tai sen hankintayksiköiden tekemiin hankintoihin.
- 5 Tätä lukua ei sovelleta palveluihin, jotka tarjotaan GATS-sopimuksessa tarkoitettulla tavalla käyttämällä julkista valtaa.
- 6 Tämän sopimuksen 304 artiklaa
 - a) ei sovelleta 143 ja 148 artiklassa vahvistettuihin aloihin;
 - b) ei sovelleta valtion omistaman yrityksen, yrityksen, jolle on myönnetty erityisoi-keuksia taikka erioikeuksia, tai nimetyn monopolin toteuttamaan toimenpiteeseen, mikäli 144 artiklan mukaisesta kansallista kohtelua tai suosituimmuuskohtelua koskevasta velvoitteesta poikkeavaa osapuolen varaumaa, joka on vahvistettu osapuolta koskevassa luettelossa, joka sisältyy Euroopan unionin osalta liitteeseen VIII-A ja Armenian tasavallan osalta liitteeseen VIII-E, sovellettaisiin, mikäli asi-anomainen osapuoli olisi toteuttanut tai pitänyt voimassa saman toimenpiteen; ja
 - c) sovelletaan valtion omistaman yrityksen, yrityksen, jolle on myönnetty erityisoi-keuksia taikka erioikeuksia, tai nimetyn monopolin kaupalliseen toimintaan, mi-käli tämä sama toiminta vaikuttaisi sellaisten palveluiden kauppaan, joiden osalta osapuoli on antanut 149 ja 150 artiklassa olevat sitoumukset, Euroopan unionin

osalta liitteessä VIII-B ja Armenian tasavallan osalta liitteessä VIII-F esitetyissä osapuolia koskevilla luetteloissa asetettujen edellytysten ja kelpoisuusehtojen mukaisesti.

303 artikla

Yleiset säännökset

- 1 Tässä luvussa esitetyjä osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia rajoittamatta mikään tässä luvussa ei estä osapuolia perustamasta tai ylläpitämästä valtion omistamia yrityksiä, nimeämästä tai ylläpitämästä monopoleja tai myöntämästä yrityksille erityisoikeuksia tai erioikeuksia.
- 2 Kumpikaan osapuoli ei vaadi tämän luvun soveltamisalaan kuuluvia yrityksiä toimimaan tavalla, joka olisi ristiriidassa tämän sopimuksen kanssa, eikä kannusta yrityksiä tällaiseen toimintaan.

304 artikla

Syrjimättömyys ja kaupalliset näkökohdat

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen valtion omistamat yritykset, nimetyt monopolit ja yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, menettelevät kaupallisessa toiminnassaan seuraavasti:
 - a) toimivat tavaroiden tai palveluiden ostossa tai myynissä kaupallisten näkökohtien mukaisesti, paitsi silloin, kun ne täyttävät niille annettulle julkisen palvelun tehtävälle asetettuja ehtoja, jotka eivät ole ristiriidassa b alakohdan kanssa;
 - b) tavaroiden tai palveluiden ostossa:
 - i) myöntävät toisen osapuolen yrityksen tarjoamille tavaroille tai palveluille yhtä edullisen kohtelun kuin ne myöntävät oman osapuolen yritysten tarjoamille vastaaville tavaroille tai vastaaville palveluille; ja
 - ii) myöntävät alueelleen sijoittautuneiden toisen osapuolen yritysten tarjoamille tavaroille tai palveluille yhtä edullisen kohtelun kuin ne myöntävät sellaisten yritysten tarjoamille vastaaville tavaroille tai vastaaville palveluille, jotka toimivat asianomaisilla markkinoilla sen alueelle sijoittautuneina oman osapuolen yrityksinä; ja
 - c) tavaroiden tai palveluiden myynissä:
 - i) myöntävät toisen osapuolen yrityksille yhtä edullisen kohtelun kuin ne myöntävät oman osapuolen yrityksille; ja
 - ii) myöntävät alueelleen sijoittautuneille toisen osapuolen yrityksille yhtä edullisen kohtelun kuin ne myöntävät yrityksille, jotka toimivat asianomaisilla markkinoilla sen alueelle sijoittautuneina oman osapuolen yrityksinä.

HE 270/2018 vp

- 2 Edellä oleva 1 kohta ei estä valtion omistamia yrityksiä, yrityksiä, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyjä monopoleja
 - a) ostamasta tai tarjoamasta tavaroita tai palveluita eri ehdoilla, hintaan liittyvät ehdot mukaan lukien, edellyttäen, että tällaisissa poikkeavissa ehdoissa noudatetaan kaupallisia näkökohtia; ja
 - b) kieltäytymästä tavaroiden tai palveluiden ostosta tai tarjoamisesta edellyttäen, että tällaisessa kieltäytymisessä noudatetaan kaupallisia näkökohtia.

305 artikla

Sääntelyperiaatteet

- 1 Kumpikin osapuoli pyrkii varmistamaan, että 300 artiklassa tarkoitetut yritykset noudattavat kansainvälisesti tunnustettuja yritysten hallinnointi- ja ohjausjärjestelmää koskevia normeja.
- 2 Kumpikin osapuoli varmistaa, että osapuolen perustama tai ylläpitämä sääntelyelin ei vastaa toiminnastaan millekään sääntelemälleen yritykselle, jotta osapuoli kykenee toteuttamaan omaa sääntelytehtäväänsä tällaisissa olosuhteissa tehokkaasti ja puolueettomasti suhteessa kaikkiin sen sääntelyn alaan kuuluviin yrityksiin, mukaan lukien valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimetyt monopolit.

Sääntelyelin hoitaa sääntelytehtäviään puolueettomasti, ja tätä arvioidaan vertaamalla sääntelyelimen toimintaa elimen yleiseen toimintamalliin tai menettelytapaan.

Sellaisilla aloilla, joiden osalta osapuolet ovat muissa luvuissa sopineet noudattavansa sääntelyelimeen liittyviä erityisvelvoitteita, sovelletaan asianomaisia muissa luvuissa esitettyjä säännöksiä.

- 3 Kummankin osapuolen on varmistettava, että lainsäädäntö, mukaan lukien 300 artiklassa tarkoitettuja yrityksiä koskeva lainsäädäntö, pannaan täytäntöön johdonmukaisesti ja syrjimättömästi.

306 artikla

Avoimuus

- 1 Jos osapuolella on syytä uskoa, että toisen osapuolen 300 artiklassa tarkoitetun yrityksen kaupallinen toiminta vaikuttaa kielteisesti sen tämän luvun mukaisiin etuihin, se voi tämän luvun soveltamisalan puitteissa pyytää kirjallisesti toista osapuolta toimittamaan tiedot kyseisen yrityksen tämän luvun piiriin sisältyvään toimintaan liittyvistä toimista.

Tällaisia tietoja koskevissa pyynnöissä on mainittava kyseinen yritys, asianomaiset tuotteet tai palvelut ja asianomaiset markkinat, ja pyyntöön on sisällytettävä tieto siitä, että yritys harjoittaa käytäntöjä, jotka haittaavat osapuolten välistä kauppaa tai investointeja.

- 2 Edellisen 1 kohdan mukaisesti toimitettaviin tietoihin on sisällytettävä seuraavat seikat:
- a) yrityksen omistusrakenne ja äänestysjärjestelmä, joiden osalta ilmoitetaan, minkä osuuden osakkeista ja minkä osuuden äänioikeuksista asianomainen osapuoli tai 300 artiklassa tarkoitettu yritys kumulatiivisesti omistaa;
 - b) kuvaus osapuolen tai 300 artiklassa tarkoitetun yrityksen hallussa olevista mahdollisista erityisosakkeista tai erityisistä ääni- tai muista oikeuksista, jos tällaiset oikeudet eroavat niistä oikeuksista, jotka liittyvät tällaisen yksikön tavallisiin osakkeisiin;
 - c) yrityksen organisaatorakenne; sen hallituksen taikka vastaavan yrityksessä suoraa tai välillistä määräysvaltaa käyttävän elimen kokoonpano; ja ristiinomistukset ja muut yhteydet toisiin yrityksiin tai yritysryhmiin 300 artiklan mukaisesti;
 - d) kuvaus siitä, mitkä julkishallinnolliset yksiköt tai julkiset elimet sääntelevät tai valvovat yritystä, kuvaus raportointisuhteista³² ja oikeudet ja käytännöt, joita julkishallinto tai julkiset elimet käyttävät yrityksen johtajien nimityksissä, irtisanomisissa ja palkkauksessa;
 - e) vuositulot tai kokonaisvarat tai molemmat; ja
 - f) vapautukset, poikkeavat toimenpiteet, vapaudet ja mitkä tahansa muut toimenpiteet, mukaan lukien edullisempi kohtelu, joita pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella sovelletaan 300 artiklassa tarkoitettuihin yrityksiin.
- 3 Edellä olevan 2 kohdan a–e alakohtaa ei sovelleta osapuolen lainsäädännössä määriteltyihin pieniin ja keskisuuriin yrityksiin.
- 4 Mikään 1 ja 2 kohdan määräyksistä ei velvoita osapuolta julkistamaan luottamuksellisia tietoja, joiden julkistaminen olisi ristiriidassa osapuolen lainsäädännön kanssa, estäisi lakien täytäntöönpanoa tai olisi muutoin vastoin yleistä etua tai loukkaisi tiettyjen yritysten oikeutettuja kaupallisia etuja.

12 LUKU

Avoimuus

307 artikla

Määritelmät

Tässä luvussa

- a) yleisesti sovellettavat toimenpiteet³ sisältävät yleisesti sovellettavat lait, säädökset, päätökset, menettelyt ja hallinnolliset päätökset, jotka voivat vaikuttaa johonkin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan asiaan; ja

HE 270/2018 vp

- b) ”asianomainen henkilö” tarkoittaa luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, johon yleisesti sovellettava toimenpide saattaa vaikuttaa.

308 artikla

Tarkoitus ja soveltamisala

Osapuolet ovat tietoisia siitä, millainen vaikutus niiden sääntely-ympäristöllä voi olla niiden väliseen kauppaan ja investointitoimintaan, ja tästä syystä osapuolet tarjoavat talouden toimijoille, erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille, ennakoitavan sääntely-ympäristön ja tehokkaat menettelyt.

309 artikla

Julkistaminen

- 1 Kumpikin osapuoli varmistaa, että tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen käyttöön otettavat yleisesti sovellettavat toimenpiteet toteutetaan seuraavasti:
 - a) toimenpiteet ovat nopeasti ja vaivattomasti saatavilla virallisesti nimetyn välineen kautta, mukaan lukien sähköisesti, niin, että kuka tahansa voi tutustua niihin;
 - b) toimenpiteissä ilmoitetaan mahdollisimman selkeästi toimenpiteen tavoite ja perustelut; ja
 - c) toimenpiteiden julkaisun ja voimaantulon välille varataan riittävästi aikaa, paitsi tapauksissa, joissa lyhyempi aika on asianmukaisesti perusteltu.
- 2 Kumpikin osapuoli
 - a) pyrkii julkaisemaan asianmukaisen varhaisessa vaiheessa kaikki ehdotukset yleisesti sovellettavien toimenpiteiden hyväksymisestä tai muuttamisesta sekä selvityksen ehdotuksen tavoitteesta ja perusteluista;
 - b) antaa asianomaisille henkilöille riittävästi mahdollisuuksia esittää huomautuksia yleisesti sovellettavien toimenpiteiden hyväksymisestä tai muuttamisesta tehdyistä ehdotuksista ja varaa erityisesti riittävästi aikaa tällaisille mahdollisuuksille; ja
 - c) pyrkii ottamaan huomioon asianomaisten henkilöiden tällaisesta ehdotuksesta esittämät huomautukset.

310 artikla

Tiedustelut ja yhteyspisteet

- 1 Tämän sopimuksen voimaan tullessa kumpikin osapuoli nimeää yhteyspisteen, jotta voidaan varmistaa tämän sopimuksen tehokas täytäntöönpano ja helpottaa osapuolten välistä yhteydenpitoa kaikissa tämän sopimuksen soveltamisalaan liittyvissä asioissa.

- 2 Osapuolen pyynnöstä toisen osapuolen yhteyspiste nimeää asiasta vastaavan elimen tai virkamiehen ja tarvittaessa avustaa yhteydenpidossa pyynnön esittäneen osapuolen kanssa.
- 3 Kumpikin osapuoli perustaa tai ylläpitää asianmukaisia mekanismeja, joilla vastataan henkilöiden esittämiin tiedusteluihin, jotka koskevat ehdotettua tai voimassa olevaa yleisesti sovellettavaa toimenpidettä sekä tällaisten toimenpiteiden soveltamista. Tiedustelut voidaan tehdä 1 kohdassa tarkoitettujen yhteyspisteiden kautta tai tarpeen mukaan millä tahansa muulla mekanismilla, ellei tässä sopimuksessa ole määritelty mitään tiettyä mekanismia.
- 4 Kumpikin osapuoli säätää menettelyistä, joita sellaiset henkilöt voivat käyttää, jotka hakevat ratkaisua ongelmiin, jotka ovat syntyneet tämän sopimuksen alaan kuuluvien yleisesti sovellettavien toimenpiteiden soveltamisesta. Tällaisilla menettelyillä ei rajoiteta valitus- tai muutoksenhakumenettelyitä, jotka osapuolet ovat perustaneet tai joita osapuolet ylläpitävät tämän sopimuksen mukaisesti. Niillä ei myöskään rajoiteta osapuolten luvussa 13 vahvistettuja oikeuksia ja velvollisuuksia.
- 5 Osapuolet tunnustavat, että tämän artiklan mukaisesti annettava vastaus ei välttämättä ole lopullinen tai oikeudellisesti sitova, vaan se annetaan ainoastaan tiedotustarkoitukseen, ellei niiden lainsäädännössä toisin säädetä.
- 6 Osapuolen pyynnöstä toisen osapuolen tulee ilman aiheetonta viivytystä toimittaa tietoja ja vastata kysymyksiin, jotka koskevat yleisesti sovellettavaa toimenpidettä tai yleisesti sovellettavan toimenpiteen hyväksymisestä tai muuttamisesta tehtyä ehdotusta, joka pyynnön esittäneen osapuolen mukaan voi vaikuttaa tämän sopimuksen toimintaan, riippumatta siitä, onko pyynnön esittäneelle osapuolelle aiemmin ilmoitettu kyseisestä toimenpiteestä.

311 artikla

Yleisesti sovellettavien toimenpiteiden hallinnointi

Kummankin osapuolen on hallinnoitava kaikkia yleisesti sovellettavia toimenpiteitä yhdenmukaisella, objektiivisella, puolueettomalla ja kohtuullisella tavalla. Kun kumpikin osapuoli soveltaa tällaisia toimenpiteitä yksittäistapauksissa toisen osapuolen yksittäisiin henkilöihin, tavaroihin tai palveluihin, osapuolen on näin ollen

- a) pyrittävä ilmoittamaan menettelystä asianomaisille henkilöille, joita menettely suoraan koskee, kohtuullisen hyvissä ajoin kansallisten menettelyjensä mukaisesti menettelyjen aloittamisen jälkeen sekä esitettävä kuvaus menettelyjen luonteesta, selvitys oikeusviranomaisesta, jossa menettely on aloitettu, ja yleinen kuvaus riidan aiheista;
- b) annettava asianomaisille henkilöille kohtuullinen mahdollisuus esittää tosiseikkoja ja väitteitä näkemystensä tueksi ennen lopullista hallinnollista tointa, jos siihen on aikaa ja jos menettelyjen luonne ja yleinen etu sen sallivat; ja
- c) varmistettava, että sen menettelyt perustuvat kansalliseen lainsäädäntöön ja ovat kansallisen lainsäädännön mukaisia.

312 artikla

Uudelleentarkastelu ja muutoksenhaku

- 1 Kumpikin osapuoli perustaa tai ylläpitää sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti oikeudellisia tuomioistuimia, välitystuomioistuimia tai hallinnollisia tuomioistuimia tai menettelyjä, joiden tarkoituksena on tarkastella pikaisesti uudelleen ja, jos on aihetta, korjata tämän hallintotoimenpiteitä, jotka liittyvät sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin asioihin. Tällaisten tuomioistuinten tai menettelyjen on oltava puolueettomia ja riippumattomia hallinnollisesta toimeenpanosta vastaavasta virastosta tai viranomaisesta, ja niistä vastaaville ei saa koitua merkittävää etua asian lopputuloksesta.
- 2 Kumpikin osapuoli varmistaa, että menettelyjen asianosaisilla on tällaisten tuomioistuinten menettelyissä oikeus
 - a) kohtuulliseen mahdollisuuteen tukea tai puolustaa omia kantojaan; ja
 - b) ratkaisuun, joka perustuu näyttöön ja esitettyihin asiakirjoihin tai, jos sen sisäinen lainsäädäntö niin edellyttää, hallintoviranomaisen kokoamiin asiakirjoihin.
- 3 Kumpikin osapuoli varmistaa, että kyseessä olevasta hallinnollisesta toimesta vastaava virasto tai viranomainen panee kyseisen ratkaisun täytäntöön ja noudattaa sitä, ottaen huomioon mitä kuin sen omassa lainsäädännössä säädetään muutoksenhausta tai uudelleentarkastelusta.

313 artikla

Hyvä sääntelykäytäntö ja hallintotapa

- 1 Osapuolet tekevät yhteistyötä sääntelyn laadun ja toimivuuden parantamiseksi muun muassa vaihtamalla tietoja ja parhaita käytäntöjä, jotka koskevat niiden sääntelyn uudistamismenettelyä ja sääntelyn vaikutusten arviointeja.
- 2 Osapuolet noudattavat hyvän hallintotavan periaatteita ja sopivat tekensä yhteistyötä edistääkseen niitä muun muassa tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihdon avulla.

314 artikla

Luottamuksellisuus

Tämän luvun määräykset eivät velvoita mitään osapuolta paljastamaan luottamuksellisia tietoja, jotka estäisivät lakien täytäntöönpanoa tai jotka muutoin olisivat vastoin yleistä etua tai loukkaisivat tiettyjen julkisten tai yksityisten yritysten oikeutettuja kaupallisia etuja.

315 artikla

Erityiset määräykset

Tämän luvun määräysten soveltaminen ei vaikuta tämän sopimuksen muissa luvuissa vahvistettuihin erityisiin sääntöihin.

13 LUKU

Riitojen ratkaiseminen

A jakso

Tavoite ja soveltamisala

316 artikla

Tavoite

Tämän luvun tavoitteena on luoda tehokas ja toimiva järjestelmä osapuolten välisen, tämän sopimuksen tulkintaan ja soveltamiseen liittyvien riitojen välttämiseksi ja ratkaisemiseksi, jotta päästäisiin mahdollisuuksien mukaan yhteisesti sovittuun ratkaisuun.

317 artikla

Soveltamisala

Tätä lukua sovelletaan kaikkiin tämän osaston määräysten tulkintaan ja soveltamiseen liittyviin riitoihin, jollei toisin määrätä.

B jakso

Neuvottelut ja sovittelu

318 artikla

Neuvottelut

- 1 Osapuolet pyrkivät ratkaisemaan kaikki riidat käymällä neuvotteluja vilpittömässä mielessä ja siten, että tavoitteena on päästä yhteisesti sovittuun ratkaisuun.
- 2 Osapuoli pyytää neuvottelujen aloittamista esittämällä toiselle sopimuspuolelle kirjallinen pyyntö, jossa nimetään kyseessä oleva toimenpide ja ne tämän osaston määräykset, joiden se katsoo soveltuvan tapaukseen, sekä toimittamalla jäljennös pyynnöstä kumppanuuskomitealle.
- 3 Neuvottelut on pidettävä 30 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamispäivästä, ja ne on käytävä, jolleivät osapuolet muuta sovi, pyynnön kohteena olevan osapuolen alueella. Neuvottelut katsotaan saatetuiksi päätökseen 30 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamispäivästä, jollei kumpikin osapuoli hyväksy neuvottelujen jatkamista. Neuvottelut

HE 270/2018 vp

ja erityisesti kaikki osapuolten neuvottelujen aikana paljastamat tiedot ja esittämät kannat ovat luottamuksellisia eivätkä vaikuta kummankaan osapuolen oikeuksiin mahdollisessa myöhemmässä menettelyssä.

- 4 Neuvottelut kiireellisistä asioista, mukaan lukien pilaantuvia tavaroita, kausitavaroita tai -palveluja tai energiaa koskevat asiat, on järjestettävä 15 päivän kuluessa siitä, kun pyynnön kohteena oleva osapuoli on vastaanottanut pyynnön, ja ne katsotaan loppuun käydyiksi kyseisten 15 päivän kuluessa, jollei kumpikin osapuoli hyväksy neuvottelujen jatkamista.
- 5 Neuvotteluja pyytänyt osapuoli voi viedä asian välimiesmenettelyyn 319 artiklan mukaisesti, jos
 - a) pyynnön kohteena oleva osapuoli ei vastaa neuvottelupyyntöön kymmenen päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta;
 - b) neuvotteluja ei pidetä tämän artiklan 3 tai 4 kohdassa määrättyjen aikarajojen mukaisesti;
 - c) osapuolet sopivat, ettei neuvotteluja käydä; tai
 - d) neuvottelut ovat päättyneet eikä yhteisesti sovittuun ratkaisuun ole päästy.
- 6 Neuvottelujen aikana kumpikin osapuoli esittää riittävät tosiasioita koskevat tiedot, jotta voidaan arvioida kattavasti tapaa, jolla kyseessä oleva toimenpide saattaa vaikuttaa tämän osaston määräysten toimintaan ja soveltamiseen. Kumpikin osapuoli pyrkii varmistamaan, että neuvotteluihin osallistuu sellaisia toimivaltaisten viranomaisten työntekijöitä, joilla on asiantuntemusta neuvotteluissa käsiteltävästä asiasta.

319 artikla

Sovittelu

- 1 Kumpikin osapuoli voi milloin tahansa pyytää toista osapuolta aloittamaan sovittelumenettelyn minkä tahansa sellaisen toimenpiteen osalta, joka vaikuttaa haitallisesti osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin.
- 2 Sovittelumenettely aloitetaan, toteutetaan ja päätetään sovittelumekanismin mukaisesti.
- 3 Kumppanuuskomitea hyväksyy sovittelumekanismin päätöksellään ensimmäisessä kokouksessa ja voi päättää siihen tehtävistä muutoksista.

C jakso

Riitojen ratkaisumenettely

I alajakso

Välimiesmenettely

320 artikla

Välimiesmenettelyn aloittaminen

- 1 Jos osapuolet eivät ole onnistuneet ratkaisemaan riitaa 318 artiklassa määrättyjen neuvottelujen avulla, neuvotteluja pyytänyt osapuoli voi pyytää välimiespaneelin asettamista tämän artiklan mukaisesti.
- 2 Välimiespaneelin asettamista koskeva pyyntö on tehtävä kirjallisesti toiselle osapuolelle sekä kumppanuuskomitealle. Valituksen tehneen osapuolen on pyynnössään nimeävä kohteena oleva toimenpide ja selitettävä, millä tavoin kyseinen toimenpide rikkoo tämän osaston määräyksiä, siten, että selitykseen sisältyy riittävät oikeudelliset perusteet valitusta varten.

321 artikla

Välimiespaneelin asettaminen

- 1 Välimiespaneeli koostuu kolmesta välimiehestä.
- 2 Osapuolet kuulevat toisiaan sopiakseen välimiespaneelin kokoonpanosta 14 päivän kuluessa siitä, kun valituksen kohteena olevalle osapuolelle on toimitettu kirjallinen pyyntö välimiespaneelin asettamisesta.
- 3 Jos osapuolet eivät pysty sopimaan välimiespaneelin kokoonpanosta tämän artiklan 2 kohdassa asetetussa määräajassa, kumpikin osapuoli nimeää 339 artiklan mukaisesti laaditusta alaluettelostaan välimiehen viiden päivän kuluessa tämän artiklan 2 kohdassa asetetun määräajan päättymisestä. Jos jompikumpi osapuoli jättää välimiehen nimeämättä, kumppanuuskomitean puheenjohtaja tai puheenjohtajan valtuuttama henkilö valitsee välimiehen toisen osapuolen pyynnöstä arvalla kyseisen osapuolen alaluettelosta, joka sisältyy 339 artiklan mukaisesti laadittuun luetteloon.
- 4 Jolleivät osapuolet pääse sopimukseen välimiespaneelin puheenjohtajasta tämän artiklan 2 kohdassa asetetussa määräajassa, kumppanuuskomitean puheenjohtaja tai puheenjohtajan valtuuttama henkilö valitsee kumman tahansa osapuolen pyynnöstä välimiespaneelin puheenjohtajan arvalla puheenjohtajien alaluettelosta, joka sisältyy 339 artiklan mukaisesti laadittuun luetteloon.
- 5 Kumppanuuskomitean puheenjohtaja tai tämän valtuuttama henkilö valitsee välimiehet viiden päivän kuluessa 3 tai 4 kohdassa tarkoitetun pyynnön esittämisestä.
- 6 Välimiespaneelin asettamispäivä on päivä, jona kaikki kolme valittua välimiestä ovat hyväksyneet nimeämisensä työjärjestyksen mukaisesti.
- 7 Jos jotain 339 artiklassa tarkoitettua luetteloa ei ole laadittu tai jos se ei sisällä riittävästi nimiä silloin, kun tämän artiklan 3 tai 4 kohdassa tarkoitettu pyyntö esitetään, välimiehet valitaan arvalla niiden henkilöiden joukosta, joita joko toinen osapuoli tai molemmat osapuolet ovat virallisesti ehdottaneet.

322 artikla

Toimeksianto

- 1 Jolleivät osapuolet toisin sovi viiden päivän kuluessa välimiesten valintapäivästä, välimiespaneelin toimeksiantona on

”tarkastella välimiespaneelin perustamista koskevassa pyynnössä tarkoitettua asiaa tämän sopimuksen V osaston mukaisten asiaan liittyvien määräysten pohjalta, joihin riidan osapuolet vetoavat, ja päättää, onko tarkasteltavana oleva toimenpide asiaan liittyvien määräysten mukainen, sekä antaa raportti tämän sopimuksen 324, 325, 326 ja 338 artiklan mukaisesti”.

- 2 Osapuolten on ilmoitettava sovitusta toimeksiannosta välimiespaneelille kolmen päivän kuluessa siitä, kun siitä on sovittu.

323 artikla

Välimiespaneelin ennakkoratkaisu kiireellisissä asioissa

Jos osapuoli sitä pyytää, välimiespaneelin on kymmenen päivän kuluessa asettamisestaan tehtävä päätös siitä, katsotaanko asia kiireelliseksi. Tällainen pyyntö välimiespaneelille on toimitettava samanaikaisesti myös toiselle osapuolelle.

324 artikla

Välimiespaneelin raportit

- 1 Välimiespaneeli antaa osapuolille väliraportin, jossa esitetään selvitetty tosiseikat, asiaa koskevien määräysten sovellettavuus sekä sen mahdollisesti tekemien päätelmien ja antamien suositusten perustelut.
- 2 Kumpikin osapuoli voi 14 päivän kuluessa väliraportin vastaanottamisesta toimittaa välimiespaneelille kirjallisen pyynnön tarkistaa tiettyjä väliraportin kohtia. Tällainen pyyntö on toimitettava samanaikaisesti myös toiselle osapuolelle.
- 3 Tarkasteltuaan osapuolten väliraportista esittämiä kirjallisia lausumia välimiespaneeli voi muuttaa raporttiaan ja tehdä tarpeelliseksi katsomiaan lisätutkimuksia.
- 4 Välimiespaneelin loppuraportissa esitetään selvitetty tosiseikat, tämän osaston asiaa koskevien määräysten sovellettavuus sekä selvitettyjen seikkojen ja niihin pohjautuvien välimiespaneelin päätelmien perustelut. Loppuraportissa on käsiteltävä riittävästi välivaiheen tarkastelun yhteydessä esitettyjä väitteitä ja vastattava selkeästi kummankin osapuolen esittämiin kysymyksiin ja havaintoihin.

325 artikla

Välimiespaneelin väliraportti

- 1 Välimiespaneelin on annettava osapuolille väliraportti 90 päivän kuluessa välimiespaneelin asettamispäivästä. Jos välimiespaneeli katsoo, että tätä määräaika ei pystytä noudattamaan, välimiespaneelin puheenjohtajan on ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille ja kumppanuuskomitealle ja mainittava syyt viivästykseen sekä päivä, jona välimiespaneeli aikoo antaa väliraporttinsa. Väliraportti on joka tapauksessa annettava viimeistään 120 päivän kuluttua välimiespaneelin asettamispäivästä.
- 2 Kiireellisissä 323 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa, mukaan lukien pilaantuvia tavaroita, kausitavaroita tai -palveluja tai energiaa koskevat tapaukset, välimiespaneelin on kaikin keinoin pyrittävä antamaan väliraporttinsa 45 päivän kuluessa ja joka tapauksessa viimeistään 60 päivän kuluttua välimiespaneelin asettamispäivästä.
- 3 Kumpikin osapuoli voi 14 päivän kuluessa väliraportin vastaanottamisesta toimittaa välimiespaneelille 324 artiklan 2 kohdan mukaisesti kirjallisen pyynnön tarkistaa tiettyjä väliraportin kohtia. Tällainen pyyntö on toimitettava samanaikaisesti myös toiselle osapuolelle. Osapuoli voi tehdä huomautuksia toisen osapuolen pyynnöstä seitsemän päivän kuluessa välimiespaneelille tehdyn kirjallisen pyynnön toimittamisesta.

326 artikla

Välimiespaneelin loppuraportti

- 1 Välimiespaneeli antaa loppuraporttinsa osapuolille ja kumppanuuskomitealle 120 päivän kuluessa välimiespaneelin asettamispäivästä. Jos välimiespaneeli katsoo, että tätä määräaika ei pystytä noudattamaan, välimiespaneelin puheenjohtajan on ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille ja kumppanuuskomitealle ja mainittava syyt viivästykseen sekä päivä, jona välimiespaneeli aikoo antaa loppuraporttinsa. Loppuraportti on joka tapauksessa annettava viimeistään 150 päivän kuluttua välimiespaneelin asettamispäivästä.
- 2 Kiireellisissä 323 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa, mukaan lukien pilaantuvia tavaroita, kausitavaroita tai -palveluja tai energiaa koskevat tapaukset, välimiespaneelin on kaikin keinoin pyrittävä antamaan loppuraporttinsa 60 päivän kuluessa välimiespaneelin asettamispäivästä. Loppuraportti on joka tapauksessa annettava viimeistään 75 päivän kuluttua välimiespaneelin asettamispäivästä.

II alajakso

Loppuraportin noudattaminen

327 artikla

Välimiespaneelin loppuraportin noudattaminen

Valituksen kohteena olevan osapuolen on ryhdyttävä tarvittaviin toimiin, jotta se noudattaa välimiespaneelin loppuraporttia viipymättä ja vilpittömässä mielessä voidakseen noudattaa tämän osaston määräyksiä.

328 artikla

Loppuraportin noudattamista koskeva kohtuullinen määräaika

- 1 Jos loppuraportin välitön noudattaminen ei ole mahdollista, osapuolet pyrkivät sopimaan sen noudattamista koskevasta tarvittavasta määräajasta. Tällöin valituksen kohteena olevan osapuolen on ilmoitettava viimeistään 30 päivän kuluttua loppuraportin vastaanottamisesta valituksen tehneelle osapuolelle ja kumppanuuskomitealle, paljonko aikaa se tarvitsee voidakseen noudattaa raporttia, jäljempänä ”kohtuullinen määräaika”.
- 2 Jos osapuolet ovat eri mieltä kohtuullisen määräajan pituudesta, valituksen tehnyt osapuoli voi 20 päivän kuluessa 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta pyytää kirjallisesti, että alkuperäinen välimiespaneeli määrittää kohtuullisen määräajan pituuden. Tällainen pyyntö on toimitettava samanaikaisesti toiselle osapuolelle ja kumppanuuskomitealle. Välimiespaneeli ilmoittaa määrittämänsä kohtuullisen määräajan pituuden osapuolille ja kumppanuuskomitealle 20 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamispäivästä.
- 3 Valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa valituksen tehneelle osapuolelle kirjallisesti loppuraportin noudattamisessa edistymisestään. Tällainen ilmoitus on annettava kirjallisesti vähintään kuukausi ennen kohtuullisen määräajan päättymistä.
- 4 Kohtuullista määräaikaa voidaan jatkaa osapuolten yhteisellä sopimuksella.

329 artikla

Välimiespaneelin loppuraportin noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu

- 1 Valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa valituksen tehneelle osapuolelle ja kumppanuuskomitealle kaikista toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut noudattaakseen loppuraporttia. Tällainen ilmoitus on annettava ennen kohtuullisen määräajan päättymistä.
- 2 Jos osapuolet ovat erimielisiä jonkin tämän 1 kohdan mukaisesti ilmoitetun toimenpiteen olemassaolosta tai sen johdonmukaisuudesta tämän osaston määräysten kanssa, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää kirjallisesti alkuperäistä välimiespaneelia ratkaisemaan asian. Tällainen pyyntö on toimitettava samanaikaisesti myös valituksen kohteena olevalle osapuolelle. Pyynnössä on nimettävä kyseessä oleva toimenpide ja selitettävä valitusta koskevat selkeät oikeudelliset perusteet ja esitettävä, millä tavoin kyseinen toimenpide on ristiriidassa asiaan liittyvien määräysten kanssa. Välimiespaneeli antaa raporttinsa osapuolille ja kumppanuuskomitealle 45 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamispäivästä.

330 artikla

Loppuraportin noudattamatta jättämisestä seuraavat väliaikaiset korjaavat toimenpiteet

- 1 Jos valituksen kohteena oleva osapuoli ei ilmoita välimiespaneelin loppuraportin noudattamiseksi toteuttamistaan toimenpiteistä ennen kohtuullisen määräajan päättymistä tai jos välimiespaneeli toteaa, että mitään toimenpiteitä raportin noudattamiseksi ei ole toteutettu tai että 329 artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitettu toimenpide ei ole tämän osaston mukaisista määräyksistä johtuvien osapuolen velvoitteiden mukainen, valituksen kohteena olevan osapuolen on valituksen tehneen osapuolen tätä vaatiessa ja kyseisen osapuolen kuulemisen jälkeen tarjottava väliaikaista korvausta.
- 2 Jos valituksen tehnyt osapuoli päättää olla pyytämättä 1 kohdan mukaista tarjousta väliaikaisesta korvauksesta tai jos tällainen pyyntö esitetään mutta korvauksesta ei päästä sopimukseen 30 päivän kuluessa kohtuullisen määräajan päättymisestä tai 329 artiklan 2 kohdan mukaisen välimiespaneelin raportin antamisesta, valituksen tehneellä osapuolella on oikeus keskeyttää tämän osaston määräyksistä johtuvien velvoitteiden täyttäminen ilmoittamalla siitä toiselle osapuolelle ja kumppanuuskomitealle. Ilmoituksessa on määritettävä velvoitteiden keskeytyksen taso, joka ei saa ylittää rikkomisesta johtuvia mitätöiviä tai heikentäviä vaikutuksia. Valituksen tehnyt osapuoli voi aloittaa keskeytyksen kymmenen päivän kuluttua siitä, kun valituksen kohteena oleva osapuoli on vastaanottanut ilmoituksen, ellei valituksen kohteena oleva osapuoli ole pyytänyt välimiesmenettelyä tämän artiklan 3 kohdan mukaisesti.
- 3 Jos valituksen kohteena oleva osapuoli katsoo, että aiottu velvoitteiden keskeytyksen taso ylittää rikkomisesta johtuvat mitätöivät tai heikentävät vaikutukset, se voi pyytää kirjallisesti alkuperäiseltä välimiespaneelilta ratkaisua asiassa. Tällainen pyyntö on annettava tiedoksi valituksen tehneelle osapuolelle ja kumppanuuskomitealle ennen 2 kohdassa tarkoitettua kymmenen päivän määräajan umpeutumista. Alkuperäisen välimiespaneelin on annettava velvoitteiden keskeyttämisen tasoa koskeva raporttinsa osapuolille ja kumppanuuskomitealle 30 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Velvoitteita ei saa keskeyttää, ennen kuin alkuperäinen välimiespaneeli on antanut raporttinsa. Keskeytyksessä on noudatettava välimiespaneelin raporttia keskeytyksen tason osalta.
- 4 Velvoitteiden keskeyttämisen ja tässä artiklassa tarkoitettua korvauksen on oltava tilapäisiä eikä niitä sovelleta sen jälkeen, kun
 - a) osapuolet ovat päässeet yhteisesti sovittuun ratkaisuun 334 artiklan mukaisesti;
 - b) osapuolet ovat yksimielisiä siitä, että 329 artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitettu toimenpide saattaa valituksen kohteena olevan osapuolen toiminnan tämän osaston määräysten mukaiseksi; tai
 - c) toimenpide, jonka 329 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu välimiespaneeli on katsonut olevan ristiriidassa tämän osaston määräysten kanssa, on peruutettu tai sitä on muutettu sen saattamiseksi mainittujen määräysten mukaiseksi.

331 artikla

Raportin noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu sen jälkeen, kun raportin noudattamatta jättämisestä seuraavat väliaikaiset korjaavat toimenpiteet on hyväksytty

- 1 Valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa valituksen tehneelle osapuolelle ja kumppanuuskomitealle toimenpiteestä, jonka se on toteuttanut välimiespaneelin raportin noudattamiseksi joko myönnytysten soveltamisen keskeyttämisen tai väliaikaisen korvauksen soveltamisen jälkeen. Tämän artiklan 2 kohdan mukaisia tapauksia lukuun ottamatta valituksen tehnyt osapuoli lopettaa myönnytysten keskeyttämisen 30 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Tapauksissa, joissa on sovellettu korvausta, valituksen kohteena oleva osapuoli voi 2 kohdassa tarkoitettuja tapauksia lukuun ottamatta lopettaa korvauksen soveltamisen 30 päivän kuluessa siitä, kun se on ilmoittanut noudattavansa välimiespaneelin raporttia.
- 2 Jos osapuolet eivät 30 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta pääse yhteisymmärrykseen siitä, muuttaako ilmoitettu toimenpide valituksen kohteena olevan osapuolen toiminnan yhteensopivaksi asiaan liittyvien määräysten kanssa, valituksen tehnyt osapuoli pyytää kirjallisesti alkuperäistä välimiespaneelia ratkaisemaan asian. Tällainen pyyntö on toimitettava samanaikaisesti toiselle osapuolelle ja kumppanuuskomitealle. Välimiespaneelin raportti toimitetaan osapuolille ja kumppanuuskomitealle 45 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Jos välimiespaneeli päättää, että toteutettu toimenpide on tämän osaston määräysten mukainen, joko velvoitteiden keskeytys tai korvausten soveltaminen on lopetettava. Jos välimiespaneeli päättää, että valituksen kohteena olevan osapuolen 1 kohdan mukaisesti ilmoittama toimenpide ei ole tämän osaston määräysten mukainen, velvoitteiden keskeytysten tai korvausten soveltamisen tasoa on tarvittaessa mukautettava välimiespaneelin raportin perusteella.

III alajakso

Yhteiset määräykset

332 artikla

Välimiesten korvaaminen

Jos tämän luvun mukaisessa välimiesmenettelyssä alkuperäinen välimiespaneeli tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty osallistumaan paneeliin, vetäytyvät siitä tai heidät on korvattava, koska he eivät täytä käytännesääntöjen vaatimuksia, sovelletaan 321 artiklassa määrättyä menettelyä. Raportin antamisen määräaika voidaan jatkaa, kunnes uusi välimies on nimitetty, enintään 20 päivällä.

333 artikla

Välimiesmenettelyn ja raportin noudattamista koskevan menettelyn keskeyttäminen ja päättäminen

Molempien osapuolten sitä pyytäessä välimiespaneeli keskeyttää työnsä missä vaiheessa tahansa osapuolten sopimaksi ajaksi, joka on enintään 12 peräkkäistä kuukautta. Välimiespaneeli jatkaa työtään ennen kyseisen ajanjakson päättymistä molempien osapuolten kirjallisesta pyynnöstä tai kyseisen ajanjakson lopussa kumman tahansa osapuolen kirjallisesta pyynnöstä. Pynnön esittävä osapuoli ilmoittaa pyynnöstä kumppanuuskomitean puheenjohtajalle ja toiselle osapuolelle. Jos osapuoli ei pyydä välimiespaneelin työn jatkamista sovitun keskeytys-

ajan päättyessä, menettely päätetään. Jos välimiespaneelin työ keskeytetään, tämän luvun mukaisia määräaikoja pidennetään yhtä pitkäksi aikaa kuin välimiespaneelin työ keskeytyy.

334 artikla

Yhteisesti sovittu ratkaisu

- 1 Osapuolet voivat milloin tahansa päästä yhteisesti sovittuun ratkaisuun tässä luvussa tarkoitettussa riidassa.
- 2 Jos yhteisesti sovittuun ratkaisuun päästään paneelimenettelyjen tai sovittelumenettelyn aikana, osapuolet ilmoittavat ratkaisusta yhdessä kumppanuuskomitealle sekä välimiespaneelin puheenjohtajalle tai sovittelijalle. Ilmoituksen myötä välimiespaneelimenettelyt tai sovittelumenettelyt päättyvät.
- 3 Kumpikin osapuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta yhteisesti sovittu ratkaisu pannaan täytäntöön sovittun määräajan kuluessa. Täytäntöönpaneva osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti viimeistään sovittun määräajan umpeutuessa kaikista toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut yhteisesti sovittun ratkaisun täytäntöönpanemiseksi.

335 artikla

Työjärjestys ja käytäntesäännöt

- 1 Tämän luvun mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin sovelletaan tätä lukua, työjärjestystä ja käytäntesääntöjä.
- 2 Kumppanuuskomitea hyväksyy työjärjestyksen ja käytäntesäännöt päätöksellään ensimmäisessä kokouksessa ja voi päättää niihin tehtävistä muutoksista.
- 3 Välimiespaneelin kuulemiset ovat julkisia, ellei työjärjestyksessä toisin määrätä.

336 artikla

Tiedot ja tekniset neuvot

- 1 Välimiespaneeli voi osapuolen pyynnöstä, joka toimitetaan samanaikaisesti välimiespaneelille ja toiselle osapuolelle, tai omasta aloitteestaan pyytää tietoja, joita se pitää tarpeellisenä voidakseen hoitaa tehtävänsä, myös riitaan kuuluvilta osapuolilta. Osapuolten on vastattava tällaisiin välimiespaneelin tietopyyntöihin viipymättä ja kattavasti.
- 2 Välimiespaneeli voi osapuolen pyynnöstä, joka toimitetaan samanaikaisesti välimiespaneelille ja toiselle osapuolelle, tai omasta aloitteestaan hankkia tietoja, joita se pitää tarpeellisenä voidakseen hoitaa tehtävänsä. Välimiespaneelilla on myös oikeus hankkia asianmukaisiksi katsomansa asiantuntijalausunnot. Välimiespaneelin on kuultava osapuolia ennen tällaisten asiantuntijoiden valitsemista.

HE 270/2018 vp

- 3 Osapuolen alueelle sijoittautuneet luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt voivat toimittaa amicus curiae -lausumia välimiespaneelille työjärjestyksen mukaisesti.
- 4 Kaikki tämän artiklan mukaisesti saadut tiedot on ilmoitettava kummallekin osapuolelle, ja niiden on voitava esittää huomautuksia niiden johdosta.

337 artikla

Tulkintasäännöt

Välimiespaneelin on tulkittava tämän osaston määräyksiä yleisen kansainvälisen julkisoikeuden tavanomaisten tulkintasääntöjen, myös vuonna 1969 tehdyssä valtiosopimusosoikeutta koskevassa Wienin yleissopimuksessa määrättyjen tulkintasääntöjen mukaisesti. Välimiespaneelin on lisäksi otettava huomioon WTO:n riitojenratkaisuelimen hyväksymien paneelien ja valituselimen raporteissa annetut asiaan liittyvät tulkinnat. Välimiespaneelin raporteilla ei voida lisätä eikä vähentää tämän sopimuksen mukaisia osapuolten oikeuksia ja velvoitteita.

338 artikla

Välimiespaneelin päätökset ja raportit

- 1 Välimiespaneelin on kaikin keinoin pyrittävä tekemään kaikki päätökset yksimielisesti. Jos päätöstä ei kuitenkaan voida tehdä yhteisymmärryksessä, asiasta on päätettävä äänten enemmistöllä. Välimiesten eriäviä mielipiteitä ei missään tapauksessa julkisteta.
- 2 Välimiespaneelin raportissa esitetään selvitettyt tosiseikat, asiaa koskevien määräysten sovellettavuus sekä selvitettyjen seikkojen ja niihin pohjautuvien välimiespaneelin päätelmien perustelut.
- 3 Osapuolten on hyväksyttävä välimiespaneelin päätökset ja raportit ehdoitta. Ne eivät luo minkäänlaisia oikeuksia tai velvollisuuksia luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.
- 4 Kumppanuuskomitea asettaa välimiespaneelin raportin julkisesti saataville edellyttäen, että työjärjestyksessä määrätty luottamuksellisten tietojen suoja taataan.

D jakso

Yleiset säännökset

339 artikla

Välimiesten luettelo

- 1 Kumppanuuskomitea laatii kuuden kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta osapuolten tekemien ehdotusten perusteella luettelon vähintään 15 henkilöstä, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan välimiehinä. Luetteloon sisältyy kolme

alaluettelo: yksi alaluettelo kumpaakin osapuolta kohti ja yksi alaluettelo henkilöistä, jotka eivät ole kummankaan osapuolen kansalaisia ja jotka toimivat välimiespaneelin puheenjohtajana. Kussakin alaluettelossa on oltava vähintään viisi henkilöä. Kumppanuuskomitea varmistaa, että luettelossa on aina tämän verran henkilöitä.

- 2 Välimiehillä on oltava todistettavaa asiantuntemusta oikeudellisista kysymyksistä, kansainvälisestä kaupasta ja muista tämän osaston määräyksiä koskevista asioista. Välimiesten on oltava riippumattomia ja toimittava yksilöinä, he eivät saa ottaa ohjeita miltään organisaatiolta tai hallitukselta, heillä ei saa olla sidoksia sopimuspuolten hallituksiin ja heidän on noudatettava käytännesääntöjä. Puheenjohtajalla on oltava asiantuntemusta myös riitojenratkaisumenettelyistä.
- 3 Kumppanuuskomitea voi laatia lisäluetteloja, joissa on 15 henkilöä, joilla on tiettyihin tämän osaston määräyksiin kuuluviin aloihin liittyvää asiantuntemusta ja kokemusta. Näitä lisäluetteloja käytetään muodostettaessa välimiespaneelia 321 artiklassa määrätyn menettelyn mukaisesti, jos osapuolet niin sopivat.

340 artikla

Foorumin valinta

- 1 Jos syntyy riita, jonka mukaan tietyn toimenpiteen väitetään rikkovan tämän sopimuksen mukaista velvoitetta ja oleellisilta osin vastaavaa sellaiseen toiseen kansainväliseen sopimukseen kuuluvaa velvoitetta, jonka sopimuspuolia kummatkin osapuolet ovat, WTO-sopimus mukaan luettuna, muutosta hakeva osapuoli valitsee foorumin, jossa riita ratkaistaan.
- 2 Kun osapuoli on valinnut foorumin ja aloittanut tämän luvun tai toisen kansainvälisen sopimuksen mukaiset riitojenratkaisumenettelyt, se ei saa aloittaa riitojenratkaisumenettelyjä toisen sopimuksen nojalla 1 kohdassa tarkoitetun toimenpiteen osalta, ellei ensin valittu foorumi pysty tekemään ratkaisuja menettelyllisten tai oikeudenkäyttöön liittyvien syiden vuoksi.
- 3 Tämän artiklan mukaan
 - a) osapuolen katsotaan aloittaneen tämän luvun mukaiset riitojenratkaisumenettelyt, jos se pyytää paneelin asettamista 320 artiklan mukaisesti;
 - b) osapuolen katsotaan aloittaneen WTO-sopimuksen mukaiset riitojenratkaisumenettelyt, jos se pyytää paneelin asettamista WTO:n riitojen ratkaisusta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevan sopimuksen 6 artiklan mukaisesti; ja
 - c) minkä tahansa muun sopimuksen mukaiset riitojenratkaisumenettelyt katsotaan aloitetuksi kyseisen sopimuksen asiaa koskevien määräysten mukaisesti.
- 4 Rajoittamatta 2 kohdan soveltamista tämän sopimuksen määräykset eivät estä kumpaakaan osapuolta panemasta WTO:n riitojenratkaisuelimen hyväksymää velvoitteiden täyttämisen keskeyttämistä täytäntöön. WTO-sopimukseen ei voida vedota siinä tarkoituksessa, että estetään toista osapuolta keskeyttämästä tämän luvun mukaisia velvoitteitaan.

341 artikla

Määräajat

- 1 Kaikki tässä luvussa vahvistetut määräajat, mukaan lukien välimiespaneelleille raporttien antamista varten asetetut määräajat, lasketaan kalenteripäivinä alkaen sitä toimea tai toiseikkaa seuraavasta päivästä, johon ne viittaavat, jollei toisin ole määrätty.
- 2 Riidan osapuolet voivat yhteisellä sopimuksella muuttaa mitä tahansa tässä luvussa mainittua määräaika. Välimiespaneeli voi milloin tahansa ehdottaa osapuolille minkä tahansa tässä luvussa tarkoitetun määräajan muuttamista, ja sen on perusteltava ehdotuksensa.

342 artikla

Asioiden käsittely Euroopan unionin tuomioistuimessa

- 1 Jäljempänä 2 kohdassa määrättyä menettelyä sovelletaan riitoihin, jotka syntyvät 169, 180, 189 ja 192 artiklassa tarkoitettujen lainsäädännön lähentämistä koskevien määräysten tulkinnasta.
- 2 Jos 1 kohdassa tarkoitettua riidasta syntyy kysymys Euroopan unionin oikeutta koskevan säännöksen tulkinnasta, välimiespaneeli pyytää Euroopan unionin tuomioistuinta ratkaisemaan sen, jos tämä kysymys on tarpeellinen välimiespaneelin päätökselle. Tällöin välimiespaneelin tuomioiden määräaikojen soveltaminen keskeytetään, kunnes Euroopan unionin tuomioistuin on antanut ratkaisunsa. Euroopan unionin tuomioistuimen antama ratkaisu on välimiespaneelia sitova.

VII OSASTO

RAHOITUSTUKEA, PETOSTEN TORJUNTAA JA VALVONTAA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET

1 LUKU

Rahoitustuki

343 artikla

Armenian tasavallalle myönnetään rahoitustukea asiaankuuluvista Euroopan unionin rahoitusmekanismeista ja -välineistä. Armenian tasavalta voi saada lainaa myös Euroopan investointipankilta, Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankilta ja muilta kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta. Rahoitustuella edistetään tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamista, ja se myönnetään tämän luvun mukaisesti.

344 artikla

HE 270/2018 vp

- 1 Rahoitustuen pääperiaatteet ovat Euroopan unionin rahoitusvälineitä koskevien asetusten mukaiset.
- 2 Osapuolten määrittämät Euroopan unionin rahoitustuen painopistealueet vahvistetaan vuotuisissa toimintaohjelmissa, jotka perustuvat aina kun mahdollista sovittuja toimintapoliittisia painopisteitä vastaaviin monivuotisiin kehyksiin. Näissä ohjelmissa vahvistetuissa tuen määrissä otetaan huomioon Armenian tasavallan tarpeet, alakohdalliset valmiudet ja edistyminen uudistuksissa, erityisesti tämän sopimuksen kattamilla aloilla.
- 3 Jotta käytettävissä olevista varoista saataisiin mahdollisimman suuri hyöty, osapuolet pyrkivät varmistamaan, että Euroopan unionin rahoitustuki pannaan täytäntöön tiiviissä yhteistyössä muiden avunantajamaiden ja -organisaatioiden ja kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa, toimia koordinoiden ja tuen tuloksellisuutta koskevien kansainvälisten periaatteiden mukaisesti.
- 4 Euroopan unioni voi antaa Armenian tasavallalle makrotaloudellista tukea Armenian tasavallan pyynnöstä ja sovellettavien ehtojen mukaisesti.

345 artikla

Rahoitustukea koskevat oikeudelliset, hallinnolliset ja tekniset perusmääräykset vahvistetaan asiaa koskevien, osapuolten välillä tehtävien sopimusten puitteissa.

346 artikla

Kumppanusneuvostolle ilmoitetaan rahoitustuen edistymisestä ja täytäntöönpanosta sekä sen vaikutuksesta tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseen. Tätä varten osapuolten asiaan kuuluvat elimet toimittavat tarvittavat seuranta- ja arviointitiedot vastavuoroisesti ja jatkuvalta pohjalta.

347 artikla

Osapuolet panevat rahoitustuen täytäntöön moitteettoman varainhoidon periaatteiden mukaisesti ja tekevät yhteistyötä Euroopan unionin ja Armenian tasavallan taloudellisten etujen suojaamiseksi tämän osaston 2 luvussa esitetyllä tavalla.

2 LUKU

Petostentorjuntaa ja valvontaa koskevat määräykset

348 artikla

Määritelmät

Tätä lukua sovellettaessa sovelletaan tämän sopimuksen pöytäkirjassa I vahvistettuja määritelmiä.

349 artikla

Soveltamisala

Tätä lukua sovelletaan kaikkiin osapuolten välillä jatkossa tehtäviin sopimuksiin tai rahoitusvälineisiin ja kaikkiin muihin Euroopan unionin rahoitusvälineisiin, joihin Armenian tasavalta tai muut Armenian tasavallan lainkäyttövaltaan kuuluvat yhteisöt tai henkilöt voivat osallistua, sanotun kuitenkaan rajoittamatta mahdollisia muita lausekkeita, jotka koskevat tilintarkastuksia, paikalla tehtäviä tarkastuksia, todentamisia, valvontaa ja petostentorjuntatoimenpiteitä, Euroopan tilintarkastustuomioistuimen ja Euroopan petostentorjuntaviraston (OLAF) toteuttamat tarkastukset mukaan lukien.

350 artikla

Toimenpiteet petosten, korruption ja muun laittoman toiminnan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi

Osapuolet toteuttavat tehokkaita toimenpiteitä petosten, korruption ja muun EU:n rahoituksen täytäntöönpanoon liittyvän laittoman toiminnan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi, myös osapuolten keskinäisen hallinnollisen avun ja keskinäisen oikeusavun keinoin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla.

351 artikla

Tietojenvaihto ja muu operatiivisen tason yhteistyö

- 1 Tämän luvun moitteettoman täytäntöönpanon varmistamiseksi Euroopan unionin ja Armenian tasavallan toimivaltaiset viranomaiset vaihtavat tietoja säännöllisesti ja järjestävät neuvotteluja jommankumman osapuolen niin pyytäessä.
- 2 Euroopan petostentorjuntavirasto voi sopia Armenian tasavallan vastaavien organisaatioiden kanssa yhteistyön lisäämisestä petostentorjunnan alalla, myös operatiivisista järjestelyistä Armenian tasavallan viranomaisten kanssa.
- 3 Henkilötietojen siirrossa ja käsittelyssä sovelletaan 13 artiklaa.

352 artikla

Yhteistyö euron ja dramien suojelemiseksi rahanväärennykseltä

Euroopan unionin ja Armenian tasavallan toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä, jonka tavoitteena on suojella euroa ja dramia tehokkaasti rahanväärennykseltä. Yhteistyö sisältää euron ja dramien rahanväärennyksen ehkäisyssä ja torjunnassa tarvittavan avun, tiedonvaihto mukaan lukien.

353 artikla

Petosten, korruption ja väärinkäytösten ehkäisy

- 1 Jos vastuu EU:n varojen käytöstä on siirretty Armenian tasavallalle, sen viranomaiset tarkistavat säännöllisesti, että EU:n varoin rahoitetut toimet on pantu täytäntöön asianmukaisesti. Ne toteutettavat tarvittavat toimenpiteet väärinkäytösten ja petosten ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi.
- 2 Armenian tasavallan viranomaiset toteuttavat kaikki aiheelliset toimenpiteet aktiivisten tai passiivisten korruptiokäytäntöjen estämiseksi ja poistamiseksi sekä missä tahansa menettelyiden vaiheessa esiintyvien, EU:n varojen käyttöön liittyvien eturistiriitojen poistamiseksi.
- 3 Armenian tasavallan viranomaiset ilmoittavat Euroopan komissiolle kaikista toteutetuista ehkäisytoimenpiteistä.
- 4 Armenian tasavallan toimivaltaiset viranomaiset sen vuoksi toimittavat Euroopan komissiolle kaikki tiedot EU:n varojen täytäntöönpanosta ja ilmoittavat sille viipymättä kaikista menettelyjensä tai järjestelmiensä merkittävistä muutoksista.

354 artikla

Tutkinta- ja syytetoimet

Armenian tasavallan viranomaiset varmistavat, että kansallisten tai EU:n tarkastusten yhteydessä esiin tulleiden petoksia, lahjontaa tai muita väärinkäytöksiä, myös eturistiriitoja, koskevien epäilyjen ja havaintojen perusteella toteutetaan tutkinta- ja syytetoimet. Tarvittaessa Euroopan petostentorjuntavirasto voi avustaa Armenian tasavallan toimivaltaisia viranomaisia tässä tehtävässä.

355 artikla

Petoksia, lahjontaa ja väärinkäytöksiä koskevien tietojen jakaminen

- 1 Armenian tasavallan viranomaiset toimittavat Euroopan komissiolle viipymättä kaikki niiden tietoon tulleet EU:n varojen täytäntöönpanoon liittyvät epäilyt tai havainnot petoksia, lahjontaa tai muita väärinkäytöksiä koskevista tapauksista, eturistiriidat mukaan lukien. Petoksiin tai lahjontaan liittyvistä epäilyistä on ilmoitettava myös Euroopan petostentorjuntavirastolle.
- 2 Armenian tasavallan viranomaiset ilmoittavat myös kaikista tämän artiklan nojalla ilmoitettujen tosiseikkojen perusteella toteutetuista toimenpiteistä. Jos epäilyjä tai havaintoja petoksista, lahjonnasta tai muista väärinkäytöksistä ei ole, Armenian tasavallan viranomaiset ilmoittavat tästä Euroopan komissiolle asianmukaisen alakomitean vuosikokouksessa.

356 artikla

Tarkastukset

- 1 Euroopan komissiolla ja Euroopan tilintarkastustuomioistuimella on oikeus tarkastaa kaikkien EU:n rahoituksen täytäntöönpanoon liittyvien menojen laillisuus ja asianmukaisuus ja varainhoidon moitteettomuus.
- 2 Tarkastukset koskevat sekä tehtyjä sitoumuksia että suoritettuja maksuja. Tarkastukset suoritetaan asiakirjojen perusteella ja tarvittaessa paikalla sen yksikön toimitiloissa, joka hallinnoi EU:n varojen täytäntöönpanoa tai osallistuu siihen, mukaan luettuina kaikki tuensaajat, toimeksisaajat ja alihankkijat, jotka ovat saaneet EU:n varoja suoraan tai epäsuorasti. Tarkastuksia voidaan suorittaa ennen kyseisen varainhoitovuoden tilinpäätöstä ja loppumaksun suorittamista seuraavien viiden vuoden aikana.
- 3 Euroopan komission tarkastajat tai muut Euroopan komission tai Euroopan tilintarkastustuomioistuimen valtuuttamat henkilöt voivat suorittaa asiakirjojen tai paikalla tehtäviä tarkastuksia Armenian tasavallassa sellaisen yksikön tai sen alihankkijan toimitiloissa, joka hallinnoi EU:n rahoituksen täytäntöönpanoa tai osallistuu siihen.
- 4 Tarkastusten suorittamiseksi Euroopan komissiolla tai muilla Euroopan komission tai Euroopan tilintarkastustuomioistuimen valtuuttamilla henkilöillä on oltava asianmukaiset mahdollisuudet tutustua toimitiloihin, töihin ja asiakirjoihin sekä kaikkiin, myös sähköisessä muodossa oleviin, tietoihin. Tästä oikeudesta on ilmoitettava kaikille Armenian tasavallan julkisille laitoksille ja se on mainittava nimenomaisesti sopimuksissa, jotka tehdään tässä sopimuksessa tarkoitettujen välineiden täytäntöönpanoa varten.
- 5 Euroopan tilintarkastustuomioistuin ja Armenian tasavallan tilintarkastuselimet tekevät tehtäviään suorittaessaan yhteistyötä luottamuksen hengessä mutta riippumattomuutensa säilyttäen.

357 artikla

Paikalla tehtävät tarkastukset

- 1 Euroopan petostentorjuntavirastolla on tämän sopimuksen puitteissa oikeus tehdä tarkastuksia ja todentamisia paikan päällä Euroopan unionin taloudellisten etujen suojelemiseksi.
- 2 Euroopan petostentorjuntavirasto valmistelee ja suorittaa paikalla tehtävät tarkastukset ja todentamiset läheisessä yhteistyössä Armenian tasavallan toimivaltaisten viranomaisten kanssa.
- 3 Armenian tasavallan viranomaisille ilmoitetaan hyvissä ajoin tarkastusten ja todentamisten aihe, tavoite ja oikeusperusta, jotta nämä voivat antaa kaiken tarvittavan avun. Tätä varten Armenian tasavallan toimivaltaisten viranomaisten toimihenkilöillä on oikeus osallistua paikalla tehtäviin tarkastuksiin ja todentamisiin.
- 4 Jos asianomaiset Armenian tasavallan viranomaiset niin haluavat, ne voivat suorittaa paikalla tehtävät tarkastukset ja todentamiset yhdessä Euroopan petostentorjuntaviraston kanssa.

- 5 Jos taloudellinen toimija ei suostu paikalla tehtävään tarkastukseen tai todentamiseen, Armenian tasavallan viranomaiset antavat Euroopan petostentorjuntavirastolle sen tarvitseman avun, jotta se kykenisi täyttämään velvollisuutensa suorittaa paikalla tehtävä tarkastus tai todentaminen.

358 artikla

Hallinnolliset toimenpiteet ja seuraamukset

Euroopan komissio voi määrätä taloudellisille toimijoille hallinnollisia toimia ja seuraamuksia, Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta 18 päivänä joulukuuta 1995 annetun neuvoston asetuksen (EY, Euratom) N:o 2988/95, unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä 25 päivänä lokakuuta 2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) N:o 966/2012 ja unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) N:o 966/2012 soveltamissäännöistä 29 päivänä lokakuuta 2012 annetun komission delegoidun asetuksen (EU) N:o 1268/2012 mukaisesti. Armenian tasavallan viranomaiset voivat määrätä edellisessä virkkeessä mainittuja täydentäviä lisätoimia ja -seuraamuksia sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

359 artikla

Takaisinperintä

- 1 Jos EU:n varojen täytäntöönpano on uskottu Armenian tasavallan viranomaisten tehtäväksi, Euroopan komissiolla on oikeus periä takaisin aiheettomasti maksetut EU:n varat erityisesti tekemällä rahoitusoikaisuja. Armenian tasavallan viranomaiset ryhtyvät kaikkiin asiaankuuluviin toimenpiteisiin periäkseen takaisin aiheettomasti maksetut EU:n varat. Euroopan komissio ottaa huomioon toimenpiteet, joihin Armenian tasavallan viranomaiset ovat ryhtyneet ehkäistäkseen kyseisten EU:n varojen menettämisen.
- 2 Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen tapausten yhteydessä Euroopan komissio kuulee asiasta Armenian tasavaltaa ennen kuin se tekee päätöksen varojen takaisin perimisestä. Takaisinperimistä koskevista erimielisyyksistä keskustellaan kumppanusneuvostossa.
- 3 Tämän osaston määräykset, joissa määrätään maksuvelvollisuus muille kuin valtiolle, ovat Armenian tasavallassa täytäntöönpanokelpoisia seuraavien periaatteiden mukaisesti:
 - a) täytäntöönpanoon sovelletaan Armenian tasavallassa voimassa olevia siviiliprosessin sääntöjä. Täytäntöönpanomääräyksen antaa, tutkimatta muita muodollisuuksia kuin täytäntöönpanopäätöksen oikeaperäisyyden, Armenian tasavallan hallituksen tähän tehtävään nimeämä kansallinen viranomainen. Armenian tasavallan hallitus ilmoittaa tämän kansallisen viranomaisen nimen
 - b) Euroopan komissiolle ja Euroopan unionin tuomioistuimelle;
 - c) kun a alakohdassa tarkoitettut muodollisuudet on Euroopan komission vaatimuksesta täytetty, Euroopan komissio voi edetä täytäntöönpanon kanssa Armenian ta-

savallan lainsäädännön mukaisesti saattamalla asian suoraan toimivaltaisen viranomaisen käsiteltäväksi;

- d) täytäntöönpanomääräystä koskevan päätöksen lainvoimaisuutta valvoo Euroopan unionin tuomioistuin. Täytäntöönpanoa voidaan lykätä vain Euroopan unionin tuomioistuimen päätöksellä. Euroopan komissio ilmoittaa Armenian tasavallan viranomaisille Euroopan unionin tuomioistuimen päätöksestä lykätä täytäntöönpanoa. Armenian tasavallan tuomioistuinten toimivaltaan kuuluu tutkia, onko päätös pantu täytäntöön virheellisesti.
- 4 Päätökset, jotka Euroopan unionin tuomioistuin antaa tämän luvun soveltamisalaan kuuluviin sopimuksiin sisältyvän välityslausekkeen nojalla, ovat täytäntöönpanokelpoisia samoin edellytyksin.

360 artikla

Luottamuksellisuus

Kaikki tämän luvun nojalla toimitetut ja saadut tiedot, niiden muodosta riippumatta, kuuluvat ammattisalaisuuden piiriin ja niillä on sama tietosuoja, joka vastaaville tiedoille on säädetty Armenian tasavallan lainsäädännössä ja Euroopan unionin toimielimiin sovellettavissa vastaavissa säännöksissä. Tällaisia tietoja ei saa antaa muille kuin niille henkilöille Euroopan unionin toimielimissä, jäsenvaltioissa tai Armenian tasavallassa, joiden tehtävät edellyttävät niiden tuntemista, ja niitä saa käyttää vain osapuolten taloudellisten etujen tehokkaan suojaamisen varmistamiseksi.

361 artikla

Lainsäädännön lähentäminen

Armenian tasavalta toteuttaa lainsäädäntönsä lähentäminen liitteessä XII tarkoitettuihin Euroopan unionin säädöksiin ja kansainvälisiin oikeusvälineisiin kyseisen liitteen määräysten mukaisesti.

VIII OSASTO

INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET, YLEISET MÄÄRÄYKSET JA LOPPU-MÄÄRÄYKSET

1 LUKU

Institutionaalinen kehys

362 artikla

Kumppanusneuvosto

HE 270/2018 vp

- 1 Perustetaan kumppanuusneuvosto. Se valvoo ja tarkastelee säännöllisesti tämän sopimuksen täytäntöönpanoa.
- 2 Kumppanuusneuvosto kokoontuu ministeritasolla ja säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa, sekä olosuhteiden niin vaatiessa. Kumppanuusneuvosto voi yhteisestä sopimuksesta kokoontua missä tahansa kokoonpanossa.
- 3 Kumppanuusneuvosto tarkastelee kaikkia tähän sopimukseen liittyviä tärkeitä kysymyksiä sekä kaikkia muita kahdenvälisiä tai kansainvälisiä osapuolten yhteisen edun mukaisia kysymyksiä tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.
- 4 Kumppanuusneuvosto vahvistaa työjärjestyksensä.
- 5 Kumppanuusneuvoston puheenjohtajana toimii vuorotellen Euroopan unionin edustaja ja Armenian tasavallan edustaja.
- 6 Kumppanuusneuvosto käyttää päätösvaltaa tämän sopimuksen soveltamisalalla ja siinä määrätyissä tapauksissa sopimuksessa vahvistettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Päätökset sitovat osapuolia, joiden on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin päätösten täytäntöönpanemiseksi. Kumppanuusneuvosto voi myös antaa suosituksia. Se tekee päätöksensä ja antaa suosituksensa osapuolten yhteisestä sopimuksesta, ottaen huomioon sen, että kumpikin osapuoli on saattanut päätökseen omat sisäiset menettelynsä.
- 7 Kumppanuusneuvosto on foorumi, jolla vaihdetaan tietoja Euroopan unionin ja Armenian tasavallan sekä valmisteilla että voimassa olevasta lainsäädännöstä sekä täytäntöönpanoon, valvontaan ja sääntöjenmukaisuuteen liittyvistä toimista.
- 8 Kumppanuusneuvostolla on valtuudet päivittää tai muuttaa liitteitä, sanotun kuitenkin rajoittamatta VI osaston mukaisten yksittäisten määräysten soveltamista.

363 artikla

Kumppanuuskomitea

- 1 Perustetaan kumppanuuskomitea. Se avustaa kumppanuusneuvostoa sen tehtävien hoitamisessa.
- 2 Kumppanuuskomitea muodostuu osapuolten edustajista, jotka ovat yleensä korkeita virkamiehiä.
- 3 Kumppanuuskomitean puheenjohtajana toimii vuorotellen Euroopan unionin edustaja ja Armenian tasavallan edustaja.
- 4 Kumppanuusneuvosto määrittää työjärjestyksessään kumppanuuskomitean tehtävät, joihin kuuluu kumppanuusneuvoston kokousten valmistelu, ja päättää komitean työskentelytavat. Kumppanuuskomitea kokoontuu vähintään kerran vuodessa.
- 5 Kumppanuusneuvosto voi siirtää kumppanuuskomitealle toimivaltaansa, myös valtuudet tehdä sitovia päätöksiä.

HE 270/2018 vp

- 6 Kumppanuuskomitealla on valtuudet tehdä päätöksiä aloilla, joilla kumppanuusneuvosto on siirtänyt sille toimivaltaansa, ja tässä sopimuksessa määrätyissä tapauksissa. Nämä päätökset sitovat osapuolia, joiden on ryhdyttävä päätösten täytäntöön panemiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin. Kumppanuuskomitea tekee päätöksensä osapuolten välisen sopimuksen perusteella, ottaen huomioon sen, että kumpikin osapuoli on saattanut päätökseen omat sisäiset menettelynsä.
- 7 Kumppanuuskomitea kokoontuu tietyssä kokoonpanossa käsittelemään kaikkia VI osastoon liittyviä kysymyksiä. Kumppanuuskomitea kokoontuu tässä kokoonpanossa vähintään kerran vuodessa.

364 artikla

Alakomiteat ja muut elimet

- 1 Kumppanuuskomiteaa avustavat tämän sopimuksen mukaisesti perustetut alakomiteat ja muut elimet.
- 2 Kumppanuusneuvosto voi päättää perustaa alakomiteoita tai muita elimiä, jotka ovat tietyillä aloilla tarpeen tämän sopimuksen täytäntöönpanoa varten, ja se määrittää niiden kokoonpanon, tehtävät ja työskentelytavat.
- 3 Alakomiteat raportoivat toimistaan kumppanuuskomitealle säännöllisesti.
- 4 Alakomiteoiden olemassaolo ei estä kumpaakaan osapuolta saattamasta mitään asiaa suoraan kumppanuuskomitean, mukaan lukien kauppaan liittyvien kysymysten kokoonpanossa olevan komitean, käsiteltäväksi.

365 artikla

Parlamentaarinen kumppanuusvaliokunta

- 1 Perustetaan parlamentaarinen kumppanuusvaliokunta. Se muodostuu Euroopan parlamentin ja Armenian tasavallan parlamentin jäsenistä, ja se on heidän fooruminsa kokoontumista ja näkemysten vaihtoa varten. Se kokoontuu itse määrittämiensä väliajoin.
- 2 Parlamentaarinen kumppanuusvaliokunta vahvistaa oman työjärjestyksensä.
- 3 Parlamentaarisen kumppanuusvaliokunnan puheenjohtajana toimii sen työjärjestyksessä vahvistettavien määräysten mukaisesti vuorotellen Euroopan parlamentin edustaja ja Armenian parlamentin edustaja.
- 4 Parlamentaarinen kumppanuusvaliokunta voi pyytää tämän sopimuksen täytäntöönpanoon liittyviä asiaankuuluvia tietoja kumppanuusneuvostolta, joka toimittaa pyydettyt tiedot parlamentaariselle kumppanuusvaliokunnalle.
- 5 Parlamentaariselle kumppanuusvaliokunnalle tiedotetaan kumppanuusneuvoston päätöksistä ja suosituksista.

- 6 Parlamentaarinen kumppanuusvaliokunta voi antaa suosituksia kumppanuusneuvostolle.
- 7 Parlamentaarinen kumppanuusvaliokunta voi perustaa parlamentaarisia kumppanuusvaliokuntia.

366 artikla

Kansalaisyhteiskuntafoorumi

- 1 Osapuolet edistävät kansalaisyhteiskuntiansa edustajien säännöllisiä tapaamisia, jotta nämä pysyvät ajan tasalla tämän sopimuksen täytäntöönpanosta ja voivat antaa siihen oman panoksensa.
- 2 Perustetaan kansalaisyhteiskuntafoorumi. Se on Euroopan unionin kansalaisyhteiskunnan edustajien, mukaan lukien Euroopan talous- ja sosiaalikomitean jäsenet, sekä Armenian tasavallan kansalaisjärjestöjen, -verkostojen ja -foorumien edustajien, mukaan lukien itäisen kumppanuuden kansalaisyhteiskuntafoorumin kansallinen foorumi, muodostama foorumi, jolla nämä voivat kokoontua ja vaihtaa näkemyksiä. Se kokoontuu itse määräämnsä väliajoin.
- 3 Kansalaisyhteiskuntafoorumi vahvistaa työjärjestyksensä. Työjärjestys sisältää muun muassa avoimuutta, osallistamista ja vuorottelua koskevat periaatteet.
- 4 Kansalaisyhteiskuntafoorumin puheenjohtajana toimii sen työjärjestyksessä vahvistettavien määräysten mukaisesti vuorotellen Euroopan unionin kansalaisyhteiskunnan edustaja ja Armenian tasavallan kansalaisyhteiskunnan edustaja.
- 5 Kansalaisyhteiskuntafoorumille tiedotetaan kumppanuusneuvoston päätöksistä ja suosituksista.
- 6 Kansalaisyhteiskuntafoorumi voi antaa suosituksia kumppanuusneuvostolle, kumppanuuskomitealle ja parlamentaariselle kumppanuusvaliokunnalle.
- 7 Kumppanuuskomitea ja parlamentaarinen kumppanuusvaliokunta järjestävät säännöllisen yhteydenpidon kansalaisyhteiskuntafoorumin edustajien kanssa saadakseen näiltä näkemyksiä siitä, miten tämän sopimuksen tavoitteet voidaan saavuttaa.

2 LUKU

Yleiset määräykset ja loppumääräykset

367 artikla

Mahdollisuus saattaa asiansa tuomioistuinten ja hallintoelinten käsiteltäväksi

Kumpikin osapuoli sitoutuu varmistamaan tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa, että toisen osapuolen luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt voivat, ilman syrjintää sen

HE 270/2018 vp

omiin kansalaisiin verrattuna, saattaa asiansa sen toimivaltaisten tuomioistuinten ja hallintoelinten käsiteltäväksi puolustaakseen yksilöille kuuluvia oikeuksiaan ja omistusoikeuksiaan.

368 artikla

Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset

Tämän sopimuksen ei voida tulkita

- a) velvoittavan osapuolta toimittamaan sellaisia tietoja, joiden paljastaminen olisi vastoin sen keskeisiä turvallisuusetuja;
- b) estävän osapuolta toteuttamasta toimenpiteitä, joita se pitää välttämättöminä keskeisten turvallisuusetujensa suojelemiseksi ja jotka
 - i) liittyvät aseiden, ampuma- tai sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan,
 - ii) liittyvät taloudelliseen toimintaan, jonka tarkoituksena on suoraan tai välillisesti sotilaskohteen varustaminen;
 - iii) liittyvät fissioituvaan ja fuusioituvaan ydinmateriaaliin tai materiaaleihin, joista edellä mainitut on johdettu; tai
 - iv) toteutetaan sodan tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana;
- c) estävän osapuolta toteuttamasta toimia täyttääkseen YK:n peruskirjan mukaiset velvoitteet, joihin se on sitoutunut rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi.

369 artikla

Syrjimättömyys

- 1 Tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla ja rajoittamatta siihen sisältyviä erityismääräyksiä
 - a) Armenian tasavallan Euroopan unioniin tai sen jäsenvaltioihin soveltamat järjestelyt eivät saa johtaa syrjintään jäsenvaltioiden tai niiden luonnollisten tai oikeushenkilöiden välillä; ja
 - b) Euroopan unionin tai sen jäsenvaltioiden Armenian tasavaltaan soveltamat järjestelyt eivät saa johtaa syrjintään Armenian tasavallan luonnollisten tai oikeushenkilöiden välillä.
- 2 Edellä oleva 1 kohta ei rajoita osapuolten oikeutta soveltaa verolainsäädäntönsä asianmukaisia säännöksiä verovelvollisiin, jotka ovat keskenään erilaisessa tilanteessa asuinpaikkansa suhteen.

370 artikla

Asteittainen lähentäminen

Armenian tasavalta lähentää asteittain lainsäädäntönsä tämän sopimuksen liitteissä tarkoitettuun EU:n lainsäädäntöön tässä sopimuksessa yksilöityjen sitoumusten pohjalta ja kyseisten liitteiden määräysten mukaisesti. Tämä artikla ei rajoita VI osaston mukaisten yksittäisten määräysten soveltamista.

371 artikla

Lainsäädännön dynaaminen lähentäminen

Armenian tasavallan lainsäädännön asteittaista lähentämistä EU:n lainsäädäntöön koskevan tavoitteen mukaisesti kumppanuusneuvosto tarkistaa ja päivittää säännöllisesti tämän sopimuksen liitteitä, jotta niissä voidaan ottaa huomioon EU:n lainsäädännön kehittyminen ja osapuolten oleellisina pitämässä kansainvälisissä välineissä asetetut sovellettavat vaatimukset, ottaen huomioon sen, että kumpikin osapuoli on saattanut päätökseen omat sisäiset menettelynsä. Tämä artikla ei rajoita VI osaston mukaisten yksittäisten määräysten soveltamista.

372 artikla

Lähentymisen seuranta ja arviointi

- 1 Seurannalla tarkoitetaan tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien toimenpiteiden täytäntöönpanossa ja soveltamisen valvonnassa tapahtuvan edistymisen jatkuvaa arviointia. Osapuolet toimivat yhteistyössä tällä sopimuksella perustettujen elinten puitteissa toteutettavan seurantaprosessin helpottamiseksi.
- 2 Euroopan unioni arvioi Armenian tasavallan lainsäädännön lähentämistä EU:n lainsäädäntöön tässä sopimuksessa tarkoitettuna mukaisesti. Näihin arviointeihin sisältyy täytäntöönpanoon ja soveltamisen valvontaan liittyviä näkökohtia. Euroopan unioni voi tehdä tällaisia arviointeja joko yksin tai yhteistyössä Armenian tasavallan kanssa. Arvioinnin helpottamiseksi Armenian tasavalta raportoi Euroopan unionille lähentämisessä tapahtuvasta edistymisestä soveltuvin osin ennen tässä sopimuksessa asetettujen siirtymäaikojen päättymistä. Raportoinnin ja arvioinnin yhteydessä, myös arviointeja koskevien yksityiskohtien ja arviointien tiheyden määrittämisessä, otetaan huomioon tässä sopimuksessa määrätty erityiset yksityiskohtaiset säännöt tai tällä sopimuksella perustettujen elinten päätökset.
- 3 Lähentämistä koskeva arviointi voi käsittää paikan päällä tehtäviä tarkastuksia, joihin voivat tarpeen mukaan osallistua Euroopan unionin toimielimet, elimet ja virastot, valtiosta riippumattomat elimet, valvontaviranomaiset, riippumattomat asiantuntijat ja muut tahot.

373 artikla

Seurannan tulokset, lähentämistä koskevat arvioinnit mukaan lukien

- 1 Seurannan tuloksista, 372 artiklan kohdassa tarkoitetut lähentämistä koskevat arvioinnit mukaan lukien, keskustellaan tällä sopimuksella perustetuissa asiaankuuluviissa elimissä. Tällaiset elimet voivat antaa yhteisiä suosituksia, jotka esitetään kumppanuusneuvostolle.
- 2 Jos osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että VI osaston mukaiset tarvittavat toimenpiteet on toteutettu ja että niitä noudatetaan, kumppanuusneuvosto päättää sille 319 artiklan 3 kohdassa ja 335 artiklan 2 kohdassa annetuin valtuuksin päättää markkinoiden avaamisen jatkamisesta, jos siitä on määrätty VI osastossa.
- 3 Edellä 1 kohdassa tarkoitetun yhteisen suosituksen esittämistä kumppanuusneuvostolle tai tällaisen suosituksen esittämättä jättämistä ei käsitellä tämän sopimuksen VI osastossa määritellyssä riitojenratkaisumenettelyssä. Maantieteellisiä merkintöjä käsittelevän alakomitean tekemää päätöstä tai päätöksen tekemättä jättämistä ei käsitellä VI osastossa määritellyssä riitojenratkaisumenettelyssä.

374 artikla

Maksutaseeseen ja ulkoiseen rahoitukseen liittyvien vaikeuksien ilmetessä sovellettavat rajoitukset

- 1 Jos osapuolella on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä vaikeuksia tai sellaisten uhka on olemassa, se voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa suoja- tai rajoittavia toimenpiteitä, jotka koskevat pääoma-, maksu- tai siirtoliikennettä.
- 2 Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä koskevat seuraavat vaatimukset:
 - a) niissä ei saa kohdella osapuolta vähemmän suotuisasti kuin kolmansia osapuolia vastaavissa tilanteissa;
 - b) niiden on oltava soveltuvin osin Kansainvälistä valuuttarahastoa koskevan vuoden 1944 sopimuksen mukaisia;
 - c) niissä on vältettävä tarpeettoman vahingon aiheuttamista toisen osapuolen kaupallisille, taloudellisille ja rahoitukseen liittyville eduille;
 - d) niiden tulee olla väliaikaisia ja ne tulee poistaa vähitellen 1 kohdassa määritellyn tilanteen parantuessa.
- 3 Jos on kyse tavarakaupasta, osapuoli voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoittavia toimenpiteitä turvatakseen maksutaseensa tai ulkoisen rahoitusasemansa. Tällaisten toimenpiteiden on oltava GATT 1994 -sopimuksen ja GATT 1994 -sopimuksen maksutasetta koskevista määräyksistä tehdyn sopimuksen mukaisia.
- 4 Palvelukaupan osalta osapuoli voi toteuttaa rajoittavia toimenpiteitä suojataksaan maksutasettaan tai ulkoista rahoitusasemaansa. Tällaisten toimenpiteiden on oltava GATS-sopimuksen mukaisia.
- 5 Osapuolen, joka pitää voimassa tai ottaa käyttöön 1 kohdassa tarkoitettuja rajoittavia toimenpiteitä, on ilmoitettava niistä viipymättä toiselle osapuolelle ja esitettävä mahdollisimman pian aikataulu niiden poistamiselle.

- 6 Jos tässä artiklassa tarkoitettuja rajoituksia otetaan käyttöön tai pidetään voimassa, asiasta neuvotellaan viipymättä kumppanuuskomiteassa, jollei tällaisia neuvotteluja käydyä muulla tavoin tämän sopimuksen soveltamisalan ulkopuolella.
- 7 Neuvotteluissa käsitellään kyseisiin toimenpiteisiin johtanutta, maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä ongelmia ottaen huomioon muun muassa seuraavat tekijät:
 - a) vaikeuksien luonne ja laajuus;
 - b) talouden ja kaupan ulkoinen ympäristö; tai
 - c) mahdollisesti käytettävissä olevat vaihtoehdot korjaavat toimenpiteet.
- 8 Neuvotteluissa käsitellään sitä, ovatko mahdolliset rajoittavat toimenpiteet 1 ja 2 kohdan mukaisia.
- 9 Osapuolettavat neuvotteluissa huomioon kaikki Kansainvälisen valuuttarahaston esittämät ulkomaanvaluuttaan, valuuttavarantoihin ja maksutaseeseen liittyvät tilastolliset ja muut tiedot, ja päätelmien perustana käytetään Kansainvälisen valuuttarahaston arviota kyseisen osapuolen maksutasetta ja ulkoista rahoitusasemaa koskevasta tilanteesta.

375 artikla

Verotus

- 1 Tätä sopimusta sovelletaan verotusta koskeviin toimenpiteisiin ainoastaan siltä osin kuin tällainen soveltaminen on tarpeen tämän sopimuksen määräysten täytäntöönpanemiseksi.
- 2 Tämän sopimuksen ei voida tulkita estävän minkään sellaisen toimenpiteen käyttöönottoa tai toteuttamista, jonka tarkoituksena on estää verojen välttäminen tai kiertäminen kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehtyjen sopimusten, muiden verotusjärjestelyjen tai verotusta koskevien osapuolen sisäisen verolainsäädännön verosäännösten mukaisesti.

376 artikla

Valtuutettu viranomainen

Ellei tässä sopimuksessa toisin määrätä, kumpikin osapuoli varmistaa, että kaikki henkilöt, mukaan lukien valtion omistama yritys, yritys, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai etuoikeuksia tai nimetty monopoli, jolle osapuoli on siirtänyt sääntelyyn liittyvää, hallinnollista tai muuta valtion toimivaltaa millä tahansa hallinnon tasolla, toimivat tässä sopimuksessa asetettujen osapuolen velvoitteiden mukaisesti tätä toimivaltaa käyttäessään.

377 artikla

Velvoitteiden täyttäminen

- 1 Osapuolet toteuttavat kaikki tarvittavat toimenpiteet täyttääkseen tästä sopimuksesta johtuvat velvoitteensa. Ne varmistavat, että tässä sopimuksessa asetetut tavoitteet saavutetaan.
- 2 Osapuolet sopivat aloittavansa kumman tahansa osapuolen pyynnöstä viipymättä ja sopivia kanavia käyttäen keskustelut tämän sopimuksen tulkintaa tai täytäntöönpanoa koskevista kysymyksistä tai muista osapuolten välisten suhteiden merkityksellisistä näkökohdista.
- 3 Kumpikin osapuoli voi saattaa kumppanuusneuvoston käsiteltäväksi kaikki tämän sopimuksen tulkintaa tai täytäntöönpanoa koskevat riidat 378 artiklan mukaisesti.
- 4 Kumppanuusneuvosto voi ratkaista riidan sitovalla päätöksellä 378 artiklan mukaisesti.

378 artikla

Riitojen ratkaiseminen

- 1 Jos osapuolten välillä syntyy tämän sopimuksen tulkintaa tai täytäntöönpanoa koskeva riita, kumpi tahansa osapuoli esittää toiselle osapuolelle ja kumppanuusneuvostolle riidanalaisen asian ratkaisemista koskevan virallisen pyynnön. Poikkeuksena tästä riitoihin, jotka koskevat VI osaston tulkintaa ja täytäntöönpanoa, sovelletaan yksinomaan VI osaston 13 lukua.
- 2 Osapuolet pyrkivät ratkaisemaan riidan käymällä kumppanuusneuvostossa neuvotteluja vilpittömässä mielessä ja siten, että tavoitteena on päästä osapuolten hyväksyttävissä olevaan ratkaisuun mahdollisimman nopeasti.
- 3 Riidasta voidaan neuvotella myös missä tahansa kumppanuuskomitean tai tämän sopimuksen 364 artiklassa tarkoitetun muun elimen kokouksessa osapuolten yhteisestä sopimuksesta tai toisen osapuolen pyynnöstä. Neuvotteluja voidaan käydä myös kirjallisesti.
- 4 Osapuolet antavat kumppanuusneuvostolle, kumppanuuskomitealle tai muille asiaan kuuluville alakomiteoille tai elimille kaikki tilanteen perusteellista käsittelyä varten tarvittavat tiedot.
- 5 Riita katsotaan ratkaistuksi, kun kumppanuusneuvosto on tehnyt sitovan päätöksen asian ratkaisemiseksi 377 artiklan 4 kohdan mukaisesti tai kun se on vahvistanut, että riitaa ei enää ole.
- 6 Kaikki neuvottelujen aikana annetut tiedot ovat luottamuksellisia.

379 artikla

Toimenpiteet siinä tapauksessa, että velvollisuuksia ei täytetä

- 1 Jos riidanalaista asiaa ei ole ratkaistu kolmen kuukauden kuluessa päivästä, jona virallinen pyyntö riidan ratkaisemiseksi tämän sopimuksen 378 artiklan mukaisesti on annettu tiedoksi, ja jos valituksen tehnyt osapuoli edelleen katsoo, että toinen osapuoli on jättänyt täyttämättä tämän sopimuksen mukaisen velvoitteensa, osapuoli voi toteuttaa tarvittavat toimenpiteet. Neuvotteluille asetettua kolmen kuukauden määräaika ei sovelleta tämän artiklan 3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeustapauksissa.
- 2 Toimenpiteitä valittaessa on etusijalle asetettava ne, joista on vähiten haittaa tämän sopimuksen toiminnalle. Tämän artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja tapauksia lukuun ottamatta näihin toimenpiteisiin ei saa kuulua minkään tämän sopimuksen VI osaston määräyksissä mainitun oikeuden tai velvollisuuden keskeyttäminen. Tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava välittömästi kumppanuusneuvostolle ja niitä on käsiteltävä neuvotteluissa 377 artiklan 2 kohdan mukaisesti ja riitojen ratkaisussa 378 artiklan 2 ja 3 kohdan artiklan mukaisesti.
- 3 Edellä 1 ja 2 kohdassa tarkoitettut poikkeukset koskevat tilanteita, joissa
 - a) tämä sopimus on sanottu irti tavalla, joka ei ole sallittu kansainvälisen oikeuden yleisten sääntöjen perusteella; tai
 - b) toinen osapuoli rikkoo 2 artiklan 1 kohdassa ja 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja tämän sopimuksen olennaisia osia.

380 artikla

Suhde muihin sopimuksiin

- 1 Tämä sopimus korvaa kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen. Viittauksia kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen kaikissa muissa osapuolten välisissä sopimuksissa pidetään viittauksina tähän sopimukseen.
- 2 Tämä sopimus ei vaikuta niihin oikeuksiin, jotka luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille taataan voimassa olevissa, yhtä tai useampaa jäsenvaltiota ja Armenian tasavaltaa sitovissa sopimuksissa, ennen kuin tämän sopimuksen nojalla on saavutettu samanarvoiset luonnollisia henkilöitä ja oikeushenkilöitä koskevat oikeudet.
- 3 Olemassa olevat sopimukset, jotka koskevat tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia yhteistyöaloja, katsotaan osaksi tällä sopimuksella säänneltyjä yleisiä kahdenvälisiä suhteita ja osaksi yhteistä institutionaalista kehystä.
- 4 Osapuolet voivat täydentää tätä sopimusta tekemällä erityissopimuksia millä tahansa tämän sopimuksen kattamalla alalla. Tällaiset erityissopimukset ovat erottamaton osa tällä sopimuksella säänneltyjä yleisiä kahdenvälisiä suhteita, ja ne muodostavat osan yhteistä institutionaalista kehystä.
- 5 Tämä sopimus ja sen nojalla toteutettavat toimet eivät millään tavoin rajoita jäsenvaltioiden valtuuksia tehdä kahdenvälisiä yhteistyötä Armenian tasavallan kanssa tai tarvittaessa tehdä sen kanssa uusia yhteistyösopimuksia, sanotun kuitenkin rajoittamatta Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen sisältyvien asian kannalta merkityksellisten määräysten soveltamista.

381 artikla

Kesto

- 1 Tämä sopimus tehdään rajoittamattomaksi ajaksi.
- 2 Kumpi tahansa osapuoli voi irtisanoa tämän sopimuksen kirjallisella ilmoituksella, joka toimitetaan toiselle osapuolelle diplomaattikanavien kautta. Sopimuksen voimassaolo päättyy kuuden kuukauden kuluttua tällaisen ilmoituksen vastaanottamisesta.

382 artikla

Osapuolten määritelmä

Tätä sopimusta sovellettaessa ”osapuolilla” tarkoitetaan Euroopan unionia tai sen jäsenvaltioita taikka Euroopan unionia ja sen jäsenvaltioita, kutakin niille Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyssä sopimuksessa osoitetun toimivallan mukaisesti, ja tarvittaessa sillä tarkoitetaan myös Euratomia sille Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksessa osoitetun toimivallan mukaisesti, sekä Armenian tasavaltaa.

383 artikla

Alueellinen soveltaminen

Tätä sopimusta sovelletaan alueisiin, joihin sovelletaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta, Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta ja Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimusta niissä määrätyin edellytyksin, sekä Armenian tasavallan alueeseen.

384 artikla

Sopimuksen tallettaja

Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristö on tämän sopimuksen tallettaja.

385 artikla

Voimaantulo, loppumääräykset ja väliaikainen soveltaminen

- 1 Osapuolet ratifioivat tai hyväksyvät tämän sopimuksen omien menettelyjensä mukaisesti. Ratifioimis- tai hyväksymisasiakirjat talletetaan tallettajan huostaan.
- 2 Tämä sopimus tulee voimaan viimeisen ratifiointi- tai hyväksymiskirjan talletuspäivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä.
- 3 Tätä sopimusta voidaan muuttaa kirjallisesti osapuolten yhteisellä suostumuksella. Näin tehdyt muutokset tulevat voimaan tämän artiklan määräysten mukaisesti.
- 4 Liitteet, pöytäkirjat ja julistus ovat erottamaton osa tätä sopimusta.

- 5 Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, Euroopan unioni ja Armenian tasavalta voivat soveltaa tätä sopimusta tai sen osia väliaikaisesti omien sisäisten menettelyjensä mukaisesti.
- 6 Väliaikainen soveltaminen alkaa sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisestä päivästä, jona tallettaja vastaanottaa seuraavat:
 - a) tarvittavien menettelyjen päätökseen saattamista koskeva Euroopan unionin ilmoitus, jossa määritetään ne tämän sopimuksen osat, joita on sovellettava väliaikaisesti; ja
 - b) Armenian tasavallan sisäisten menettelyjensä mukaisesti tallettama ratifiointiasiakirja.
- 7 Asianomaisia tämän sopimuksen määräyksiä, myös sen liitteitä ja pöytäkirjoja, sovellettaessa niissä olevilla viittauksilla ”tämän sopimuksen voimaantulopäivään” tarkoitetaan 5 kohdan mukaisesti ”sopimuksen väliaikaisen soveltamisen aloittamispäivää”.
- 8 Kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen määräysten soveltamista jatketaan väliaikaisen soveltamisen ajan, elleivät ne kuulu tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen piiriin.
- 9 Kumpikin osapuoli voi antaa tallettajalle kirjallisen ilmoituksen aikomuksestaan lopettaa tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen. Väliaikaisen soveltamisen päättyminen tulee voimaan kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun tallettaja on vastaanottanut tämän ilmoituksen.

386 artikla

Todistusvoimaiset tekstit

Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltan, portugalilain, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin, viron ja armenian kielellä, ja jokainen teksti on yhtä todistusvoimainen.

TÄMÄN VAKUUDEKSI tätä varten asianmukaisesti valtuutetut täysivaltaiset edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

PÖYTÄKIRJA II

KESKINÄISESTÄ HALLINNOLLISESTA AVUNANNOSTA TULLIASIOISSA

1 artikla

Määritelmät

Tässä pöytäkirjassa tarkoitetaan

- a) ”tullilainsäädännöllä” osapuolten alueilla sovellettavia säännöksiä tai määräyksiä, jotka koskevat tavaroiden tuontia, vientiä, passitusta ja asettamista mihin tahansa muuhun tullimenettelyyn, mukaan lukien kielto-, rajoitus- ja valvontatoimenpiteet;
- b) ”pyynnön esittäväällä viranomaisella” toimivaltaista hallintoviranomaista, jonka osapuoli on nimennyt tätä tarkoitusta varten ja joka esittää avunantopyynnön tämän pöytäkirjan nojalla;
- c) ”pyynnön vastaanottavalla viranomaisella” toimivaltaista hallintoviranomaista, jonka osapuoli on nimennyt tätä tarkoitusta varten ja joka vastaanottaa avunantopyynnön tämän pöytäkirjan nojalla;
- d) ”henkilötiedoilla” kaikkia tietoja, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön; ja
- e) ”tullilainsäädännön vastaisella toimella” mitä tahansa tullilainsäädännön rikkomista tai yritystä rikkoa kyseistä lainsäädäntöä.

2 artikla

Soveltamisala

- 1 Osapuolet antavat toisilleen apua toimivaltaansa kuuluvilla aloilla tässä pöytäkirjassa määrätyllä tavalla ja siinä määrätyin edellytyksin varmistaakseen tullilainsäädännön moitteettoman soveltamisen, ja tämä on tehtävä erityisesti ehkäisemällä, tutkimalla ja torjumalla tullilainsäädännön vastaisia toimia.
- 2 Tämän pöytäkirjan mukainen avunanto tulliasioissa koskee sitä osapuolen hallintoviranomaista, jolla on toimivalta soveltaa tätä pöytäkirjaa. Avunanto ei rajoita rikosasioissa annettavaa keskinäistä avunantoa koskevien sääntöjen soveltamista, eivätkä sen piiriin kuulu sellaiset tiedot, jotka on saatu oikeusviranomaisen pyynnöstä käytettyjen valtuuksien perusteella, elleivät nämä viranomaiset ole ennakolta hyväksyneet kyseisten tietojen luovuttamista.
- 3 Tämän pöytäkirjan soveltamisalaan ei kuulu tullien, verojen tai sakkojen perimisessä annettava apu.

3 artikla

Pyynnöstä annettava apu

- 1 Pyynnön vastaanottavan viranomaisen on annettava pyynnön esittäville viranomaiselle tämän pyynnöstä kaikki asiaankuuluvat tiedot, jotka voivat auttaa pyynnön esittävä viranomaista varmistamaan, että tullilainsäädäntöä sovelletaan oikein, mukaan lukien tiedot havaituista tai suunnitelluista toimista, jotka ovat tai voivat olla tullilainsäädännön vastaisia.
- 2 Pyynnön vastaanottavan viranomaisen on ilmoitettava pyynnön esittäville viranomaiselle tämän pyynnöstä,
 - a) ovatko osapuolen alueelta viedyt tavarat tuotu sääntöjen mukaisesti toisen osapuolen alueelle, ja yksilöitävä tarvittaessa, mitä tullimenettelyä tavaroihin on sovellettu; tai
 - b) ovatko osapuolen alueelle tuodut tavarat viety sääntöjen mukaisesti toisen osapuolen alueelta, ja yksilöitävä tarvittaessa, mitä tullimenettelyä tavaroihin on sovellettu.
- 3 Pyynnön vastaanottavan viranomaisen on toteutettava pyynnön esittävän viranomaisen pyynnöstä omien säännöksiensä tai määräystensä mukaisesti tarvittavat toimet sen varmistamiseksi, että valvonta kohdistetaan erityisesti seuraaviin:
 - a) luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt, joiden voidaan perustellusti uskoa olevan tai olleen osallisina tullilainsäädännön vastaisissa toimissa;
 - b) paikat, joihin tavaroita on koottu tai voidaan koota varastoitaviksi siten, että on perusteltua uskoa, että tavarat on tarkoitettu käytettäväksi tullilainsäädännön vastaisissa toimissa;
 - c) tavarat, jotka kuljetetaan tai voidaan kuljettaa siten, että on perusteltua uskoa, että ne on tarkoitettu käytettäväksi tullilainsäädännön vastaisissa toimissa; ja
 - d) kuljetusvälineet, joita käytetään tai voidaan käyttää siten, että on perusteltua uskoa, että ne on tarkoitettu käytettäväksi tullilainsäädännön vastaisissa toimissa.

4 artikla

Oma-aloitteinen avunanto

Osapuolet antavat omasta aloitteestaan toisilleen apua omien säännöksiensä tai määräystensä mukaisesti, jos ne pitävät sitä tullilainsäädännön oikean soveltamisen kannalta tarpeellisena, erityisesti antamalla hankkimiaan seuraavia seikkoja koskevia tietoja:

- a) toimet, jotka ovat tai näyttävät olevan tullilainsäädännön vastaisia ja joilla saattaa olla merkitystä toiselle osapuolelle;
- b) tullilainsäädännön vastaisissa toimissa käytettävät uudet keinot tai menetelmät;
- c) tavarat, joiden tiedetään olevan tullilainsäädännön vastaisten toimien kohteena;

- d) luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt, joiden voidaan perustellusti uskoa olevan tai olleen osallisina tullilainsäädännön vastaisissa toimissa; ja
- e) kulkuneuvot, joita voidaan perustellusti uskoa käytetyn, käytettävän tai voitavan käyttää tullilainsäädännön vastaisiin toimiin.

5 artikla

Toimittaminen ja ilmoittaminen

- 1 Pyynnön vastaanottavan viranomaisen on toteutettava pyynnön esittävän viranomaisen pyynnöstä sovellettavien säännöksien tai määräysten mukaisesti kaikki tarvittavat toimenpiteet sellaisten asiakirjojen toimittamiseksi tai sellaisista pyynnön esittävän viranomaisen päätöksistä ilmoittamiseksi, jotka kuuluvat tämän pöytäkirjan soveltamisalaan, pyynnön vastaanottavan viranomaisen alueella asuvalle tai sinne sijoittautuneelle vastaanottajalle.
- 2 Asiakirjojen toimittamista tai päätösten ilmoittamista koskevat pyynnot on tehtävä kirjallisesti pyynnön vastaanottavan viranomaisen virallisella kielellä tai jollakin sen hyväksymällä kielellä.

6 artikla

Avunantopyyntöjen muoto ja sisältö

- 1 Tämän pöytäkirjan mukaisesti esitetyt pyynnot on tehtävä kirjallisesti. Pyyntöön on liitettävä asiakirjat, jotka katsotaan tarpeellisiksi sen täyttämiseksi. Pynnön vastaanottava viranomainen voi kiireellisessä tapauksessa hyväksyä myös suullisia pyyntöjä, mutta pyynnön esittävän viranomaisen on vahvistettava tällaiset suulliset pyynnot viivymättä kirjallisesti.
- 2 Edellä 1 kohdan mukaisesti esitetyissä pyynnöissä on oltava seuraavat tiedot:
 - a) pyynnön esittävä viranomainen;
 - b) pyydetty apu;
 - c) pyynnön tarkoitus ja syy;
 - d) asiaan liittyvät säännökset tai määräykset sekä muut oikeudelliset näkökohdat;
 - e) mahdollisimman tarkat ja laajat tiedot tutkimusten kohteena olevista luonnollisista henkilöistä tai oikeushenkilöistä; sekä
 - f) yhteenveto asiaankuuluvista seikoista ja jo suoritetuista tutkimuksista.
- 3 Pyynnot on toimitettava pyynnön vastaanottavan viranomaisen virallisella kielellä tai jollakin sen hyväksyttävissä olevalla kielellä. Tämä vaatimus ei koske 1 kohdassa tarkoitettuun pyyntöön liitettyjä asiakirjoja.

HE 270/2018 vp

- 4 Jos pyyntö ei täytä tässä 1–3 kohdassa määrättyjä muotovaatimuksia, pyynnön vastaanottava viranomainen voi vaatia pyynnön korjaamista tai täydentämistä. Sillä välin kummankin osapuolen viranomaiset voivat määrätä varotoimenpiteitä.

7 artikla

Pyyntöjen täyttäminen

- 1 Pynnön vastaanottava viranomainen toimii toimivaltansa ja käytettävissä olevien voimavarojensa mukaisesti avunantopyynnön täyttämiseksi samalla tavoin kuin se toimisi omaan lukuunsa tai saman osapuolen muiden viranomaisten pyynnöstä antamalla jo käytössään olevat tiedot ja tekemällä tai teettämällä asianmukaisia tutkimuksia. Tämä määräys koskee myös kaikkia muita viranomaisia, joille pyynnön vastaanottava viranomainen on välittänyt pyyntönsä, kun se ei voi toimia itse.
- 2 Avunantopyynnot on täytettävä pyynnön vastaanottavan osapuolen säännöksiä tai määräyksiä noudattaen.
- 3 Osapuolen asianmukaisesti valtuutetut virkamiehet voivat toisen osapuolen suostumuksella ja sen määräämin edellytyksin saada pyynnön vastaanottavalta viranomaiselta tai 1 kohdassa tarkoitettulta muulta asiaankuuluvalla viranomaiselta näiden toimipaikassa tietoja, jotka koskevat tullilainsäädäntöä tosiasiallisesti tai mahdollisesti rikkovia toimia ja joita pyynnön esittävä viranomainen tarvitsee tämän pöytäkirjan soveltamiseksi.
- 4 Osapuolen asianmukaisesti valtuutetut viranomaiset voivat toisen osapuolen suostumuksella ja sen määräämin edellytyksin olla läsnä tämän alueella suoritettavissa tutkimuksissa.

8 artikla

Ilmoitettavien tietojen muoto

- 1 Pynnön vastaanottava viranomainen ilmoittaa tutkimusten tulokset pyynnön esittäville viranomaiselle kirjallisesti ja liittää mukaan asiaankuuluvat asiakirjat, oikeaksi todistetut jäljennökset tai muun aineiston.
- 2 Nämä tiedot voidaan toimittaa sähköisessä muodossa.
- 3 Pynnön esittävä viranomainen voi pyytää asiakirjojen alkuperäiskappaleita ainoastaan tapauksissa, joissa oikeiksi todistetut jäljennökset eivät riitä. Alkuperäiset asiakirjat on palautettava mahdollisimman pian.

9 artikla

Poikkeukset avunantovelvollisuudesta

HE 270/2018 vp

- 1 Avunannosta voidaan kieltäytyä tai sen antamiselle voidaan asettaa tiettyjä edellytyksiä tai vaatimuksia, jos osapuoli katsoo, että tämän pöytäkirjan mukainen avunanto
 - a) todennäköisesti vaarantaisi Armenian tasavallan tai sellaisen jäsenvaltion täysivaltaisuuden, jolta on tämän pöytäkirjan mukaisesti pyydetty apua;
 - b) todennäköisesti uhkaisi yleistä järjestystä, turvallisuutta, valtionsalaisuutta tai muita keskeisiä etuja erityisesti 10 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa; tai
 - c) loukkaisi elinkeino-, liike- tai ammattisalaisuuksia.
- 2 Pyynnön vastaanottava viranomainen voi lykätä avun antamista, jos se katsoo avunannon häiritsevän vireillä olevia tutkimuksia, syytetoimia tai oikeuskäsittelyjä. Tällaisessa tapauksessa pyynnön vastaanottavan viranomaisen on neuvoteltava pyynnön esittävän viranomaisen kanssa määrittääkseen, voidaanko apua antaa pyynnön vastaanottavan viranomaisen mahdollisesti vaatimia ehtoja tai edellytyksiä noudattaen.
- 3 Jos pyynnön esittävä viranomainen pyytää apua, jota se ei itse voisi pyydettyään antaa, sen on ilmoitettava tästä seikasta pyynnössään. Pynnön vastaanottava viranomainen päättää tämän jälkeen, miten se vastaa tällaiseen pyyntöön.
- 4 Edellä 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa pyynnön vastaanottavan viranomaisen on ilmoitettava päätöksestään ja sen perusteluista pyynnön esittäville viranomaisille viipymättä.

10 artikla

Tietojenvaihto ja luottamuksellisuus

- 1 Tämän pöytäkirjan mukaisesti missä tahansa muodossa annetut tiedot ovat luottamuksellisia tai rajoitettuun käyttöön tarkoitettuja kummankin osapuolen osalta sovellettavien lakien ja asetusten mukaisesti. Tiedot kuuluvat virka-asioita koskevan salassapitovelvollisuuden piiriin, ja niille taataan suoja, joka tarjotaan samankaltaisille tiedoille tiedot vastaanottavan osapuolen asiaankuuluvissa laeissa ja asetuksissa.
- 2 Henkilötietoja saa vaihtaa ainoastaan, jos tiedot vastaanottava osapuoli sitoutuu suojaamaan ne tavalla, jota toinen osapuoli pitää riittävänä.
- 3 Tämän pöytäkirjan mukaisesti saatujen tietojen käytön tullilainsäädännön vastaisia toimia koskevissa oikeudenkäynti- tai hallintomenettelyissä katsotaan olevan tämän pöytäkirjan mukaista. Tästä syystä osapuolet voivat käyttää tämän pöytäkirjan määräysten mukaisesti saatuja tietoja ja tutkittuja asiakirjoja näyttönä todistusasiakirjoissa, kertomuksissa ja lausunnoissa sekä oikeudelle esitettyjen kanteiden ja syytteiden yhteydessä. Pynnön vastaanottava viranomainen voi asettaa tietojen toimittamisen tai asiakirjoihin tutustumisen ehdoksi, että sille ilmoitetaan tällaisesta tietojen käytöstä.
- 4 Saatuja tietoja saa käyttää ainoastaan tässä pöytäkirjassa määrättyihin tarkoituksiin. Jos toinen osapuoli haluaa käyttää kyseisiä tietoja muihin tarkoituksiin, sen on hankit-

HE 270/2018 vp

tava tiedot antaneelta viranomaiselta kirjallinen ennakkosuostumus. Tietojen käytössä on noudatettava tämän viranomaisen asettamia rajoituksia.

11 artikla

Asiantuntijat ja todistajat

Pyynnön vastaanottava viranomainen voi valtuuttaa toisen osapuolen virkamiehen – myönne-tyssä valtuutuksessa olevin rajoituksin – esiintymään asiantuntijana tai todistajana oikeuden-käynti- tai hallintomenettelyissä, jotka koskevat tässä pöytäkirjassa tarkoitettuja asioita, sekä esittämään esineitä taikka asiakirjoja tai niiden virallisesti oikeaksi todistettuja jäljennöksiä, joita mahdollisesti tarvitaan näissä menettelyissä. Esiintymistä koskevassa pyynnössä on il-moitettava nimenomaisesti, minkä hallinto- tai oikeusviranomaisen eteen virkamiehen on saa-vuttava ja missä asiassa ja missä ominaisuudessa (nimike tai pätevyys) virkamiestä kuullaan.

12 artikla

Avunantokustannukset

Osapuolet eivät vaadi toisiltaan korvausta tämän pöytäkirjan soveltamisesta aiheutuvista kus-tannuksista lukuun ottamatta tapauksen mukaan asiantuntijoiden ja todistajien sekä tulkkien ja kääntäjien kustannuksia silloin, kun nämä eivät ole julkishallinnon palveluksessa.

13 artikla

Täytäntöönpano

- 1 Tämän pöytäkirjan täytäntöönpano annetaan Armenian tasavallan tulliviranomaisten sekä Euroopan komission toimivaltaisten yksiköiden ja soveltuvien osin jäsenvaltioi-den tulliviranomaisten tehtäväksi. Ne päättävät kaikista pöytäkirjan täytäntöönpanossa tarvittavista käytännön toimenpiteistä ja järjestelyistä ja ottavat huomioon erityisesti tietosuojaa koskevat sovellettavat lait ja asetukset.
- 2 Osapuolet neuvottelevat keskenään ja ilmoittavat sen jälkeen toisilleen täytäntöön-panotoimenpiteistä, jotka ne hyväksyvät tämän pöytäkirjan määräysten mukaisesti.
- 3 Euroopan unionissa tämän pöytäkirjan määräykset eivät vaikuta tämän pöytäkirjan pe-rusteella saatujen tietojen toimittamiseen Euroopan komission toimivaltaisten yksik-köjen ja jäsenvaltioiden tulliviranomaisten välillä. Armenian tasavallassa tämän pöy-täkirjan määräykset eivät vaikuta tämän pöytäkirjan perusteella saatujen tietojen toi-mittamiseen Armenian tulliviranomaisten välillä.

14 artikla

Muut sopimukset

Tämän pöytäkirjan määräykset ovat ensisijaisia niiden kahdenvälisen keskinäistä avunantoa koskevien sopimusten määräyksiin nähden, joita yksittäiset jäsenvaltiot ja Armenian tasavalta

ovat tehneet tai mahdollisesti tekevät, jos kahdenvälisen sopimuksen määräykset ovat ristiriidassa tämän pöytäkirjan määräysten kanssa.

15 artikla

Neuvottelut

Osapuolet pyrkivät ratkaisemaan tämän pöytäkirjan tulkintaa ja täytäntöönpanoa koskevat kysymykset tämän sopimuksen 126 artiklalla perustetussa tulliasioiden alakomiteassa käytävissä neuvotteluissa.

¹ Oikeushenkilö on toisen oikeushenkilön määräysvallassa, jos viimeksi mainitulla on valta nimittää enemmistö sen johtajista tai muutoin laillisesti ohjata sen toimintaa.

² Selvennyksenä todetaan, että ydinaineiden jalostukseen kuuluu kaikki toiminta, joka sisältyy YK:n kansainvälisen toimialaluokitusstandardin (ISIC REV 3.1) koodiin 2330.

³ Tässä luvussa kansallinen meriliikenteen kabotaasi käsittää matkustajien tai tavaroiden kuljettamisen Armenian tasavallassa tai jäsenvaltiossa sijaitsevan sataman tai paikan ja Armenian tasavallassa tai jäsenvaltiossa sijaitsevan toisen sataman tai paikan välillä, mukaan lukien mannerjalusta YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaisesti, sekä jostakin Armenian tasavallassa tai jäsenvaltiossa sijaitsevasta satamasta tai paikasta lähtevän ja samaan satamaan tai paikkaan päättyvän liikenteen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sitä, mitä asiaa koskevan kansallisen lainsäädännön mukaisesti voidaan pitää kabotaasina.

⁴ Vastavuoroista markkinoillepääsyä koskevista edellytyksistä lentoliikenteen alalla sovitaan tulevassa yhteisen ilmailualueen perustamista koskevassa osapuolten välisessä sopimuksessa.

⁵ Tämä velvoite ei koske tämän jakson soveltamisalaan kuulumatonta sijoitusten suo-jaa, ei myöskään investoijien ja valtion välistä riitojenratkaisua, josta määrätään muissa sopimuksissa.

⁶ Tämä velvoite ei koske tämän jakson soveltamisalaan kuulumatonta sijoitusten suojaa, ei myöskään investoijien ja valtion välistä riitojenratkaisua, josta määrätään muissa sopimuksissa.

⁷ Tähän sisältyvät tämä luku sekä liitteet VIII-A ja VIII-E.

⁸ Tässä luvussa kansallinen meriliikenteen kabotaasi käsittää matkustajien tai tavaroiden kuljettamisen Armenian tasavallassa tai jäsenvaltiossa sijaitsevan sataman tai paikan ja Armenian tasavallassa tai jäsenvaltiossa sijaitsevan toisen sataman tai paikan välillä, mukaan lukien mannerjalusta YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaisesti, sekä jostakin Armenian tasavallassa tai jäsenvaltiossa sijaitsevasta satamasta tai paikasta lähtevän ja samaan satamaan tai paikkaan päättyvän liikenteen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sitä, mitä asiaa koskevan kansallisen lainsäädännön mukaisesti voidaan pitää kabotaasina.

⁹ Vastavuoroista markkinoillepääsyä koskevista edellytyksistä lentoliikenteen alalla sovitaan tulevassa yhteisen ilmailualueen perustamista koskevassa osapuolten välisessä sopimuksessa.

¹⁰ Ilmaisu ”ei ole voittoa tavoittelematon organisaatio” sovelletaan ainoastaan Belgiaan, Tšekkiin, Tanskaan, Saksaan, Irlantiin, Kreikkaan, Espanjaan, Ranskaan, Italiaan, Kyprokseen, Latviaan, Liettuaan, Luxemburgiin, Maltaan, Alankomaihin, Itävaltaan, Portugaliin, Sloveniaan, Suomeen ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

¹¹ Vastaanottavalta sijoittautuneelta yksiköltä voidaan edellyttää oleskeluajan kattavan koulutusohjelman esittämistä ennakkohyväksyntää varten; koulutusohjelmasta on käytävä ilmi, että oleskelun tarkoituksena on koulutus. Tšekin, Saksan, Espanjan, Ranskan, Liettuan, Unkarin ja Itävallan osalta koulutuksen on liityttävä suoritettuun korkeakoulututkintoon.

¹² Yhdistynyt kuningaskunta: yritysmyyjiksi tunnustetaan ainoastaan palvelujen myyjät.

¹³ h ja i alakohdassa tarkoitettuna palvelusopimuksen on oltava sen osapuolen lainsäädännön, asetusten ja vaatimusten mukainen, jossa sopimus pannaan täytäntöön.

¹⁴ h ja i alakohdassa tarkoitetun palvelusopimuksen on oltava sen osapuolen lainsäädännön, asetusten ja vaatimusten mukainen, jossa sopimus pannaan täytäntöön.

¹⁵ Hankittu täysi-ikäisenä.

¹⁶ Jos tutkintoa ei ole suoritettu tai kelpoisuutta hankittu sen osapuolen alueella, jossa palvelu tarjotaan, kyseinen osapuoli voi arvioida, vastaako tutkinto tai kelpoisuus sen alueella vaadittavaa korkeakoulu-tutkintoa.

¹⁷ Jos tutkintoa ei ole suoritettu tai kelpoisuutta hankittu sen osapuolen alueella, jossa palvelu tarjotaan, kyseinen osapuoli voi arvioida, vastaako tutkinto tai kelpoisuus sen alueella vaadittavaa korkeakoulu-tutkintoa.

¹⁸ Lupamaksuihin eivät sisälly huutokaupasta, tarjouskilpailusta tai muusta syrjittämättömästä toimiluvan myöntämistavasta johtuvat maksut eivätkä pakolliset suoritukset yleispalvelun tarjoamiseksi.

¹⁹ Yhteinen taveraluokitus sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, No77, CPC prov, 1991).

²⁰ Tätä jaksoa sovelletaan sekä CPC 7511:een että CPC 7512:een.

²¹ Osapuolet sopivat, että 'suuri palveluntarjoaja' vastaa sitä, että palveluntarjoajalla on huomattavaa markkinavoimaa.

²² Tässä alakohdassa syrjimättömyydellä tarkoitetaan kansallista kohtelua siten kuin 150 artiklassa määritetään, samoin kuin käsitteen palvelualakohtaista käyttöä tarkoittaen "ehtoja, jotka ovat vähintään yhtä edulliset kuin mille tahansa vastaavien yleisten sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen käyttäjälle on myönnetty vastaavissa olosuhteissa".

²³ Toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on turvata välittömien verojen määrääminen tai kantaminen tehokkaasti tai tasapuolisesti, kuuluvat osapuolen verojärjestelmänsä mukaisesti suorittamat toimenpiteet,

- i) joita sovelletaan sellaisiin yrittäjiin ja palveluntarjoajiin, jotka eivät asu kyseisellä alueella, tunnustaen, että sellaisten henkilöiden, jotka eivät asu kyseisellä alueella, verotukselliset velvoitteet määritetään sellaisten erien perusteella, joiden lähde on tai jotka sijaitsevat osapuolen alueella;
- ii) joita sovelletaan sellaisiin henkilöihin, jotka eivät asu osapuolen alueella, tai verojen määräämisen tai kantamisen turvaamiseksi osapuolen alueella;
- iii) joita sovelletaan sellaisiin henkilöihin, jotka asuvat tai eivät asu kyseisellä alueella, verojen välttämisen tai kiertämisen estämiseksi, mukaan lukien menettelyyn liittyvien määräysten noudattaminen;
- iv) joita sovelletaan toisen osapuolen alueella tai alueelta hankittujen palvelujen kuluttajiin tarkoituksena turvata osapuolen alueella olevista lähteistä olevien verojen määrääminen sellaisille kuluttajille tai kantaminen sellaisilta kuluttajilta;
- v) joilla erotetaan toisistaan maailmanlaajuisesti veronalaisista eristään verovelvolliset yrittäjät ja palveluntarjoajat ja muut yrittäjät ja palveluntarjoajat tunnustaen heidän veropohjansa välisen erilaisuuden; tai
- vi) joilla määrätään, kohdennetaan tai jaetaan osapuolen alueella asuvien henkilöiden tai sivukonttoreiden taikka etuyhteydessä keskenään olevien henkilöiden tai saman henkilön sivukonttoreiden välinen tulo, voitto, tappio, vähennys tai hyvitys tarkoituksena turvata osapuolen veropohja.
- vii) Edellä f alakohdassa ja tässä alaviitteessä olevat verotusermit ja -käsitteet määräytyvät toimenpiteen suorittavan osapuolen sisäisen lainsäädännön mukaisten verotuksen määritelmien ja käsitteiden tai vastaavien tai samankaltaisten määritelmien ja käsitteiden mukaisesti.

²⁴ Suoriin sijoituksiin liittyvä kiinteän omaisuuden hankinta mukaan luettuna.

²⁵ Tallenteella tarkoitetaan äänien tai kuvien tai niitä edustavien merkkien sisällyttämistä materiaaliseen alustaan, josta ne laitteen avulla voidaan havaita, kopioida tai tuoda julki.

²⁶ Liite julkisia hankintoja koskevan sopimuksen muuttamisesta tehtyyn pöytäkirjaan (GPA/113).

²⁷ Euroopan unionissa kilpailusääntöjä sovelletaan maatalouden alalla Euroopan parlamentin ja neuvoston maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä antaman asetuksen (EU) N:o 1308/2013 ja sen mahdollisten myöhempien muutosten tai korvaavien säädösten mukaisesti (EUVL L 347, 20.12.2013, s. 671).

²⁸ Tätä jaksoa sovellettaessa Armenia katsoo, että kilpailulainsäädäntö, johon tässä jaksossa viitataan, sisältää sen kilpailunrajoituksia, kartelleja ja sulautumia koskevien kilpailusääntöjen järjestelmän kokonaisuudessaan.

²⁹ Tämä ei estä osapuolta tarjoamasta tilapäistä maksuvalmiustukea sellaisina lainata-kuina tai lainoina, jotka on rajoitettu siihen määrään, joka tarvitaan huonossa kunnossa olevan yrityksen liiketoiminnan jatkamiseen rakenneuudistus- tai selvitystilas suunnitelman hyväksymiseen saakka.

³⁰ Pienten ja keskisuurten yritysten ei tarvitse osallistua rakenneuudistuksen kustannuksiin.

³¹ Selvennyksenä todetaan, että tässä luvussa julkisten palveluiden tarjoamista ei pidetä 301 artiklan d alakohdassa tarkoitettuna kaupallisena toimintana.

³² Selvennyksenä todetaan, että osapuoli ei ole velvollinen julkistamaan raportteja tai raporttien sisältöä.